

ACTA HUNGARICA

1998, IX-ий рік видання

IX. évfolyam, 1998

Ужгород – Ungvár, 2000

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
UKRÁN OKTATÁS- ÉS TUDOMÁNYÜGYI MINISZTERIUM**

**УЖГОРОДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ГУНГАРОЛОГІЇ**

**UNGVÁRI ÁLLAMI EGYETEM
HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT**

ACTA HUNGARICA

1998, IX-ий рік видання

IX. évfolyam, 1998

Ужгород – Ungvár, 2000

**A KÖTET A MAGYAR KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM
TÁMOGATÁSÁVAL JELENT MEG**

© *HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT, 2000*

ISBN 966-7725-27-8

Készült Ungváron, a „Patent” Rt-ben, 2000-ben

Acta Hungarica

Журнал Ужгородського Центру гунгарології
2000, IX-ий рік видання

Відповідальний редактор:
Лизанець Петро Миколайович – д.ф.н., професор

Члени редколегії:

Белей Любомир Омелянович – д.ф.н.
Горват Катерина Іванівна – к.ф.н., доцент
Мандрик Іван Олександрович – д.і.н., професор
Мегела Іван Петрович – д.ф.н., професор
Німчук Василь Васильович – д.ф.н., професор, член-кореспондент НАН України
Полюжин Михайло Михайлович – д.ф.н.
Сюсько Михайло Іванович – д.ф.н., професор
Фабіан Мирослава Петрівна – д.ф.н.

Редколегія: Україна, Закарпаття,
88000, Ужгород, вул. Замкова, 12, Телефон: 3-41-15

* * *

Acta Hungarica

Az Ungvári Hungarológiai Központ folyóirata
1998, IX. évfolyam

Felelős szerkesztő – **Lizanec Péter**, a filológiai tudományok doktora, professzor

Szerkesztőbizottság:

Belej Ljubomir – a filológiai tudományok doktora
Fábián Miroszláva – a filológiai tudományok doktora
Horváth Katalin – a filológiai tudományok kandidátusa, docens
Mandrik Iván – a történelmi tudományok doktora, professzor
Mehela Iván – a filológiai tudományok doktora, professzor
Nimcsuk Vaszil – a filológiai tudományok doktora, professzor,
Ukrajna Nemzeti Akadémiájának levelező tagja
Poljuszin Mihajlo – a filológiai tudományok doktora
Szjuszyko Mihajlo – a filológiai tudományok doktora, professzor

Címünk: Ukrajna, Kárpátalja
88000 Ungvár, Vár u. 12., Telefon: 3-41-15

I.

**МАТЕРІАЛИ ІV МІЖНАРОДНОГО СИМПОЗИУМУ
ГУНГАРОЛОГІВ НА ТЕМУ: “ВИКЛАДАННЯ ГУН-
ГАРОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ГУНГАРОЛОГІЇ НА ПО-
РОЗІ НОВОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ”**

(21-23 жовтня 1998 р. Ужгород)

I.

**IV. NEMZETKÖZI HUNGAROLÓGIAI SZIMPÓZIUM
„HUNGAROLÓGIAI OKTATÁS ÉS KUTATÁS AZ
EZREDFORDULÓN”**

(1998. október 21-23, Ungvár)

Гунгарологічні заклади в УжДУ на порозі нового тисячоліття

(Вступне слово директора Центру гунгарології проф. Лизанця П.М.)

Поважні наші гості, учасники симпозіуму, дорогі колеги!

Я хочу всім Вам щиро подякувати, що Ви відгукнулися на наше запрошення і прийшли разом з нами обговорити актуальні проблеми гунгарології та поділити з нами радість – адже ж ми відзначаємо сьогодні потрійний ювілей: 35-річчя угорського відділення, 10-річчя Центру гунгарології і 5-річчя Закарпатського угорськомовного наукового товариства.

1 вересня 1963 року розпочали своє навчання на угорському відділенні 20 чоловік, частина з яких уже мала й стаж роботи. Розпочалася підготовка спеціалістів-філологів, викладачів угорської мови та літератури. Першими викладачами були Гортвай Єлизавета та Зикань Імре. З 1966 по 1970 рр. кількість викладачів кафедри збільшилася на 5 чоловік. Я був обраний завідувачем кафедри, а викладачами стали Васовчик Віра, Ковтюк Іштван, Горват Катерина та Фодо Шандор. З 1968 року було відкрито при кафедрі аспірантуру.

Перші кроки були важкими: не було навчальних програм з багатьох спеціальних дисциплін, не було підручників та допоміжних матеріалів. Кожному викладачеві треба було готувати лекції для студентів з 5–6 дисциплін, спецкурсів, проводити практичні заняття та керувати дипломними та курсовими роботами як на стаціонарі, так і на заочному відділеннях (останнє було відкрите в 1969/70 навчальному році).

Минуло 35 років, від тоді ми виховали 586 спеціалістів-філологів, викладачів угорської мови та літератури. Ми готували не тільки викладачів, але й працівників редакцій обласних та районних газет, працівників угорськомовного радіо та телебачення, видавництва „Освіти”, працівників інтуристу тощо.

Сьогодні на денній формі навчається 96, а на заочній формі навчання – 26 студентів (всього – 122).

Серед наших випускників є депутати районних, міських та селищних рад, директори шкіл, поети, письменники, вчені та багато з них має урядові нагороди. На думку керівників освіти нашої області та сусідньої Угорщини нам не треба соромитися за наших випускників.

Наші студенти згідно навчальних планів вивчають всі ті дисципліни, які визначені для підготовки спеціалістів з рідної мови. Крім того, студенти слухають й інші дисципліни – філософію, історію, українську мову й літературу, іноземну мову тощо. Але, якщо 20 років тому приблизно 60–70% занять слухали і вчили не рідною мовою, то тепер таких дисциплін є всього 18–20%, бо кафедра поступово брала від інших кафедр ряд дисциплін, які зараз читаються рідною угорською мовою. Це такі дисципліни, як: Вступ до мовознавства, Вступ до літературознавства, Вступ до фінно-угрознавства, Вступ до спеціальності, Загальне мовознавство, Соціолінгвістика, Теорія літератури, Світова література та цілий ряд спецкурсів.

Крім слухання навчальних дисциплін, студенти займаються й науковою роботою. Цьому сприяють спецкурси і спецсемінари такі, як: українсько-угорські міжмов-

ні та міжлітературні зв'язки; Лінгвогеографія як наука; Угорська антропонімія; Аналіз художніх творів та цілий ряд інших. Свої наукові знання студенти поглиблюють, слухаючи спецкурс „Основи наукових досліджень” (34 години). Цей спецкурс завершується науковим семінаром, де вони виступають з розділами своїх майбутніх курсових та дипломних робіт. Студенти беруть також активну участь у роботі наукових гуртків.

Протягом п'яти років студенти пишуть 4 курсові роботи, а на останньому курсі – дипломну роботу. Студенти виступають з доповідями на міжвузівських та міжнародних наукових конференціях. Беруть участь у різних конкурсах з мовознавства та літературознавства. Так, наприклад, колишня наша студентка Бочко Марія в 1990 р. отримала престижну премію ім. Козінці в Шарошпотоці на конкурсі, присвяченому правильній угорській вимові.

Зрозуміло, що першочерговим завданням університету є підготовка кваліфікованих кадрів, але це можливо тільки тоді, коли паралельно зростає і наукова підготовка викладачів. В цьому плані нам до серця припали слова академіка Клоніцої Тібора, відомого літератора, який писав: *„Підготовка спеціаліста-гунгаролога за межами Угорщини можлива тільки шляхом його навчання в університеті. Якщо одному університету вдається протягом 4–5 років підготувати хоча б одного спеціаліста з угорської мови та літератури, то це вже величезний результат. Якщо один серйозний спеціаліст присвятить своє життя і знання якійсь гунгарологічній темі і він за кордоном є в цій темі найкращим знатоком, то це більше значить, ніж велика кількість тих, які цікавляться цими питаннями, але не стали спеціалістами”*. Я так уявляю собі підготовку спеціалістів з угаристики в інших країнах.

Я не випадково навів таку довгу цитату, бо висловлена в ній думка є дуже важливою щодо підготовки спеціалістів з угорської мови та літератури, історії, етнографії тощо. Слідуючи цим настановам, ми поряд з навчальною роботою проводили й наукові дослідження, які дали можливість підготувати і захистити одну докторську та 10 кандидатських дисертацій, а також опублікувати трьохтомну монографію про українсько-угорські міжмовні контакти, видати першу збірку угорських народних балад, першу збірку угорських народних казок Закарпаття, першу „Антологію угорськомовної літератури Закарпаття”, російсько-українсько-угорський фразеологічний словник, двохтомний „Атлас угорських говорів Закарпаття” та написати для учнів угорських шкіл області підручники з угорської мови та літератури.

Своїми науковими дослідженнями ми зайняли щільне місце в європейській науці, адже викладачі кафедри брали участь у зборі матеріалу до „Лінгвістичного атласу Європи”, ми є співавторами „Загальнокарпатського діалектологічного атласу”, де разом з нами працюють також діалектологи Росії, Молдови, Словаччини, Польщі, Угорщини, Моравії й Югославії. Уже вийшли перші п'ять томів. Крім того, ми видали також посібники угорська мова для українців і росіян та українська мова для угорців. За дорученням обласної державної адміністрації ми підготували солідну працю по відновленню історичних назв угорських населених пунктів Закарпаття. На сьогодні Українським парламентом на наше прохання відновлено історичні назви майже 50 населених пунктам.

Ми організували і провели 7 міжнародних наукових конференцій та симпозіумів, як, наприклад, Угорська культура – європейська культура (1991), Гідроніми р. Тиси (1991), II-й Міжнародний симпозіум з гунгарології на тему: „Угорсько-українські міжнародні та міжлітературні контакти” (1992), „Слов'янсько-угорські

мовні (діалектні) контакти (1994), III-й Міжнародний симпозиум з гунгарології на тему: „Мовні, літературні та етнокультурні зв'язки в Карпатському регіоні (1995), Інтеретнічні зв'язки та культура народів Карпатського басейну після здобуття угорцями своєї батьківщини” (1996), а сьогодні проводимо IV-ий Міжнародний симпозиум з гунгарології на тему: „Викладання гунгарологічних дисциплін та дослідження проблемних питань гунгарології на порозі нового тисячоліття” (1998). Отже, тільки такий взаємозв'язок викладацької та наукової роботи дає бажаний результат. Наші випускники публікують свої наукові статті, книжки, виступають з доповідями на різних міжнародних наукових форумах.

Поряд з успіхами є у нас і ряд проблем, над вирішенням яких ми зараз працюємо. Це перш за все постійне удосконалення викладання фундаментальних дисциплін, видання навчальних посібників, наукових праць, методичних розробок тощо. Домогтися того, щоб успішно працювала аспірантура.

Розробка наукових питань поставила на порядок денний відкриття Центру гунгарології, основне завдання якого – підтримувати і координувати наукову, педагогічну, а також іншу діяльність у галузі досліджень угорської мови, літератури, історії, етнографії, культури. Сприяти згуртуванню і співробітництву дослідників, викладачів та спеціалістів, які працюють у цих галузях наук у вузах, наукових установах, школах, видавництвах, редакціях на території України, а також пошукати всебічне дослідження матеріальної і духовної культури угорського населення Закарпаття у її тісному взаємозв'язку з культурою українців та інших національностей (словаків, румунів).

Для успішної роботи ми маємо всі необхідні умови – багатий етнографічний матеріал, народну творчість, діалектний матеріал, давні рукописи та стародруки. Важливе й те, що на Закарпатті угорці проживають компактно. Крім того, ми отримуємо постійну і безкорисливу допомогу населення.

Наукові дослідження це тільки бік питання, а публікація результатів – інший бік. Тому ми і цьому питанню привертати велику увагу, а саме в 1988 р. відкрили єдиний у Східній і Середній Європі Центр гунгарології загальнодержавного рівня і заснували журнал „Acta Hungarica” (1990), 8 номерів якого уже побачили світ. На базі Центру гунгарології в 1993 році заснували „Закарпатське угорськомовне наукове товариство”, яке теж має свій друкований орган „Вісник” (1994), 4 номери якого теж побачили світ.

Можна б ще дуже багато говорити, але я на закінчення хочу сказати: не дивлячися на важке економічне становище України, ми і надалі будемо робити все від нас залежне, щоб важливі гунгарологічні установи нашого університету не тільки збереглися, але й далі розвивалися й готували кваліфікованих спеціалістів, а також видавали якісні наукові праці.

Дякую за увагу.

PÁLINKÁS JÓZSEF
(Budapest)

Hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón (előadás)

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Amikor **kutatásról** beszélünk, akkor valami **univerzálisba** kapcsoljuk be gondolkodásunkat, a szellem közegébe, amely nem ismer régiókat, falut és várost, vidéket és központot. Az **oktatás**, esetünkben a felsőoktatás, mint művelése fő helyeinek, az egyetemeknek a neve is mutatja, ugyancsak arra késztet, hogy róla beszélve az egyetemesség szintjére emelkedjünk.

A hungarológia azonban, mint az univerzális tudomány és az egyetemi oktatás egyik tárgya, kijelöl egy pontot ebben az egyetemes szellemi térben, amelyhez rögzítenünk kell magunkat:

ahhoz a néphez, amely tömbszerűen a Kárpát-medencében él, nagyjából egy 93.000 km² alapterületű országban, kisebb hányadát tekintve ezt az országot körülvevő szomszédos országokban.

A **hungarológia művelői ezen túl** a glóbuszon szétszórt, magyar önazonosságukat valló személyek és közösségek, de olyan idegen ajkú egyedek is, akik valamilyen okból, elméleti érdeklődésből, vagy gyakorlati indítékokból figyelmüket részben vagy egészben, ideiglenesen vagy tartósan a magyar nyelv és kultúra kérdéseire fordítják.

Mindehhez még az **időpontot** kell hozzákapcsolnunk, az **ezredforduló** pillanatát, s megkapjuk annak a témának a körülírását, amelynek áttekintésére az Ungvári Állami Egyetem és a kárpátaljai Hungarológiai Központ vezetői, kedves vendéglátóink meghívtak bennünket.

Nehéz dolog egy előadásban érdemlegesen szólni a hungarológiai oktatás helyzetéről a világban általánosságban, vagy a hungarológia kutatását bemutatni, hát még mindkettőről egyaránt képet adni! Az sem szerencsés, ha az **előadó elvész vagy eltéved a helyi kiindulású kérdésekben**, amikor ebben a körben annyi itteni és magyarországi szakember van, akik nálamnál sokkal jobban eligazodnak a konkrét részletekben.

Az **Ungvári Állami Egyetemen folyó magyar oktatás** annak a **hálózatnak az egyik csomópontja**, amely három kontinens olyan felsőoktatási intézményeiből áll, amelyeken a magyar nyelvet, nyelvészetet, kultúrát és történelmet államközi egyezmények által szabályozott keretek között oktatják.

Jelen pillanatban **23 olyan ország, 34 olyan egyetem** van, ahová a magyar állam lektori, docensi vagy professzori rangban, az Oktatási Minisztérium és a Nemzetközi Hungarológiai Központ tevékenységének eredményeként vendégoktatókat küld.

Az ilyen típusú kapcsolat **a fogadó egyetem vagy tanszék részéről anyagi áldozatot, több odafigyelést igényel**, de számottevő előnyökkel is jár azokhoz az oktatóhelyekhez képest, amelyeken egyéni munkavállalóként dolgoznak magyar vendégoktatók, vagy egyetemi közötti megegyezéssel történik a tanárok kiválasztása és kiküldése. A külföldön munkájukat végző vendégtanárok tevékenységét magyar állami intézmények felügyelik, segítik. A

fogadó tanszékek, éppen a kettős alkalmazású lektorok és professzorok közvetítésével tan-
könyveket, oktatási segédanyagokat, könyvtárfejlesztési és más típusú segítséget kaphatnak,
több lehetőségük van egyetemi hallgatók nyelvtanfolyamra vagy részképzésre küldésére. A
Petro Lizanec tanszékvezető úr által vezetett tanszék **egy a 34 oktatóhely közül, amelyek
íránt a magyar állam megkülönböztetett figyelmet tanúsít.**

Azoknak a felsőoktatási intézményeknek a száma, amelyeken **külföldön rendszeres
magyar oktatás folyik**, ennél sokkal nagyobb, s a hungarológiai oktatás helyzetéről szóló
beszámolóban róluk is beszélnem kellene, erre azonban az adott keretek között nincs lehe-
tőség. Aminthogy nem vehetők sorra minden intézménytípust, minden műhelyfajtát, ame-
lyekben a világon szervezett hungarológiai kutatás folyik. **A tudományos munka termé-
szetes műhelyeiül szolgálnak** az eddig ismertetett tanszékek.

Egészen más természetűek **a magyar állam által fenntartott magyar intézetek**, kü-
lönös tekintettel a Collegium Hungaricumokra. Az előbbi típust a magyar oktatását vállaló
ország, az utóbbit Magyarország tartja fenn.

A **hungarológiai** intézeteknek arról a viszonylag ritka, különösen értékes típusáról
szeretnék kissé részletesebben szólni, amelyhez az **ungvári Hungarológiai Intézet** is tar-
tozik. Ezek az intézmények, példa erre a párizsi Egyetemközi Hungarológiai Központ,
**önálló kutatóintézetek, s az adott kulturális övezetben folyó tudományos munka egészé
integrálásának igényével alapították őket.** Az „egyetemközi” szó a névben arra utal, hogy
a párizsi Centre több egyetem közös kutatási programjait markolja egybe. E központok
infrastruktúráját (legalább részben) mégis valamelyik egyetem adja, s annak magyar vagy
finnugor tanszékén dolgozó oktatók kutatómunkája és áldozatos szervezői aktivitása táplálja
és tartja fenn őket.

Ezek a hungarológiai intézetek, hungarológiai központok általában óriási lehetősége-
ket rejtenek magukban. Ezeket a lehetőségeket eddig – nagyon gyakran anyagi feltételek
hiányában – többnyire csak részben váltották be. A bennük végzett kutatómunka eredmé-
nyei így is számottevőek, méltánylást érdemelnek. Ennek a különösen értékes intézménytí-
pusnak az egyik példája gyanánt épp az ungvári Hungarológiai Intézet szolgálhat. Értékét
alighanem az a körülmény biztosítja, hogy **a felsőoktatás és a kutatás termékeny össze-
kapcsolása** és a kétfajta tevékenység közötti ésszerű munkamegosztás kialakítása az ilyen
intézetek és tanszékek között valósítható meg a legjobban.

Az **intézményi struktúrát tekintve** a kárpátaljai hungarológiai felsőoktatás és tudo-
mányos élet a legegészségesebben kialakított együttesek közé tartozik. Az ilyen kijelentések
érvénye azonban nagyon is korlátozott, mert csak a formára van tekintettel. **A struktúrát,
működési mechanizmusokat, tudomány- és oktatásszervezési stratégiákat össze lehet
és össze is kell hasonlítani** az előbb példaként említett Párizs és Ungvár között, már csak a
gyorsan előrehaladó világméretű globalizáció és ezen belül az egységes Európában való
gondolkodás köteleessége miatt is.

A **hungarológia** természetesen módon **tagolódik zónákra**, még akkor is, ha e zónák
között jelentős átfedések lehetnek.

Másként jelentkeznek a magyartanítás kérdései a nyugati országokban, másként azo-
kon a területeken, amelyeket a finnugor nyelvek közössége tart össze, másként a keleti or-
szágokban, másként a kelet-európai zónában és megint másként azokban az országokban,
ahol jelentős magyar kisebbség él.

A **hungarológiáról** termékenyen gondolkodni **Ungváron** akkor lehetséges, ha a ma-
gyar itteni tanítását és a magyarságtudomány itteni művelését **a Kárpát-medence többi,
Magyarországot körülvevő országában folyó azonos tevékenységgel együtt** szemléljük.

Ezen a ponton érdemes **különválasztani az oktatás és a kutatás problémakörét.**

Az egyik legfontosabb körülmény, amely **közösséget** teremt a Kárpát-medence országaiban folyó **hungarológiai oktatás** tekintetében, és amely **elkülöníti** azt a világ minden más részében folyó magyartanítástól, **nyelvi természetű.** Pozsonyban és Nyitrán, Eszéken, Újvidéken és Kolozsvárt az egyetemi hallgatók döntő többsége magyar anyanyelvű. A nyelvnek, amelyen a hungarológiai tanítás folyik, tanár és tanítvány egyformán a birtokában van.

Ezekben az országokban is vannak egyetemek, ahol fordított a helyzet. Zágrábban a magyar ajkú hallgatók kisebbségben vannak, Bukarestben külön képzést biztosítanak a román anyanyelvű magyar szakosoknak, s külön tanítják a székelyföldről a román fővárosba jött magyar anyanyelvű fiatalokat. Belgrádban szerb egyetemistákat vesznek föl a hungarológiai szakra, Eperjesen szlovák történészeknek nyílt lehetőség magyar tanulására. A helyzet Ukrajnában akkor lenne hasonló, ha például a kijevi egyetemen ukrán hallgatók számára alakulna magyar tanszék vagy tanszéki részleg.

A nyelvtudás eleve való megléte jelentősen átalakítja a tananyagot és a tanrendet. Az ungvári hungarológia szakos egyetemista nyilván nem végez nyelvi kurzusokat, hanem egyből a nyelvtudományi képzésben vesz részt. Nem kell magyar nyelvtanfolyamokra Budapestre vagy a Debreceni Nyári Egyetemre küldeni, mint egy szófiai vagy londoni hallgatót, hanem esetleg részképzésben, azaz specializáltabb szakmai oktatásban részesülhet. Esélye van elmélyültebb tudást szerezni a felsőoktatásban.

A **hungarológia szak oktatási struktúrája** tehát erősen közelíthető a magyarországi egyetemek magyar szakos képzéséhez. A magyar egyetemi képzésben használatos oktatási anyagok nagyobb mértékben kiaknázhatók a Kárpát-medence országainak felsőoktatási intézményeiben, mint bárhol másutt a világban. A földrajzi közelség elvi lehetőséget teremt arra, hogy a hallgatók tudásuk elmélyítése érdekében magyarországi oktatóhelyekkel, könyvtárakkal, kutatóhelyekkel rendszeresebb és elmélyültebb kapcsolatot építsenek ki és tartsanak fenn. Az ilyen egyetemeken elérhető **tudásszint sokkal inkább összemérhető az anyaországgal,** mint – mondjuk – ha egy amerikai egyetem eleve szűkösebb kínálatával és történelmi okokból merőben eltérő oktatási struktúrájával számolunk.

Az övezet, amelybe **az Ungvári Állami Egyetemen folyó hungarológiai oktatás** is beletartozik, madartávlatból nézve annyiban is egészségesebb, **hogy az itteni magyartanítás meglévő és jól felmérhető** igényekre épül, tényleges tömegszükségletet elégít ki.

Látni kell, hogy a világ sok távolabbi egyetemén a hallgatók jelentős hányadát a szülők vagy az elődök magyar származása által ébresztett nosztalgia vagy kíváncsiság ösztönzi arra, hogy magyar szakra beiratkozzanak, vagy pedig kutatói elkötelezettség ébred bennük. A többség motivációja tétova és bizonytalan, a magyartanulás melletti kitarás az évek során jelentősen megfogyatkozik bennük. Hungarológiai tudással még szerencsére gyorsan bővülő lehetőségek mellett is kevesen tudnak megfelelőképpen elhelyezkedni a gyakorlati életben.

Azokban az országokban, amelyekben jelentős számú magyar kisebbség él, ezzel szemben **szükség van tanárookra,** akik biztosítják a magyar nyelv és kultúra tudásának folytonosságát a felnövekvő nemzedékek számára. De általánosabban: **szükség van egy szélesebb magyar írástudó rétegre.** Így van ez Erdélyben, a Vajdaságban, Szlovákia magyar lakta területein és így van ez Kárpátalján is. Az itteni hungarológiai oktatás szervezésének felelősségét magukra vállaló tanszékeknél, egyetemekenél **kétfajta problémával** kell szembenéznük, amellyel Pekingtől Helsinkitől vagy Rómáig seholy másutt nem találkozhatunk.

Az egyik **a túlképzés veszélye**: azaz ha fölös számban kerülnek ki hungarológia szakos diplomások a felsőoktatási intézményekből, akiknek alkalmazását a kisebbségi lélekszám nem indokolja.

A másik veszély ennek ellentéte: hogy **egyetemi diploma birtokában** a magyar szakot végzett hallgató a Magyarországra való **áttelepülést** választja, ha módja nyílik rá.

Ez, mondanunk sem kell, **nem érdeke sem a magyar, sem az ukrán államnak**. Közös érdekünk a minél magasabb színvonalú szakemberképzés, s az, hogy az egyetemet végzett fiatalok megfelelő lehetőségeket találjanak arra, hogy **szülőföldjükön maradjanak**.

Az ezredfordulón, ebben a régióban **ezekkel a kérdésekkel kell elsősorban szembenéznünk**. Úgy gondoljuk, hogy egy olyan nagy, országos jelentőségű, kitűnő nemzetközi kapcsolatokkal és tapasztalatokkal rendelkező egyetemnek, mint amilyen az Ungvári Állami Egyetem, **hosszú távon minden esélye megvan a felmerülő kérdések sikeres rendezésére**.

A tudományos kutatásnak a hungarológia területén, a nemzetközi tapasztalatokat figyelembe véve, **hármás kötöttségének** kell lennie.

A hungarológia világgözpontja természetesen Budapest. Az ezen a területen **a világ bármely pontján elért eredmények** akkor kapják meg igazi értelmüket, igazolásukat, ha **Magyarországon is hasznosíthatók** vagy kiaknázhatók. Ez a szabály éppúgy érvényes a világ leggazdagabb, legfejlettebb országaira, mint legközvetlenebb régióinkra. Még a római vagy a new brunswicki kutatás is **provinciálissá**, helyi érdekűvé **válhat, ha nem találja meg az utat az anyaország tudományos közéleté felé**.

A korábban példaként említett párizsi Hungarológiai Központ tudományos programjai mindig kapcsolódnak valamely magyarországi tudományos intézményhez. **A magyar érdekelttség** ezen a téren az anyaországból érkező anyagi segítségben, személyi részvételben, nagyon tág értelemben felfogott szakmai megmérésben és szervező, koordináló szerep vállalásában valósul meg.

A magyar tudományosságnak azonban sem a pénzügyi lehetőségei, sem szakmai kompetenciája, sem tudományszervezési hatékonysága, sem legszorosabban vett tudományos érdeke nem olyanok, hogy egyoldalúan kisajátítsa a maga számára a hungarológiai kutatást. Ellenkezőleg: rendkívül **fontos** számunkra, hogy **a hungarológia kapocs legyen az anyaország és az adott országbeli tudományos élet között**. A kárpátaljai magyarság nyelvi, néprajzi, irodalmi, történelmi, tehát legtágabb értelemben vett kulturális vonatkozásban más népek, nyelvek, kultúrák kontextusában létezik. A múltban érintkezett és a jelenben érintkezik ukrán, ruszin, orosz és más népcsoportokkal, intézményekkel.

A magyar tudományos intézményeknek és személyeknek tehát **fontos érdeke** fűződik ahhoz, hogy **párbeszédet** folytasson nemcsak a régióban szerveződő kutatással, hanem ezen keresztül **az ukrán tudományos közélet egészével is**.

Az ungvári Hungarológiai Intézetnek ebben a közvetítésben is kulcsszerepe kell, hogy legyen.

A Magyar Tudományos Akadémia, az egyetemi kutató műhelyek és egy-egy feladatkör elvégzésére szerveződött csoportok, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, a Nemzetközi Hungarológiai Központ, hogy csak néhány fontosabb intézményt emeljek ki, **szakmai és anyagi segítséget nyújthatnak a Hungarológiai Intézetnek**, eleven dialógust és tapasztalateserét folytathatnak a kárpátaljai kutatással. **A siker egyik legfőbb záloga az itt adódó lehetőségek mind mélyebb kiaknázása**. A Hungarológiai Intézetnek azonban nyilván valamilyen módon integrálódnia kell Ukrajna egész tudományos életébe is, hiszen az itt felhalmozott tudást a saját ország is hasznára fordíthatja.

A **hungarológiai kutatásnak** azonban nem kevésbé fontos a **harmadik, helyi kötöttsége**. Hiszen a közös erővel felhalmozott tudásanyag a legnagyobb hatásfokkal a régió felsőoktatásában és általában kulturális életében hasznosul. A közös programok megvalósítása kell, hogy **itt helyben járjon a legtöbb előnnyel**, akár azt az aspektusát vesszük, hogy ezáltal a régió kutatói megismertethetik és elismertethetik saját eredményeiket egy szélesebb szakközvéleménnyel, akár pedig a külső erők által produkált kutatási eredmények itteni elsajátításának köszönhető tudásbeli gyarapodást nézzük.

a.) **A helyi kötöttség két aspektusát különösen fontosnak ítélem. Az egyik:** hogy akár Sidney-t, akár Hamburgot, akár Új-Delhit hasonlítjuk össze Pozsonnyal, Kolozsvárral vagy Ungvárral, nem kétséges, hogy nem az előbbi három világváros kínálja a legtöbb és legértékesebb kutatni való anyagot egy hungarológusnak, hanem az utóbbi, jóval kisebb városok és hozzájuk kapcsolódó vidékek.

A hungarológiai kutatás szempontjából tehát az igazi lelőhelyek a Kárpát-medencében vannak.

A helyszín kiemelkedő fontosságának mindannyiunknak tudatában kell lennünk. **Az ungvári Hungarológiai Intézet, mint az egyetlen ilyen profilú intézmény az összes volt szocialista országban, a térségben** (Ukrajna, Szlovákia, Románia, Magyarország) mindenképpen **integráló szerep** betöltésére rendeltetett.

b.) **A másik faktor,** ami a kutatás helyi kötöttségének fontosságát megnöveli, az időtényező. **Az ezredfordulón** a Magyarország határain kívül élő magyarság nyelve, kultúrája még a fejlődés lehetőségébe vetett legvérmesebb reményeink megléte esetén is, olyan helyzetben van, ami indokolja **a meglévő nyelvi, néprajzi, levéltári, irodalmi kincseink sürgős regisztrálását, számbavételét, felkutatását, közzétételét.**

A hagyományos életmódhoz kötött értékek gyorsan változó világunkban az anyaországban is erodálódnak, átalakulnak. A határainkon kívül élő magyarság ugyanilyen és más okokból is erózióknak kitett nyelvi és kulturális értékei a történelem kényszerei folytán a hazainál sokkal kisebb mértékben voltak számon tartva a közelmúltig. **Sürgősen élnünk kell az újabb történelmi helyzetben megnyílt lehetőségekkel, ha ezeket az értékeket nem akarjuk egyszer s mindenkorra elveszíteni.**

Sem a magyar, sem az ukrán tudományosságnak nem szabad magára hagynia, elszigeteltségre ítélnie a Kárpátalján folyó tudományos életet, mert a tudomány egyetemes

A tudomány csak akkor érdemli meg ezt a nevet, ha Londonban és Berlinben is fogyasztható, amit Ungváron publikálnak.

Az itteni kutatásnak, amelynek a magyarságtudomány területén a legfontosabb intézménye az **Ungvári Állami Egyetem keretében működő Hungarológiai Intézet**, benne kell maradnia az eleven, nemzetek közötti, tehát **nemzetközi körforgásban.**

Remélem a rendezvény, amelynek résztvevői vagyunk, nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a hungarológiai oktatás és kutatás általános helyzetképéből az adott helyre vonatkozatható tartalmas következtetéseket levonhassuk.

ПАЛІНКАШ ЙОЖЕФ
(Будапешт)

**Викладання та дослідження питань гунгарології
на порозі нового тисясоліття**

РЕЗЮМЕ

Автор статті відзначає, що коли мова йде про наукові дослідження питань гунгарології, то ми маємо на увазі явище, яке не слід пов'язувати з конкретними регіонами, бо воно універсальне. Якщо ж говоримо про викладання гунгарологічних дисциплін на вузівському рівні, то тут, безперечно, мова може йти про конкретні вищі навчальні заклади в конкретних регіонах.

Доповідач детально говорить про можливі аспекти і методи викладання угрознавчих дисциплін у вузах, особливості цього викладання в залежності від структури вузів тощо. Вказується на важливу роль вузів карпатського регіону у викладанні та дослідженні угрознавчих питань. Інститут гунгарології в Ужгороді є єдиним на терені колишніх соціалістичних країн і тому він повинен виконувати інтеграційну функцію. Наукова робота, яка тут виконується, має бути доступною для науковців різних країн Європи та за її межами, вона не може бути ізольованою і в цьому повинні бути зацікавлені як вузи, так і наукові заклади України та Угорщини.

A hungarológiai oktatástól az oktatásszervezésig

Tapasztalataim Párizsban és a Nemzetközi Hungarológiai Központban

A *Nemzetközi Hungarológiai Központ* elsősorban oktatásszervezéssel foglalkozó intézmény, közvetve azonban a kutatás szervezésével kapcsolatos feladatokat is magára vállal. A terület egészének, amelynek egyik övezetét a Központ elfoglalja, hungarológia a neve. Hungarológia helyett legalább egyszer érdemes nyelvünkön megnevezni ezt a területet: *magyarságtudományokról* van szó. Ez a névváltozat tehát arra világít rá, hogy hungarológiáról beszélve nem egyetlen, egységes, sajátos szemlélettel és módszertannal rendelkező tudományszak, hanem több, más-más tudományágakhoz tartozó szakterületek konglomerátuma bontakozik ki előttünk. Azt a szálát, amelyre e szakterületek felfűzhetők, a magyarság legtágabb értelemben vett kultúrája képezi, erősen történeti megközelítésben.

Mindezt azért bocsátottam előre, hogy kedves hallgatóim ne ütközzenek meg, ha a magyarságtudományokból egyetlen egyet emelek ki, amelyet magam is művelek kutatóként és oktatóként egyaránt, s amelyről autentikusabban tudok megnyilatkozni, mint ha a nyelv-tudomány vagy a néprajz, vagy a történelem oktatásának és kutatásának kérdéseibe kotnyeleskednék bele: az irodalmat. További elhatárolásokat is szükségesnek tartok azonban, mert tapasztalataim szerint minden olyan műhely, amelyben a magyar kultúra oktatása zajlik, sajátos arculattal rendelkezik, s az egyikben szerzett tapasztalatok csak nagy óvatossággal hasznosíthatók egy másik műhely minősítésére vagy terveinek megformálására.

A hungarológia műhelyének egyetlen helyszínét ismerem belülről is. Három tanéven keresztül a Párizsi Sorbonne Nouvelle Paris III egyetemen voltam vendégtanár. Amikor a párizsi magyar irodalomoktatás és az irodalomtudományi kutatás néhány év előtti helyzetét veszem alapul [hozzászólásomban], akkor távol áll tőlem, hogy a magyarságtudományoknak a francia fővárosban elért eredményeit és jelentkező problémáit akarnám pozitív vagy negatív példaként állítani a jelen [ungvári] feladatai és gondjai elé.

Mindazonáltal két fontos ponton hasonlóság állapítható meg a két helyszín között. Egyik az, hogy mindkét városban egyetemi szinten folyik a magyar tanítása. Ilyen hely persze sok van a világon. Fontosabb a másik hasonlóság: Mindkét városban létezik egy olyan magyarságtudományi kutatóközpont, amely az egyetemhez tartozik. A párizsi Központ nevében szerepel egy megkülönböztető jelző: „interuniversitaire”, magyarul: „egyetemközi”. Ez azt jelenti, hogy ennek az intézménynek a feladata a francia főváros többi egyetemével és a vidéki egyetemekkel együttműködve koordinálni a franciaországi hungarológiai kutatásokat. Olyan ez, mintha az ungvári Intézet a beregszászi főiskolával, sőt, a térséghez tartozó, szlovákiai vagy romániai egyetemek magyar szakos kutatóival közös projekteket valósítana meg.

Fontos strukturális különbség, hogy Párizsban van egy, a magyar állam által fenntartott, a magyar kultúra terjesztésével megbízott intézmény, a Párizsi Magyar Intézet. Olyan kulturális centrum ez, amely kulturális programokat szervez, kiállításokat rendez vagy tudományos rendezvényeknek ad helyt. Saját könyvtárral rendelkezik, amely rendelkezésre áll az egyetemi hallgatók számára is. Az ilyen intézmény léte munkamegosztást tesz lehetővé a Hungarológiai Egyetemközi Központ, illetőleg az egyetem és a Magyar Intézet között. A hungarológia terén elvégzendő feladatok így másként artikulálódnak. Ebből a szempontból

például a bukaresti vagy a pozsonyi helyzet jobban hasonlít a párizsira, mint az, amivel Ungváron találkozhatunk. Bukarestben van egy, a lényegét tekintve a párizsihoz hasonlóan működő kultúrintézet. Igaz, hogy sem a román, sem a szlovák főváros nem dicsekedhet olyan Hungarológiai Központtal, amelyet itt, Ungváron találunk.

Az a körülmény, hogy Párizsban a magyar oktatását a Paris III egyetem és az INALCO, a Keleti Nyelvek Főiskolája közösen biztosítja, elhanyagolható részletkérdés. Fontosabb, hogy a francia fővárosban egy vendégprofesszor és két lektor végzi kiküldötti minőségben a magyar oktatását, míg Ungváron egyetlen vendégdocens teszi ugyanezt. Mindazonáltal az ungvári helyzet tekinthető tipikusnak, és a párizsi ritka kivételnek.

A döntő különbség azonban alighanem az, hogy Párizsban a hallgatók túlnyomó többsége nem tekinthető magyar ajkúnak, míg Kárpátalján, Kolozsvárhoz, Újvidékhez, Eszékhez vagy Pozsonyhoz, Nyitrához, de még Bukaresthez hasonlóan is, a hallgatók zöme úgy kezdi meg tanulmányait, hogy nem kell magyarul megtanulnia, illetve nem kell féloldalas nyelvismeretét tökéletesítenie. Mégis általánosnak mondható, hogy legfőljebb negyedéves órákon lehet próbálkozni azzal, hogy a tanár magyarul tartsa az órákat. Ungváron, nyilvánvalóan nem ez a helyzet.

A hungarológiai oktatásra a Szajna partján ez a tény gyökeresen más feladatokat ró. Biztosítani kell a hallgatóknak azt a minimális létszámát, amely indokolja a szak fenntartását az egyetem vezetősége szemében. Ez Párizsban jelenleg nem okoz gondot, de például Helsinkiről vagy Londonról már nem mondhatjuk el ugyanezt. A feltételek ilyenén alakulása alapvetően befolyásolja a tanterv megszerkesztését. Az alsóbb évfolyamokon igen intenzív és időigényes nyelvoktatást kell folytatni, hogy a későbbiekben a hallgatók tudjanak magyarul olvasni, a finnugor nyelvtudományt, leíró nyelvészetet, irodalmat, stb. tanulni.

A motiváció szinten tartására, illetve erősítésére igen komoly figyelmet kell fordítani. Az irodalom oktatásának fontosságát ez a körülmény felfokozza, hiszen az irodalom, a zene, a képzőművészet, a film azok a tárgyak, amelyek megragadják a hallgatók fantáziáját, kíváncsivá teszik őket a magyar nyelv, történelem és kultúra iránt. Saját szememmel láttam, hogy az *Aranyasszony* egyik eléggé poros, középszerű filmadaptációja milyen hatalmas mértékben fellendítette hallgatóim érdeklődését Kosztolányi regénye iránt. Kockázatos olyan művet tárgyalni az órán, amelyről nem áll rendelkezésre fordítás. Az értékes, de nehéz szerzőket, mint amilyen például Kemény Zsigmond, célszerű könnyebben megközelíthető, de lehetőleg azonos fajsúlyú művekkel és szerzőkkel, például Mikszáth Kálmánnal helyettesíteni. Ilyen manőverekre Ungváron bizonyára nincs szükség.

A helyi értékpreferenciák iránt sokkal engedékenyebbnek kell lenni Párizsban, mint Kárpátalján. Hiába tudja a tanár, hogy Móricz egészében jelentősebb alakja a XX. századi magyar prózának, mint Szentkuthy Miklós, nem érdemes túlzottan erősködni saját, illetve otthonról hozott értékrendje mellett, mert ezzel elidegenítheti a hallgatókat a magyar irodalom egészétől. Ilyen típusú kompromisszumokat az ungvári egyetemen működő vendégoktatóknak nem kell kötnie, mert meggyőződésem, hogy itt erősebben és spontán módon érvényesülnek a Budapesten is érvényesnek tekintett értékrendek.

De jelentkeznek egészen más típusú eltérések is. Amikor elkezdtem a munkámat a Paris III. összehasonlító szakján, közölte velem a tanszék titkára, hogy az általam előírt olvassmányjegyzék, s így a tananyag is csak egynegyede lehet annak, amit a hirdető táblára kifüggesztettem, mert máskülönben nem fognak az órára jelentkezni. A francia hallgatók nem hajlandók annyit olvasni, mint amennyit én elvárnék tőlük. A kevesebb anyagot viszont mélyebben, alaposabban, elemzőbben kellett átvenni annál, amihez én idehaza hozzászoktam. És főleg önállóbban gondolkodó, később véleményű, nézeteiket határozottabban

képviselő, véleményüknek bátran hangot adó fiatalokkal kellett, a szó szoros értelmében dialógust folytatni a tanévek során. Úgy gondolom, hogy Ungváron a helyzet sokkal inkább a magyarországi állapotokhoz hasonlítható. Sokkal több anyagot dolgoztatnak föl a hallgatókkal, tágabb körű olvasottságot várnak el tőlük. Ám – bocsánat a feltevésért, s hajlandó vagyok véleményemet megmászítani, ha tévednék – sokkal önállótlanabbak, felfogásuk nyilvánításában sokkal bizonytalanabbak, passzívabbak az itteni egyetemisták éppúgy, mint a határ túlsó oldalán élők is.

Az oktatás terén még egy fontos strukturális különbségre kell rámutatnom. A szomszédságból, a földrajzi közelségből származó előnyökre. A politikai sorompók felemelkedése, az utazási feltételek leegyszerűsödése, a kommunikáció új technológiáinak kifejlődése közelebb hozta hazánkat a nyugati országokhoz. A nyelvi korlát azonban továbbra is komoly leküzdendő akadályt, időbeli késedelmet jelent a francia vagy angol vagy német egyetemi hallgatók számára. Azok száma, akik igazán jól használni tudják nyelvünket, viszonylag csekély marad. Aki Párizsból vagy Strasbourg-ból vagy épp Groningenből Magyarországra utazik, először és valószínűleg másodszor is a nyelv alaposabb elsajátítása végett keresi föl hazánkat. Egy ungvári vagy kolozsvári egyetemi hallgató ellenben nyomban rész-képzésre jön, iskolai szünetben fölkeresi az Országos Széchényi Könyvtárat, továbbképzési lehetőségeket keres. Az anyanyelvi kultúrával való érintkezése egy angol hallgatóéhoz mérten összehasonlíthatatlanul intenzívebb.

Ennyit dióhéjban a magyar irodalom tanítása során szerzett tapasztalataimról és azok tágabb kontextusba helyezéséről. A hungarológiai tudományos kutatás kérdéseire még ennél is rövidebben térhetek csak ki. A Paris III vendégprofesszoraként az Egyetemközi Hungarológiai Központ akkori igazgatója, Jean Perrot megbízott azzal, hogy lássam el a Központ igazgatóhelyettesi teendőit. Éppúgy, ahogyan az ELTE mellett működő Francia Egyetemközi Központ magyar igazgatója mellett francia igazgatóhelyettes dolgozik. A tudomány-szervezés területén ez nagyon szerencsés megoldásnak tűnik. Hiszen a Párizsi Magyar Egyetemközi Központ évente rendez egy-egy tudományos ülést a nyelvészet, az irodalom, a zene, a film vagy a történelem problémakörében. A résztvevő magyarországi intézményekkel, személyekkel való kapcsolattartást egy magyar állampolgárságú, de az adott egyetemen felelős állásban lévő munkatárs sokkal eredményesebben, közvetlenebbül, hatékonyabban biztosíthatja, mint bárki más.

A kollokviumok aktái a Központban szerkesztett francia nyelvű kapcsolattörténeti lapban, a *Cahiers d'Études Hongroises* számaiban láttak és látnak napvilágot. A lap felelős szerkesztője vendégtanárként én voltam, s azóta is mindig az adott magyar vendégtanár tölti be ezt a posztot. Természetesen a Központ igazgatójának, mint a lap főszerkesztőjének elvi irányítása mellett. A C. I. E. H.-nak van egy paritásos alapon kialakított, francia és magyar tekintélyes szakemberekből, a főbb kutatási területek felelőseiből álló Tudományos Tanácsadó Testülete, amely üléseit rendszeresen minden január végén tartja. Ezeken az üléseken értékeli az előző évben megvalósított programokat és kitűzi a következő év olyan tudományos programjait, amelyeket intézményi keretekben, csapatmunkában lehet elvégezni. A franciák nagy bürokráták, s ugyanakkor jó szervezők hírében állnak, s valóban meg is érdemlik ezt a hírnevet. A kutatási együttműködés a hungarológia területén a vázolt intézményi feltételek mellett olajozottan működik.

A kárpátaljai helyzetet ebből a szempontból csak nagyon hézagosan ismerem. Tudom jól, hogy egy fontos szempontból itt is, mint általában a Kárpát-medencében mindenütt, mostohábbak a körülmények, mint a nyugati országokban: pénzügyi szempontból. De nem olyan sokkal mostohábbak, mint gondolnák. Az Egyesült Államoknak vagy Hollandiának,

hogy két igazán gazdag országot említsek, csekély érdeke fűződik ahhoz, hogy a hungarológiai oktatást támogassa. A terület tehát relative nincs igazán jól ellátva anyagiakkal. Magyarország és a régió más országai közötti geopolitikai, kulturális, sorsközösség, a közös múlt, az egymás országaiban élő kisebbségek elegendő okot adnak arra, hogy a szóban forgó országok kulturális vezetői többet áldozzanak, nagyobb figyelmet fordítsanak a közös kutatásokra. Főleg pedig, mindannyian tudjuk, van mit kutatni, van mit feltárni és megőrizni, majd feldolgozni, akár a nyelvtudomány, akár az irodalom, a történelem, akár a néprajz területén. A kincskereső a siker biztos reményében vághat neki a feltárásnak, míg – mondjuk – Svédországban a kutató számára nyersanyaghiány van.

Az a megtisztelő meghívás, amelyet az Ungvári Állami Egyetem és a Hungarológiai Intézet vezetőitől kaptunk, az az ülés, amelynek témájául kedves vendéglátóink a hungarológiai oktatás és kutatás ezredfordulói feladatait választották, megerősítenek abbeli meggyőződésemben, hogy ungvári kollégáink szívükön viselik az ungvári magyar egyetemi oktatás ügyét éppúgy, mint a Hungarológiai Intézetben folytatandó tudományos-kulturális tevékenységét. Mint a Nemzetközi Hungarológiai Központ igazgatója, kijelenthetem, hogy a jövőben is éppúgy megteszünk minden tőlünk telhetőt e kettős tevékenység segítésére, mint ahogy eddig is megcselekedtük ezt.

ТВЕРДОТА ДЕРДЬ

(Будапешт)

Від викладання до організації навчального процесу з гунгарологічних дисциплін

РЕЗЮМЕ

Автор ділиться досвідом щодо викладання та організації самого навчального процесу питань гунгарології на підставі багаторічної роботи в Парижському Центрі гунгарології та в Міжнародному Центрі Гунгарології в Будапешті. Відзначається, що викладання гунгарологічних дисциплін в Парижі має свої особливості, бо навчають студентів, які не володіють угорською мовою. Зовсім інша методика викладання цих дисциплін у сусідніх з Угорщиною країнах, де угорське населення проживає компактно.

У статті наголошується на різні підходи до цієї проблеми. Схвалюється проведення цього міжнародного симпозіуму і автор впевнений, що викладачі кафедри угорської філології УжДУ та наукові співробітники Центру гунгарології з великою відповідальністю ставляться до цих проблем і вирішують їх. Як директор Міжнародного Гунгарологічного Центру обіцяю надати посильну допомогу як викладачам кафедри, так і науковцям Інституту гунгарології в їх сумлінній праці.

LIZANEC PÉTER

(Ungvár)

Hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón az Ungvári Állami Egyetemen

Minden nemzeti kultúra az egyetemes emberi kultúra önálló összetevője, amelynek azonban eredeti színezete, univerzális értéke van, ezért a vele összefüggő fontos kérdések kidolgozása és vizsgálata közérdek.

A hungarológia sokrétű tudomány, amely a magyar nyelvvel és irodalommal történelemmel, etnográfiaival, népköltéssel, a Kárpát-medence magyar kisebbségének kultúrájával és művészetével, azok kialakulásával és fejlődésével foglalkozik.

Az új ezredforduló küszöbén vissza kell tekintenünk, fel kell mérnünk, mit tettünk az elmúlt 30-40 év alatt a magyar tudomány, oktatás, kultúra fejlesztése és terjesztése terén a Kárpát-medence országaiban, s melyek a további teendők.

Az utóbbi időben a hungarológia kifejezés egyre gyakrabban használatos Magyarország határain kívül. A tudományoknak azokat a területeit jelölik vele, amelyek a magyar nyelvvel, irodalommal, történelemmel, néprajzzal s más rokon tudományokkal foglalkoznak mind az oktatás, mind a kutatás összefüggéseiben.

A mi értelmezésünkben a hungarológia nemzetközi tudományág, amely a magyarságtudományi kérdések sokoldalú vizsgálatával és tanulmányozásával foglalkozik különböző szinteken.

A hungarológia a balkanisztikához, a turkológiához, a germanisztikához, a szlavisztikához stb. hasonlóan célul tűzi ki a nemzeti tudományok művelését és fejlesztését, amelyek végső soron feltárják, elemzik, összegzik a múltra és a jelenre vonatkozó ismereteket a mai magyarokról, azokról, akik Magyarország határain belül és kívül élnek; kapcsolataikat más népekkel, anyagi és szellemi kultúrájukat, a szomszédos országokhoz való viszonyaikban.

A hungarológiai diszciplínák színvonalas külföldi oktatása, kutatása, terjesztése érdekében véleményünk szerint egész sor komplex teendőink vannak azokban az országokban, ahol a magyarok egy tömbben élnek.

Elsősorban jól működő hungarológiai oktatási és kutatási intézményrendszert kell létesíteni, ahol magyar filológiai tanszékek is működnek, magyar nyelv és irodalom szakos tanárokat, tolmácsokat képeznek, tudományos fokozatú képesítést nyújtanak, hungarológiai intézeteket, hungarológiai civil szervezeteket hoznak létre a hungarológia tudomány művelése és terjesztése céljából.

Mit tud felmutatni e téren az Ungvári Állami Egyetem?

1. 1963-ban az Ungvári Állami Egyetem tanári testületének kezdeményezésére a Filológiai Karon megindult a magyar szakos tanári képzés, 1964-ben megalakult a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, amely 1970-től a Magyar Filológiai Tanszék nevet viseli. Az indulás periódusában a tanterv összeállítását volt az egyik legfontosabb feladat: 1969-ben kiadtuk az első változatot, 1980-ban az átdolgozott újabb tantervet jelentettük meg. Most készül a harmadik átdolgozás, amely a magyar nyelv- és irodalomtudományi eredmények legújabb értékeire épül.

Több szakkollégiumot és szakszemináriumot iktattunk be, hogy széleskörűbb ismeretekkel rendelkezzenek hallgatónk.

Miután a tanszék oktatói megvédték kandidátusi és doktori értekezéseiket, egyre több olyan tantárgy tanítását indítottuk meg magyar nyelven, amelyet korábban oroszul vagy ukránul hallgattak a diákok. Ezek a következő diszciplínák:

Bevezetés a nyelvtudományba,
Bevezetés az irodalomtudományba,
Általános nyelvészet,
Irodalomelmélet,
Irodalomkritika,
Pedagógia,
Világirodalom stb.
(Részletesebben ld. az 1.sz. táblázatot)

Tehát, ha a magyar szakos egyetemi tanárképzés első időszakában a tantárgyak 40 %-át tanulták a hallgatók magyarul, a 80-as évek második felétől a tantárgyak 80 %-át anyanyelvükön tanulják.

Természetesen arra is törekedtünk, hogy a diákok minél jobban elsajátítsák az ukrán államnyelvet, ezért jelentettük meg *Az ukrán nyelv magyaroknak c. nyelvkönyvet*,¹ ezzel párhuzamosan adtuk ki a *Magyar nyelv kezdőknek c. könyvet* oroszok és ukránok számára.²

Mindig figyelmet fordítottunk a tudományos kutatómunkára is, a tudományos fokozatok megszerzésére. Ezért 1968-ban hoztuk létre a Magyar Filológiai Tanszéken az aspirantúrát (nappali és levelező tagozaton). Az oktatói és a kutatói munka szerves egységével léphetünk előre. Elsőrendű feladatnak tekintettük a helyi magyar lakosság szakemberképzését. S itt idézném az ismert magyar irodalomtudós, akadémikus – Klaniczay Tibor 1974-ben leírt gondolatát: „... a magyar nyelvet tudó és a magyar kultúra valamelyik szektorában jártas szakemberek elsősorban a magyar egyetemi oktatás keretében formálódhatnak ki külföldön... Ha egy-egy egyetemen sikerül minden négy-öt évben felfedezni, kiképezni egyetlen magyarra specializált szakembert, ez már nagy eredmény és ezzel már óriási fordulatot lehet elérni.”³

A tanszék tudományos potenciájának növekedésével olyan szakkollégiumokat iktathattunk be a tantervbe, amelyek a kárpátaljai magyar lakosság anyagi és szellemi kultúráját vizsgálják, más népekkel való összefüggéseiben is. Tanszékünkön a spekkollégiumok és –szemináriumok az oktatók tudományos értekezéseivel függnek össze: *Magyar – ukrán nyelvi kapcsolatok; Magyar – ukrán irodalmi kapcsolatok; A nyelvöldrajz mint tudomány; Kárpátaljai magyar toponímia; A kárpátaljai magyar nyelvjárások sajátosságai; Magyar-ságtudomány napjainkban; Kárpátaljai magyar irodalom* stb.

A tudományos munka módszerét, elveit a hallgatók *A tudományos kutatás alapjai c. szakkollégium* (34 óra) keretében, valamint *A diák tudományos kutatómunka c. szakszemináriumok* (III-V. évfolyamokon), mely heti két óra, sajátítják el. Ez azt jelenti, hogy tudományos fokozattal rendelkező tanárhoz 5-6 hallgató tartozik, akik három évre kidolgozott egyéni terv alapján bizonyos tudományos problémákat kutatnak, amely szakdolgozattá, diplomamunkává fejleszthető. A tudományos kutatómunka eredményeiről a hallgatók kéthetenként tudományos szemináriumokon számolnak be, ahol a jelenlevő tanárok és diákok megvitatják és értékelik a referátumokat.

A tanszék oktatói tevékeny részt vállalnak a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák számára készülő magyar nyelvi és irodalmi tankönyvek írásában; egyetemi tankönyvek szerzőiként is számottevő munkát végeztek. Mindez pedig kitartó munkát igényel.

Sor- szám	A tantárgy megnevezése	Össz- óra- szám	I			II			III			IV			V			
			e.	gy.	lb.	e.	gy.	lb.	e.	gy.	lb.	e.	gy.	lb.	e.	gy.	lb.	
1.	Bevezetés a finnugor nyelv- tudományba	36	36															szigorlat
2.	Bevezetés a nyelvtudo- mányba	70	40	30														vizsga
3.	Bevezetés a szakmába	36	36															
4.	Mai magyar nyelv	440	48	58	18	74	38	26	64	68	10	14	16	6				vizsgák
5.	A magyar nyelv története	124							88	36								vizsga
6.	A magyar irodalmi nyelv fejlődéstörténete	62										48	14					vizsga
7.	Magyar nyelvjárásan	50				30	20											vizsga
8.	A magyar nyelv középiskolai oktatásának módszertana	50										30	20					vizsga
9.	A nyelv-művelés alapjai	70										20	50					szigorlat
10.	Mordvin nyelv	36					36											szigorlat
11.	Általános nyelvészet											60	10					vizsga
12.	Bevezetés az irodalomtudo- mányban	70	40	30														vizsga
13.	A magyar irodalom törté- nete	440	30	16	4	82	30	12	68	30	8	70	16	14	50	10		vizsgák
14.	Magyar népköltészet	70	40	30														vizsga
15.	A magy. irod. középiskolai oktatásának módszertana											30	10					vizsga
16.	Irodalomelmélet	86										60	26					vizsga
17.	Az irodalmi kritika elmélete	50													30	20		szigorlat
18.	Szakkollégiumok	490				36			68	100		68	100		68	30		szigorlat vizsgák
19.	A magyar és a világkultúra története	136	68			68												szigorlat
20.	A világirodalom története	180	110			70												vizsgák

Mostanra 586 magyar szakos tanár szerzett oklevelet az Ungvári Állami Egyetemen; az 1998/1999-es tanévben 35 végzős hallgatónk van, velük együtt 621-re nő ez a szám. Végzőseink középiskolákban, újság- és televízió-szerkesztőségekben, utazási irodákban, önkormányzati hivatalokban dolgoznak Kárpátalján és Magyarországon egyaránt.

A hungarológiai intézmények arculatát a tudományos publikációk minősítik. A tanszéken több monográfia,⁴ 700 cikk, 5 egyetemi és több iskolai tankönyv látott napvilágot.⁵

Tanszékünk jelentette meg az első kárpátaljai mesegyűjteményt,⁶ balladagyűjteményt,⁷ irodalmi antológiát.⁸ Több országos és nemzetközi tudományos konferenciát szerveztünk. Megjelent A kárpátaljai ukrán nyelvjárások hungarizmusainak három kötete,⁹ A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszának két kötete¹⁰ stb.

1996-ban megjelent A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszának II. kötete, melynek anyagából közlünk néhány lexikai és szemantikai térképet kommentárokkal és indexekkel (412, 573, 830, 843).

2. Miután a tanszék megerősödött, többen megvédték tudományos értekezéseiket, lehetővé és szükségessé vált egy hungarológiai központ, intézmény létrehozása, amelynek fő feladata a hungarológiai kutatómunka (az alapokat a Magyar Filológiai Tanszék rakta le), a tudományos-oktatói munka szilárdítása és koordinálása, s több más tevékenység kifejtése a magyar nyelv, irodalom, történelem, néprajz, kultúrtörténet terén; együttműködés kialakítása más egyetemek és országok hungarológusaival.

Az ungvári Hungarológiai Központ az ukrain hungarológiai kutatások szervezete, oktatási, információs, tudományos bázisává vált. Az itt megjelent monográfiák, cikkek, oktatási segédanyagok, tankönyvek jelentős szerepet játszanak a kárpátaljai magyarság képviselőinek tudományos képzésében. Hadd idézzem megint Klaniczay Tibort: „Egy-egy komoly ember, aki életét, pályáját teszi rá valamely magyar témára, magyar szaktudomány művelésére, aki arra építi az egzisztenciáját, hogy valamely országban ő lesz a legjobb, vagy egyszerűen – a magyar szakember, az többet ér, mint sok tucat mégoly jó szándékú és lelkes érdeklődő, irodalmunknak barátja, olvasója, nyelvünk elsajátítója, amit persze szintén nem szabad lebecsülnünk.” Továbbá: „Magas szinten úgy képzelhető csak a külföldi magyar tanulmányok, kutatások művelése, a hungarisztika fejlődése, ha az illető népnek fiaiból, tehát „benszülötkekből” világszerte kialakul a magyar szakemberek hálózata. Minden erőnkel igyekeznünk kell ezt a folyamatot, amelynek az alapja az egyetemi oktatás, elősegíteni.”¹¹

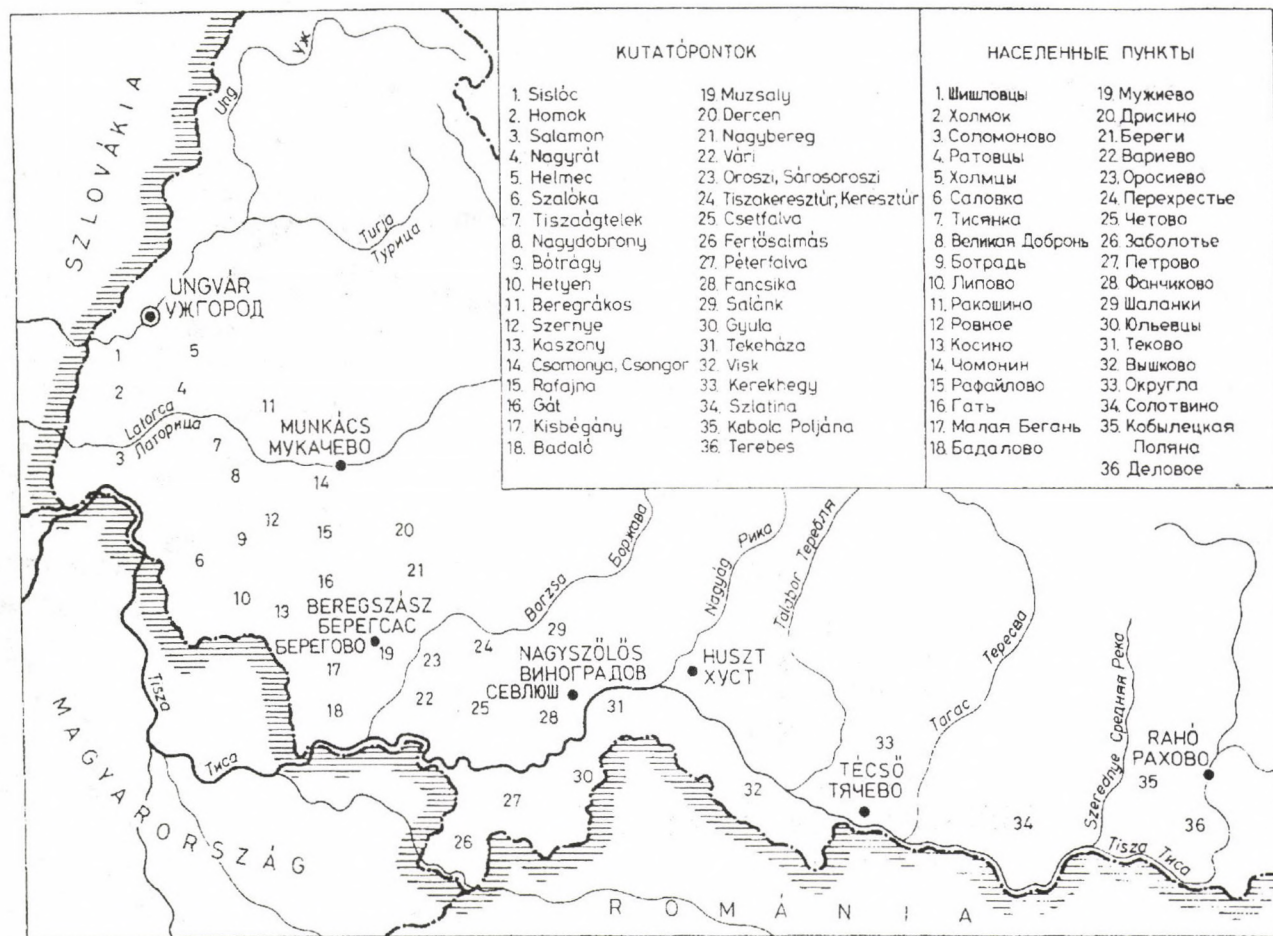
Nem véletlenül idézem ilyen hosszan, hiszen a benne megfogalmazott gondolat jó irányba tereli azokat az tudósokat, akik így vagy úgy kapcsolatban vannak a más országokban folyó hungarisztikai szakemberek képzésével, olyan káderek felkészítésével, akik a magyar nyelv, irodalom, történelem, etnográfia stb. oktatása mellett aktívabban foglalkoznának olyan tudományos problémákkal, amelyek az adott időben egyik vagy másik országban fontosak és szükségesek. Csakis így lehet elérni az oktatói–tudományos munka kívánatos egységét.

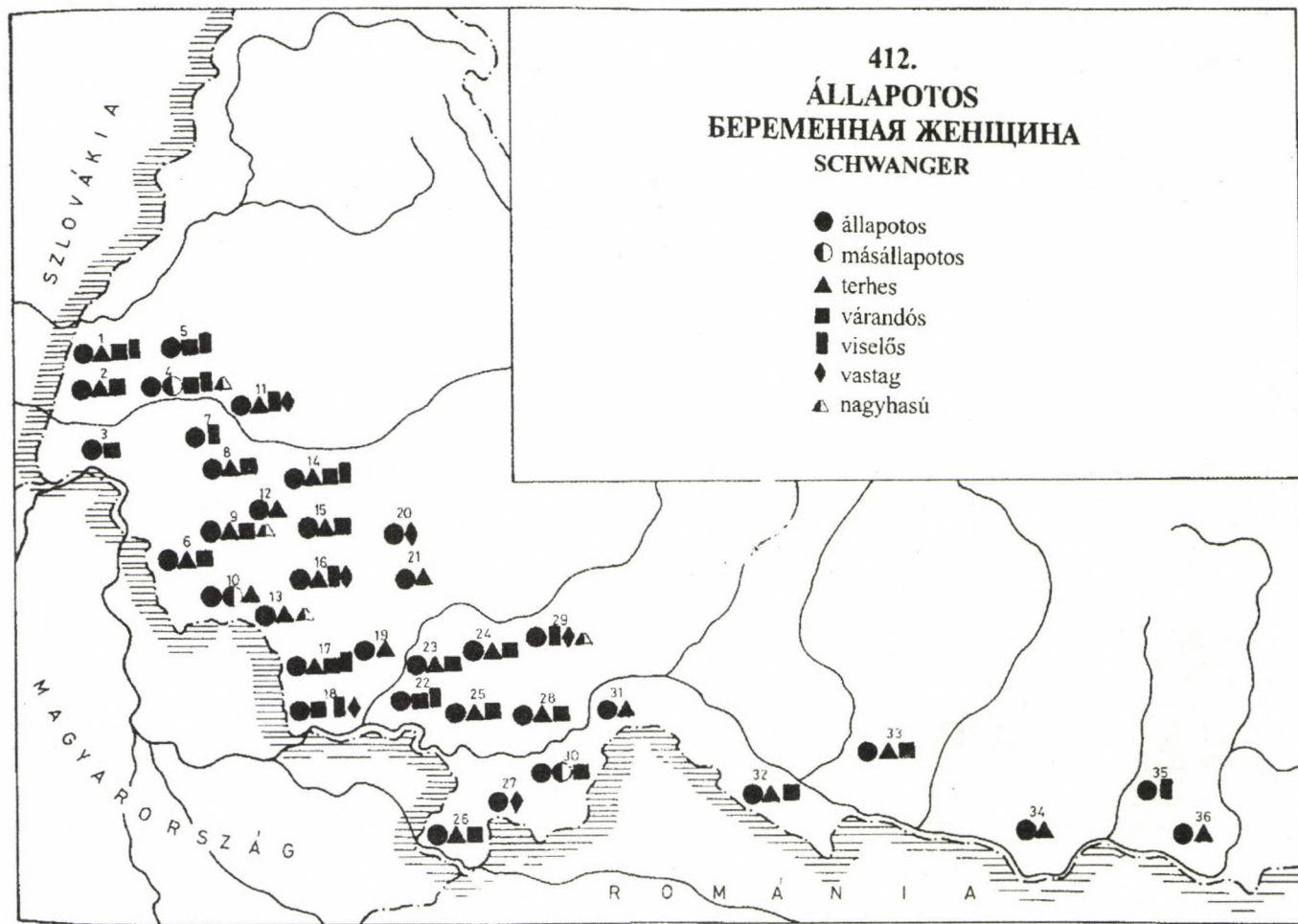
Tekintettel arra, hogy egy tudományos intézetnek fundamentális kutatásokkal kell foglalkoznia, esetünkben a kárpátaljai magyarság anyagi és szellemi kultúrájával, mi 1966-tól ilyen témákat tanulmányozunk:

1. Magyar–ukrán nyelvi, irodalmi kapcsolatok.
2. Magyar nyelvjárásban; kárpátaljai magyar nyelvjárások vizsgálata.
3. Nyelvföldrajz.

E témakörből 10 monográfiát jelentettünk meg.

412. TÉRKÉP

445. Állapotos <asszony, aki gyereket vár>: *állapotos, áglápotos, álapotos, terhes, várandós, várandóys, várandos, vágrándóys, viselős, viselőys, viselős, vastag, vástág, másállapotos, másállapodban van, natyhasú...*

Az egész területen legelterjedtebb az *állapotos* megnevezés. Párhuzamosan használatosak a *terhes, várandós, viselős, vastag, másállapotos, natyhasú* szavak.

Megjegyzendő, hogy az *állapotos* szó inkább a fiatalabbak és a középkorúak beszédében gyakoribb, éppen ezért viszonylag új keletűnek tekinthető, a többi megnevezés régebbi.

Vö.: MNyA III, 484. térkép.

Index: 1. *állapotos, terhes, várandós, viselős*; 2. *álapotos, terhes, várandós*; 3. *állapotos, várandós*; 4. *állapotos, másállapotos, várandós, viselős, natyhasú*; 5. *állapotos, várandós, viselős*; 6. *állapotos, terhes, várandós*; 7. *álapotos, viselős*; 8. *áglápotos, terhes, vágrándóys*; 9. *állapotos, terhes, várandóys, natyhasú*; 10. *állapotos, másállapodban van, terhes*; 11. *áglápotos, terhes, viselős, vástág*; 12. *állapotos, terhes*; 13. *állapotos, terhes, natyhasú*; 14. *állapotos, terhes, várandóys, viselős*; 15. *állapotos, terhes, várandóys*; 16. *állapotos, terhes, viselős, vastag*; 17. *állapotos, terhes, várandóys, viselős*; 18. *állapotos, várandóys, viselős, vastag*; 19. *állapotos, terhes*; 20. *állapotos, vastag*; 21. *állapotos, terhes*; 22. *állapotos, várandóys, viselős*; 23—26. *állapotos, terhes, várandóys*; 27. *állapotos, vastag*; 28. *állapotos, terhes, várandóys*; 29. *állapotos, várandóys, viselős, vastag, natyhasú*; 30. *állapotos, másállapodban van, várandóys*; 31—32. *állapotos, terhes, várandóys*; 33. *állapotos, terhes, várandós*; 34. *álapotos, terhes*; 35. *álapotos, viselős*; 36. *álapotos, terhes*.

КАРТА №412

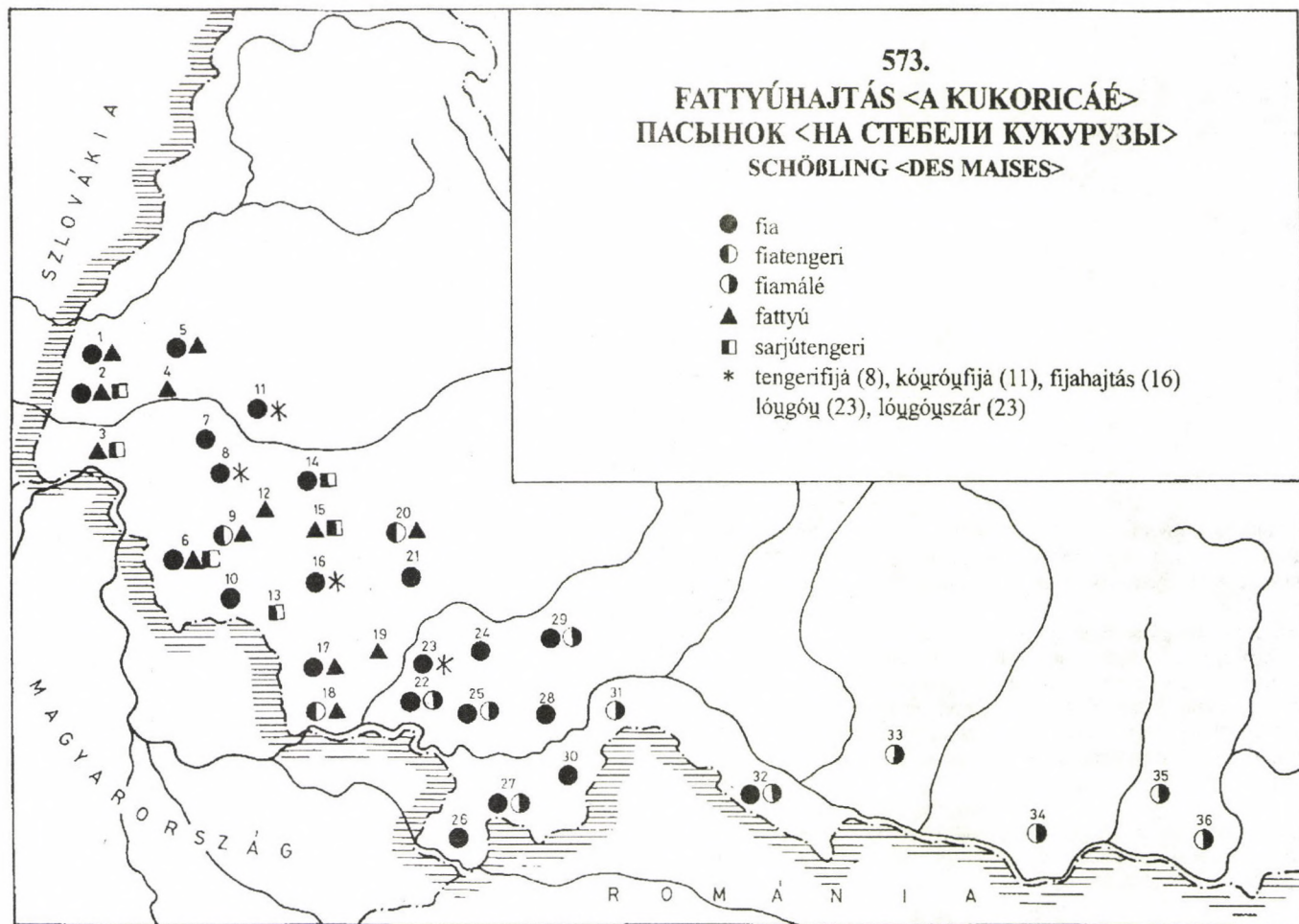
445. Беременная женщина: *állapotos, áglápotos, álapotos, terhes, várandós, várandóys, várandos, vágrándóys, viselős, viselőys, viselős, vastag, vástág, másállapotos, másállapodban van, natyhasú...*

Наиболее распространенным на всей исследуемой территории является название *állapotos* 'беременная женщина'. Параллельно с этим названием распространены также лексемы *terhes* 'беременная' или дословно 'нагруженная', *várandós* 'беременная', *viselős* 'беременная' или 'носящая', *vastag* 'беременная' или 'толстая, полная', *másállapotos* 'беременная' или 'быть в положении', *natyhasú* 'беременная' или 'женщина с большим животом'.

Следует отметить, что название *állapotos* употребляется главным образом в разговорной речи младшего, реже среднего поколений и считается сравнительно новым, все другие — старыми лексемами.

Ср.: MNyA III, карта 484.

573. TÉRKÉP

646. Fattyúhajtás <a kukoricáé>: *fija, fija, fijatengeri, fiamalé, fiamalé, fattyú, fattyú, sarjútengeri, tengerifija, kóyróufija, fjahajtás, lóugóu, lóugóu-szár...*

Vö. a 406. sz. térképpel.

Legelterjedtebb a *fija, fijatengeri, fiamaléj* megnevezés. A Latorcától a Borzsáig, valamint a 22. sz. kutatóponton a *fiamaléj*, a Borzsától keletre a Tiszáig a *fiamaléj* él. Gyakori előfordulása a *fattyú* szó. Ritkábban használatos a többi lexéma: *sarjútengeri*.

A 8. sz. kutatóponton * jellel térképeztük a *tengerifija*; a 11. sz. kutatóponton a *kóyróufija*, a 16. sz. kutatóponton a *fjahajtás*; a 23. sz. kutatóponton a *lógóu, lógóuszár* lexémákat.

Vö.: MNyA I, 39. térkép; Gálffy—Márton 154—155.

Index: 1. *fija, fattyú*; 2. *fija, fattyú, sarjútengeri*; 3. *fattyú, sarjútengeri*; 4. *fattyú*; 5. *fija, fattyú*; 6. *fija, fattyú, sarjútengeri*; 7. *fija*; 8. *fija, tengerifija*; 9. *fijatengeri, fattyú*; 10. *fija*; 11. *fija, kóyróufija*; 12. *fattyú*; 13. *sarjútengeri*; 14. *fija, sarjútengeri*; 15. *fattyú, sarjútengeri*; 16. *fija, fjahajtás*; 17. *fija, fattyú*; 18. *fijatengeri, fattyú*; 19. *fattyú*; 20. *fijatengeri, fattyú*; 21. *fija*; 22. *fija, fiamaléj*; 23. *fija, lógóu, lógóuszár*; 24. *fija*; 25. *fija, fiamaléj*; 26. *fija*; 27. *fija, fiamalé*; 28. *fija*; 29. *fija, fiamaléj*; 30. *fija*; 31. *fiamaléj*; 32. *fija, fiamaléj*; 33. *fiamaléj*; 34. *fiamalé*; 35. *fiamalé*; 36. *fiamalé*.

КАРТА №573

646. Пасынок — боковой побег на стебле кукурузы: *fija, fija, fijatengeri, fiamalé, fiamaléj, fattyú, fattyú, sarjútengeri, tengerifija, kóyróufija, fjahajtás, lógóu, lógóuszár...*

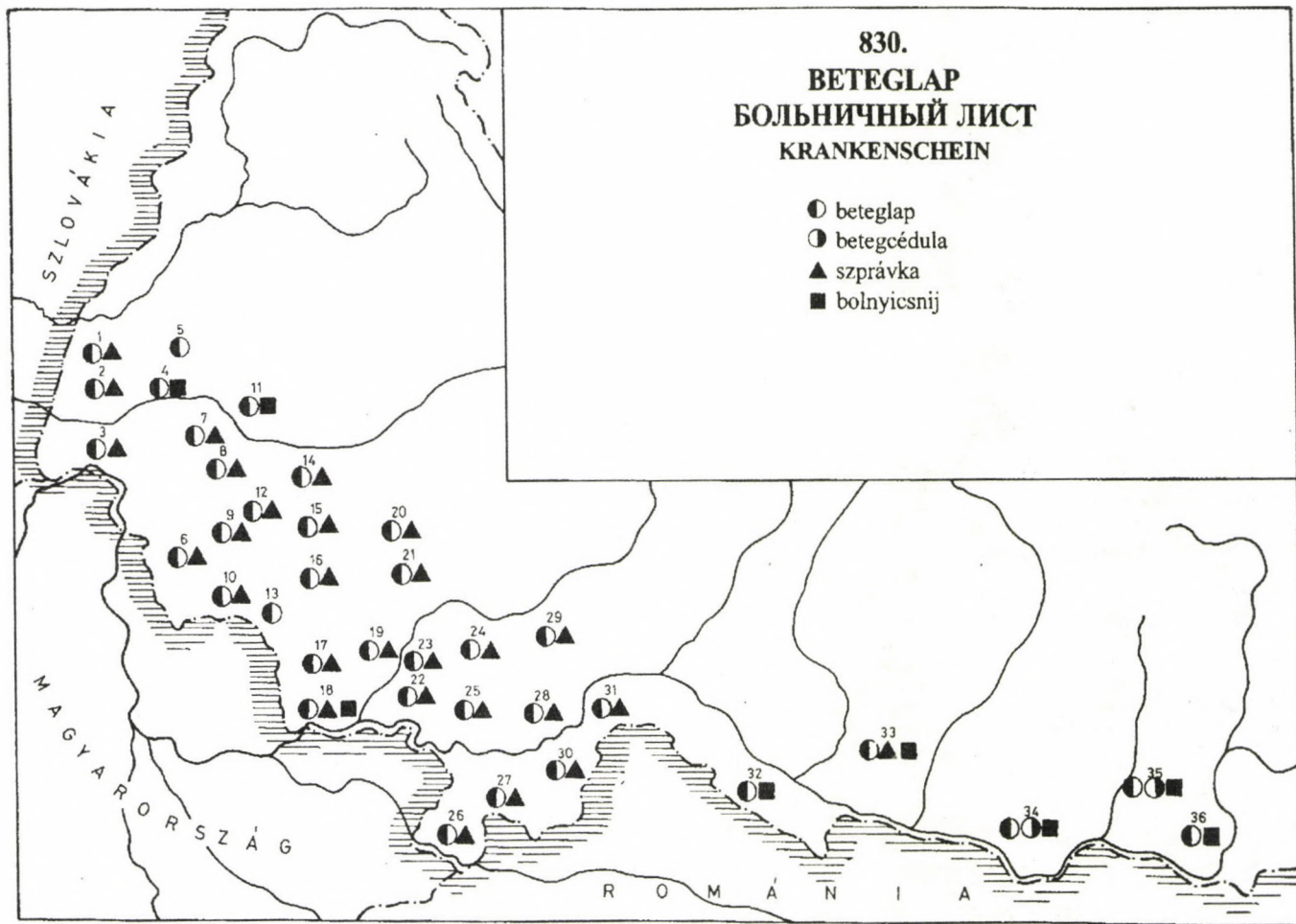
Ср. с картой 406.

Широко распространенным является однокорневое название *fija* и его усложненные варианты — *fijatengeri* и *fiamaléj* 'пасынок — боковой побег на стебле кукурузы'. Следует отметить, что от р.Латорицы до р.Боржавы, включая и н. п. 22, употребляется лексема-комползит *fiamaléj*, а от р.Боржавы на восток до р.Тисы распространено *fiamaléj*. Достаточно широко употребляется также лексема *fattyú* 'пасынок (всепрочный, незаконнорожденный ребенок)'. Значительно реже употребляются все другие названия: *sarjútengeri* 'отавная кукуруза', 'кукуруза второго сорта'.

Знаком * в н. п. 8 скартографировано *tengerifija* 'пасынки (на кукурузе)', в н. п. 11 *kóyróufija* 'пасынки (на стебле)', в н. п. 16 *fjahajtás* 'молодые отростки на кукурузе', в н. п. 23 *lógóu* 'свисающий отросток', *lógóuszár* 'свисающие отростки на стержне кукурузы'.

Ср.: MNyA I, карта 39; Галффи—Мартон, 154—155.

830. TÉRKÉP

1186. Beteglap: *beteglap, betegláp, betekcédula, szprávká, szpráfka, szprágvka, bolnyicsnij...*

Kárpátalja nyelvjárásaiban általánosan elterjedt a *beteglap* (or. *больнич-ный лист* 'beteglap') megnevezés. Egyes kutatópontokon használatos a *betekcédula* szó is.

1945 után sok szlávizmus került be a nyelvhasználatba a hivatalos nyelvből; így a *szprávká* (or. *справка* 'igazolvány') is ennek a fogalomnak a jelölésére. A *beteglap* tükörszó az orosz nyelvből.

A *бетерлон* lexéma megvan a kárpátaljai ukrán nyelvjárásokban is, de fokozatosan visszaszorul, inkább az idősek beszédében fordul elő l. Lizanec II, 102., 577.

Index: 1—3. *beteglap, szprávká*; 4. *beteglap, bolnyicsnij*; 5. *beteglap*; 6—7. *beteglap, szprávká*; 8. *betegláp, szprágvká*; 9—10. *beteglap, szprávká*; 11. *betegláp, bolnyicsnij*; 12. *beteglap, szprávká*; 13. *beteglap*; 14—17. *beteglap, szpráfka*; 18. *beteglap, szprávká, bolnyicsnij*; 19—31. *beteglap, szprávká*; 32. *beteglap, bolnyicsnij*; 33. *beteglap, szprávká, bolnyicsnij*; 34—35. *beteglap, betekcédula, szprávká*; 36. *beteglap, szprávká*.

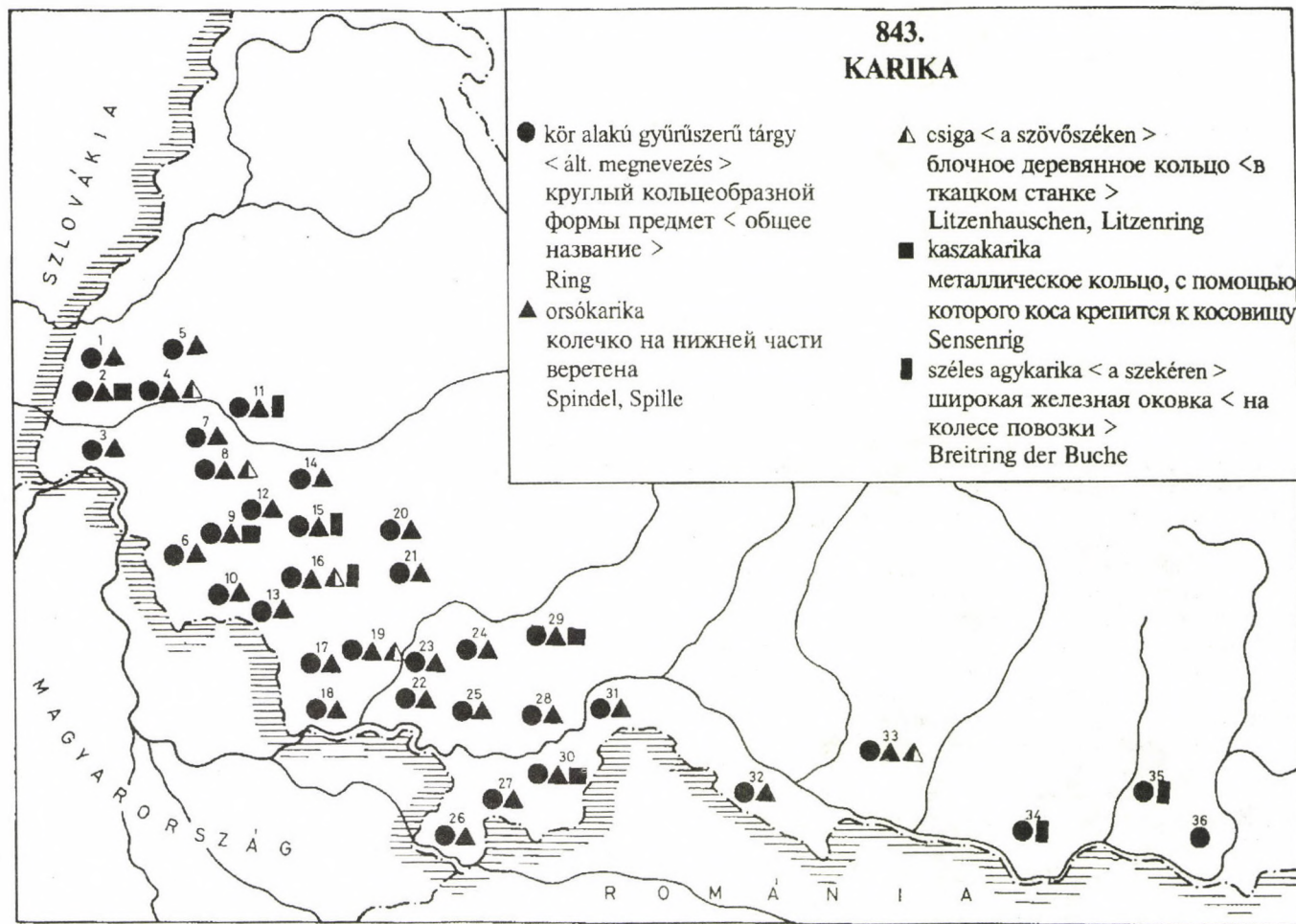
КАРТА №830

1186. Больничный лист <документ о болезни>: *beteglap, betegláp, betekcédula, szprávká, szpráfka, szprágvká, bolnyicsnij...*

На всей исследуемой диалектной территории Закарпатья общераспространенным является общее название *beteglap* 'больничный лист' (ср. *beteg* 'больной' и *lap* 'лист'). В нескольких населенных пунктах употребляется лексема-компонит *betekcédula* 'больничный лист'.

После 1945 года достаточно широко в разговорную речь населения вошли новые названия: общее название *szprávká* 'больничный лист', что с русск. *справка* 'документ о каких-нибудь сведениях' и *bolnyicsnij*, что с русск. разговорного *больничный* 'больничный лист'. Название *beteglap* является калькой русского *больничный лист*.

Лексема *бетерлон* в значении 'больничный лист', 'бюллетень' употреблялась и в украинских говорах Закарпатья. Сейчас она архаизируется и изредка встречается только в разговорной речи старшего поколения см. Лизанец II, 102, 577.

843. TÉRKÉP

568., 591., 807., 849. *karika*

1. 'kör alakú, gyűrűszerű tárgy' <ált. megnevezés>
2. 'orsókarika'
- 2.1. 'csiga <a szövőszéken>'
3. 'kaszakarika'
4. 'széles agykarika <a szekér kerekén>'

Vö. az 506., 528., 657., 680. sz. térképpel.

A *karika* lexéma első jelentése általánosan elterjedt a vizsgált nyelvjárásterületen. A második jelentés az 1—33. sz. kutatópontokon él. A többi jelentés jóval ritkább előfordulása. A 'csiga <a szövőszéken>' jelentést a 4., 8., 16., 19., 33. sz. kutatópontokon jegyeztük fel. A 'kaszakarika' jelentést a 2., 9., 29., 30. sz. kutatópontokon jegyeztük fel; a 'széles agykarika <a szekér kerekén>' jelentést pedig a 11., 15., 16., 34—35. sz. kutatópontokon. A többi kutatóponton használatos az *orsókarika*, *sikattyukarika*, *kaszakarika*, *atykarika*.

Index: 1. *karika* 1, 2; 2. *karika* 1, 2, 3; 3. *karika* 1, 2; 4. *karika* 1, 2, 2.1; 5—7. *karika* 1, 2; 8. *káriká* 1, 2, 2.1; 9. *karika* 1, 2, 3; 10. *karika* 1, 2; 11. *káriká* 1, 2, 4; 12—14. *karika* 1, 2; 15. *karika* 1, 2, 4; 16. *karika* 1, 2, 2.1, 4; 17—18. *karika* 1, 2; 19. *karika* 1, 2, 2.1; 20—28. *karika* 1, 2; 29. *karika* 1, 2, 3; 30. *karika* 1, 2, 3; 31—32. *karika* 1, 2; 33. *karika* 1, 2, 2.1; 34—35. *karika* 1, 4; 36. *karika* 1.

КАРТА №843

568, 591, 807. 849. *karika*

1. 'круглый кольцеобразной формы предмет' <общее название>
2. 'колечко на нижней части веретена'
- 2.1. 'блочное деревянное кольцо <на ткацком станке>'
3. 'металлическое кольцо, с помощью которого коса крепится к косовищу'
4. 'широкая железная оковка' <на колесе повозки>

Ср. с картами 506, 528, 657, 680.

На всей исследуемой диалектной территории лексема *karika* распространена в первом значении. Во втором значении в н. пп. 1—33. Значительно реже данная лексема встречается в других значениях. В частности в значении 'блочное деревянное кольцо <на ткацком станке>' данную лексему находим в н. пп. 4, 8, 16, 19 и 33. В значении 'металлическое кольцо, с помощью которого коса крепится к косовищу' лексема *karika* зафиксирована нами в н. пп. 2, 9, 29, 30 и в значении 'широкая железная оковка <на колесе повозки>' распространена в н. пп. 11, 15, 16, 34—35. В других н. пп. употребляются соответственно лексемы-композиции: *orsókarika* 'кольцо веретена', *sikattyukarika* 'деревянное кольцо на ткацком станке', *kaszakarika* 'кольцо косы' и *atykarika* 'кольцо головки колеса'.

Egy tudományos kutatóintézet tevékenységéhez szükség van publikációs orgánusra is. Ezért alapítottuk meg 1990-ben az Acta Hungarica c. folyóiratot, s újból Klaniczay Tibort szeretném idézni: „A harmadik kérdés, amelyet érintenem kell, a publikációs lehetőség problémája ... Nem elég ugyanis az, hogy aki külföldön magyarral foglalkozik, az idehaza, az illető ország nyelvén legyen tudományos publikálásra lehetősége... Ezért igen fontos elősegítenünk, hogy legyenek külföldön olyan szakfolyóiratok ..., ahol magyar tárgyú szaktanulmányok elhelyezhetők és rendszeresen közölhetők¹² ... Egy ilyen folyóirat, egy ilyen állandó fórum sokkal többet tud elérni, mint mégolyan sok látványos akció, amelynek a hatása efemer, pár hónap alatt elmúlik, szétporlad. Egy folyóirat, mint állandó összekötő kapocs viszont hatást tud elérni.”¹³

Olyan folyóiratunk van, amelyben helyet kapnak nemcsak az Ungvári Állami Egyetem tudósainak tudományos kutatásai, hanem az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Magyarország, Moldova, Németország, Oroszország, Románia, Szlovákia, Ukrajna, Csehország és más országok neves tudósainak cikkei is.

Véleményünk szerint mind a Magyar Filológiai Tanszék, mind a Hungarológiai Központot annak az országnak kell fenntartania, amelyben ezek az intézmények működnek. Így fordíthatnak rájuk megfelelő figyelmet, így tekinthetik sajátjuknak. Ugyanakkor szükség van arra is, hogy a magyarországi Oktatási Minisztérium is támogassa ezeket erkölcsileg, s ha lehetőség van rá, anyagilag is.

Az „Acta Hungarica”-nak eddig 8 száma jelent meg. A nyolc számban 170 tudományos cikk kapott helyet: 74 nyelvtudományi, 38 irodalomtudományi, 21 történelmi, 17 oktatás- és művelődéstörténeti, 12 archeológiai, 8 néprajzi.

3. Az itt folyó munkának új impulzust adott a Hungarológiai Központ bázisán megalakult Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság, amelynek tagjai olyan kárpátaljai tudományos kutatók – kandidátusok, doktorok –, akik magyarok, vagy magyar nyelven is művelik a tudományokat Ungváron és Ukrajna más felsőoktatási intézményeiben. Összesen 79 tagja van, ebből 36 a tudományok doktora, professzor, 43 a tudományok kandidátusa, docens. A Társaságnak is van folyóirata, illetve évkönyve: A Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság Közleményei. Eddig négy száma jelent meg. Az első szám Életrajzi lexikon, amely a Társaság tagjairól tartalmaz pályaképi adatokat magyarul, ukránul és angol nyelvű rezümével. A többi szám a Társaság ülésein elhangzott előadásokat tartalmazza, összesen negyvenkettőt, ebből: 7 orvostudományi, 6 filológiai, 5 biológiai, 5 oktatás- és művelődéstörténeti, 3 néprajzi, 2-2- kémiai és pedagógiai témájú és mások

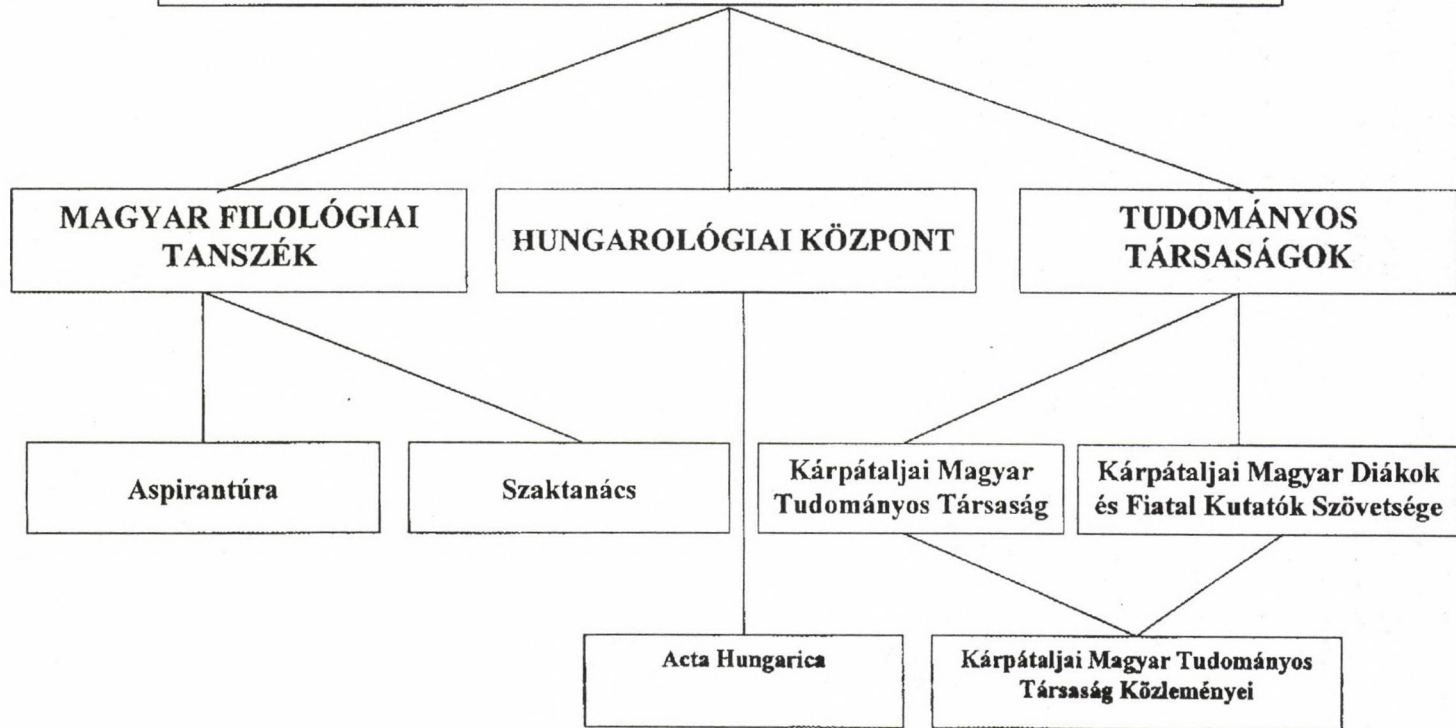
A KMTT mellett jött létre a Kárpátaljai Magyar Diákok és F fiatal Kutatók Társasága 1998-ban.

A Kárpát-medence országaiban a Magyarságtudományi Központok alapegységei véleményem szerint a következők lehetnének:

1. Magyar Filológiai Tanszék
2. Hungarológiai Központ
3. Tudományos társaságok (ld. 2.sz. táblázat)

A Magyar Filológiai Tanszéknek alapegységei: a) aspirantúra és b) szaknács, a kandidátusi disszertációk védésére magyar nyelvből és irodalomból; a Hungarológiai Központnak (Intézetnek) rendelkeznie kell publikációs fórummal. A tudományos társaság tagjai lehetnek azok a tudósok, akik tudományos fokozattal rendelkeznek. Jelen esetben ez a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság, és a diákokat tömörítő Kárpátaljai Magyar Diákok és F fiatal Kutatók Szövetsége. Ezeknek a társaságoknak is kell hogy legyen publikációs orgánuma, ami nálunk A Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság Közleményei c. folyóirat

A MAGYARSÁGTUDOMÁNYI KÖZPONTOK ALAPEGYSÉGEI

Kapcsolatban vagyunk a kárpátaljai társadalmi élettel is, reagálunk olyan kérdésekre, amelyek a társadalmi-politikai viszonylatban aktuálissá válnak, például:

1. A magyar történelem tanításának bevezetése a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákban. 1986-ban az Ukrajnai Oktatási Minisztériumhoz fordultunk levélben, hogy a magyar tannyelvű iskolákban vezessék be új tantárgyként Magyarország történetét. Kérésünket teljesítették.
2. A kárpátaljai magyarlakta települések történelmi megnevezésének visszaállítása. Ez természetesen politikai jellegű kérdés is, amelyet több szomszédos országban is felvetettek, s más-másképpen oldódtak meg. Ezt a munkát mi nagy felelősséggel végeztük, levéltári kutatásokkal alapoztuk meg, s a mai napra tudományosan felvázolt kérésünk alapján 48 kárpátaljai településnek adta vissza az Ukrán Parlament a történelmi megnevezését (ld. a 3.sz. táblázatot).
3. Más kérdések megbeszélése, megvitatás tudományos alapon. Nézeteink kifejtését lásd pl. a *Magyar kisebbség Kárpátalján* c. brosrában (1998).

Végezetül szeretném elmondani: mi Ukrajnában, mindent megteszünk azért, hogy az Ukrán Oktatás- és Tudományügyi Minisztérium a jövőben is finanszírozza az Ukrajnában lévő – véleményünk szerint létfontosságú – intézményeket: a Magyar Filológiai Tan széket és az Ungvári Hungarológiai Központot. Mi, e közösségek tanárai és tudományos munkatársai, maximálisan megteszünk mindent, hogy ezek az intézmények összehangoltan működjenek a jövőben is.

Beregszászi járás

s/sz	Az élő népi név írott emlékekben	A nevek megváltoztatása 1946-ban	A falvak történelmi neveinek visszaállítása 1992-ben és később
1.	Asztély 1850	Лужанка	АСТЕЙ
2.	Bátyú 1910	Вузлове	Батьово
3.	Bene 1893	Добросілля	Бене
4.	Beregdéda 1910	Дідово	Берегдийда
5.	Beregújfalú 1910	Нове Село	Берегуйфолу
6.	Csetfalva 1851	Четове	Четфалва
7.	Csonkapapi 1910	Попове	Чонкапопі
8.	Guth 1851	Гараздівка	Гут
9.	Halábor 1851	Грабарів	Галабор
10.	Harangláb 1910	Дзвінкове	Горонглаб
11.	Hetyeň 1910	Липове	Гетен
12.	Jánosi 1808	Іванівка	Яноші
13.	Kaszony 1857	Косини	Косонь
14.	Kigyós 1851	Зміївка	Кільовш
15.	Kisbégány 1851	Мала Бігань	Мала Бийгань
16.	Nagybégány 1851	Велика Бігань	Велика Бийгань
17.	Som 1893	Деренковець	Шом
18.	Vári 1910	Варісво	Вари
19.	Zápszony 1910	Заставне	Запсонь

Munkácsi járás

1.	Csongor 1910	Чомонин	Чонгор
2.	Dercen 1910	Дрисина	Дерцен
3.	Fornos 1893	Ліскове	Форнош
4.	Frigyesfalva 1881	Кленовець	Фрідешово
5.	Rafajnafalu 1910	Рафайлове	Рафайново
6.	Szernye 1893	Рівне	Серне

Ungvári járás

1.	Antalóc 1897	Антонівка	Анталовці
2.	Bátfa 1897	Деревці	Батфо
3.	Botfalva 1897	Прикордонне	Ботфолво
4.	Eszeny 1851	Яворове	Есень
5.	Homok 1910	Холмок	Гомок
6.	Ketergény 1910	Розівка	Кетергійнь
7.	Kisszelmenc 1910	Солонці	Малі Селменці
8.	Korláthelmec 1910	Холмці	Гелмец
9.	Palágy-Komoróc 1910	Комарівці	Паладь-Комарівці
10.	Palló 1897	Павлове	Палло
11.	Szürte 1897	Струмківка	Сюрте
12.	Téglás 1897	Цеглівка	Тийглаш
13.	Tiszaágtelek 1910	Тисянка	Тисоагтелек

Nagyszőlősi járás

1.	Akli 1851	Клинове	Оклі
2.	Batár 1897	Братове	Ботар
3.	Csoma 1910	Затисівка	Чома

Irodalomjegyzék

1. **Lizanec Péter** – Horváth Katalin. Ukrán nyelv kezdőknek. –Ungvár, 1992. –367 old.
2. **Горват Е.И.**–Лизанец П.Н. Венгерский язык для начинающих: Учебное пособие. –Ужгород, 1991. –272. с.; U.ők: Угорська мова для початківців. –Ужгород, 1992. –291 с.; U.ők: Изучаем венгерский язык. Учебник, разговорник, словарь. – Ужгород, 1999. –307 с.
3. **Klaniczay Tibor.** A magyar filológia helyzete külföldön (1973). – Hungarológiai Ismerettár 5. A hungarológia fogalma. – Budapest, 1990. – 138. old.
4. **Лизанец П. Н.** Общекарпатский диалектологический атлас: (Вступительный выпуск) /У співавторстві/. – Скопье, 1987. – 184 с.; Вып. I. – Кишинев, 1989. – 196 с.; Вып. II. – Москва, 1988. – 241 с.; Вып. III. – Варшава, 1991. – 184 с.; Вып. IV. – Львов, 1993. – 182 с.; Вып. V. – Братислава, 1997. – 226 с;
Lizanec Péter. Az ungvári járás 14 településének helynevei (Társszerzők: Horváth Katalin és Szabó Erzsébet) –Budapest, 192. –123 old.; Életrajzi lexikon (társszerzőkkel). A Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság Közleményei, I. évf., Ungvár, 1994. – 200 old.; Библиографический указатель (Хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии) (Соавтор Гедьеш А. А.). –Ужгород, 1997. –85 с. stb.
5. **Lizanec P.M.** Bevezetés a nyelvtudományba (Társszerzők: Horváth K. I. és Tokar G. Sz): „Viscsa Skola” Kiadóvállalat. –Киев, 1986. –294 old.; Horváth Katalin – Kolozsvári Ilona. Magyar nyelv. A IV. osztály számára. – Kijev – Uzshgorod, 1989. –160 old.; Kótyuk István. Magyar nyelv. Az V. osztály számára. – Kijev – Uzshgorod, 1990. –174 old.; Kótyuk István – Horváth Katalin – Penckófer Mária. Magyar nyelv. A VI. osztály számára. – Kijev – Uzshgorod, 1992. – 181 old.
6. **Három arany nyílvevő: Mesegyűjtemény** (Válogatta P. Lizanec).– Budapest – Uzshorod: Móra Könyvkiadó – Kárpáti Kiadó, 1973.(Első kiadás). – 1977. (Második kiadás). –126 old.
7. **Lizanec Péter** – Vaszócsik Vera. A kárpátontúli magyar lakosság népballedái. – Ungvár, 1974. –120 old.
8. **Sugaras utakon. A kárpátontúli magyar nyelvű irodalom antológiája** (1945-1985). Összeállították: Lizanec Péter, Gortvay Erzsébet, Vaszócsik Vera. – Uzshorod, 1985. –344 old.
9. **Lizanec P.N.** Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyaga alapján). – Uzshorod, 1970. – 430 old.
Лизанец П. Н. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья. Венгерско-украинские межъязыковые связи. – Будапешт: Издательство Академии Наук Венгрии, 1976. – 683 с.
Лизанец П. М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. – Ужгород, 1976. – 327 с.

10. **Lizanec P. N.** A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza. I. k. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1992. –884 old.; II. k. – Ungvár: „Patent” Nyomdaipari Vállalat, 1996. –952 old.
11. **Klaniczay Tibor.** A magyar filológia helyzete külföldön (1973) – Hungarológiai Ismerettár 5. A hungarológia fogalma. – Budapest, 1990. – 138. old.
- 12-13. **Klaniczay Tibor.**I.m. –141–142. old.

ЛИЗАНЕЦЬ ПЕТРО

Викладання гунгарологічних дисциплін та дослідження питань гунгарології на порозі нового тисячоліття

РЕЗЮМЕ

У статті відзначається, що в 1963 році на філологічному факультеті Ужгородського державного університету було відкрите угорське відділення, а з 1964 року і кафедру угорської мови та літератури, яка в 1970 році була перейменована на кафедру угорської філології. З цього часу і починається викладання гунгарологічних дисциплін і підготовка гунгарологічних кадрів, в першу чергу викладачів угорської мови та літераури для 98 угорськомовних шкіл області. Відкриття у 1988 році Центру гунгарології при УжДУ дало новий імпульс у дослідженні проблемних питань гунгарології. На базі цього Центру було створене Закарпатське угорськомовне наукове товариство, куди ввійшли викладачі з науковими ступенями, а з 1998 під його патронажем засновано і студентське наукове товариство.

Автор статті висловлює своє бачення дальшого розвитку гунгарологічних питань у навколишніх країнах Карпатського ареалу, де компактно проживають угорці, і рекомендує схему основних одиниць гунгарологічних Центрів у цих країнах, аналогічно до наявної в УжДУ.

DR. JENEI TERÉZ
(Nyíregyháza)

A magyarországi tanítóképzés új struktúrája

A magyarországi iskolarendszerben az utóbbi hat-nyolc évben szerkezetváltozási tendenciák indultak el, 1993-ban az országgyűlés elfogadta a közoktatási törvényt, az 1995. évi módosításban pedig a tartalmi változás szabályozását szolgáló alapdokumentumot, a Nemzeti Alaptantervet (NAT), amely 1998 szeptemberében lépett életbe. A közoktatásban részben már végbement, részben ezután végbemenő tartalmi és formai változások szükség-szerű következménye, hogy a pedagógusképzéssel foglalkozó felsőoktatási intézmények képzési struktúrája is átalakuljon, lehetőség szerint igazodjék a megváltozott körülmények-hez.

Magyarországon jelenleg két szinten, főiskolákon és egyetemeken folyik pedagógus-képzés. Középfokú tanárokat egyetemen, általános iskolai tanárokat, tanítókat és óvoda-pedagógusokat főiskolán képeznek.

A tanítóképzés 1995 óta új képzési rend alapján történik. E rövid írás keretében ezt az új struktúrát kívánom bemutatni. Hogy a képzésbeli változás és fejlődés minél jobban érzékelhető legyen, célszerűnek tartom először a magyarországi tanítóképzés történetét néhány mondatban felvázolni.

A magyar tanítóképzés történetében négy korszakot különíthetünk el. Az első az 1770-es évekig tartott, ekkor még nem volt intézményes képzés, bárki lehetett tanító, aki írni, olvasni, számolni kellett tudott. A második korszak 1869-ig, az állami tanítóképzés megindulásáig terjedt, erre a sokféle törekvés, próbálkozás volt jellemző (sok felekezeti indított tanítóképzést). A harmadik korszak a középfokú intézményes tanítóképzés ideje, ez 1869-től 1959-ig tartott. A napjainkban is tartó negyedik korszak kezdete tehát 1959, ekkor vált felsőfokúvá a magyarországi tanítóképzés, az akkori Elnöki Tanács 1958. évi 26. számú törvényerejű rendelete alapján hozták létre az érettségire épülő hároméves felsőfokú tanítóképző intézeteket. Természetesen ez az utolsó időszak sem homogén, hisz a negyven év alatt kisebb-nagyobb változások történtek a képzés rendjében. Ezek közül a legfonto-sabb, hogy az Elnöki Tanács 1974. évi 13. sz. törvényerejű rendelete alapján két lépcsőben, 1975-ben és 1976-ban a felsőfokú tanítóképző intézeteket változatlan képzési feladattal tanítóképző főiskolákká fejlesztették. A főiskolává válás után is folyamatos volt a képzés korszerűsítésére való törekvés. Az általános képzés mellett elindult egy specializálódási folyamat is, az 1976-os tantervek egy vagy két szakkollégium (pl. ének-zene, rajz, testneve-lés, népművelés, könyvtár) választását és elvégzését tették kötelezővé a hallgatók számára.

A legutóbbi lényeges változást az 1994. évi 157. számú rendelet idézte elő, amely-ben a kormány elfogadta a tanító szak képesítési követelményeit, s egyúttal elrendelte, hogy a tanítóképzés az 1995/96-os tanévben új képzési rend szerint induljon.

A képzésbeli újdonságok a következőképpen foglalhatók össze:

Kibővült a szakképesítés, mert az új képzési rendben a hallgatók a 6-12 éves korú gyermekek nevelésére és oktatására készülnek fel. A bővülésnek sokféle oka van: az iskola-szerkezet belső tagolódásának változása, az alternativitás megjelenése, a tankötelezettség időtartamának módosítása, a tartalmi irányítás új koncepciója (NAT), az alacsony fokú tantárgyi

rendszer integrálódása. A tanítóképzésben továbbra is az 1-4. osztály osztálytanítói feladatainak ellátására esik a hangsúly, de emellett egy műveltségi területen – amelyet a hallgatók maguk választanak meg az intézményi kínálatból – az 5-6. osztályos oktatási-nevelési feladatokra is felkészülnek a jelöltek. A választható műveltségi területek: *magyar nyelv és irodalom, matematika, idegen nyelv, ember és társadalom, természetismeret, technika, vizuális nevelés, ének-zene, testnevelés és sport, háztartási ismeretek*.

Az új képzési forma megerősíti a tanítóképzés integratív jellegét. Ez lényegében hagyománykövetés, hiszen ez a képzési forma mindig is egységben szemlélte a kompetenciájába tartozó korosztályok nevelési, oktatási és képzési feladatait, mert az iskoláztatás kezdő szakaszának elsődlegesen nevelési, képzési és képességfejlesztő szerepe van. A kisgyermek globális világfelfogásához közelebb áll az integrált, nagyobb egységekbe rendezett ismeretanyag, mint az éles határokkal elválasztott, a műveltségi anyagot feldaraboló tantárgyi struktúra. Ez az integratív szemlélet érvényesül a Nemzeti alaptantervben is, amely műveltségi területeket határoz meg és nem tantárgyakat.

A fenti változásokból következik, hogy meghosszabbodott a tanítóképzésre fordított idő, az eddigi három éves képzési idő négy évre nőtt. A tanító szakra vonatkozó képesítési követelmények szerint (az 1993-as felsőoktatási törvény megszüntette Magyarországon a tantervi irányelveket, az intézményi autonómia bővítésének szellemében a képzést csak a kimenet felől szabályozza, azaz egyes szakokra ún. képesítési követelmények megfogalmazását írja elő) a következőképpen jelölik meg a képzés célját: „... olyan pedagógiai szakemberek képzése, akik elméletileg megalapozott ismeretek, készségek és képességek birtokában alkalmasak az általános iskola 1-6. osztályának oktatására oly módon, hogy az 1-4. osztályban valamennyi, az 5-6. osztályban legalább egy az oklevélben megnevezett műveltségi terület oktatási-nevelési feladatait képesek ellátni. A tanító korszerű általános műveltséggel, idegennyelv-tudással, társadalmi érzékenységgel rendelkezik, jellemzi az egyetemes emberi és nemzeti értékek, az erkölcsi normák tisztelete, egyéni és közösségi felelősségérzet és feladatvállalás, a permanens művelődés igénye és képessége valamint egészséges életvitel”. A képesítési követelményekben megfogalmazódnak a képzés tartalmi irányai, a képzés főbb tanulmányi területei, azok arányai és ellenőrzési formái. Az alapképzés összóraszámja 3200, amelyet nyolc félév alatt kell teljesíteni, és magában foglalja az elméleti és gyakorlati tárgyak időkeretét is. A gyakorlati képzésre fordított idő az alapképzés teljes idejének 15-20%-a. Kötelező szigorlati tárgyak: filozófia, pszichológia, pedagógia és a választott műveltségi terület ismeretanyaga. A tanítói oklevél megszerzéséhez záróvizsgát kell tenni, a záróvizsga a szakdolgozat megvédéséből és tantárgypedagógiai központú komplex szóbeli vizsgából áll. A tanítóképzés konkrét rendjét, struktúráját, óra- és vizsgatervét az egyes főiskolák statútumokban, tantervükben illetve tanulmányi és vizsgaszabályzatukban, az egyes tárgyak keretében elsajátítandó ismereteket tantárgyi programokban határozzák meg.

Ezek után a Nyíregyházi Főiskola tanító szakjának tantárgyi struktúráját és gyakorlati képzési rendjét szeretném röviden ismertetni.

Az általános képzésben a következő tantárgyblokkok szerepelnek: *társadalomtudomány (225), pszichológia (210), pedagógia (230), idegen nyelv (180), magyar nyelv és irodalom (360), matematika (235), természetismeret (165), ének-zene (180), testnevelés (150). Vizuális nevelés (150), technika (120), informatika (75)*. (A zárójelbe tett számok az óraszámokra utalnak.) Természetesen ezek a tantárgyblokkok különböző stúdiumok keretében realizálódnak. Például a társadalomtudományi ismereteket hat féléven át a következők fedik le: *filozófiatörténet, szociológiai ismeretek, politikai és állampolgári ismeretek, történelem-honismeret*. A pedagógia különböző területeivel hét féléven át ismerkednek a jelöl-

tek: a nevelés történeti és elméleti alapjai, általános pedagógia és didaktika, nevelésmé-
let, differenciáló pedagógia, alkalmazott pedagógia, alternatív pedagógia.

A Nyíregyházi Főiskolán a tanító szakos hallgatók a következő műveltségi területek közül választhatnak: *magyar nyelv és irodalom, ember és társadalom, matematika, idegen nyelv, ének-zene, testnevelés és sport, vizuális nevelés, természetismeret.* (A *technika, informatika és háztartási ismeretek* bevezetésének részben személyi, részben a tárgyi feltételei egyelőre hiányoznak.) A kötelezően választott műveltségi terület 5-6. osztályos nevelési-oktatási feladatainak ellátására képző tanulmányok az összes óraszám 15-17%-át teszik ki. A műveltségterületi képzés tehát az alapképzés szerves része, minden hallgató számára kötelező egy szabadon választott területen.

A következőkben egy műveltségi terület, a *magyar nyelv és irodalom* tantárgyi programját vázolom fel.

E műveltségi terület funkciója olyan szakemberek képzése, akik szakmai ismereteik alapján alkalmasak 1-6. osztályokban a magyar nyelv és irodalom tanítására. Ehhez olyan korszerű, tudományosan megalapozott speciális ismeretekre van szükség, amely felkészíti a hallgatókat az anyanyelvi kultúra kialakítására, az irodalom megszerettetésére. A magyar nyelv és irodalom műveltségterület összórászáma 705. A műveltségi terület tantárgyi struktúrája a következő: *magyar nyelv (195)*, ez a tárgy a leíró nyelvtan mellett az általános nyelvészeti ismereteket és a nyelvtörténetet is magában foglalja, *beszédművelés (35)*, *nyelvművelés(15)*, *szociolingvisztika (15)*, *retorika (30)*, *stilisztika (30)*, *bevezetés az irodalomtudományba (15)*, *irodalomtörténet (60)*, *gyermek- és ifjúsági irodalom (60)*, *Korunk irodalma (90)*, *anyanyelvi tantárgypedagógia (120)*, *magyar nyelv és irodalom módszertan 5-6. osztály (45)*.

Szembetűnő, hogy a tantárgypedagógiai-módszertani órák száma rendkívül magas, csak a magyar nyelv előzi meg. Ez nem csak azért van így, mert a kisebb gyerekek ismeretszerzésének irányítása az életkori sajátosságokból eredően játékoságot, változatosságot, alapos didaktikai, szakmódszertani felkészültséget igényel. A magas óraszám másik magyarázata az alternativitás, amely különösen az olvasás-írás tanításában jelentkezik. A cél az, hogy a hallgatók a főiskolai évek alatt minél több olvasás-írás tanítási programmal ismerkedjenek meg elméletben és lehetőség szerint a gyakorlatban is, könnyebben tudjanak majd választani tanítói egyéniségüknek leginkább megfelelő módszert és taneszközöket.

Az elméleti képzés mellett a főiskola nagy hangsúlyt fektet a gyakorlati képzésre is, hisz a tanítói munka eredményességét döntően befolyásolja, hogy a hallgató tud-e sikeresen kommunikálni a tanulókkal, tanulócsoportokkal, képes-e a gyerekek személyiségének és teljesítményének diagnosztizálására, ezek alapján a differenciált fejlesztésre. Alkalmasnak kell lennie a nevelő-oktató tevékenység megtervezésére, a műveltségi tartalmaknak a korosztály életkori sajátosságaihoz igazodó közvetítésére. A jelölteknek tehát nemcsak meg kell ismerniük, hanem gyakorolniuk is kell a különböző tanítói szerepeket. A gyakorlati képzés színtere többnyire a főiskolához szervezettel is hozzátartozó két gyakorlóiskola, de alkalmanként külső gyakorlólhelyek és területi iskolák is szerepelnek.

A gyakorlati képzés a következő formákban valósul meg: Négy féléven át (2-5.) 10-10 órában a hallgatók egyéni komplex pedagógiai gyakorlatot végeznek, hospitálnak óvodákban, iskolákban, primér tanítói szerepeket gyakorolnak, szabadidős gyermekfoglalkozásokat szerveznek. A negyedik, ötödik, hatodik hetedik félévben – összesen 135 órában – csoportos tanítási gyakorlatokon vesznek részt, bemutató tanításokat figyelnek meg, tanításokat készítenek elő, tanórákat tartanak és a megtartott órákat elemzik. A hatodik és hetedik félévben ez még két-két hetes egyéni tanítási gyakorlattal (tanítási órák tartása, tanítói

szerepek és tevékenységek gyakorlása) egészül ki. A nyolcadik félévben pedig minden hallgató nyolchetes összefüggő szakmai gyakorlaton vesz részt, hogy átfogó képet kapjon az általános iskola 1-6. osztályában folyó nevelő-oktatómunkáról, a tanító teljes munkaköréről, az iskolai élet egészéről. Ezt a gyakorlatot területi iskolákban (városban vagy vidéken) teljesítik a hallgatók. A tanítási gyakorlat a nyolcadik félévben zárótanítással fejeződik be.

Tanulmányaikat az új képzési rend szerint végző hallgatók tavaly, 1999-ben kaptak először diplomát, így a struktúrabeli újítások gyakorlati eredményeiről még kevés információ áll rendelkezésünkre. De az vitathatatlan, hogy a megnövekedett képzési idő valamint az elméleti és gyakorlati képzésben végrehajtott tartalmi, formai változások a korábbinál alaposabban és korszerűbben készítik fel a tanító szakos hallgatókat leendő hivatásukra. A főiskolákról olyan modern pedagógiai, pszichológiai és szaktudományi ismeretekkel felvértezett diplomások kerülnek ki, akik felkészültek és nyitottak a közoktatásbeli új feladatok végrehajtására.

Felhasznált irodalom:

1. A kormány 1994. évi 158. sz. rendelete. Magyar Közlöny 1994. 113. sz
2. Hunyady Györgyné: A négyéves tanító szak programja Budapest, 1995.
3. A négyéves tanítóképzés óra- és vizsgaterve. BGYTF Nyíregyháza, 1995.

Др. ЄНЕІ ТЕРЕЗА
(Ніредьгаза)

Нова структура підготовки вчителів в Угорщині

РЕЗЮМЕ

Автор статті відзначає, що в останні 6-8 років відбулося відповідна структурна переробка у підготовці вчителів. З цього приводу парламент Угорщини вніс відповідні доповнення до Закону про освіту, які вступили в силу з вересня 1998 року. Основною зміною є те, що раніше підготовка вчителів для початкових шкіл проводилося протягом трьох років, а зараз – чотирьох. Крім того, збільшилося кількість нових обов'язкових дисциплін та кількість годин. З'явилися нові види практик. Далі автор дтально зупиняється на тих нових формах підготовки вчителів, які зараз здійснюються в Ніредьгазському Педагогічному інституті.

KOVÁCS IMRE ATTILA
(Szeged)

Éretlen Bagett

„A part alatt, a part alatt három varju kaszál...”
/magyar népköltés/

Kortársat, gondolom, aligha érhet nagyobb szerencse, mint egy új irodalom (generáció?, csoport?) kiválásának in vivo tanulmányozása, tehát a legjobbkor érkeztem Ungvárra. De a szerencse forgandó (lám, milyen igazak a közhelyek!), s ez a minden szempontból kiváló írócsoport demonstratív lapalapítással egybekötött igénybejelentésével szinte egy időben zárta le a Kárpátaljáról való kiköltözésének láncolatos, intim históriáját. Miközben én Magyarországot Kárpátaljára cseréltem, azonközben ők Budapestre települtek „testületileg” és/is „lelkületileg”. Maradtak volna a fenekükön! – hullámszik át rajtam az „önzözés”, de már félúton vagyok a felismeréstől, hogy ugyanis én sem maradtam a fenekemen: az irodalmár és az irodalom újfent zéró összegű játszamába licitálta ki egymást. (Ugyanez antik kontextusban: míg itt vagyok, nincs itt a halál, ha eljő, már én nem leszek itt.) Az új irodalmat hirdetők, az „Ezer év óta nem volt itt semmi” örökösei elmentek Kárpátaljáról, az össze-vissza beszélés vádjából eztán csak egy vissza-beszélésnyi részt vállalva.

Kultúrtörténeti vis maior. A felfedező szenvedély elcsitul, és próbál botokat vágni az elkésett bölcsességek szomorú erdejében. Azokkal kell - úgy istenigazából - eltángálni a nyomokat. A hült helyet. Móresre (vagy valami másra) tanítani a hiányt, körberajzolni az árnyékot, netán beletapsolni a generálpauzába, mintha volna még szerző, és számítana a jelenlét. Jobb híján tapogathatom (babrálhatom?) a nem-jelenlét irodalmának dimenzióit, vagyis szemléletmást visszakaptam a feladványomat, az aranyhalat, amelyik immár ott úszik a közös égbolton, könyvlapok közt csobban a farka. S mégis miért vagyok Ungváron, mi az, hogy Kárpátalja, vámvizsgálat és büfé-kocsi? Messzire. Vezető. Kérdések (bizony, bizony...). Mint az enfarkába harapó kélgyó: utolérte magát a távolság, nem számíthatunk külső segítségre, és megszűnt a különbség a kérdések és a válaszok között. Ez idő szerint csak a hiány biztos. Isten áldja a „négyek bandáját”, hogy mégis helyzetbe hoztak, hagytak maguk után egy értelmezésre vágyó csonka kis konkrétumot, egy az irodalomcsinálás konyhahulladékának tetsző élet-nyesedéket. Nem erről fogok írni, de az apropó, mint a cövek áll a valóságban. Tehát mindent kibír.

I.

„... felettebb nevetséges volna, ha valaki, aki ifjú korában azt tanulta volna és másoknak is azt tanítaná, hogy a valóságnak feltétlen jelentősége van, megöregedne és meghalna, anélkül, hogy számára a valóságnak más érvényessége lett volna, mint az, hogy ő alkalmas és kevésbé alkalmas időben azt a bölcsességet hirdeti: a valóságnak érvényessége van.”
(S.K./

Komlós Aladár szerint „egy korosztálynak, hogy nemzedék lehessen, szüksége van egy legyűrendő ellenfélre, egy pozitív programra és egy szervezőre”. Komlós a saját nyugatos múltjából és élményeiből szűrte le a kellékeket „öregesen”-pontosan elősoroló meghatározást. De a nagy Nyugatból lepárolt definíció alkalminak bizonyult a Világnézettel szemben. A kritika figyelmeztette a szerzőt, hogy a „nemzedék” nem föltétlen azonos egy irodalmi párttal, táborral, netán irányzattal. Egyébként is a nemzedéki tömörülés jelszava az ideológiából (és politikából) származott át, s mozgalmásította el az irodalmi közéletet. A nemzedék-elv gyanús erőltetése, a nemzedékesdi olyan egymástól igen távol eső gondolkodókat is irritált, mint Fejtő Ferenc (ő a szélsőjobb tipikus jelszavának tartja) vagy Szabó Dezső (a Mester a maga harci szekerének keréknyomából fölhemzsegő ifjakat kacagja ki a szóban). Az is igaz, hogy nyugalmasabb időkben, a világirodalomban jobban pompázó népeknél egész irodalomtörténeti „grand récit”-et építettek az egymást váltó nemzedékek drámai magja köré, pl. a franciáknál és a németeknél.

A Komlóssal vitázó Lackó Miklós a nemzedéket összehozó, megalkotó indítékot egy nagy történelmi fordulat közös alapélményében látja, ami nagyjából közös sorsban folytatódik. A nemzedék horizontálisan szerveződik, mivel egy korosztályn belül nem szükség-szerűen egyezik meg a fordulathoz fűzött személyes értékelés.

Kárpátalja elmúlt fél évszázadában nehezen teremtdtek meg az irodalmi nemzedék(ek) fellépéséhez szükséges feltételek, elsősorban a társadalmi berendezkedés, a politikai rendszer fojtogató egyneműsége miatt. (Vaskos zsarnokság, mondjuk ki, a félreértések elkerülése végett.) Ha sorra veszem Komlós tételeit, az úgynevezett „nemzedék”-nek csupán csatlakoznia kellett a proletárdiktatúra értékrendjéhez, hiszen van legyűrendő ellenfél: az imperialisták és bérenceik, van pozitív program: a jövő kommunista társadalmának felépítése, és nem utolsósorban van szervező, egy bölcs vezér az éppen illetékes apparátcsik. Egyik nemzedék sem fogalmazhatta meg külön-állását vagy esztétikailag színezett „felülállását” a pártpolitikán, mert csak a hűség elsajátításának magas foka (értsd: a markáns, egyéni vonások eltüntetése) érdemelt jutalmat. A nemzedékek esetleg egy finom irodalmi kóddal, rejtjelezéssel kísérletezhettek az egymást kölcsönösen megfigyelő asztaltársaságok és szerkesztőségek éber hálójában. Hiába, a hatalomban ülők maroknyi csapata boszszankodva méregette az ugyancsak maroknyi és szintén a közfigyelemre aspiráló széplelkek „nemzedék”-ét. A rendszer a tömegekre lett szabva, már az értelmiség sem harasó (gyanús réteg!), nem beszélve szűkebb, magukat „nemzedék”-nek tituláló frakcióiról. Brrr, az emberen úrrá lesz a hideg borzadály! (Emlékezzünk az orosz avantgárd tündöklésére és bukására!)

De történelmi fordulatot sem produkált az alantjáró fél évszázad. Folyt az építőmunka, szépen, egyenletesen, ezért Lackó Miklós tételének teljesüléséhez sem gyűlhetett elég ok Kárpátalján. Elmaradt a megrázó történelmi-társadalmi változás, a tisztító vihar, az égbe kiáltó botrány, nem görbült meg a világ gyémánt tengelye, nem nézhetek egymásra csodálkozó arccal a história hajótöröttjei, hogy most már aztán rajtunk a sor: elérni a lehetséges emberség új szigetét, s önerőből továbbhajózni!

Nem történt ilyen. Mitől is támadt volna kedv, kényszer, körülmény a nemzedék-barkácsoláshoz? Diktatúra volt, az irodalmi életen belüli változásokat nem a generációk szellemi vetélkedése döntötte el, hanem az engedélyezett megszólalás lehetőségének lassú, körültekintő adagozása, a hatalmi technikák árnyaltabbá válása, a zsüipek le- és felengedésének bizzar forgatókönyve. Nem a generációs ritmusban elbeszélhetetlen irodalom szégyene gyűlt a fejekre, erről a sajátos szakírói segédfogalomról igazán könnyű volna lemondani, hanem a nemzedékek hiányával kifejezett tehetetlenség és identifikációs gátlás. Nem a ge-

nerációk leendő, dicső szoborcsoportja hiányozhatott, de igenis szükség lett volna az általuk művészileg kifejezésre juttatott létélmények egymásba játszó, szellemi viaskodásának tapasztalatára. Ezt blokkolta, torzította a kötelező üdvtan, amely csak az egyetértés dialektusaira volt kíváncsi.

Mi van azesetben, ha rossz a kiindulópontom megválasztása, ha sem Komlósnak, sem Lackónak nincs igaza? Komlós nemzedék-fogalmát például az a meggyőződés formálta, hogy a Nyugat nem pusztán irodalmi jelenség volt, esztétikai tartalmán túl állandó felhívást és késztetést jelentett bizonyos gondolkodásbéli, társas-szellemi és társadalmi sémák lebontására. Komlós Aladár mozgalomnak érezte a Nyugatot, sőt sikeres mozgalomnak, tehát definíciójában a siker nélkülözhetetlen elemeire utalt a győztes csapat megszerveződésének „nemzedéki” kódján keresztül. Lackó marxista szemléletében pedig a történelem túlértékelése az árulkodó, az a télelem, hogy az irodalom autonómiájába a nemzedékek „kollektív” történelemélményén át hatol be a külvilág, a generációkban olvad össze az individuális teljesítményeket összehangoló csoporttudat és a história mindent átható értelem teljesülésének gyakorlati pátusza.

Komlós Aladár igazi, finom úr volt, nagy idők tanúja, világos stílusú, könnyed és okos, kritikái érzéke nem a pamflet felé hajtotta, hanem céltudatosabbá tette a gondolatmenetét: polgár volt, ha szabad ezt mondanom. És mégis próbát tett a magyar irodalom osztályszempontú interpretálására (Irodalmunk társadalmi háttere, 1947.) amolyan vállalható gondolatkísérletként. Lackó Miklós, aki napjaink legjobb eszmetörténésze, s leginkább otthonos a két világháború közötti polgári világ szalonjaiban és politikai boszorkánykonyháiban, bizony felszólalt az emlékezetes, 1958-as történelevizita igazlító ülésén. Ezen dilemmáktól függetlenül is belátható, hogy Komlós és Lackó felfogásában összekapcsolódik a társadalmiság a történetiséggel, a változás a fejlődéssel, az ok a magyarázattal. A nemzedék „egzisztencialista” kategóriája az irodalmi jelenség védpajzsa alatt, csak kultúrtörténeti metaforaként engedtetik meg. (A politikai szótárban az ifjúság használatos az új generáció helyett, nehogy az őrségváltás képzetét, szükségességét sugallja; az ifjúság bájos, derűs, ártatlan: iránymutatásra, tanításra váró, míg az új generáció a régi dőltere bázisozik; az ifjúság a tudatformálás alanya, tömeg, az új generáció viszont agresszív, hangadókkal manipulált hadoszlop stb.)

A nemzedéki elv forszírozásával, azzal, hogy az irodalmi folyamatnak tagoltságot biztosítunk, a generáció „biologikumába” a felettes társadalmiság szisztémáját oltjuk, összekötjük az élet rendjét az emberi művel, az egyest az általánossal, létrehozunk, ugye, egy ideális „mezőt”, ám tapodtat sem jutunk közelebb az irodalmisághoz, amiért ezt az egészet mégiscsak végiggondoltuk. Kárpátalján nem voltak nemzedékek, s ha voltak is (tudtukon kívül/, ez nem befolyásolta, befolyásolhatta munkálkodásukat. A „volt-e irodalom Kárpátalján?” kérdés nem szerencsés. Mert az irodalomnak egy olyan elkülönült problematikájával számol, amelynek önmagával is szembesülnie kellett volna. Ehelyett inkább az írásbeliség egy sajátos ágának, a nyelv viselkedésmódjának a műszerűséget megszervezni igyekvő formáiról folytassunk párbeszédet!

II.

„Uff, kiált a néma indián,
s elvágta rég megdöglött lován,
és hatalmas csapásokat mér
hiányzó jobb karjával a láthatatlan ellenségre.”
/ismeretlen/

Ne vessük el könnyedén-gyorsan Komlós és Lackó megközelítésmódját, mert a '80-as, '90-es évek fordulóján olyan történelmi irányváltás zajlott le a térségben, amely végre „szállította” a nemzedékszerveződés tárgyi föltételeit. Elvileg létrejöttek az esztétikai színezetű mozgalmazás, a históriára való kiscsoportos reflexió csatornáit. Ha eddig nem volt kitől és miért összeállni, és a történelem süket monstrumának széles talpai alá kerülni, most eljött az idő. Ez a nemzedéki életrevalósági próba Kárpátalján is megadatott, megtörve a rendszer keretein mindvégig belül maradó, tragikomikus kísérletek szomorú logikáját. Jöhetett egy új nemzedék, amely a hirtelen megnyílt falakon át mindenféle kardozás és rikoltozás nélkül kiballaghatott a fényre. Az csak később derült ki, hogy az addigra összegyűlt irodalmi mondanó és a változás hivatalos értelmezése között szinte lehetetlen összhangot találni.

A '90-es évekre megerősödő írócsoport legfőbb sajátossága e tekintetben éppen a történelmi fordulathoz fűződő ellentmondásos viszony, tehát a Lackó definíciójában említett történelmi élmény negatív átélése. A dolog úgy történt, hogy az anyaország '89-től felgyorsult átalakulása és a többségi állam függetlenné válása közti években, ebben a sajátos történelmi „hiátusban” túlzott, a szavak erejében és hitelében naivan bízó hangulat teremtődött. Ebben a naív szakaszban úgy tűnt, hogy a közösség, a nemzet lesz az identitásképzés alapja, ezen keresztül lehet részesedni a hagyományból, és a kisebbség hátrányos helyzetét korrigálni lehet a nemzeti etoszok kölcsönös elismerése révén. Egyszerűen a nemzetiségi politika „genetikus” hibával rendelkező lenini gyakorlatát leváltja egy széles látókörű, modernizált nemzetstratégia. Természetesen a bonyolult helyzetnek megfelelően összegabalyodtak az ügyek (az események nem tudtak lépést tartani a jót-akarás tiszta egyszerűségével), egyébként is hiányzott a forradalom szimbolikus gesztusából levezethető azonnali irányváltás politikai fedezete. A stabilitás (= tartósan ígérkező hatalommegosztás) érdekében folytatott huzavona szinte elviselhetlenné gerjesztette a fiatal elit kiábrándultságát. Úgy érezték, hogy a kisebbségi lét a többségi nemzet hivatalosai és a magyarországi nomenklatúra kialakította szűk mozgástér csapdájában fesheng, ami fölött egy mítosz tágassága a festett égbolt. Ráadásul a művészetnek azzal a közösséggel kell együtt haladnia, amely egy látszat hipnotizáltjaként tud csak boldog lenni, s minden költögetést holdkórosan lök el magától. A kisebbségi vezetők sem biztos, hogy morális nagyságok, inkább a szorongatottság lakberendezői, mesefák, a magasabb politika médiumai.

A '90-es évek első felében vált bizonyossá, hogy a nagy történelmi élménnyel induló fiatal nemzedék programja éppen ellentétes az anyaország és a kisebbségi szervezetek helyzetelemzéseivel. A „lázadók” gyanították, hogy valójában nincs helyzet, amit elemezni kéne, tehát minden valós tevékenység (programmal vagy anélkül) ellentétes a semmivel (a látszatok gazdag szövedékével).

A látszat tagadásából és folytonos leleplezésének vágyából kiindulva én ironikus nemzedéknek tartom a „négyek bandáját”. Ez az irónia kiterjed az erkölcsi normákra és a köznyelvi formákra egyaránt. Persze, mint minden emberi ügy, ez is ellentmondásos, mert kisebbségi létben egyszerre kell ironikusnak és prófétikusnak lenni (Babits tanítja, hogy nincs az a szkeptikus, fanyalgó Jónás, aki ne válna prófétává a cet gyomrában), és az iróniát radikálisan érvényesítő író ritkán kerül el a maga démonjának orákulummá emelését. Aztán az irónia nemcsak a szentimentalizmussal áll hadilábon, hanem a hagyománnyal is, ami a klasszikus modernség vagy az avantgárd talaján rendben is volna, de már a posztmodern földjére innen nem vezet út. Az irónia egyfelől megadja a szabadságot, az abszolút negativitás változatos formáit, másfelől elzár a zsenialitás „megvalósításától”, amit pl. Kirkegaard Goethe ellenőrzött, fékezett iróniájában magasztal. (A német mester ebben

alkothatót maradandót, hiába bukott meg, állítólag, az emberi mértékkel alakítható világ fausti modellje.)

A „négyek” iróniájának szükségszerűsége, elrendeltsége nem a személyiségükből, az életvilággal szembeni tehetetlenségükből fakad (Lukács György a válságkezelés képtelenségével magyarázza az iróniát, de ebből ugyanúgy fakadhat cinizmus is, ami azért mégsem ugyanaz), hanem a kárpátaljai irodalom sajátos helyzetéből, nevezetesen, hogy az elmúlt fél évszázad belletrisztikai teljesítménye igényli a kinagyítást, az irónia „arán” megvalósított túlhangsúlyozást. A törekvések átszínezett, kontúrozott láthatóvá tételét. Az új nemzedék ezzel az ironikus technikával teremt előzményt magának, s teszi egyszersmind idézőjelbe a saját fellépéséig történeteket.

Az az írói nemzedék, amelyik először jelentkezhett volna teljesértékű (magaszabta) feltételek között, lirizálhatta vagy fabulálhatta volna a feltáruló történelem ráeső darabkáját Kárpátalján, nos, ez a nemzedék nem akar igazán nemzedék lenni, különállásában saját létén is ironizál. Komlós Aladár nemzedéki ismérveit (akárcsak Lackóét) ellentétükbe fordítva, negatívan „követi”. Az anti-nemzedéknek nincs szüksége legyürendő ellenfélre, mert irodalomszemlélete nem tartalmaz ellenség- és ellenfél-képző ideológiákat. Különbséget csak az irodalom és a nem-irodalom között tesz, éppen az előbb említett kritérium alapján. Az irodalmi populizmust, a képviseleti vagy nemzetfelelős irodalmat nem tartja a szépirodalomhoz tartozó alkotástípusnak, s eszerint nem is lehet vele dolga. Ez nyilván igaz a szorosabb értelemben vett művek (szövegek?) esetében, ám az önkomentárokból és nyilatkozatokból fölsejlik az ellenfél köpcös alakja: a szocreál. A kommunista irodalompolitika csúnyácska homunkulusza. Azt hiszem, keresve sem találhattak volna jobb létezőt, de mégsem valószínű ellenfelet. Megszűnt az egyeduralmát biztosító világrend, nem maradtak utána túlélő remekművek, amiket még évszázadokig elemezgetni kellene. Csak egy ízetlen, csikorgó kásahegy, egy filológiai meddőhányó az egész, vagy egy lazán kitömött irodalmi szalmabáb, amin be lehet gyakorolni a modern kritika hét halálos döfését. Ugyanakkor a szocreál (alkalmazkodóképessége révén) a kiszolgálásból átlendült a szolgálatba, a kisebbségi sors megéneklésébe, s tette mindezt ugyanazokkal a bizonytalan értékű nyelvi-stilisztikai eszközökkel, amikkel egykor a kommunizmus Déva várát tatarozta. A szocreál és a nacreál összeforrt ködalakja ott imbolyog a modernizáció keskeny ösvényén, és magába szüröcsöl, elnyel minden magányos fénypázmát. A szellemirtók új generációja, noha nem vágyik legyürendő ellenfélre, hisz elég megbirkózni magával a nyelvvel, azért éles oldalpillantásokat vet a mellette-nyomában rohanóra. A nemzetieskedő szentimentalizmus, a kisebbségi magyar mellverés klottgatásaira. Itt az ellenfél, ez a ki-kibőffenő emelygés. Pedig érteni vélem, hogy a kisebbségi sorsban is kisebbségben maradtak helyzetüket az anyaországi „átok”, a népi-urbánus szakadás kisöccsének mutatják be, nem annyira a magyar pénzosztó helyek erőviszonyához igazodva, sokkal inkább egy hagyomány (ha rossz is!) részesének tudván magukat. A kisebbség kisebbsége látszólag ezzel az anti-mítosszal kommunikál az anyaországgal, helyzetét, törekvéseit ezen keresztül artikulálja. A népi-urbánus ellentét ködjén üzen, veri a csöveket, hogy tarhonyás krumpli lesz vacsorára, mentsétek meg lelkeinket. Próbál modernizálni, de közben színes porokat szór az áldozati tűzbe. Ezzel csak annyi kárt okoz, mint a leegyszerűsített modellekkel szokás (Ady, Bartók, Krudy, Németh, Móricz némileg kötelezne), nem beszélve arról, hogy mindenféle köpcös, kocsonyás rémalak elkergethető egy szolid (eredeti értelemben véve: erős) művel.

A pozitív program ellentétje jelen esetben nem a negatív program, hanem a kettős tagadás szerinti formulázottság: vagyis az új generáció elutasít minden külső, nem-irodalmi szempontot. Az irodalom immanens művelése az eszmény, ami mögött/fölött a

neoparnasszista aszketizmus soványka napja helyett Luhmann funkcionista társadalomelméletének laicizált léleklámpása dereng (?). A külső tényezők kizárása korántsem a társadalom tagadásának kísérőjelensége. Sőt! Az irodalom önelvűségének egy differenciált alrendszerből álló társadalmi garanciája. Az adott szférából (az irodalom is alrendszer) kiszorulnak az idegen szempontok és Motivációk, így teljesítménye jelentősen növekedhet. A társadalom megszervezésének és irányításának kibernetizált technikája egyébként pompásan megfér a tiszta irodalmiságot óhajtó esztéta elfogultsággal. Luhmann mond valami olyasmit is, hogy az egyes szférák „profiltisztításának” következtében gazdátlanul maradt funkciókat önálló társadalmi szférába kell terelni. Példának okáért a nemzetproblematikától mentesített irodalom, történelem, szociológia, néprajz, nyelvészet zavartalanul koncentrálhatna tárgyára, ha a nemzetproblematika önálló, autonóm logika szerinti művelése (a szükségleteknek megfelelően) intézményesülhetne. Ezt a lehetőséget rejti magában a hungarológia, illetve a hungarológiát művelő intézmények összehangoltabb munkája.

Kárpátaljához visszakanyarodva: az irodalom „profiltisztítása” kisebbségi körülmények között a nemzetkérdés intézményes képviselőjének a függvénye. Hungarológiai háttér nélkül tiszta irodalmiságot hirdetni egyszerre jelent ördögüszést, és az ördögnek az ő falrafestését.

Ami a szervező személyét illeti (pl. a Nyugatnál Osvát), ő áldozatul esik a decentrált, posztmodern „világkép” válogató munkájának. Nem kell a szálakat kézben tartani, organizálni, tüsténkedni. Nincs szükség egy Osvát-féle tekintélyre, felvilágosult zsarnokságra. A szervező csak látszólag, hamis módon válhat a káosz demiurgoszává. Praktikus okokból teremt konszenzust, amikor pedig a disszenzus fenntartásához fűződne személyes érdek. A szervező az együttműködés kényszerének megtestesülése, egy szimbolikus főösszeg, rejtett értelem, csizmadia és kéjgáz. Hát csoda, hogy ki van rúgva?

Higgadtan fogalmazva: a szervező elutasításában a külön-külön kommunikálандó másság igénye érvényesül. Nem a nemzedék, egy történet, valamiféle üzenet adja immáron az identitást, hanem a különbözős állandó kommunikálása az irodalom lehetőleg megtisztult, zárt szférájában. Végső soron Kárpátalja nem azért alkalmatlan az új irodalom méltánylására, mert nem képes tágítani az irodalmi élet keretein, vagy abszolút süket volna a szokatlan hangra. Szűk körben ezek a művek megfelelő visszhangra találnak. A baj a feladatok el- és összemérésében, a társadalmi szerkezet kezdetlegességében van. A „négyek bandájának” esztétikája egyszerűen anakronizmus ebben a térségben, vagyis minden, amit tesznek: védtelen egy archaikusabb valósággal szemben. A botrányokozás csak részben avantgárd gyökerű, mert a provokáció mélyén a kiszolgáltatottságra való ráismerés esélyének felkínálása, a szégyen felkínálása lappang: az „ellenfélnek”.

III.

„Írni kell jó dolgokat...”

/Cs.Gy./

Egyszer régen, nagyon régen, a magyar államvasutakon még létezett harmadosztály. Itt sárga és sötétbarna lécekből összerótt üléseken utazott a vékonypénzű társadalom; ahogy mondták: fapadoson. A másodosztály az ismert, olivzöld műbőr ülések világa volt akkor is, és az első, ó, Istenem! A bársonybevonatú kanapék, a fejrésznél cserélhető, fehér huzatok kajütje mindmáig.

De harmadosztály nincs. Betiltották, megcserélték, megelégtették. Esetleg sok volt vele az admnisztráció? Ki tudja... A harmadosztályú vagonok egyszercsak beledöcögtek a méltóbb rend napkorongjába, s attól kezdve csak másod- és elsőosztályú utasok utaztak országvilág szerte. Köztük azok a derék emberek, akik vagyoni helyzetüknél, iskolázottságuknál és kulturális kifinomultságuknál fogva még mindig a harmadosztályra váltottak volna jegyet. A fapados élet ingázói, borostás kalózai, ordítva beszélgető, elcsukló hangon dúdoló, érzékeny lelkű korhelyei. Elfogadják, de úgy igazándiból nem értik a ... műbört.

Míndez a művészetről jutott eszembe, a hangversenyekről, tárlatokról és almanachokról. Az elit- és tömegkultúráról, az első- és másodosztályról. Persze, hogy áru lett a kultúra. Megszűnt a harmadosztály! Nagy idők tanúi leszünk, barátaim.

КОВАЧ ІМРЕ АТТИЛА

(Серед)

Недозрілий Багетт

РЕЗЮМЕ

У статті Ковач Імре Аттила дає аналіз угорському літературному процесу 80-их, 90-их років на Закарпатті. Виходячи із факту, що багато поетів – конкретно модерністського напрямку — переселились в Угорщину і цим самим ні вони самі, ні угорське літературне життя на Закарпатті не змогли досягти сучасних літературних вершин.

ЛУЧИК А. А.
(Ужгород)

Відображення прислівниковими еквівалентами слів специфікації свідомістю елементів якісно-оцінної координати людського буття

У будь-якій системі природної мови відбувається вдосконалення її засобів, які є «виявом принципів і закономірностей опредмечування» свідомості, що в процесі досвідної діяльності в просторово-часовій і якісно оцінній координатах постійно збагачується і потребує нових каналів для своєї реалізації. Формування суспільної свідомості відбувається на основі суб'єктивної, нижчим рівнем якої є свідомість буденна. Такі висновки випливають і зі спостережень за мовними фактами, зокрема, одиницями перехідного характеру існування, які ще не набули свого визначеного статусу в системі мови і функціонують як елементи слова і неслова. В сучасній російській мові за ними закріпився термін еквіваленти слова (далі – ЕС).

Аналіз найскладніших за своєю внутрішньою структурою восьми-, – одинадцятисемних ЕС засвідчує, що всі вони утворені на позначення понять, пов'язаних з якісно-оцінною координатою людського буття, причому переважно таких, що відбивають повсякденну діяльність, яка і є об'єктом відображення буденної свідомості. Отже, досліджувані одиниці проміжкового рівня системи мови творяться на позначення фактів буденної свідомості. Зупинимося на конкретних прикладах.

Восьмисемні прислівникові ЕС формуються на позначення способу дії суб'єкта і квантифікаційних характеристик. До останніх належить восьмисемний прислівниковий еквівалент **мало ли**, який здатен референціювати уявлення про здійснення значної кількості дії способом заперечення її невеликої кількісної реалізації, що відображається семою *'немало'*. Отже, в цьому випадку спостерігаються суттєві розбіжності між семантикою складників і загальним значенням утвореного з них прислівникового ЕС. Відомо, що прислівник **мало** референціює в сучасній російській мові малу кількість ознаки, дії, стану, предметів, а частка **ли** має основну підсилювану функцію. Проте, утворена одиниця **мало ли** містить семантику *немалої*, наближену до великої кількості. Пор.: *Мало ли она наделала глупостей*. Останнє референціюють семи *'всякое'*, *'разное'* і *'многое'*: *Мало ли какие есть на свете профессии, всех не перече́ши*.

Семи *'неважно'* і *'несущественно'* відображають значення несуттєвості певних дій з погляду мовця: *Беклемишев деликатно ничего не спросил об отце – мало ли как складываются судьбы*. Лидин.

До елементів квантифікаційного аспекту належить і восьмисемний прислівниковий еквівалент **на диво**, основною семантикою якого є інтенсифікаційна, причому така, що кумулює в собі і суперлативне значення і атеунативне. Так, семи *'отлично'* і *'замечательно'* висвідчують можливості зазначеної одиниці об'єднуватися з елементами на позначення суперлативної семантики і інтенсифікувати дії способом їхнього

максимального ступеня прояву: *Люди-богатыри, и город они отстроили на диво*. Коптяева.

Семи *'подчёркивает высокую степень качества'*, *'подчёркивает высокую степень признака, 'очень много'* і *'очень хорошо'* відображають атеунативну семантику. Першою з них ЕС **на диво** об'єднується в еквіполентну позицію з іншою інтенсифікаційною одиницею – шестисемним еквівалентом **на удивление**. Пор. вживання ЕС **на диво** в такому реченні: *[Никандор] забежал в свою каморку, чтобы взять платье и на диво вычищенные сапоги адмирала*. Станюкович. Інтегративною семою *'подчёркивает высокую степень признака'* утворює еквівалентну позицію з чотирисемним еквівалентом **до чего же (ж)**. Сема *'очень хорошо'* відбиває протилежну семантику тій, що відображає сема *'очень плохо'* ЕС **хуже всего**. Останнє засвідчує можливості ЕС **на диво** вступати у відношення протиставлення в системі мови.

Більшість восьмисемних прислівникових еквівалентів утворена на позначення способу дії. Так, ЕС **по вкусу** характеризує спосіб відчування. Якщо останні можуть бути такими, що витікають внаслідок взаємодії істоти з предметом, який осягається чуттєво, а також взаємодії з річчю, що осягається розумом, то ЕС **по вкусу** утворено на позначення обох видів відчувань. Сема *'по ощущению на языке или во рту'* характеризує їхній перший тип, Пор.: *[Котлетки], может быть, свою калорийность и сохранили, но очень уж унылы по вкусу*. Полевой.

Відомо, яку функцію в життєдіяльності істоти грають її смакові якості. Ще Аристотель відзначав надзвичайну важливість цієї особливості живого організму. Грецький філософ, порівнюючи смакові здатності з іншими відчуженнями, зауважував: «Ні звук, ні колір, ні запах не харчують і не викликають ні росту, ні зруйнувань. Отже, смак виявляється дотиком внаслідок того, що він є відчуженням того, що дотикається і того, що здатне годувати», а звідси випливає, що без смаку «істота не здатна існувати». Людина за посередництва своїх фізичних відчувань взаємодіє з навколишньою дійсністю. В результаті цього виникає «зародок або початок внутрішнього відчування». Такі уявлення про людське світосприймання демонструє ЕС **по вкусу**, який здатен позначати не тільки фізичні відчування людини, а й внутрішні, що засвідчують семи *'с точки зрения чьих-л. представлений о красивом'* і *'с точки зрения чьих-л. представлений о правильном'*: – *Одевалась, конечно, по вкусу – это у неё не отберёшь*. Аграновский.

Восьмисемний прислівниковий еквівалент **без памяти** утворено на позначення внутрішнього стану суб'єкта, пов'язаного з діяльністю його свідомості. Функція пам'яті в житті людини є надзвичайно важливою, оскільки вона «визначає тотожність особи, єдність її «я», що розуміється як безперервність свідомості «я», її самототожність». Зрозуміло, що у мові виробляються різноманітні засоби, які відбивають усі можливі понятійні нюанси, пов'язані з цією життєво необхідною функцією особистості. Однією з таких одиниць і є прислівниковий еквівалент **без памяти**, що утворює в системі мови привативну позицію з ЕС **без сознания**, в якій інтегративно виявляється сема *'в бесчувственном состоянии (о больном)'*, що відображає семантику стану особи, пов'язаного зі втратою нею свідомості, тобто, за влучним спостереженнями О.С. Кубрякової, подібні «звороти» свідчать про «синонімію пам'яті і свідомості».

ЕС **без памяти** здатен позначати й способи інтелектуальних дій особи, які характеризуються семами *'не раздумывая'*, *'без колебаний'* і *'без оглядки'*. На фоні семантики, яку вони референціують висвідчується квант на позначення впевненості

суб'єкта у прийнятті своїх рішень. ЕС **без пам'яті** може виконувати в системі мови й інтенсифікаційні функції, що відображається семами 'подчёркивает высокую степень интенсивности' і 'подчёркивает высокую степень состояния'. Від попередньої восьмисемної одиниці інтенсифікаційного плану ЕС **на диво** зазначений прислівниковий еквівалент відрізняється можливістю характеризувати тільки суперлативну семантику. Пор.: *Не прошло и двух месяцев, а мой Алексей был уже влюблён без памяти.* Пушкин. Спостереження за внутрішньою структурою ЕС **без пам'яті** виявляють, що зазначена одиниця може характеризувати фізичний стан і інтелектуальні процеси особи, що є результатом її власного досвідного пізнання навколишньої дійсності, стикання із зовнішнім світом за допомогою свого тіла, оскільки, за висловом Сократа, «людина – це те, що користується своїм тілом». Фізичні взаємодії накладають відбиток на інтелектуальний стан діяча. ЕС **без пам'яті** яскраво висвідчує реакцію мови на процеси пізнання, коли їхній перший етап стає містком для наступного, а мова «спонукає через обрис думки, яка повідомляється, до нових думок і їхніх сполучень, і того потребує дії духа, який залишає в словах свій відбиток». У групі восьмисемних ЕС фіксується декілька одиниць на позначення способів пересування у просторі. Два з них здатні характеризувати рухові дії у повітрі. Прислівниковий еквівалент **с лёту** містить дві семи – 'продолжая летать' і 'не останавливая полёта' – на позначення тривалого пересування у повітрі. Його семи 'мгновенно', 'сразу же' і 'очень быстро' висвідчують можливості зазначеної одиниці характеризувати будь-які швидкі дії, в тому числі і інтелектуального плану, пор.: *В те годы помудрённому учили, а он с лёту берёт. Не успеет мастерица показать – он обмозговал.* Бажов. Сема 'мгновенно', що референціоє надзвичайну швидкість дії, виступає інтегративною в еквіполентній опозиції **с лёту – на лету**. Одна з сем останнього 'во время полёта или движения в воздухе' маніфестує наявність паралельної дії тривалому пересуванню в повітрі, пор.: *Летели в воздухе, изгибаясь и пружинясь на лету, тонкие доски.* Куприн.

У зазначеному ЕС семантика на позначення швидкої фізичної дії амагальмує зі значенням швидкого інтелектуального сприймання тощо. Останнє референціоється семами 'легко', 'быстро' і 'мгновенно', пор.: *[Наташа] на лету ловила ещё невысказанное слово и прямо вносила в своё раскрытое сердце, угадывая смысл всей душевной работы Пьера.* Л.Н. Толстой.

Швидкість, зумовлену поспішністю суб'єкта (об'єкта), рухових дій, в тому числі пов'язаних з говорінням, відбивають семи 'мимоходом' і 'наскоро', на фоні значення яких висвічується квант недбайливості, пор.: *[Лиза:] – Завтракать будешь? [Наташа:] – На лету. Мне в редакцию надо.* Арбузов.

З більшою виразністю недбайливість певних рухових дій характеризує ЕС **как придётся**, що містить семи 'беспорядочно' і 'бессистемно'. На фоні інших його сем 'как удастся', 'в зависимости от обстоятельств' і 'в зависимости от условий' висвічується квант на позначення фатальності дії, на яку посилається мовець, пор.: *– Долго он у вас прогостит? – Как придётся. Он заехал сюда по дороге к отцу.* Тургенев. Певною мірою це стосується і зазначення, яке відображається семою 'в зависимости от возможностей', хоча остання референціоє уявлення про залежність позитивного завершення дії не стільки від невідомих мовцеві фактів, скільки від певних якостей діяча.

На позначення повільних дій у досліджуваному матеріалі фіксується восьми-семний ЕС **с оглядкой**, характеристику яких відбиває сема 'медленно'. Остання

засвідчує здатність зазначеної одиниці входити у відношення протиставлення з такими одиницями, як, наприклад, ЕС **на лету**, що містить сему 'быстро' і тут же з семою 'немедленно'.

Семи 'проявля осторожность', 'проявля осмотрительность' і 'робко' маніфестують можливості ЕС с **оглядкой** характеризувати дії суб'єкта (об'єкта) з посиланням на його внутрішній стан, який можна кваліфікувати як обміркований, виважений або невпевнений. Пор.: –**товарищей выбирай себе с оглядкой, потому что есть люди, которые заразны, как болезнь.** Горький.

До одиниць, утворених на позначення внутрішнього стану невпевненості чи навіть побоювання суб'єкта (об'єкта) дії належить дев'ятисемний ЕС с **опаской**, що входить в системі мови в еквіполентну опозицію с **оглядкой** – с **опаской**, інтегративним компонентом якої виявляється сема 'проявля осторожность'. Семи 'проявля сомнение', 'испытывая тревогу', 'проявля опасение', 'проявля боязнь' і 'осторожно' так само, як і попередня, відбивають внутрішній стан суб'єкта (об'єкта) дії, який пов'язаний з проявами ним вагання, що набувають різного ступеня інтенсивності, залежно від певних ситуацій. Пор.: –**С удалыми с опаской слово молви! Подумают, что ты подведешь их хочешь, и не уйти тогда тебе живому.** А. Островский.

Сема 'противоп.без опаски' референціоє семантику протилежних способів характеристики дії, на означення яких виявлено у досліджуваному матеріалі теж дев'ятисемний еквівалент **без опаски**. Останнє відображається семами 'не проявля боязни', 'не проявля осторожности', 'уверенно' і 'противоп. с опаской'. А семи 'прямо', 'открыто' і 'ничего не скрываю' виявляють можливості ЕС **без опаски** характеризувати й інші дії чи прояви внутрішнього стану суб'єкта (об'єкта), що свідчать про його відвертість. Таку семантику містять й деякі менші за своїм внутрішнім змістом прислівникові еквіваленти, з яких ЕС **без опаски** утворює різного типу опозиції. Так, з п'ятисемним прислівниковим еквівалентом **в лицо** зазначена одиниця об'єднується в еквіполентну опозицію інтегративними семами 'прямо' і 'открыто', з ЕС **без обиняков** – семою 'прямо', а з ЕС **во всеуслышание** – семою 'открыто'.

Зі спостережень за внутрішньою структурою ЕС **без опаски**, с **опаской** випливає, що відношення протиставлення виявляються тільки між окремими компонентами їхньої внутрішньої організації. Інші складники демонструють розвиток семантики зазначених одиниць в різних напрямках.

Проте, ці дві дев'ятисемні одиниці, як і попередня восьмисемна с **оглядкой**, об'єднує значення певної напруги, фізичної або інтелектуальної, суб'єкта (об'єкта) при реалізації своїх дій. Навпаки, на те, що дія здатна протікати без прикладання до її реалізації будь-яких зусиль, вказує ЕС **сам / сама, само, сами / по себе**, що засвідчують його семи 'независимо от чего-л.' і 'непроизвольно' стання з них і сема 'самостоятельно' виступають інтегративними в еквіполентній опозиції **сам / сама, само, сами / по себе** – **сам / сама, само, сами / собой / собою**. Інтегративна сема 'самостоятельно' і дві диференційного плану семи 'без чьей-л. помощи' ЕС **сам / сама, само, сами / по себе** референціоють теж таку дію, що протікає без будь-якого втручання збоку, але на її реалізацію може впливати суб'єкт, пор.: ...**желаем, чтоб оба журнала друг другу не старались вредить, а действовали каждый сам по себе для пользы общей и для удовольствия жадно читающей публики.** Пушкин.

Складники внутрішньої структури ЕС **сам / сама, само, сами / по себе** 'безотносительно к другим' і 'отдельно от других' висвічують семантику внутріш-

нього стану суб'єкта, яка полягає в його бажанні здійснювати свої наміри незалежно від оточуючих, або володіння суб'єктом якості незалежності, пор.: *Осип дёргался сам по себе*. Горький.

У цілому, в досліджуваному матеріалі виявлено значну кількість одиниць, що характеризують рухові дії суб'єкта (об'єкта) з урахуванням його відчужень, фізичних або внутрішніх. Попередньо відчувалося, як за допомогою посилення на такі фізичні відчуження, як зір, смак, слух, характеризуються дії суб'єкта. Але, як відомо, «з відчужень як перше у всіх (істот) є дотик». Бо саме дотик викликає прагнення, а останнє змушує істоту до певних дій. Дотик – обов'язковий складник будь-якої істоти. Звичайно, система мови постійно удосконалює свої засоби відображення такого важливого для існування особи відчуження. У досліджуваному матеріалі фіксується дев'ятисемний ЕС **на ошупь**, який характеризує рухові дії або ознаки, що сприймаються чи відбуваються за посередництвом дотику суб'єкта (об'єкта). Найчіткіше така функція зазначеного ЕС відображається семами '*no впечатлению, получаемому при прикосновении*', '*ощупью*' і '*передвигаясь с помощью ощупывания*'. Пор. *В скверах на серебристой малине в июне появились маленькие, шершавые на ошупь плоды*. Горбатов. Остання сема референціює семантику пересування у просторі за допомогою дотику. Цим значенням вона пов'язується з іншою семою – '*передвигаясь не видя*', яка, хоча відверто і не позначає рух істоти за допомогою дотику, а засвідчує пересування в умовах відсутності використання з тієї чи іншої причини зору, асоціативно виникає уявлення про рухові дії за допомогою дотику. Пор.: *[Владимир] на ошупь опустился крутым откосом в сад*. Бондарев.

Логічно, що відчуження, добуті внаслідок досвідної діяльності особи, порівнюються з її психічними чи інтелектуальними почуттями. Саме пересування навпомацки здатне зіставлятися з інтелектуальними розшуками в умовах відсутності будь-яких орієнтирів. А відтоді, справедливим виявляється використання ЕС **на ошупь** і на позначення інтелектуальних дій особи. Його семи '*не имея точных данных или ориентиров*', '*наугад*' і '*вслепую*' референціюють способи пересування і інтелектуальні дії особи, яка не має визначених показників для здійснення своїх прагнень: *Я многое в своей работе нашёл бессознательно, на ошупь, путём долгого графоманского опыта*. Трифонов.

Отже, хоча «на синхронному рівні (рівні відображення) мова як форма не здатна повністю і точно передавати свій зміст – свідомість», вона постійно прагне до цього. Це виявляється в регулярному творенні нею одиниць, які референціюють появу нових уявлень про людське буття в якісно-оцінній координаті.

SUMMARY

The article is about the reflection of the elements of human being's qualitative and evaluative co-ordinates by the adverbial words' equivalents. Special attention is paid to the semantic characteristics of adverbial words' equivalents illustrated by numerous examples.

ОРОС В.І.
(Ужгород)

Із спогадів про видатного угорського славіста Іштвана Кніежу

Іштван Кніежа народився 1 грудня 1898 року в Трстене на території колишньої Чехословаччини в сім'ї бідного словацького селянина. Учився спочатку в 4 нижчих класах гімназії у рідному селі, а потім з метою закінчення гімназійного курсу переїхав в Нітру (Словаччина). Він вдома слабо володів угорською мовою. Чув її від батьків та селян, які приходили до них. За вивчення угорської мови по-справжньому взявся тільки під час навчання в школі. В 1916 році був призваний в армію, попав й на фронт, де в наступному році був важко поранений в праву руку. Ось чому після цього міг користуватися при письмі тільки лівою рукою. Студенти, не знаючи цього, вважали його лівшою (ліваком).

Університетську освіту по спеціальності історія, угорська мова і славістика отримав на філософському факультеті Будапештського університету ім. Петера Пазманя, який закінчив у 1925 році. В 1928 році захистив докторську дисертацію „A magyar helyesírás a tatárjárásig” і отримав диплом доктора філософії. З метою поглибленого вивчення слов'янських мов як студент-стипендіат був у Берліні, Варшаві, Кракові, Львові. В центрі уваги стипендіата були: історія, класична філологія, славістика. З 1930 по 1940 рік працював в Державній Бібліотеці імені Сийчені на посаді урядовця, де зібрав чимало матеріалів для своїх дальніших наукових робіт.

З 1939 р. І. Кніежа – член-кореспондент Угорської Академії наук, а з 1947 – вже дійсний член цієї ж Академії. В той час в Угорщині було мало спеціалістів з славістики і він осінню 1940 року був направлений для роботи на кафедру славістики Коложварського університету. Однак вже в 1941 році був запрошений на кафедру славістики Будапештського університету імені Петера Пазманя (тепер Етвеша Лоранда), де очолював Інститут славістики (Szláv Filológiai Intézet) до останнього дня свого життя, тобто до 15 березня 1965 року. В тяжкі післявоєнні роки він був на філологічному факультеті й деканом.

Його методика читання лекцій відзначалася високою науковою професійністю. Академік завжди пам'ятав, що перед ним на його лекціях сидять і слухають абітурієнти не тільки з одної якоїсь країни чи одної якоїсь школи, а тому так викладав, щоб все було зрозумілим для студентів - представників багатьох країн (Угорщина, Чехословаччина, Польща, Болгарія, Югославія, Радянський Союз, зокрема Україна тощо). Він інколи на лекціях „Ó-szláv nyelvtan” наводив як приклад *голубь* з носовим *о* в угорській *galamb*, болг. *гольб*, чеськ. *holub*, польськ. *golab*, укр. *голуб*, рос. *голуб* і т.д., ось чому студенти із задоволенням слухали його лекції, брали участь у практичних заняттях.

Професор І. Кніежа ніколи не давав своєму асистенту вказівку зробити перелічку присутніх і відсутніх на заняттях, як це практикували деякі інші професори університету. Всі студенти знали, що тільки таким шляхом вони зможуть підготуватися до колоквіуму або екзамену і отримати оцінку „igen jeles” або „jeles”.

І. Кніежа – трудяга в повному розумінні цього слова. В ньому студенти бачили „людину і науку”. Всі дні його проходили в Академії наук, Угорському Мовознавчому Товаристві, в Музеях, в Інституті, в різних бібліотеках, шукаючи різні джерела для своєї наукової роботи.

В Академії приймав активну участь в різних дискусіях, з різних питань. Кніежа знаходив час для тих, хто з периферії приїжджав на кафедру, щоб отримати відповідну консультацію з різних питань, з славістики або інших наук. Кніежа і германіст-романіст. І ці люди, задоволені його порадой, відїжджали на свої місця роботи. Професор був на філософському факультеті та навіть в усьому університеті високошанованою і любимою людиною.

І. Кніежа відомий вчений і в галузі гунгарології. Він всебічно вивчав запозичення в мовах, зокрема цікавився слов'янськими елементами в угорській мові. Професор з цією метою і під вечір приходив в бібліотеку кафедри (коли там вже не було студентів) і в буквальному слові „рився” в книгах або разом з асистентом підбирав тексти для практичних занять. Він приводив з собою на кафедру маленьку донечку Катьку, яка ще в той час тільки бігала по приміщеннях Інституту і підходила до батька з різними запитаннями. Результатом його копіткої роботи над слов'янізмами в угорській мові була його монографія „A magyar nyelv szláv jövevényszavai” (частина I, 1955). Професор, на жаль, не встиг закінчити свій задум – другу частину цієї роботи. Смерть помішала йому здійснити намічений план. Однак те, що зроблено академіком, складає справді велике досягнення угорської лінгвістичної науки.

Кніежа своїми науковими працями в галузі мовознавства збагатив не тільки славістику і гунгаристику, але й інші мови, зокрема в галузі германістики, романістики. Роботи його були відмічені нагородами – декількома орденами й медалями, зокрема: угорською „премією Кошута” (Kossuth-díj); польською „Polonia Restituta” та болгарською „Кирилла и Мефодія”.

Основні роботи професора такі:

- а) Гунгарологія: 1. Magyar helyesírás története (1952)
- 2. Helyesírásunk története a könyvnyomtatás koráig (1952)
- 3. A magyar zs hang eredete (1933)
- 4. Magyarország népei a XI. században (1938)
- 5. Erdély víznevei (1942)
- 6. Kelet-Magyarország helynevei (1943) і т.д.
- б) Славістика: 1. A magyar nyelv szláv jövevényszavai (1955)
- 2. A honfoglalás előtti szlávok nyelve a Dunántúlon (1952)
- 3. Chronologie der slowakischen Ortsnamentypen (1959)
- 4. A magyar és szlovák családnevek rendszere
- 5. Adalékok a magyar-szlovák nyelvhatár történetéhez (1941) і т.д.

Як бачимо, досить серйозну увагу приділяв топономастиці: професор був редактором журналу „Studia Slavica” (з 1955 р.).

І. Кніежа, знаючи, що спеціалістів з славістики в Угорщині ще мало, намагався допомагати студентам-славістам під час їх перебування в аспірантурі, при керуванні докторськими дисертаціями. В той час допомагав русинам Емілу Балецькому, Лідії Владимир в написанні дисертацій. Правда дисертанти часто між собою нарікали на строгість керівника робіт, на високі вимоги до них. Але ця строгість була батьківською. Ось два епізоди, які пригадав з свої роботи В. Орос. Під час обговорення окремих розділів дисертації професор з метою допомоги своєю рукою перекреслив де-

кілька сторінок тому, що це, як він висловився, написано не по-угорськи (nem magyarul) і на звороті весь цей текст виклав на літературній угорській мові. Далі йому ж сказав, шуткуючи: „Якщо ви хочете оволодіти правильною угорською мовою, то шукайте собі „живу граматику” (élőnyelvtant). Ще один епізод. Як він допомагав студентам при визначенні окремих запозичень. Так, наприклад, він поцікавився, звідки у його рідному селі (Салдобош) взялося слово *мелай* (який у тя файный мелай росте; йа йім тультко мелайный хліб), коли далі на захід знають це слово як *кендеріця* кукуруза. Професор на це відповів: ваше село у Марамороші, а там чимало румун. Ото ж запозичення у вас не з угорської, а із румунської мови (melai). Зверніться ще до „Словника Várctsi”.

Кніежа допомагав „братам-русинам” і при отриманні місця в гуртожитку, при отриманні університетської матеріальної допомоги (пальто, туфлі, сорочки, костюми), при знижках оплати за навчання, при видачі безкоштовних обідів, вечер.

Студенти багато чому вчилися у цього великого педагога й вченого з світовим іменем. Так славісти Ужгородського університету К. Галас, В. Орос, М. Симулик від професора Кніежі перейняли і застосували в своїй роботі основи професійних й методичних знань, засвоїли його методику наукової роботи, методику читання лекцій, його відповідальність, його гуманізм.

Кніежа й далі живе в серцях своїх учнів і послідовників. Пам'ять про Кніежу збережеться в пам'яті тих, хто знав і любив цю яскраву, всебічно обдаровану особистість.

OROSZ V. I.

(Ungvár)

Emlékeim Kniezsa Istvánról, a kiváló magyar szlavistáról

REZÜMÉ

Kniezsa István pályájának rövid ismertetésével kezdődik a cikk, ezután a szerző – aki Kniezsa István tanársegédje volt – személyes emlékeket idéz a kiváló nyelvészről. Kiemeli egyetemi előadásainak magas tudományos színvonalát, az ószláv nyelvórákon idézett példák sokszínűségét, az egyetemi hallgatók érdeklődését Kniezsa tanár úr előadásai iránt, tudományos munkásságának sokrétűségét.

Прозор Н. І.
(Ужгород)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ МОВНИХ КОНТАКТІВ У ВИСВІТЛЕННІ ЖУРНАЛУ “РІДНА МОВА” (1933–1939)

Журнал “Рідна мова” виходив у Варшаві (друкувався в Жовкві) протягом 1933–1939 років. Видавцем, редактором та основним автором журналу був професор Іван Огієнко.

Об’єктом спостереження журналу були, крім багатьох інших проблем української мови, також різні теоретичні та практичні аспекти мовної інтерференції.

Журнал приділив увагу і деяким питанням українсько-угорських взаємозв’язків.

Над проблемою українсько-угорської мовної інтерференції працювали ряд учених XIX–XX ст. – І.Бережанин, Ю.Венелін, Ф.Міклошич, Л.Чопей, Е.Мазух, Р.Штоцькі, А.Бонкало, І.Кнієжа, О.Мокань, Е.Балецький, Л.Деже, Б.Шулан, О.Б.Ткаченко, науковці Ужгородського університету Й.О.Дзендзелівський, П.П.Чучка, О.М.Рот, К.Й.Галас, В.І.Добош, М.І.Сюсько, В.І.Лавер, І.В.Сабадош, Г.І.Меліка, В.І.Орос. Значний доробок у вивченні цієї теми у викладачів кафедри угорської філології Ужгородського університету С.І.Ковтюка, К.І.Горват, І.В.Зіканя, М.Ж.Дьєрке, Ш.Л.Фодо.

Найбільший внесок у дослідження угорсько-української мовної інтерференції зробив проф. П.М.Лизанець. Крім сотні статей, він опублікував з цієї проблеми відомі монографії: “Угорсько-українські міжмовні контакти (На матеріалі українських говорів Закарпаття)” (Ужгород, 1970), “Угорські запозичення в українських говорах Закарпаття. Угорсько-українські міжмовні зв’язки” (Будапешт: вид-во АН Угорщини, 1976); “Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР” (Ужгород, 1976) (див. докладніше [1; 11]).

Журнал “Рідна мова” присвятив українсько-угорським взаємовпливам 2 розвідки: статті Олександра Мишока* з Праги “До впливів старої русько-української культури на мадярську” [7, 67–72] та Антона Станканинця** “Мадяризми в українській мові на Закарпатті” [9, 333–338].

---

* Олександр Мишок (1883–1943), економіст, соціолог, громадський діяч. Активний політичний діяч у період УНР: у 1918 р., за Директорії, міністр внутрішніх справ, 1920 р. – заступник міністра народного господарства. Емігрував після 1920 р. Працював у Празі професором Української господарської академії та Українського вільного університету (УВУ). Кілька разів був ректором УВУ. Дійсний член Наукового товариства ім. Т.Шевченка. Автор понад 60 праць, серед яких: “Селянство й економія большевизму” (1930), “Євразійство” (1930), “Український економіст-громадівець С.Подолінський” (1933), “Український хлопоман і економіст Тадей Рильський” (1933), “Нариси з соціально-господарської історії Підкарпатської Руси” (у 2-х т.) (1936–1938), науково-популярні праці (зокрема, про переселення з України), підручники для вузів (“Історія політичної економії” (у 2-х т.), “Аграрна політика” (у 2-х т.), спогади (з 1917 по 1919 рр.) [4, 1563].

** Станканинець Антін, священик з Мукачева. Під його статтею зазначено місце її написання – Чернеча Гора.

Розвідка А.Станканинця вже була в полі зору гунгарологів. Так, проф. П.М.Лизанець у монографії 1970 року, присвяченій угорсько-українським міжмовним контактам, у підрозділі “З історії дослідження угорських запозичень в українських говорах Закарпаття” подає загальний огляд цієї публікації (обсяг інформації – 1,5 стор.). Тут зазначена проблематика розвідки А.Станканинця та наведено біля 10 прикладів з його підбірки мадяризмів, простежено, що 43 з представлених у праці А.Станканинця лексем зафіксував Л.Чопей. Проф. П.М.Лизанець висловив і деякі критичні міркування щодо пояснення походження слів *вадасити, кефувати, опачка* у праці А.Станканинця [6, 59–60].

Зупинимось докладніше на праці А.Станканинця. У цій статті, що була написана ще в 1934, а надрукована в журналі “Рідна мова” в 1938 році, розглянуто такі питання: 1) причини угорських запозичень в українських говорах Закарпаття; 2) поширеність мадяризмів серед різних верств населення; 3) подана підбірка мадяризмів-апелятивів, записаних автором в українських говірках на Мукачівщині; 4) запозичення-гунгаризми у сфері антропонімії Закарпаття; 5) український вплив на угорську мову.

1. Характеризуючи причини та напрями проникнення слів з угорської мови в українські говори Закарпаття, А.Станканинець наголошує на основному факторі – умовах історичного розвитку краю (Закарпаття понад тисячу років було підпорядковане Угорщині). Це, як твердить автор, “помалу й непомітно вносило багато мадяризмів у нашу мову” [9, 333]. А.Станканинець окреслює три основні сфери, у яких найінтенсивніше впливала угорська мова на українське діалектне мовлення краю. Це: 1) урядово-ділова сфера (у період підпорядкування Закарпаття Угорщині офіційною, тобто державною, мовою була угорська). А.Станканинець зазначає: “Урядник був зобов’язаний промовляти до селянина перше по-мадярському; якщо він не розумів би, аж тоді вільно було говорити “по-руському”. Усякі розпорядження урядові видавали тільки мадярською мовою. Хочеш не хочеш, а знати урядову мову мусиш!” [9, 333]; 2) щоденне спілкування. А.Станканинець так окреслює реалії щоденного життя в краї: “Селянин стрічався в містах з виробами культури, штуки (тобто мистецтва – Н.П.) тощо, яких не знав назвати по-своєму, тому приймав назву готову з мадярської мови або живцем, або перекинувши. Селянин не раз мав діло з панами: з адвокатами, лікарями, що не знали “по-руськи”, від них позичав слова чужі. Верховинці ходили щорічно на жнива до Мадярщини, тут навчалися по-мадярськи, а вернувшись додому, не одну річ назвали по-мадярськи... Селяни провадили торгівлю з євреями, що не знали по-українськи, та з мадярами, і багато речей куплених називали по-мадярськи” [9, 333–334]; 3) сфера освіти, зокрема школи. На думку автора статті, у справі угорських запозичень найвагомішу роль відіграла саме школа. У 1879 році в Угорщині вийшов закон, згідно з яким у всіх школах Закарпаття повинні були навчати учнів по-угорськи. З того часу, за твердженням А.Станканинця, помітно посилюється угорський вплив на українське мовлення краю. Ще більше він загострюється з 1907 року, коли угорський парламент схвалив закон про освіту, що увійшов у історію як закон Апоні (Апоні на той час був міністром освіти і віросповідань Угорщини) [9, 334].

В.Гренджа-Донський у своїх спогадах подав інформацію про цей закон. Згідно з цим законом було ліквідовано державні субвенції українським початковим школам, ці школи повинні були утримувати тільки церковні громади. Якщо ж українські греко-католицькі школи існували на кошти громади, то в них як обов’язковий предмет вводилася угорська мова. Українська ж мова поступово витіснялася:

спочатку навчальний матеріал викладався три дні в тижні українською мовою, пізніше – після обіду, а згодом тільки в суботу. Оскільки церковні громади були бідні, то вони не мали коштів на утримання українських шкіл. У зв'язку з цим, по-перше, скорочувалася їх кількість, а, по-друге, умови роботи в них були значно важчі, ніж в угорських школах [3, 341, 342].

Наслідки цього закону Апоні були невтішними для функціонування української мови. Станом на 1910 рік на Закарпатті не фіксують жодної школи з українською мовою навчання [2, 15].

За твердженнями Ф.Тішого, сфери використання української мови на Закарпатті на початку ХХ ст. були вузькими – її допускали (та й то лише частково) для вивчення у школах найнижчого ступеня, вона вживалася в літературі, призначеній для простого народу, головним чином, у церковній літературі [10, 129].

Усі відзначені історичні реалії створювали ґрунт для впливу угорської мови на українське говіркове мовлення населення Закарпаття.

2. Стосовно поширеності мадяризмів у різних верствах населення краю А.Станканинець зробив такі спостереження: а) цими запозиченнями послуговується переважно простолюддя; б) підміські мешканці вживають їх більше, як верховинці; в) старші віком жителі використовують ці слова частіше, ніж молодь; г) у мовленні жителів сіл, що живуть по сусідству з угорськими селами, більше гунгаризмів, ніж тих, що живуть далеко в горах; ґ) щодо інтелігенції, то тут їх поширеність неоднакова. Одна частина інтелігенції (з більш виразним національним усвідомленням) намагається обминати цю лексику, інша ж частина, що вдома, у побутовому мовленні, використовує угорську мову, у публічному житті вживає мову, зближену з російською, у складі якої є й мадяризми (за словами А.Станканинця, це українсько-російський штучний жаргон) [9, 335].

3. Підбірка мадяризмів (а не словник, бо лексеми тут розміщені не в алфавітному порядку), яка подана в статті А.Станканинця, включає 102 лексеми. Спочатку автор подає ці слова в кириличному записі з наголосом, тобто зукраїнізований варіант, потім тлумачить їх значення по-українськи, а після того наводить угорський відповідник, записаний по-угорськи.

А.Станканинець подає такі гунгаризми, зафіксовані на Мукачівщині: *таркăс-туй* – строкатий – *tarka*; *барнăс-туй* – смуглий – *barna*; *фіндџа* – філіжанка – *findzsa*; *босоркăня* – чарівниця – *boszorkány*; *опăчка* – доглядачка хворих – *ápolónő*; *гонăца* – черниця – *oráca*; *кезелувăти* – обходити, орудувати – *kezelni*; *ярда* – тротуар – *járda*; *бичăк* – ніжик із дерев'яною ручкою – *bicska*; *феумтуй* – фарба – *festék*; *шоддир* – стегно з поросяти – *sódar*; *тăньо* – хутір – *tanya*; *фóрголом* – комунікація, оборот – *forgalom*; *ítатoш* – бібула – *itatós*; *íнор* – промисел, право промислу, концесія – *ipar*; *фійџока* – шуфляда – *fiók*; *вокóблoк* – сліпе вікно – *vakablak*; *лăнгош* – паляниця – *lángos*; *фáршанг* – м'ясиці – *farsang*; *ямборний* – лагідний – *jámbor*; *унувăтися* – нудитися – *unakozni*; *вадăска* – полювання – *vadásat*; *вадăс-туй* – ходити на полювання; *нина* – старша жінка, тітка – *néni*; *бăчи* – дядько – *bácsi*; *шііргöнь* – телеграма – *sírgöny*; *пўлька* – індик – *pulyka*; *дяр* – фабрика – *gyár*; *мелетăдь* – розсадник – *telegágy*; *рокăш* – купа – *rakás*; *леленц* – дитячий притулок – *lelenház*; *биреш* – слуга – *béres*; *мүгеля* – робітня – *műhely*; *дугóвка* – корок – *dugó*; *фрăсова кáрика* – лайка – *frászkarika*; *лати в фрăса*, *фену* – лайка – *frász, fene*; *лати в íштена* – лайка в Бога – *Isten*; *лабсáри* – халяви – *lábszár*; *лер олік* – відсоток – *százalek*; *гáтпролик* – залеглість – *hátralék*; *керитів* – сторож, гайник – *kerítő*; *валацмăньош*, *вáласман* – радник – *választmányos*; *бечеловăти* – оцінювати (шкоду), шанувати – *becsülni*; *а гіяба* – дарма

– *hiába*; *bírv* – староста – *biró*; *kíusbírv* – підстароста – *kisbiró*; *palacinta* – налісник – *palacsinta*; *árv* – ризкаль – *ársó*; *biztosítváni* – асекурувати – *biztosítani*; *engedvái* – пустити, прощати – *engedni*; *felelvái* – ручити – *felelni*; *namíka* – аптека – *patika*; *újash* – реклик, блуза – *ujjas*; *kábat* – плащ, пальто – *kabát*; *máčka* – кіт – *macska*; *gátikosár* – кіш на плечі – *hátikosár*; *gátíjask* – рюкзак (*rücksack*) – *hátizsák*; *szalmaják* – сінник – *szalmazsák*; *szarkanytöví* – острога – *sarkantyú*; *kéfa* – щітка – *kefe*; *kefvái* – чистити щіткою – *kefe*; *szelentvái* – зголосити – *jelenteni*; *lovgvái* – студенти вживають в значенні: волочитися – *lógni*; *rvái* – копати – *rvni*; учитися: за *asztalos*, *fényképész*, *lakatos*; *lékvár* – мармелада – *lekvár*; *nyemesh* – шляхтич – *nemes* [9, 335–338].

Щоб проілюструвати, як мадяризи функціонують у живому мовленні українців краю, А.Станканинець для прикладу подав невеликий діалектний контекст, записаний на Мукачівщині, тут же тлумачачи мадяризи по-українськи: *Прійшли детективи в кішкерт ньомозлувати і почали мене валатлувати*. Автор подає такі пояснення: *кішкерт* – із мад. *kiskert*, чит. *кішкерт*, зн. “малий городець”; *ньомозлувати* — із мад. *nyomozni*, чит. *ньомозні*, зн. “слідити”; *валатлувати* – із мад. *vallatni*, зн. “випитувати, переслухувати” [9, 338].

4. А.Станканинець порушив у своїй статті проблему угорських запозичень не тільки у сфері апелятивної лексики, але й у галузі ономастики, зокрема антропоніміки. Він наголосив, що запозичення власних імен з угорської мови в українських говорах – це питома явище на Закарпатті. Для ілюстрації свого твердження автор навів такі приклади: *Шándор*, *Шáni* – Стефан, *Йánчі*, *Йánoш*, *Йánко*, *Йáni* – Іван, *Йóвшка*, *Йóвжси* – Йосип, *Дюрі* – Юрко, *Бöжі*, *Ержі* – Єлисавета, *Мánці*, *Іча* – Марія та ін. [9, 338].

5. Хоча основна увага у праці А.Станканинця приділена угорському впливові на українські говори Закарпаття, проте тут автор торкнувся (правда, тільки у формі кількох зауважень) і зворотного впливу. Він наголосив, що результатом давнього безпосереднього контактування угорської та української мов стало те, що “й у мадярській мові при зустрічі з нашими закоренилося не одне слово українське” [9, 334]. А.Станканинець зазначив, що в мовленні угорського населення не тільки на Закарпатті, а й у самій Угорщині зустрічаються українські слова. Це проілюстровано кількома прикладами: а) у 1934 році в Маріяповчі автор записав при кінці жнив з уст угорця слово *dozsinka* (тобто: *дожинка*) [9, 334]; б) у селі Йоврі (під Ужгородом) та в Кальнім Потокі (Угорщина, місцевість на північно-східному пограниччі) говорять: *tegyek a cerkovba* – іду до церкви [9, 338]; в) у мовленні всіх маляр – греко-католиків фіксуються: *utrenye*, чит. *утренс*; *vecsernye*, чит. *вечернс*; *riza*, чит. *ризо*, зн. “ризи” [9, 338].

Необхідно відзначити, що частина поданих у статті А.Станканинця мадяризмів фіксується в працях інших гунгарологів. Так, в “Атласі лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР” проф. П.М.Лизанця досліджуються лексеми: *фіндж’а*, *фештийк*, *фештик*, *шóвдар’*, *фійóвка*, *вокóблок*, *лángош*, *нійні*, *бáчі*, *д’ар*, *леленц*, *канчів*, *бóргаз*, *федéлка*, *тéпша*, *палачінта*, *йóш*, *гátikosár*, *кéфа*, *кóбат* [5, див. Показчик слів, 217–231].

Як свідчить цей атлас, більшість з відзначених лексем побутують, окрім Мукачівщини, і на інших територіях Закарпаття з тим же значенням, яке подане А.Станканинцем. Проте в деяких випадках зафіксована інша (інколи уточнена) семантика, напр.: *фіндж’а* “філіжанка” (А.Станканинець), *фіндж’а* “підвісні ізолятори на

електричних стовпах” (П.М.Лизанець) [5, 296]; *леленц* “дитячий притулок” (А.Станканинець) і *леленц* “дитячий будинок” (П.М.Лизанець) [5, 219]; “дитина, взята на виховання з дитячого будинку” [5, 217]; *канчів* “збанок” (А.Станканинець) і *канчів* “скляний глечик для води чи спиртних напоїв з ручкою збоку” (П.М.Лизанець) [5, 301]; *боргаза* “дім у винниці, де витискають грозна (грона) винограду” (А.Станканинець) і *боргаз*, *бѣргаза* “хатка на виноградниках для зберігання різного інвентаря” (П.М.Лизанець) [5, 279].

Професор О.Мищок у своїй статті основну увагу звернув на слов'янські, зокрема й український, впливи на угорську мову. У праці висвітлено такі питання: 1) причини слов'янських (болгарських, чеських, сербських, хорватських, словінських, словацьких, старослов'янських) запозичень в угорській мові; 2) причини українських запозичень в угорській мові; 3) хронологія слов'янських, зокрема й українських, запозичень; 4) тематичні групи слов'янізмів в угорській мові; 5) огляд наукової літератури, присвяченої слов'янським впливам на угорську мову. У статті подано також словник українсько-угорських лексичних спільностей, який нараховує 105 лексем [7, 67–72]*.

Як бачимо, журнал “Рідна мова”, що був єдиним філологічним часописом у Західній Україні, публікаціями розвідок А.Станканиця та О.Мищока прилучився до дослідження теми “Українсько-угорські мовні взаємини”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библиографический указатель (Хунгарологи Армении, Грузии, России, Украины, Эстонии) / Под ред. проф. П.Н.Лизанца: Составители Лизанец П.Н., Гедбеш А.А. – Ужгород, 1997.
2. Болдичар М.М., Палінчак М.М. Школа і церква на Закарпатті в умовах буржуазної Чехословаччини (20–30 рр.) // Тези конф. молодих учених. – Ужгород, 1990.
3. Гренджа-Донський В. Мої спогади // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Пряшів. – 1990. – Т. 15, част. 2.
4. Енциклопедія українознавства: У 10 т. / перевидання в Україні. – Львів, 1994. – Т. 4.
5. Лизанець П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. Ч. III: – Ужгород, 1976.
6. Лизанець П.М. Угорсько-українські міжмовні контакти (На матеріалі українських говорів Закарпаття): Конспект лекцій. – Ужгород, 1970.
7. Мищок Олександр (Прага). До впливів старої русько-української культури на мадярську // Рідна мова. – 1936. – № 2.
8. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Історія української літературної мови: Видання друге. – Вінніпег, 1980.
9. о. Станканинець Антон. Мадяризми в українській мові на Закарпатті // Рідна мова. – 1938. – № 7–8.
10. Тіхий Франтішек. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / Переклад з чеської Л.Белея, М.Сюська. – Ужгород, 1996.
11. Хунгарология в Ужгородском государственном университете: Библиографический указатель. – Ужгород, 1990. – 160 с.

* Через регламентований обсяг статті не маємо змоги докладніше розглянути цю розвідку.

РОГАЧ Л.В.

(Ужгород)

Соціолінгвістичні умови розвитку термінології

Мова як суспільне явище є не просто системою знаків, а "сукупністю і результатом різноманітних відношень до навколишнього середовища" [Юсселер 1987, 30]. Вона формує поняття і судження, є засобом комунікації, регулює людські та соціальні відносини, виражає і зберігає знання про світ і людину тощо. Мовне спілкування тлумачиться в контексті такої взаємодії, що виступає загальною базою соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві між його членами. Пізнавальна функція природної мови проявляється у здатності людини вивчати світ, акумулювати набуті людством знання. Нові поняття, значення, їх відтінки залишають відбиток у свідомості людини, входять до загального вжитку внаслідок закріплення їх у слові і назві.

Діалектика взаємодії мови зі світом у плані його пізнання людиною найвідчутніша на рівні загальних та спеціальних значень, тобто у сфері наукової термінології. За твердженням І.К.Білодіда, "наукова термінологія є одним з найвиразніших, найоперативніших інтернаціональних елементів світового комплексу мов" [Білолід 1977, 92]. Міжнародний обмін науковою інформацією сприяє розвитку термінології і виступає джерелом збагачення мов та підвищення рівня світової цивілізації. Виникнення термінів, з одного боку, є результатом абстрагування явищ матеріального світу як об'єктів пізнання, а з другого – терміни стають знаряддям наукового мислення, оскільки без них неможливий ні точний опис, ні узагальнення знань про світ. На думку В.К.Журавльова, з соціолінгвістичних позицій термін – це дволикий Янус. Своім змістом він спрямований на міжнародне середовище, де здійснюється соціальна взаємодія в певній сфері матеріальної і духовної культури, суспільно-політичного й економічного життя, а матеріально-формальним боком – до мови, де відбувається усне або писемне спілкування в суворо визначеній сфері соціальних контактів [Журавлев 1988, 128]. Взаємопроникнення термінологіки в літературну мову й навпаки має закономірний характер, бо лексика є мовним відображенням складних процесів розвитку суспільства під впливом науково-технічного прогресу.

Наукова та виробнича сфери існують самостійно й незалежно від мови, але відображаються мовою у вигляді "картин світу". Маючи соціальну основу, терміни набувають відносної самостійності, а термінологіка позначає як усі наукові, так і технічні досягнення людства, відтворюючи "картини світу" й відображаючи суспільну свідомість.

Про необхідність дослідження впливу позамовних факторів на термінологічний шар лексики неодноразово вказувалося сучасними лінгвістами. Так, Л.Б.Ткачова переконана, що, при вивченні проблем термінології, необхідно виходити "з позицій соціолінгвістики, що дозволяє співвіднести факти мовні з фактами науково-технічними, а відтак визначити екстралінгвальну детермінованість лінгвістичних процесів у термінології" [Ткачева 1986, 3]. На думку Р.Г.Котова,

”термінологія – це та частина лексики, яка є найчутливішою до зовнішніх впливів, а, отже, в ній найчіткіше виявляється вплив суспільства на мову” [Котов 1983, 232].

Соціолінгвістичний аспект у дослідженні термінології дозволяє розглядати ряд важливих проблем, серед яких виділяємо:

1. дослідження основних принципів утворення термінологічних систем;
2. історію створення термінологічних систем;
3. співвідношення власних і запозичених термінів;
4. виявлення особливостей семантичних процесів всередині терміносистем;
5. прогнозування подальшого розвитку термінології.

Соціолінгвістичне дослідження термінології на сучасному етапі є актуальним, оскільки науково-технічна революція, охопивши всі сфери знання, сприяє подальшому розвитку вже існуючих галузей науки і техніки та веде до появи нових науково-технічних термінів і цілих термінологічних систем. Цей процес бурхливого розвитку термінології одержав назву термінологічного вибуху і є наслідком не тільки утворення якісно нових за структурою термінів, а й набування нового спеціального значення вже існуючими в інших підмовах термінами, а також тими, які утворилися в результаті переосмислення загальнонавжаних слів. Терміни і термінологічні системи зазнають впливу таких позамовних факторів, як історія розвитку певної науки, зміна наукових поглядів, інтеграція і диференціація наукових дисциплін, культурні зв'язки тощо.

Одним з найяскравіших виявів суспільного впливу на термінологію є семантичний спосіб термінотворення, який полягає у виникненні та закріпленні в мові нових термінів шляхом семантичного перетворення вже існуючих слів. Увійшовши до складу термінологічної і лексико-семантичної систем, термін не залишається незмінним: під впливом позамовних і мовних факторів змінюються його значення, мотивації та властивості. Зміни в значенні термінів, – пише А.П.Коваль, – здійснюються під впливом таких мовних і позамовних факторів, як прогрес певної науки, глибше проникнення в природу поняття, розвиток словотворчих можливостей, збагачення лексики загальнолітературної мови тощо [Коваль 1970, 212]. В українській лінгвістичній термінології за допомогою семантичного способу термінотворення виникли одиниці **основа, час, позиція, поле, корінь, звук, вибух, спосіб, особа, вигук, повтор** та інші.

Актуальною в сучасному мовознавстві є проблема запозичення термінів і співвідношення інтернаціональних та національних одиниць у межах однієї підмови. Міжнародні контакти у сфері науки і техніки, співробітництво вчених різних країн, обмін науково-технічною інформацією розглядаються в сучасній науці як фактори, що сприяють проникненню термінів однієї мови в іншу. Такі термінологічні одиниці стають інтернаціональними і набувають значної ваги у національній термінології. Дослідження нашого мовного матеріалу підтверджує це положення: в українській лінгвістичній термінології зафіксовано значну кількість запозичених термінів. Наприклад: **асиміляція, дисиміляція, артикуляція, транскрипція, трансформація, суб'єкт, флексія, суфікс** (з латинської), **морфологія, тавтологія, синтагма, синтаксис, морфема** (з грецької) та інші.

Дослідження синонімії українських лінгвістичних термінів з соціолінгвістичних позицій свідчить про те, що її існування зумовлюється екстралінгвальними чинниками, серед яких:

1. сам процес розвитку лексики, який супроводжується появою синонімів як результату прагнення спеціалістів досягнути найбільшої точності позначення того чи іншого поняття відповідної галузі знання;
2. однаковий розвиток однієї і тієї сфери знання у різних країнах і взаємообмін інформацією;
3. уживання авторами в своїх публікаціях власних термінотворів;
4. різний підхід до дослідження однакових явищ і, отже, фіксація ними різних характерних ознак одного і того самого поняття;
5. наявність у реалії різних найменувань залежно від позицій розгляду предметної галузі;
6. використання застарілих назв паралельно з новими;
7. неуніфікованість деяких термінологічних систем.

Антонімію, як і інші лінгвістичні термінологічні процеси, розглядаємо з урахуванням її екстралінгвальної мотивації, яка полягає у попарному виникненні понять, оскільки кожне з них містить свою протилежність, що ґрунтується на відмінності всередині одного й того самого явища (властивості, стану, якості). Протилежність у лінгвістичній термінології така ж невід’ємна характеристика, як і в усіх процесах природи й людського мислення взагалі.

Значення термінів-антонімів розрізняються лише за однією диференційною ознакою. В українській лінгвістичній термінології антонімічні пари розділяємо на дві групи – лексичні та словотвірні. Деякі лексичні антонімічні пари мають мотивацію в загальноживаних антонімах: **однина – множина, майбутній час – минулий час**; інші в сучасній українській лінгвістичній термінології є попарними антонімічними запозиченнями: **вокалізм – консонантизм, синонім – антонім**. Найпоширенішим словотвірним способом формування антонімічних пар є використання префіксів. Це можуть бути як українські префікси (**голосний – приголосний**), так і інтернаціональні (**асиміляція – дисиміляція, монофтонг – дифтонг, препозиція – постпозиція**).

Соціолінгвістичне дослідження лінгвістичної термінології виявило, що вплив суспільства відбувається на всі мовні термінологічні процеси, охоплюючи термінотворення, взаємодію загальноживаної лексики і термінології, запозичення термінів з інших мов і підсистем, розбудову багатозначності, синонімії, антонімії, стандартизацію та уніфікацію термінів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білодід І.К. Деякі аспекти взаємодії пізнавальної і естетичної функції мови // Мова. Людина. Суспільство. – К.: Наукова думка, 1977. – С. 92 – 102.
2. Журавлев В.К. Терминоведение в аспекте диахронической социолингвистики // Теория и практика научно-технической лексикографии. Сб. статей. – М.: Русский язык, 1988. – С. 128 – 131.
3. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1970. – 306с.
4. Котов Р.Г. Современная научно-техническая революция и ее влияние на развитие языка // Онтология языка как общественного явления. – М.: Наука, 1983. – С. 208 – 287.

5. Ткачева Л.Б. Экстралингвистическая обусловленность лингвистических процессов в терминологии // Отраслевая терминология и экстралингвистическая обусловленность. Межвуз. сб. научн. тр. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1986. – С. 3–14.
6. Юсселер М. Социоллингвистика. Пер. с нем. – К.: Вища школа, 1987. – 200с.

LESYA RONACH

SOCIOLINGUISTIC CONDITIONS OF TERMINOLOGY DEVELOPMENT

SUMMARY

The article investigates the influence of the extralinguistic factors on linguistic terminology. Scientific international exchange of information favours the development of terminology and makes up a source of a language extension. It is stated that the society affects all linguistic terminological processes including the term formation, term borrowings from other languages and terminological subsystems, development of synonymy, antonymy, etc. These processes are considered from the point of view of sociolinguistics.

ÚR LAJOS
(Debrecen)

Két nép, egy „orvosság”

Több ezer évvel ezelőtt az ember saját egészségének visszaállítása vagy megőrzése céljából különböző anyagokat kezdett felhasználni. Ezek előállítási és felhasználási módszerei fokozatosan tökéletesedtek a mai napig, s ezáltal stabil alapot biztosítottak a mai orvostudomány számára.

Maga Hippokratész is nagyra becsülte a népi gyógymódokat, s tanítványait arra oktatta, hogy figyeljenek fel az egyszerű emberek tapasztalataira, mert a gyógyítás tudománya tőlük ered. A világ igen sok nemzetének népi gyógyászatban fontos szerepet játszik a méz. Népek tucatja tartja nagyon jó orvosságnak különböző betegségek ellen.

Ahogy Ujváry Zoltán professzor „Népi táplálkozás három gömöri völgyben” című könyvében írja: „A méz örök időktől fontos élelmiszere az embernek.”¹ Már Pithagorasz és Arisztotelész is azt állította, hogy a méz gyakori fogyasztása meghosszabbítja életünket.

A méz Kárpátalja soknemzetiségű lakosságának körében is igen népszerű. Elterjedt „orvosság” mind a magyarok, mind az ukránok, oroszok, szlovákok, románok stb. körében.

Ezek hallatán felmerül a kérdés, hogy miből is tevődik össze ez az úgynevezett „csodaszer”, melyet már évezredek óta ilyen nagyra becsülnek. Ahogy a Mezőgazdasági Kislexikonban olvashatjuk, a méz nem más, mint: „Fehérjéket, különböző, illat- és egyéb anyagokat tartalmazó szőlő- és gyümölcs-cukor 72-80%-os vizes oldata.”² Továbbá a Mezőgazdasági Lexikon olvasása közben „illat- és egyéb anyagok” közé: „...a viasz, illóolaj és egy barnás festőanyag tartozik.”³ Tehát ezek az alapanyagok alkotják azt a népszerű táplálékot, amelynek gyógyító hatásáról gyakran hallunk, s melyet néha saját magunkon is tapasztalunk.

Igen nagy szerepe van a méznek a népi gyógyászatban, melynek módszereit évezredek óta alkalmazzák a világ nemzetei. Ezek „orvosságként” fogyasztották, betegség esetén különféle gyógyszerek készítéséhez használták fel. Azonban az ide sorolható kezelési módszerekkel kapcsolatosan még azoknál a népeknél is sok eltérésre bukkanunk, amelyek hosszú ideig békében éltek egymás mellett. Így van ez a kárpátaljai ukránok és magyarok esetében is. A sok hasonlóság, sőt analógia ellenére számtalan eltérés figyelhető meg, ha ezen két nép mézzel kapcsolatos népi gyógymódjait összehasonlítjuk.

Az egyik szembetűnő eltérés anyaggyűjtésem során az égési sebek kezelésével kapcsolatosan merült fel. Az ilyenfajta sebek orvoslására az egyik idős ukrán férfi olyan házi készítésű gyógyszert javasolt, amelyet magyar beszélgetőtársaink egyike sem említett. Ezen adatközlőm véleménye szerint, ha három kanál keményítőt, egy-két kanál lisztet, egy tojás-

---

¹ Ujváry Zoltán. Népi találkozás három gömöri völgyben. Debrecen.: KLTE kiadványa, 1991. – 48.o.

² Mezőgazdasági Kislexikon. Szerk.: Gallyas Csaba – Sárossy Istvánné. – Bp. Mezőgazdasági Kiadó, 1989. – 361.o.

³ Mezőgazdasági Lexikon. Szerk.: Bezerédi Adorján és Szilassy Zoltán. 11. kötet K–Z – Bp.: Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1911. – 737.o.

fehérjét és egy deci tejet összekeverünk, s ezt ezután egy-két napig hideg helyen tartjuk, olyan kezelő hatású masszát nyerünk, mellyel igen hatásosan kezelhetők az égési sebek.

Szintén ilyenfajta sebek kapcsán merült fel annak a házi készítésű orvosságnak a receptje, amelyet ilyen formában nem ismertek a magyar adatközlőim. Egy koros ukrán néni véleménye szerint, ha hatásos házilag előállított gyógyszer akarnak készíteni, akkor körülbelül egy marék szárított s összemorzolt kamillát leöntünk egy deci forró vízzel, ehhez öt kanál mézet és két kanál halzsírt teszünk, majd az egészet összekeverjük és rárajuk az égési sebre.

Továbbá felmerült egy eltérő orvoslási módszer a tüdőbeteg ember kezelésével kapcsolatosan is. Magyar adatközlőim elbeszélései szerint mielőtt még nem tudtak a tbc-t gyógyítani, az ilyen betegeknek a szenvedését mézzel enyhítették. Azonban míg a magyar lakosság körében a tüdőbetegeket csak mézzel orvosolták, ritkán sárgarépaletet csepegtettek hozzá, addig az ukrán adatközlőim szerint a répalével kevert méz hatásosabb ilyen célra.

Természetesen a méz nem jelentett valamiféle csodaszert egyik esetben sem a tüdőbetegség ellen, de bármely orvostudományi lexikonban elolvashatjuk, hogy az ilyen betegségben szenvedő embernek igen fontos megerősíteni a betegséggel való küzdelem során legyengült szervezetét, s a méz pedig éppen ezt a szerepet játszotta ezekben az esetekben.

Azonban, ha az érem másik oldalát nézzük, a magyarok között népszerű népi gyógymódok közül is sok olyan van, amely a mézzel kapcsolatos, de ilyen formában az általam megkérdezett ukrán adatközlők körében nem ismeretes. Például hát- és mellfájáskor alkalmazott gyógymód. Magyar beszélgetőtársaim elmondták, hogy ilyen esetben a beteg hátára vagy mellére mézzel bekent dohányleveleket raknak, s ezt több órán át a fájós részen tartják, vagy az a régen alkalmazott módszer, amit szájfájáskor alkalmaztak. Ilyenkor speciális rózsamézzel kenték be a gyerek vagy felnőtt száját. Ezt naponta többször is megismélték.

A legkülönbébb sebek kezelésére alkalmazták a vízben megfőtt kamillát mézzel. A kiszáritott összemorzolt kamillát megfőzték vízben, s lefedték, mikor félig kihűlt mézet öntöttek hozzá (néha pálinkát is) és összekavarták. Ezzel mosták a sebeket naponta többször is.

Az említett eltérések csak egy töredékét képezik a két népi gyógyászatban lévő olyan különbségek összességének, amelyek a mézzel valamilyen módon kapcsolatban állnak. De ezek is kimutatják, hogy a hosszas érintkezés ellenére sok az eltérő házi kezelési módszer.

A különbségeken kívül számos olyan népi gyógyászati eljárás van, amely mindkét népnél megtalálható. Például az ukránok és a magyarok között is népszerű a hársfatea mézzel. Ezt a torokgyulladás, köhögés kezelésére használják. Továbbá mindkét fél fogyasztja torokgyulladás ellen a mézes-vajas tejet.

Egyaránt alkalmazta az ukrán és magyar lakosság is égési sebek kezelésére azt a házi készítésű gyógyszert, melyet úgy készítettek, hogy körülbelül ötven gramm mézviaszt, keves olajat és aloé levét összekeverték. Ezt a masszát a sebre rakták.

Mindkét nép adatközlői megemlítették, hogy az influenza esetén igen hatásos a méz citrommal. (Körülbelül 100 gr méz és egy egész citrom leve). Vagy tormalé, esetleg retek-lé mézzel. (100 gr méz ugyanannyi retek- vagy tormalé).

Mind a magyar, mind az ukrán adatközlők kihangsúlyozták a méz szerepét a szívbetegségek házi kezelésében. Az ilyen betegek elbeszéléseiből kiderül, hogy ha naponta legalább két-három kanál mézet elfogyasztanak sokkal jobb a közérzetük. Ennek hallatán mindannyiunkban felmerül

a kérdés, hogy vajon miért is van ez így? Az általam megkérdezett orvosok hangsúlyozták, hogy a szívizmok szüntelen periodikus összehúzódása sok energiát igényel. Mivel a glükóza

gazdag erőforrást jelent a szervezet számára, ezért a méz, melynek 35–40%-át éppen ez az anyag képez, javítja nemcsak a szívbetegek, hanem az egészséges emberek szív működését is.

A méznek a kozmetikában is fontos szerepe van. Már évezredek óta alkalmazzák kozmetikai célokra is. Értéke ezen a területen elsősorban azzal magyarázható, hogy bársonyossá teszi és táplálja a bőrt.

Mindkét nép adatközlői megemlítették, hogy régen a módosabb nők, hogy bársonyos legyen a bőrük, a fürdővízbe egy pohár mézet, egy liter tejet és egy-két kanál olajat öntöttek. Ezt jól összekavarták a vízzel, s ebben fürödtek.

Manapság ezt a szerepet már különféle szappanok, krémek stb. töltik be mindkét népnél, de a mézet különböző arctisztító és arcápoló maszkok készítésére most is használják.

Adatközlőim kihangsúlyozták a méz igen fontos szerepét népük hagyományos gyógy módjaiban s népi kultúrájuk egészében. Több idősebb adatközlő megjegyezte, hogy még manapság is a nagyapjuktól tanult orvoslási módszerekben jobban megbíznak, mint a mai orvostudományban. Ezeknek a népi gyógyító eljárásoknak az alapját pedig a méz, a különböző gyógyfüvek, gyökerek stb. alkotják.

A fiatal korosztály körében a népi gyógy módok többsége nem nagyon népszerű, s mindkét nép ifjúsága sokkal inkább a mai orvostudományban bízik meg. S így ezek a régi orvoslási módszerek feledésbe merülnek. Ezért úgy gondolom, hogy nekünk, fiataloknak mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a népi gyógyászat évezredek tapasztalatait, módszereit megőrizzük, s néhány évtized elteltével továbbadjuk a következő nemzedéknek.

УР ЛОЙОШ

(Дебрецен)

Два народи, одне 'лікарство'

РЕЗЮМЕ

У статті йдеться про використання меду в народній медицині як угорським, так і українським населенням Закарпаття. Автор вказує, що в обидвох народів мед використовується для лікування одних і тих же хвороб, але є й особливості в способах лікування певних хвороб.

Фабіан М.П.

(Ужгород)

Семантика найбільш полісемічних етикетних слів сучасної угорської мови

Етикетна лексика охоплює значну частину словникового складу сучасної угорської мови і об'єднує на основі різноманітних зв'язків декілька лексико-семантичних полів, а елементи поля – етикетні слова – утворюють ніби єдину систему або деяке число взаємопов'язаних підсистем. Свідченням цього служать лексичний і семний склад етикетного поля сучасної угорської мови, представлений 268 лексичними одиницями, яким відповідають 639 значень.

Особливістю семантики етикетного поля сучасної угорської мови є те, що центральне місце в ньому та найбільш багатозначними за кількістю лексичних значень виступають іменник *ember* (людина) та його синонім *emberség* (людство), що передають початок виникнення суспільно важливого періоду розвитку та життя на Землі з появою розумної людини (*homo sapiens*). Крім цього значення у семантиці слова *ember* виділяємо характеристики особистості (*a lény mint önálló egyed, egyén, egyéniség, személy, társadalmi kapcsolatra való különös tekintet nélkül*), яка у фізичному, інтелектуальному і моральному плані відповідає вимогам часу (*olyan személy, aki testi, értelmi vagy erkölcsi tulajdonságaival megfelel azoknak a követelményeknek, amelyeket vele szemben vmely értékelés alapján támasztunk*), суспільної особи, шанованого члена суспільства (*ez a lény mint vmely kisebb vagy nagyobb közösséget, csoportot alkotó egyed, tag a társadalomban, a közéletben megbecsült személy*), чоловіка, що відзначається високими душевними якостями (*olyan férfi, aki erkölcsi jó tulajdonságaival kiemelkedik*), людини, до якої звертаються (*a megszólított személy*), прихильника, прибічника, товариша, помічника (*vkinek a híve, bizalmasa, barátja vagy segítő társa, pártfogója*), послідовника, поборника (*vmely eszmének, ügynek híve, követője, harcosa, apostola*). На основі характеристики людини слово *ember* виступає синонімом іменника *emberség*, який в свою чергу пов'язується із *ember* шляхом позначення людської істоти, роду (*emberi nem*).

Унаслідок поєднання указаних досліджуваних іменників до характеристики людини додаються ще й такі її риси та властивості: людяність, уміння співчувати, допомагати іншим (*megértő jóindulat, emberi érzéstől áthatott segítő készség; emberieség*), шанобливе ставлення до когось-небудь (*becsületes emberséges magatartás*), самостійність, сила волі, здібності (*a maga lábán megállni tudás, az életben való önállóság; képesség, tehetség, erő*), сміливість, мужність (*bátorság, virtus*).

У суспільному та особистому житті людина повинна дотримуватися етикетних норм поведінки й спілкування, які полягають у вияві нею довіри, поваги, чесності (*hittel, becsület, tisztesség*), ввічливості, чемності, люб'язності (*illendőség, illem, tisztességtudás, udvariasság*). Указана семантична специфіка найбільш багатозначних іменників *ember* та *emberség*, що виступають регуляторами етикету в досліджуваному лексико-семантичному полі, дає підставу розглядати етикетне поле як соціо- та

психолінгвістичну сутність, у якій знаходять своє відображення життя і діяльність людини, об'єктивна дійсність в цілому.

До найбільш полісемічних слів етикетної лексики сучасної угорської мови відносяться іменники *respektus*, *reverencia*, *tisztesség* та *móres*, семантика яких розкривається рядом спільних значень на передачу шани, пошани, шанування (*tisztelet*), їх зовнішнього прояву (*a tisztelet külső nyilvánítása*), поваги, високої оцінки (*becsülés*, *nagyrabecsülés*), шанобливого ставлення, етикетної поведінки до когонебудь, порядності (*vkinek megbecsült, tisztelt volta, tisztos állapot, amelyet magatartásánál, becsületes életmódjánál fogva érdemel, becsület*), ушанування, віддавання пошестей, шаноби (*megtisztelés, megbecsülés, megtiszteltetés*), чесності, добросовісності (*becsületesség*). Позитивні якості та характеристики людини відображаються у манерах її поведінки, вмінні спілкуватися, проявляти доброзичливість, знаки уваги до когонебудь. Специфіка вербального вираження етикету залежить повною мірою від сприйняття та оцінки нею об'єктивної реальності. Створюючи умови й аналізуючи світ, люди оцінюють його зони відповідно до співвіднесеності останніх зі своїм тілом. При цьому "усе, що знаходиться вище – позитивне, те, що нижче – презирливе та негідне, попереду – позитивне, позаду – має негативну конотацію" [Гак 1997, 30].

Семантика іменників *respektus*, *reverencia* містить у собі суспільно важливі, позитивні прояви етикету як соціально-комунікативної сутності, що проявляється у поклонінні, схилянні (*hódolat*), дотриманні правил пристойності (*illendőség*), приділенні уваги, вияві тактовності, люб'язності, милосердя (*figyelem, tapintat, kímélet vki iránt*).

Іменники *tisztesség* та *móres* вважаємо синонімами на підставі їх семантичної тотожності (еквівалентності): до складу лексичних значень слова *móres* входить *tisztesség*, а це означає, що усі семантичні характеристики останнього рівноправно поєднуються з лексикою іменника *móres*, розкриваючи свої специфічні риси на позначення моральної чистоти, доброзвичайності, етичного ставлення особи до інших членів колективу (*jellemes, erkölcsös tisztességes magatartás*), пов'язаного з високим суспільним положенням, рангом та посадою (*tisztelet keltő, parancsoló állapot, tiszttség, rang*).

З досліджуваними багатозначними словами в угорській мові тісно пов'язані й лексичні одиниці *becsület*, *buzgalom*, *buzgóság* і *dísz*, семантичні особливості яких указують на суспільно визначені, незалежно від віку та місця проживання людини, етикетні норми поведінки і моральні риси характеру особи в її ставленні до інших людей: правдивість, чесність, людяність, що позначаються семантикою слова *becsület* (*a társadalmi együttélésben a koronként és helyenként változó társadalmi szokásoknak megfelelően kialakult erkölcsi eszmény, amely az egyén v. vmely közösség magatartását az igazság, erkölcs, emberiség szellemében irányítja*), а також необхідність пристосовуватися до суспільних етикетних норм як основ самооцінки та визнання особистості у суспільстві, поваги, шани, чесності, порядності, добросовісності (*az egyénnek ehhez való alkalmazása mint önbecsülésének és társadalmi értékének alapja, tisztesség, becsületesség*).

До спільних характеристик іменників *becsület* та *dísz* відносимо невербальні форми прояву етикету (*a megbecsülés nyilvánítása, vagy magatartásban való megnyilvánulása*) і в першу чергу стосовно інших людей (*mások iránt tanúsított illendő, emberséges magatartás, tisztességtudás, szívesség*), куди входять гуманність, чесність, сердечність, прихильність, слава, доблесть, хвала (*dicsőség*).

За значеннями повага, відданість кому-небудь (*tisztelet, odaadás, vki iránt*), старанність, завзяття, ретельність, душевність, самовідданість (*buzgalom, lelkes, lelkiismeretes odaadás*), добрий намір (*jószándékú igyekezet, szorgalom*) етикетні лексичні одиниці *buzgalom* та *buzgóság* приєднуються до слів *becsület* і *dísz*, утворюючи синонімічний ряд, у якому регулярність розподілу слів відображає загальну семантичну закономірність етикетної лексики сучасної угорської мови. У семантичній специфіці іменника *buzgalom* виділяємо релігійне благоговіння, побожність, благочестивість (*vallásos ájtatosság, buzgóság*). Досліджувана лексична одиниця *dísz* характеризує різні форми прояву етикету, що полягають у проведенні урочистостей, свят, церемоній, обряду в їх величі, пишноті (*ünnepélyesség, ünnepélyes szertartás, pompa*) шляхом прикрашення будівель та спеціального оформлення місць, святкового одягу тощо (*helynek, helyiségnek, épületnek feldíszített díszes állapota, díszes, ünnepi öltözet, díszruha*).

Етикетною семантикою характеризуються і синонімічні пари *hit, hitel* та *tekintet, tekintély*. Говорячи про синонімічне тлумачення значень етикетних слів, відзначаємо, що цілковитої єдності поглядів на природу цього явища в мовознавчій науці досі не існує, оскільки немає ще й єдиного загальноприйнятого визначення синонімів. У нашому дослідженні під синонімами розуміємо різні слова, що виражають одне поняття, проте кожне з них має ще свої емоційно-оцінні відтінки в значенні і може відрізнятися сферами вживання. Однією з характерних ознак синонімів у етикетній лексиці є їх здатність позначати одне і те саме поняття. При цьому вони обов'язково виступають як слова, спільні або тотожні за своїм основним значенням. Друга, не менш важлива ознака синонімів полягає в тому, що вони різняться між собою, мають додаткові значення, відтінки, різний змістовий обсяг, відрізняються ступенем і якістю емоційного забарвлення, виявляють неоднакову активність у словниковому складі сучасної угорської мови, характеризуються різноманітною сферою їх поширення та здатністю сполучатися з іншими словами, а також стилістичною приналежністю до певного мовного жанру.

Синонімічна пара *hit, hitel* семантично об'єднується, позначаючи повну довіру як до людини, так і до її слів, тверджень, заяви, справ, правдивості, відвертості в поступках (*bizalom, hit vkiben, szavainak, állításának, nyilatkozatának, cselekedeteinek őszinteségében, igazságában*), поваги, шани (*megbecsülés*), віри в що-небудь (*meggyőződés arról, hogy vmely esemény v. állapot feltétlenül bekövetkezik*), віросповідання, релігії (*meggyőződés vmely isteni hatalom létezéséről és a rá vonatkozó vallási tételek igaz voltáról, vallás*), клятви, присяги (*esküvés, eskü*), віри на слово (*szavahihetőség*), доброї слави, честі кого-небудь (*vkinek jó híre, becsületszó*), вінчання, шлюбу і пов'язаної з ним етикетної церемонії (*házasulandók egyházi eskütétele, esküvő*). Специфічним значенням іменника *hitel* є кредит (*rends. kamatra adott kölcsön*), а слова *hit* – письмова або усна обіцянка про звільнення від солдатської служби (*a legyőzötteknek szabad elvonulást, bántatlanságot biztosító írásbeli v. szóbeli ígéret*).

Синонімічна пара *tekintély, tekintet*, подібно до попередньої, характеризується як збігом, так і розбіжністю відтінків їх лексичних значень. Семантика досліджуваних іменників розкриває вербальні та невербальні форми прояву етикету, серед яких у слові *tekintet* виділяємо спрямований погляд на кого-, що-небудь, у якому почуття передається очима, виразом обличчя, мімікою тощо (*vmely érzést kifejező nézése, szeme, arca, ill. vkire, vmire irányított pillantása*), зверненням уваги на кого-, що-небудь

(*vmire fordított, vminek tulajdonított v. vki, vmi iránt tanúsított figyelem*), точкою зору, думкою, відношенням, стосунком до чого-небудь (*szempont, vonatkozás*), повагою, пошаною (*tisztelet, tekintély*).

Останні через лексичну одиницю *tekintély* поєднуються з семантикою признання та авторитету, завойованими здібностями, заслугами людини, її поведінкою і ставленням до оточуючих (*az a tisztelet, megbecsülés, elismerés, amelyet vki vmely közösségben bizonyos képességeivel, eredményeivel, ill. magatartásával szerez, érdemel ki*), для яких ця особистість стає гідним прикладом для наслідування (*vminek az a jellege, tulajdonsága, hogy vmely közösség számára irányt mutat, vmely közösség követi, hozzá igazodik*) з одночасним проявом довіри до її думок та вчинків на основі заслуженого авторитету, визнання, чесного імені (*az élet vmely területén szükséges sajátos ismeretekben kiváló, ott magának már jó hírnevet, elismerést szerzett személy, akinek az idevágó véleményében, hozzáértésében meg lehet bízni*). У побути іменником *tekintély* називають *poscak* (живіт, пузо як вияв достоїнства, авторитету мужчини). Синонімічні тлумачення, що розкривають семантику етикетних слів угорської мови за допомогою синонімів, близьких за значенням виразів, показують розмаїтість і багатство мови, можливість варіювання у вживанні слів.

Аналіз мовних засобів вираження етикету переконує, що синоніміка виступає універсальною категорією мови, яка дає їй змогу розвиватися, а тому, хто говорить і пише, відкриває широкі можливості для “якнайтоншого нюансування думок” [Щерба 1958, 65].

Семантичний аналіз етикетної лексики сучасної угорської мови дозволив виділити в її складі синонімічні одиниці *tisztelet, megbecsülés, becsülés, becs, méltánylás, üdvözlét*, які вживаються для вираження почуття пошани, шаноби, шанобливого ставлення, визнання чого-небудь (*annak érzése és magatartása, aki vkit, vmit tisztel, megbecsül; elismerés, megbecsülés*), розкриття системи моральних суспільних цінностей: поваги, заслуг, гідності, честі, їх зовнішнього вияву (*az érzések külső jelekkel való kinyilvánítása*), душевного стану людини, гідної поваги, визнання (*annak az állapota, akit becsülnek, megbecsülés*), а також значущості, важливості чого-небудь (*vmely dolognak, tárgyának elismerése, érték*).

Серед індивідуальних особливостей прояву етикетних норм виділяються указівки на: перше або заключне речення у посланні, листі, запрошенні, що передають прихильність, ввічливість, повагу, привітання у слові *tisztelet* (*üzenet, levél, meghívó kezdő v. záró soraiban, udvarias köszöntésként, a megbecsülés jeleként, köszöntés*), способи оцінювання рухомості та нерухомості, збитків і втрат словом *megbecsülés* (*annak megállapítása, hogy mennyit ér vmely ingóság, ingatlan, milyen árat lehet érte kérni, ill. mekkora vmely kár, hiány mértéke*), поклоніння, нахилення при вітанні, а також інших способів передачі поздоровлення, прощання, дружби в слові *üdvözlét* (*tisztelet, megbecsülés, hódolat kifejezése, baráti üdvözlés, köszöntés; ismerőstől való búcsúzás kifejezése*).

Синонімічна пара *bizalom, bizodalom*, крім указаних спільних із попередніми словами значень, характеризується специфічною семантикою на позначення високої довіри, а також віри людини у своє світле майбутнє (*nagyfokú bizalom, annak a személynek a jövő felé irányuló érzése, aki hisz az események, körülmények kedvező alakulásában*), що проявляється у відповідній поведінці, тоні, настрою (*bizalmas hang, modor, bizalmaskodás*).

У семантиці найбільш багатозначних етикетних слів угорської мови спостерігаємо, що полісемія, обумовлена екстралінгвістичною співвіднесеністю, проявляється як у межах досліджуваних груп слів, так і в масштабі всього лексичного складу етикетного лексико-семантичного поля. На цій підставі говоримо про незамкненість груп етикетних слів, їх зв'язок з іншими семантично близькими лексичними одиницями, в результаті чого внутрішньолінгвістичні фактори взаємодіють з екстралінгвістичними, утворюючи органічну єдність. Нові значення етикетних слів пристосовуються до передачі відтінків комунікації, а за певних обставин набувають і своєрідного емоційного забарвлення. Зв'язки між етикетними словами відзначаються динамікою, унаслідок чого їх різноманітні значення не займають у структурах рівноправного положення, а розташовуються ієрархічно.

Полісемія етикетних слів, будучи тісно пов'язаною з комунікативною та пізнавальною функціями сучасної угорської мови, змушує орієнтуватися на дослідженні у нашій роботі типових відношень між значеннями етикетного багатозначного слова. Так, іменник *kegyelet* за значенням *tisztelet, megbecsülés* (повага, шана) налагоджує тісні зв'язки з уже вказаними етикетними словами, хоч типовим для нього є розкриття поваги до померлої людини, на основі чого змінюється і семантика досліджуваної лексичної одиниці, набуваючи відтінку скорботи, вічної пам'яті, любові (*elhunyt személy iránt érzett, részvétellel áthatott tisztelet, megbecsülés, hála és szeretet érzése*). Словом *kegyelet* позначають також шанобливу набожність, повагу до визначної особи, предмету й події минулого як нового типу етикету – “суспільно-історичного”, що передає форми і засоби прояву бережливого ставлення та шанування світлої пам'яті минулого людини, історії країни, міста тощо (*múltbeli v. történelmi személy, tárgy, esemény iránti áhítatos tisztelet érzése*).

До етикетних лексичних одиниць відносяться й іменники *szív, név, szó* та *hős*, семантика яких передає їх здатність вживатися у різних сферах наук і людської діяльності: в медицині слово *szív* (серце) позначає орган людини й тварини, що знаходиться у грудній клітці (*az emberi és állati testben, rendsz. a mellkasban izmos falú, tömlőszerű szerv, mely összehúzódása és kitágulása révén a vérnek a szervezetben való áramlását biztosítja*), а в кулінарії та побуті – страву, приготовлену з серця худоби (*emberi táplálékul haszn. állatoknak ez a szerve étel készítésére alkalmas állapotban, ill. kész ételként*).

У мовознавстві слово *név* указує на звуковий образ слова (*a szó hangalakja*), а *szó* характеризує слово як основну мовну одиницю, що має зовнішню та внутрішню форми і використовується у спілкуванні (*a nyelvnek és a beszédnek az a legkisebb egysége, amelynek meghatározott hangalakja, nyelvtani formája és meghatározott jelentése van*).

Лексична одиниця *hős* уживається у театральному та кіномистецтві для позначення головної дійової особи, центральної фігури або одного з головних героїв (*főalak, főszereplő vagy az alakok egyike*).

На фоні спільної семантичної властивості досліджувані слова розкривають свої індивідуальні значення, які дозволяють аналізувати мови, форми і характер змістового розмежування полісемічних словесних знаків. Щоб визначити межі багатозначних етикетних слів сучасної угорської мови, встановлюємо їх основні значення, що передають межі семантичного потенціалу слів і представлені у тлумачному словнику першими формулами тлумачення. Навколо них групуються усі інші значення, пов'язані між собою єдиною предметною віднесеністю. Наприклад, у

лексичних значеннях слова *szív* знаходимо вказівки на об'єкт любові, кохану людину (*szerelmese*), духовний світ особистості, що характеризується сердечністю, вірністю, благородством, відвертістю, люб'язністю (*az érzelmi életében, jellemében tekintett ember maga, ill. az ilyen ember jelleme, egyénisége*).

Останнє значення підсилюється виразами з прикметниками *becsületes, egyenes, érzékeny, hű, nemes, nyílt, őszinte, szerető* (напр.: *becsületes szív, egyenes szív*), а будь-який предмет у формі серця розглядається як прикраса, талісман тощо (*a szívet ábrázoló díszítő motívum vagy tárgy*). У переносному значенні досліджуване слово характеризує центр чого-небудь (*vmely területnek, településnek a központja*) та серцевину, основну частину, основу чого-небудь (*vmely intézménynek, szervnek az a legfontosabb része, amelytől az egésznek működése függ*).

Ситуативно обумовлені форми вираження етикету знаходимо у формулах тлумачення іменників *név* (ім'я) та *szó* (слово). Перший вживається для позначення імені, прізвища людини (*személynév, vezetéknev*), найменування домашньої тварини (*állatnév*), популярності та репутації особи (*hírnév*), що проявляється у завоюванні нею доброго імені, поваги, шанобливого ставлення, визнання (*híres, jeles, nagy név, jó hangzású neve van, valakinek a becsületes neve, kivívta az egri nevet*) і відповідному звертання до такої особи. Лексична одиниця *név* указує на назву місцевості, району (*vmely földrajzi hely, térszíni alakulat elnevezése*) й установи, організації (*vmely intézmény, intézet, társadalmi szervezet, társulat stb. elnevezése*).

Вербальні форми прояву етикету передаються лексичними значеннями іменника *szó*: розмова, бесіда, дискусія (*beszélgetés, társalgás, vita*), виступ, висловлювання (*felszólalás, hozzászólás*), вираз, словосполучення (*kifejezés, szókapcsolat*), слово честі (*becsületszó*), заява, повідомлення (*kijelentés, mondanivaló*), вигук із-за болю, сварки, нервового потрясіння (*fájdalomnak, haragnak, bosszankodásnak, hangos felkiáltásban való megnyilvánulása*). Про достойну шановну людину кажуть, що вона прислуховується до думок інших людей, поважає їх (*ad vkinek a szavára*) і відповідає за свої слова, вчинки (*áll a szavam, ura a szavának, állja a szavát, megtartja a szavát*).

Основне значення іменника *hős* (герой) характеризує саме таку людину: доблесного, готового на самопожертву, солдата (*harcban bátorságával, vitézségével kitűnő, halálra is elszánt katona*), сміливу людину (*bátor ember*), багатиря (*csodálatos tetteket véghezvivő emberfeletti lény, hősosz*), зачинателя, безстрашного організатора, голову руху, організації тощо (*vmely mozgalomban, tevékenységben elért áldozatos, példamutató teljesítményért nagy megbecsüléssel övezett kiváló személy*) й визначну, талановиту особу (*vmiben magasan kiemelkedő, tehetséges személy*). Комунікативний аспект досліджуваного слова розкриває особливості семантики іменника *hős* у побуті, різних типах спілкування, особливо ситуативно обумовленій бесіді, розмові у вигляді насмішки, глузування, іронії: боягуз, пустомеля (*nagy hős: gyáva alak, szájhős*), посміховисько (*vmely komolytalan dologban, nevetséges mozgalomban vezető, hangadó személy*).

Уживаючи лексичну одиницю *hős* у спілкуванні, людина супроводжує її великою кількістю додаткових змістових відтінків, що визначаються індивідуальними особливостями мовців. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне узагальнити і структурувати відтінки досліджуваних лексичних значень етикетних слів, оскільки саме вони утворюють прагматичне значення останніх.

Найзагальнішими компонентами прагматичного значення етикетного слова виступають понятійні та емоційні: перші об'єднують змістові відтінки слів інтелек-

туального характеру, а другі – чуттєвого. Понятійний компонент прагматичного значення етикетного слова пов'язаний із спеціальними знаннями про об'єктивний світ, який цим словом позначається, а також із знаннями, що визначаються віковими характеристиками мовців. У свою чергу емоційний компонент прагматичного значення етикетного слова ділиться на експресивний та оцінний елементи.

В етикетній лексиці сучасної угорської мови емоційно-оцінні слова відзначаються семантичною глибиною, різним ступенем інтенсивності, багатоаспектністю їх значень: поряд з вираженням певної емоції суб'єкта вони імпліцитно містять у собі інформацію про його психічний стан, специфіку поведінки, особливості й характер відносин з іншими людьми тощо, що дозволяє тлумачити емоційно-оцінні слова як своєрідні “редуковані висловлювання” [Фомина 1996, 51]. Наприклад, іменник *bálvány* характеризується семантикою побутово-релігійного етикету і містить у собі форми та засоби поклоніння неземному божеству у вигляді статуї людини або тварини, що уособлює бога (*emberi vagy állati alakban ábrázolt földöntúli lény szobra, melyet a kezdetleges vallások hívői istenként vagy az istenség jelképeként tisztelnek*), уявній істоті або чому-небудь значущому, якому поклоняються як божеству, найціннішому в світі (*olyan képzelt lény vagy érték, amelyet az emberek istenként tisztelnek mindennél többre becsülnek*). Ця лексична одиниця указує на людину-кумира, якою захоплюються, а також таку, що користується загальною повагою, любов'ю, репутацією, великим авторитетом (*rajongó és kritikátlan tisztelettel, szeretettel körülvett személy*).

Етикетна семантика у слові *bálvány* поєднується з побутовою семантикою на позначення двірного косяка (*felül többé-kevésbé szoborszerűen kifaragott kapufélfa, kapubálvány*), підпори у вигляді стовпа (*oszlop, amely többedmagával egymást szabályos közkben követve a süvegfát és a falazást tartja*) та балки, якою приводиться в дію ручний млин (*bálványfa*).

До складу етикетної лексики відносяться і синоніми *dicsőség* і *hírnév*, які відображають її внутрішні та зовнішні прояви в поєднанні з їх оцінними характеристиками. Зокрема досліджувані лексичні одиниці позначають благородний, винятковий поступок, заслугу кого-небудь і у результаті всезагальну шану, визнання, славу, популярність (*vmely kiváló tett, teljesítmény, kimagasló érdem erkölcsi eredményeként keletkezett fényes hírnév, köztisztelet*), глибоку повагу, честь, схилення (*nagyfokú megbecsülés, tisztelet, hódolat*), яскраво виражений, процвітаючий період розвитку нації, а також пов'язані з ним ознаки: хоробрість, доблесть, відвага, моральна і суспільна значущість, величина (*fényes, dicső, nagyszerű korszak és a vele kapcs. hősi erény, vitézség, erkölcsi vagy hatalmi nagyság*), знаменитість, цінність, гордість чого-небудь (*vminek nagy nevezetessége, híressége, sokat dicsért, büszkén számon tartott értéke, büszkesége*) та найвищу релігійну пошану, поклоніння, палку любов, величання, прославлення кого-небудь (*a legnagyobb fokú vallásos tisztelet, hódolat, imádat, magasztalás*).

Позитивна оцінка виявів етикету пов'язується з дещо нейтральною і навіть негативною семантичною характеристикою (добре, чесне ім'я, визнання, доблесть, хвала, з одного боку, та погана думка про кого-, що-небудь, з другого).

Оцінка у нашому матеріалі передбачає орієнтацію на норму та оцінні стереотипи, тобто соціальну уяву про те, що таке “добре” й “погане” для об'єкта чи суб'єкта комунікації. Указані поняття розташовуються на шкалі оцінок із зонами позитивного і негативного, але при цьому “добре” є вихідним під час оцінювання. Не випадково у роботах з етики та естетики, що включають і поняття етикету, вивчається

у першу чергу семантика “добра”, оскільки етичні норми пов’язані з “добром”, а заборони і відхилення від норми, їх ігнорування або перекручення відносяться до “зла”.

У сучасній лінгвістиці існує думка про те, що на відміну від “доброго” відображення “поганого” є більш диференційованим: у мові існують детальніші класифікації поганих вчинків, ніж добрих, негативних рис характеру, ніж позитивних і т.п. Ця гіпотеза спирається на положення когнітивної психології, згідно якої знання, пов’язані з неприємними для людини негативними емоціями, больовими відчуттями, небезпекою тощо більше диференційовані, ніж знання, що мають позитивні конотації. У результаті людина виразніше сприймає те, що викликає в неї дискомфорт, розрізняє неприємні емоції точніше, глибше, ніж приємні. Асоціативні експерименти, на думку Е.М.Вольф, показали, що “слова з негативними семами об’єднуються у більш диференційовані підкласи, ніж слова із позитивними семами” [Вольф 1986, 102]. Проте, на основі інших експериментальних даних, психолінгвісти Дж.Буше та Ч.Осгуд запропонували “гіпотезу Поліанни”, названу за іменем героїні популярного на початку сторіччя роману Е.Портера “Поліанна”, за якою у природних мовах існує універсальна тенденція вживати оцінні слова позитивного характеру частіше, різноманітніше та легше, ніж подібні негативного характеру. Люди прагнуть бачити в першу чергу світлі сторони життя і говорити про них.

Семантичний аналіз слів на позначення етикету сучасної угорської мови повністю підтверджує справедливість “гіпотези Поліанни” – більше того, з добром пов’язані віросповідання, культові церемонії, здібності, мрії, прагнення людей, а також їх практичний результат, що включає успіхи, досягнення, визнання, суспільне становище, заслугу, репутацію, авторитет і т.ін. Загальноживане слово *cím*, незважаючи на свої основні значення – назва чого-небудь (*vmely szellemi alkotásnak rendsz. rövid megjelölése, mely más alkotásoktól megkülönbözteti s gyak. tartalmára is utal*) та адреса (*a tartózkodási helyet megjelölő adatok összessége*), вживається і для позначення суспільного становища, посади (*a hivatali rang*), звання, благородного чину, титулу (*vmely főnemesi, nemesi rang*), суспільної нагороди, високого службового призначення як вияву визнання, поваги (*társadalmi kitüntetést, megbecsülést kifejező megkülönböztető hivatalos megjelölés*), а також звання, присвоєного переможцям (*a győztes kiemelkedő teljesítményéért járó megjelölés*). Указана семантична специфіка слова *cím* дозволяє тлумачити його як мовний засіб передачі виконання людиною суспільно прийнятих етикетних норм і правил поведінки у поєднанні з її психологічними особливостями.

Вербальні та невербальні способи прояву етикету у вигляді форми звертання дітей або молодших членів сім’ї до кого-небудь (*gyermek v. fiatalabb kedves személy megszólításaként*), шляхом використання формальностей, ввічливої формули в листі, при вітанні і т.п., а також проханні, клопотанні (*köszönésben, levélben, udvariassági formaként v. pusztá formaságként, tiszteletet kifejező, élőszóban haszn. köszönési, ill. levelet befejező formulaként; folyamodványt, kérvényt záró formulaként az aláírás előtti helyen*) представлені семантикою лексичної одиниці *szolga* та словосполученнями **alázatos szolgája, kész szolgája, igaz szolgája** (ваш покірний, чесний і т.п. слуга).

Типи і особливості трудової діяльності передаються словом *szolgálat*: релігійна праця віруючих (*az istentiszteleten v. annak keretén kívül egyházi személytől végzett vallásos tevékenység*), державна робота (*vmely alkalmaztatással kapcsolatos munka végzése*), робоче місце, службова посада (*vkinek munkaviszonyából, vkivel szemben fen-*

nálló, alárendeltségi viszonyából származó kötelezettsége v. kötelessége, munkája, munkaköre), рабочий час (*vmely alkalmazásban eltöltött idő*), послуга (*segítő készség*) та обслуговування (*kiszolgálás*). Указана семантика в іменниках *szolgálat* і *szolga* виступає суспільно значущою основою реалізації етикетних норм та правил поведінки.

Угорська мова, як і будь-яка інша, виробила свою систему спеціальних висловів ввічливості – мовний етикет, під котрим у лінгвістиці розуміють “національно-специфічні правила мовної поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання у різних ситуаціях ввічливого контакту з співбесідником, зокрема, під час привітання, знайомства, звернення до співбесідника, висловлення подяки, прощання тощо” [Ганич, Олійник 1985, 133].

Отже, етикет в угорській мові виражається у першу чергу системою знаків, зміст яких “визначається та освячується традицією колективу” [Пан 1985, 552]. Колектив відіграє вирішальну роль у становленні особистості, формує загальноприйняті норми поведінки і спілкування, закріплює для них строго задані вербальні та невербальні засоби передачі їх органічного поєднання.

Література

1. Вольф Е.М. Оценочное значение и соотношение признаков “хорошо/плохо” // Вопросы языкознания.- 1986.- № 5.- С. 98-106.
2. Гак В.Г. Пространство вне пространства // Материалы науч. конф. “Категоризация мира: пространство и время”.- Москва: Диалог.- МГУ.- 1997.- С. 27-30.
3. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів.- К.: Вища школа, 1985.- 360 с.
4. Папп Ф. Паралингвистические факты. Этикет и язык // Новое в зарубежной лингвистике.- 1985.- Вып. 15.- С. 546-553.
5. Фомина З.Е. Эмоционально-оценочная лексика современного немецкого языка: Автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.04.- М., 1996.- 66 с.
6. Щерба Л.В. Некоторые выводы из моих диалектологических лужицких наблюдений.- Л., 1958.- т. 1: Избранные работы по языкознанию и фонетике.- 490 с.

FABIAN M.P.

Semantics of the most polysemantic etiquette words in modern Hungarian.

SUMMARY

The present article deals with the main peculiarities of the most polysemantic words denoting etiquette in modern Hungarian language. It is stressed that the notion of “etiquette” embraces the words belonging to different lexico-semantic groups: positive and negative features of the person’s character, his mental abilities, social status, religious life, etc. Special attention is paid to both verbal and non-verbal means of expressing etiquette in the Hungarian language system.

FODOR LÁSZLÓ
(Gödöllő)

Szűkebb szülőföldem – Hrabonica – őstörténeti emlékei

Saját emlékezetemre hagyatkozva igyekszem most visszaidézni szűkebb szülőföldem jellegzetesebb vonásait tekintettel arra, hogy ez a falu kisebb hazánkban minden tekintetben – úgy természetileg, mint gazdaságilag és történelmileg is – sajátos érdekeltiséget váltott ki magából. Ez a különlegesen érdekes kárpátaljai falu a vulkanikus eredetű Makovica hegy déli oldalán, 156–160 m magasságban fekszik a Szinyavka patak két partján. Maga a patak ezen a hegycsúcson 1007 m magasságban három csermely egyesüléséből alakult ki. Ennek szűk medréből a patak gyors folyással ereszkedett le szülőföldemre – Alsó Hrabonicára, majd folytatta útját Beregszentmiklós (Csinagyijevo) felé, ahol beletorkollott a Latorca folyóba. A patak hossza körülbelül 12 km. Útközben már nagyobb patakokat nem fogad magába, csak egy kis sziklás, vízeséses csermelyt Hrabonica közepén, melyet a ruszinok Szakálának neveztek el (1. sz. foto).

Szülőföldem e patak alsó felében terül el. Nevét elsődlegesen az itt elterjedt gyertyánfáktól kapta (hráb – gyertyán). Eleinte ezek a fák a bükkal együtt sűrű erdőket alkottak a völgyekben. Később, a folyón megindult faúsztatás következtében (papír készítésére használták) az erdők erősen megritkultak és helyüket rétek foglalták el madárcseresznye, juhar, kőris, nyár és gyertyánfák maradványaival. Ezek között a fák között később a helyi őshonos növények is megjelentek, olyanok, mint a szinyáki szeder (*Rubus sinaciensis* Fod.), a szinyáki cseresznye (*Prunus sinaciensis* Fod.), a keskenylevelű laboda (*Atriplex angustifolius* (Sm.) Lange) stb.

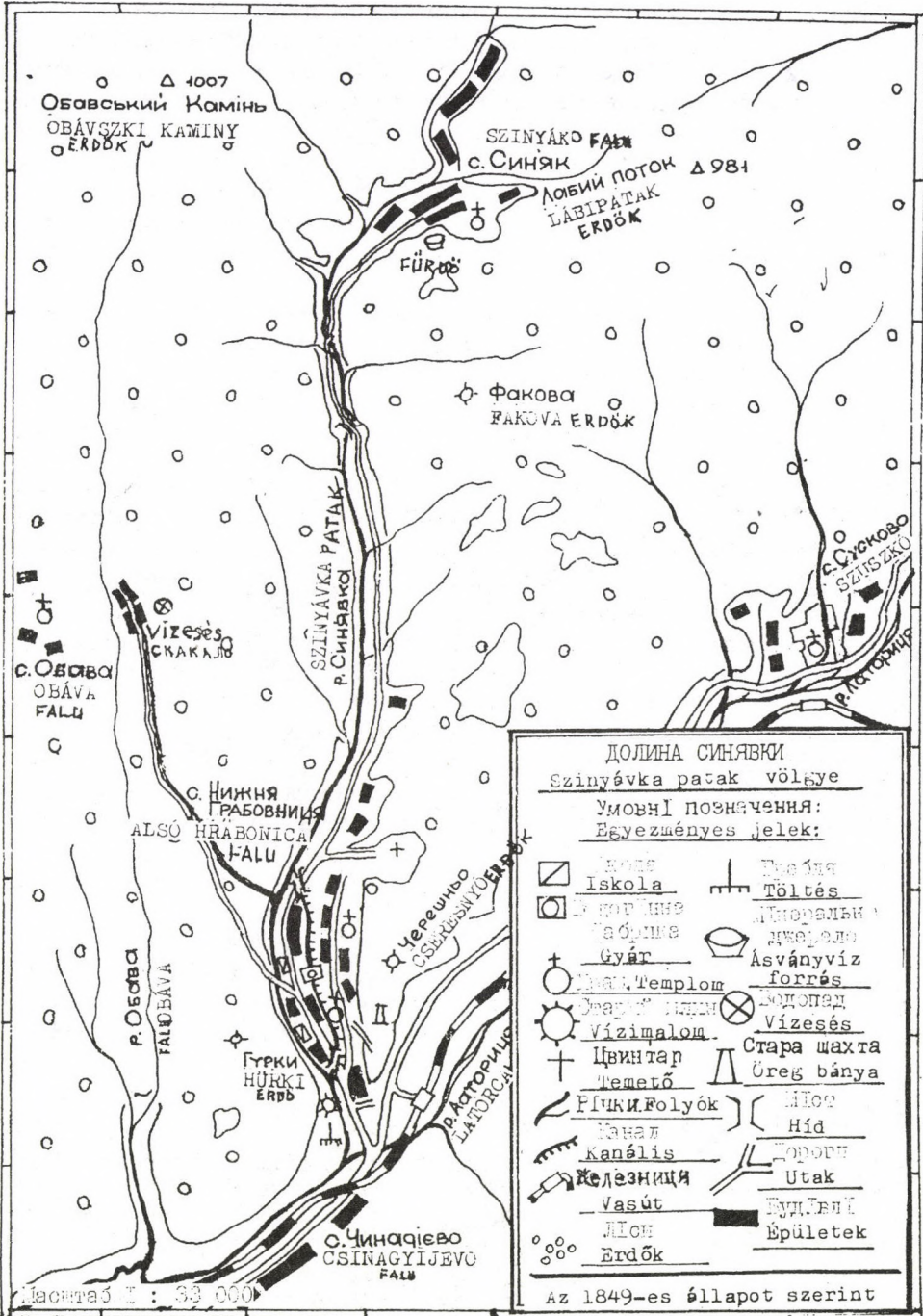
Szülőföldem szűkebb lakosságát eleinte a ruszinok, svábok és magyarok alkották. A Nagy Révai Lexikon adatai szerint az 1900-as években Hrabonicán a lakosok száma 490 fő volt (220 ruszin, 230 sváb, 38 magyar és 2 zsidó). Viszont a magasabban fekvő szomszédos Szinyákon akkor még csak 29 házban laktak svábok. A későbbiekben a mezőgazdaság fejlődésével jelentősen emelkedni kezdett a völgyben a magyar és a sváb lakosok száma.

A ruszinok abban az időben nagyon szegényesen, ínségesen éltek mint napszámosok munkabérletekből. Később kezdetlegesen mezőgazdasággal kezdtek foglalkozni, majd tehéntartással és baromfityesztéssel is.

Az 1900-as években megindult a faúsztatás is. Szinyákról leúszatták a fát egészen Beregszentmiklósig, ott egy malomféle köves zúzdában szétzúzták, amit aztán a papírgyártásnál használtak fel.

Ezek a kezdetleges mezőgazdasági és ipari foglalkozások később, az 1848-as forradalom után emelkedő tendenciát kezdtek mutatni, amikor is a hatóságok szakemberekkel igyekeztek segíteni a lakosság munkáját. Ilyen segítséget kaptak Hrabonicán Telgarecz Ferenc demobilizált forradalmi ezredestől és Freyer Richard osztrák gyárostól.

ДОЛИНА СИНЯВКИ
 Szinyávka patak völgye

Умовні позначення:
 Egyezményes jelek:

	Iskola		Траба
	Горна межа		Металургия
	Губина		Ásványvíz forrás
	Церква, Templom		Боксит
	Цвинтар		Vizesés
	Цвинтар		Стара шахта
	Темат		Öreg bánya
	Річки, Folyók		Műcs
	Канал		Híd
	Железниця		Дорога
	Vasút		Utak
	Műcs		Будівлі
	Erdők		Épületek

Масштаб 1 : 33 000

Az 1849-es állapot szerint

Telgarecz Ferenc az 1848-as forradalomban Bem apó hadseregében ezredesként szolgált. A forradalom bukása, azaz a kiegyezés után Hrabonicán banki kölcsönök és a lakosság segítségével alakított egy mezőgazdasági települést, különös figyelmet fordítva a gyümölcsészet fejlesztésére. Ebben a kezdeményezésben nagy segítséget kapott Telgarecz Ferenc a Hrabonicán működő fiatal tanítótól, Fodor Istvántól, későbbi apámtól, aki Erdélyben több gyümölcsészeti tanfolyamot hallgatott végig. Közben Hrabonicán az iskola mellett alakított egy faiskolát is a gyümölcsfák tanulmányozására. Később Telgarecz ezen a településen fellendítette a méhészetet és a selyemhernyó-tenyésztést is. Utoljára állattenyésztéssel kezdett foglalkozni, nagy súlyt fektetve a házinyúl-tenyésztésre, a tejgazdaságra, valamint a baromfitartásra.

Az itt kialakult mezőgazdasági eredmények mind minőségben, mind mennyiségben széles körben képesek voltak érvényesíteni helyben és határainkon túl a kereskedelmet. Így került Hrabonicáról eladásra Ausztriába és Németországba a papírhéjú dió. (Beregszentmiklóson, a MÁV-raktárakban gyűjtötték össze, onnan aztán elszállították a megrendelési helyekre.) A dión kívül később a többi, magas szinten fejlődő gyümölcsök, mint például a szilva, körte és almafajták eladásával is foglalkoztak. A vörös szilva beérett gyümölcsét a munkácsi Weiss szeszgyáros vásárolta fel és saját gyárában főzte belőle a márkás munkácsi szilvapálinkát, valamint a körte cefréjéből a munkácsi császárkörte likórt. Magas kereskedelmi áron adták el Hrabonicán a szárított besztercei szilvát és a ringlót is.

Az 1849-es időszak után párhuzamosan a mezőgazdasággal megindult Hrabonicán az ipar fejlődése. Ebben különösképpen a sváb lakosság tűnt ki. Az itteni munkák irányításában nagy segítségére volt a lakosságnak Freyer Richard osztrák származású gyáros, aki elsősorban energiakutatással kezdett foglalkozni. És sikerült is neki a Szinyávka-patak felső részéből kivezetni egy csatornát és abba beállítani egy erős vízturbinát, minek következtében a faluban megindulhatott egy fadugó és egy ecetgyár működése. Később ezt a két gyárat (1912-ben) átalakították gőzturbina hajtására, amikor is gyufaszálat és dobozokat kezdtek itt gyártani. A faturbinát a lakosság saját céljaira használta: gazdasági szerszámok, könnyű bútorok, sítalpak, facipők stb. készítésére. A gyufaszálat foszforos-kénes gyutacsait Beregszentmiklóson gyártották.

A vízcsatorna közelében egy időben hamuzsír vermet is létrehoztak az elégett fa hamujából lugos természetű zsír készítéséhez. (A hamuzsír igen becses segédanyaga az üveg- és szappangyártásnak, a kálium-salétrom készítésénél is felhasználták.)

Az első világháború utáni években Hrabonica gazdasági és szociális életében jelentős változások álltak be, melyek nemcsak Hrabonicán, hanem egész Kárpátalján feszültségeket idézett elő. A feszültségek elkerülése végett az akkor uralkodó csehszlovák központi hatalom, bizonyos konszolidációs kiutat keresve, áldozatkész helyzetekhez is folyamodott. Például egy francia-svájci cégnek, a Latoricának eladták a Szinyánkai vízmedencében gróf Schönborn Bucheim vadászterületének az erdeit.

Ezen erdők pusztítása 20 évig tartott. A katlanban tarvágással, kézzel húzó fűrészsel vágták ki a fákat. Elsőként Hrabonicán Fakova őserdeit vágták ki. Utána Szinyák ősbükkösei kerültek fűrész alá, majd a grófi vadászterület: a Láb-patak és az Obávszki kameny erdeinek kivágása következett.

A második világháború kitörésével, ha politikailag meg is oszlott a hrabonicei lakosság, emberi mivoltában nem változott. Dél-Tirol mintájára továbbra is három nemzetiség: a ruszin, a sváb és a magyar élt itt együtt békességben. A háború befejezésével a sváb lakosság nagyobb részét kitelepítették a közép-ázsiai Kazahsztánba, ami nagyon kihatott az egész

lakosságra és különösképpen a felépített modern mezőgazdaságra, amihez az újonnan betelepített lakosság nem sokat értett.

Így a Telgarecz Ferenc és Freyer Richard által 1849-ben elindított gazdasági fellendülés teljesen leállt, és a bevezetett szovjet kolhozi gazdálkodással tönkre is ment. A háború előtt elért magas eredményekről ma már csak a megmaradt emlékek beszélhetnek, olyanok, mint a Hraboncai Állami Elemi Népiskola épülete, a csatornák és vízturbinák, a papírzúda maradványai, a hamuzsír-barlang bejárata, a szinyáki kénes gyógyfürdő maradványai, a Telgarecz Ferenc és Freyer Richard síremlékei a görög katolikus templom bejáratánál, apám nagyharangja a görög katolikus templom tornyában.

ФОДОР ЛАСЛО
(Геделе)

Давні історичні факти про рідне село Грабівниця

РЕЗЮМЕ

Автор у статті описує географічне розташування свого рідного села на Закарпатті. З великою любов'ю описує прекрасну природу (ліси, потічки), яка оточує село, про його мешканців (русинів, швабів і угорців). Дається історичний екскурс села, починаючи з найдавніших часів і по сьогодні. Автор говорить про початкову школу, церкву та могили відомих людей села

HOZZÁSZÓLÁSOK

Tisztelt Tanácskozás!

A jelenlevők nagy része bizonyára tudja, hogy 1990–94 között magyarországi vendég-tanárként tanítottam az Ungvári Állami Egyetem Magyar Tanszékén. Négy és fél év alatt volt alkalmam arra, hogy alapos ismereteket szerezzek a kárpátaljai magyarság életéről, sorsáról, a kultúra, a tudomány és a közoktatás helyzetéről. Természetesen arról is meggyőződtem, hogy az elmúlt 35 év alatt milyen volt az egyetem Magyar Tanszékének a kárpátaljai humán értelmiség arculatának kialakításában. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy mindazok, akik ma vezető egyéniségei a régióknak, valamilyen módon kötődnek a magyar tanszékhez. A legtöbbször úgy, hogy ott szerezték diplomájukat, és azt a tudásanyagot, amelynek birtokában eredményesen működnek a magyar iskolák tanári katedráin, szerkesztőségekben és az élet más területein. Talán nem szerénytelenség, ha azt állítom, hogy az említett időszakban kis mérlékben magam is hozzájárulhattam a tanszék ilyen irányú tevékenységéhez, hiszen számos diák járt hozzám az egyetemi tanórákra, akikkel együtt kerestük a tudás fájának gyümölcseit.

Az évfordulók azonban nemcsak arra alkalmasak, hogy a múltra emlékezzünk, hanem egyúttal előre tekintésre is sarkallnak bennünket. A tanszék és a Hungarológiai Központ munkatársai is elgondolkodnak a következő évek feladatain, hogy mi vár rájuk a közeli jövőben az egyetemi oktatás és a kárpátaljai magyarság szellemi értékeinek felkutatása tekintetében. Erre vonatkozóan már a mai nap folyamán is hallottunk elképzeléseket. Engedjék meg, hogy a magam szakterületéről két, általam fontosnak tartott kutatási témára hívjam föl a figyelmüket.

Az egyik téma a kárpátaljai magyar települések földrajzi neveinek összegyűjtése és közzététele. Magyarországon ez a munka erőteljes lendületet vett az elmúlt évtizedekben, olyannyira, hogy ma már kevés kivétellel szinte az ország egész területéről hatalmas mennyiségű forrásanyag gyűlt össze és került kiadásra. Ezt a leletmentést fontosnak tartjuk a határokon túli magyarlakta területeken is, hiszen mind a levéltárakban, mind az ott élő lakosság emlékezetében olyan nevek őrződtek meg, amelyek nélkülözhetetlenek számos tudományág, többek között a névtudomány, a történettudomány, a néprajz, a gazdaságtörténet és a helytörténet eredményes működéséhez. Ez a gyűjtőmunka Kárpátalján is elkezdődött, két kisebb kiadvány már meg is jelent, de úgy tűnik, az utóbbi időben a lendület mintha alábbhagyott volna. Az ok bizonyára a mostoha helyzettel magyarázható. Az anyagi támogatás hiánya, a rossz közlekedési viszonyok, a terepmunka, a kiszállás nehézségei hátráltatják a szép tervek megvalósítását. Ennek ellenére mégis bízom abban, hogy nem marad abba a kezdeményezés. Talán a magyarországi segítség is hozzájárulhat a munka további folytatásához.

A másik téma, amely manapság szintén kiemelten fontos és aktuális, a kárpátaljai magyar köznyelv kutatása, elsősorban abból a szempontból, hogy milyen eltéréseket, sajátosságokat mutat a magyarországi sztenderdhez viszonyítva. A kisebbségi nyelvhasználat problémái a szociolingvisztika szerves részét képezik, ezen a téren számos a tennivaló Kárpátalja vonatkozásában is. A nyelvi rendszert illetően fel kell tárnunk azokat a lexikai elemeket, amelyek a nyelv regionalitásából fakadóan emelkedtek köznyelvi szintre, tehát hogy milyen táji színezetű szavak, frazémák, morfológiai, szintaktikai megoldások használatosak

a közélet nyelvében is. Másrészt viszont nem hagyhatjuk figyelmen kívül az államnyelv – korábban az orosz, újabban pedig az ukrán – hatását, amely szökölcsonzések, tükörfordítások, párhuzamos szerkezetek formájában nyilvánul meg. Ugyanilyen fontos a nyelvhasználat külső körülményeinek megismerése: a kétnyelvűség mértéke és elterjedtsége, az orosz–magyar, ukrán–magyar diglosszia kérdései, a nyelvi jogok és lehetőségek kérdésköre, az iskolai oktatás nyelvezete és minőségi színvonala.

Tennivaló tehát van bőven. Ezekhez kívánok továbbra is kitartást, türelmet, erős akaratot, nagyobb anyagi lehetőséget, erőt, egészséget a tanszék és a Hungarológiai Központ valamennyi munkatársának.

Balogh Lajos
az MTA Nyelvtudományi
Intézetének főmunkatársa

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Személy szerint ezúttal ugyan a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem rektorhelyetteseként érkeztem Ungvárra, s ezen minőségemben is hozom az egyetem kollektívájának és magamnak a szívélyes üdvözlését és gratulációját, most mégis hadd szóljak úgy (hisz az imént dr. Bazsa György, egyetemünk rektora már közvetítette a debreceni egyetem üzenetét), mint a debreceni egyetem Magyar és összehasonlító Irodalomtudományi Intézetének tanszékvezető tanára.

Hadd tegyem hozzá mindjárt, hogy a XIX. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék-et vezetem, s a múlt századi magyar irodalom történetét adom elő ebben az őszi félévben is, amely előadássorozatnak hallgatói azok az ungvári magyarszakos hallgatók is, akik (mint az előző években is) a két egyetem közötti megállapodás értelmében féléves időtartamra nálunk tanulnak, a félévet gyakorlati jegyekkel és kollokviumokkal zárva. Irodalomtudományi PhD programunknak is van résztvevője Kárpátaljáról, tehát mind egyetemi oktatási, mind posztgraduális formában megvannak a kapcsolatok a debreceni magyar irodalmi és nyelvi tanszékek, illetve az ungvári egyetem között.

Magam azonban nemcsak irodalomtörténész, hungarológus vagyok, hanem két évig oroszszakos hallgató is voltam annak idején, egyetemi doktori értekezésemet negyedszázaddal ezelőtt az orosz szimbolizmus tárgyköréből írtam. Ungváron, vagy bárhol ukrán és orosz földön járva nemcsak a magyarok, esetleg a kis finnugor népek kultúrája iránt él bennem érdeklődés, hanem az orosz és az ukrán irodalom és hagyományok iránt is.

Szót ejthetünk tehát itt és most, éppen a magyarszakos képzés és a hungarológiai kutatások és ismeretterjesztés évfordulóján is arról, hogy a történelmi helyzet szembeállíthat ugyan átmenetileg népeket, ám ezeknél a konfliktusoknál időtállóbbak az összekötő szálak. Ungvárnak tehát nemcsak magyar gyökerei, hanem ukrán vonatkozásai is érdekesek és értékesek számunkra, debreceniek számára.

Mély meggyőződéselem ugyanis, hogy az igazi patriotizmus, a szellemi és erkölcsi, közösségi értékek átélésén alapuló tradícióörzés nem szembeállítja, nem elválasztja a népeket, a kultúrákat, hanem összeköti. Ennek a jegyében kívánok a debreceni hungarológusok nevében is sok sikert és szerencsét mindannyiójuknak.

Dr. Imre László
tanszékvezető egyetemi tanár
a KLTE rektorhelyettese

Шановні пані і панове!

Дозвольте від імені обласної держадміністрації щиро вітати учасників Міжнародного симпозіуму і побажати плідної роботи.

Приємно зазначити, що цей симпозіум проводиться з нагоди 35-річчя відкриття угорського відділення Ужгородського держуніверситету, 30-річчя першого випуску студентів цього відділення, 10-річчя Центру гунгарології та 5-річчя Закарпатського угорськомовного наукового товариства. Тому дозвольте також щиро привітати всіх присутніх з цими ювілеями і побажати професорсько-викладацькому колективу і студентам угорського відділення, першим його випускникам, науковцям Центру гунгарології та членам угорськомовного наукового товариства нових творчих здобутків, міцного здоров'я і благополуччя.

Проведення цієї міжнародної наукової акції саме в Ужгороді є своєрідним визнанням особливих заслуг науковців Закарпаття у вивченні питань гунгарології, про що буде висвітлено у запропонованих доповідях. Хотів би тільки сказати, що цей великий інтерес науковців Закарпаття до вивчення питань гунгарології є закономірним. Він зумовлений тим, що історія Закарпаття на протязі багатьох століть тісно перепліталась з історією угорського народу, в нашому краї проживає багаточисленна угорська спільнота, наша область межує з Угорщиною, з якою Україна підтримує тісні ділові і дружні зв'язки. Прикладом цьому може бути плідна співпраця в рамках Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин.

Знаменним в проведенні цього симпозіуму є і те, що він проходить напередодні офіційного візиту Президента України Леоніда Кучми в Угорську Республіку, під час якого буде підписано ряд важливих договорів, які сприятимуть поглибленню двостороннього політичного, економічного і культурного співробітництва.

Що стосується угорської національної спільноти Закарпаття, то для неї в області створені належні умови для навчання на рідній мові, розвитку своєї культури, збереженню традицій і звичаїв, задоволенню духовних потреб і запитів у засобах масової інформації. Для цього функціонує широка мережа навчально-виховних і культурно-освітніх закладів, видаються угорськомовні газети і журнали, регулярно виходять телепередачі на рідній мові.

Активну участь у суспільно-політичному житті області беруть громадські об'єднання угорців, вісім яких зареєстровано на обласному рівні. Свідченням цього є і те, що 918 угорців в результаті останніх виборів обрано в органи місцевого самоврядування області, мають свого обранця у вищому законодавчому органі – Верховній Раді України.

Нам приємно відзначити також конструктивну співпрацю між громадськими об'єднаннями і владними структурами як на обласному, так і на місцевих рівнях. З переважної більшості питань є взаємопорозуміння та позитивне вирішення. Є всі підстави стверджувати, що такі взаємини збережуться і надалі.

Дякую за увагу!

*Приходько В.П.
заступник голови обласної
державної адміністрації*

Kedves Barátaink, Tisztelt Lizanec Professzor Úr!

Mindenekelőtt azt szeretném hangsúlyozni, hogy a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke és a Magyar Tudományos Akadémia tanszékünkön működő csoportjának igen szoros és baráti a munkakapcsolata a Hungarológiai Intézettel és az egyetem magyar tanszékével, személy szerint Lizanec Péter professzor úrral. Kapcsolatunk kétirányú, egyrészt mi teszünk szakmai és baráti látogatást Ungváron, másrészt az ungvári kollégák jönnek hozzánk tudományos megbeszélésre és előadásokra. Lizanec professzor úr több alkalommal tartott előadást hallgatóinknak, illetőleg doktorandusz jelölteknek. Magam is tartottam előadásokat az ungvári egyetem magyar szakos hallgatóinak részint itt Ungváron, részint Debrecenben. Kölcsönösen részt veszünk hallgatóink tudományos továbbképzésében, így például Lizanec professzor úr több tanítványa végzi nálunk a PhD programot.

Jelentősnek tekinthető a tudományos kutatásban való kapcsolatunk is. A két intézmény kutatási és oktatási feladatok végzésére szerződést kötött, amelynek a keretében a Kárpátalján néprajzi gyűjtést folytatunk.

Bízom abban, hogy együttműködésünk továbbra is sikeres és eredményes lesz és ennek reményében üdvözlöm mind a magam, mind az intézményünk nevében a jubiláló Ungvári Állami Egyetem Magyar Tanszékét és a Hungarológiai Intézetet. Kívánva Lizanec professzor úrnak és munkatársainak további eredményes munkát, baráti kapcsolatunk további elmélyítését.

*Dr. Ujváry Zoltán
a KLTE tanára*

Tisztelt Igazgató Úr!

Az Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszékének 35., a Hungarológiai Központ 10., a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság 5. születésnapján sokrétű jubileumot köszöntünk tanszékek, kutatóintézetek és társaságok üdvözölhetik a maguk ungvári partnerét, további sikereket, jó munkát kívánva. Köztudott, hogy még a korábbiakhoz képest is nehezebb körülmények jellemzőek e környékre és társadalomra, elválaszthatatlanul Ukrajna és a Kárpátalja anyagi és társadalmi nehézségeitől. Annál többre kell értékelnünk azt a kitartó erőfeszítést, ami az ungvári hungarológiát jellemzi. Csak remélhetjük és kívánhatjuk, hogy mielőbb jobbak legyenek itt a hungarológia feltételei. Egyáltalán szinte csodának tarthatjuk, hogy még vannak itt magyar szakos hallgatók és (hazai segítséggel) kiadványok jelennek meg. Ennek folytatódását is kívánjuk.

Évek óta foglalkozunk az itteni hungarológia segítségével és értékelésével. Lehetetlen lenne letagadni, hogy a legutóbbi ilyen látogatás és megbeszélés óta a helyzet romlott. Az akkor elfogadott javaslatokból nem sok valósult meg. Persze, ezért felelőssé tehető a már említett külső körülmények.

Azt sem hiszem, hogy titok volna, hogy Budapesten több fórum is foglalkozott a kárpátaljai hungarológia támogatásának aktuális kérdéseivel, nem egyszer igen kritikus hangvételrel. Azt szeretném mégismételni, amit ott is elmondtam. Gondolom, nyilvánvaló, hogy szándékom nem a kritizálás, nem is valamilyen felülről gyakorolt „segítés”, sokkal inkább az együttműködés folytatása és fejlesztése.

Évekkel ezelőtt már javasoltuk azt, hogy váljon rendszeressé és a folklorisztika kozismert eljárásait következetesen alkalmazóvá a kárpátaljai népköltési gyűjtés és szövegkiadás. Azóta e téren nem sok történt. Ugyanakkor időközben szerencsésen módosult a helyzet. Mára megjelent egy olyan generáció, illetve kutatói csoport, amely képes szakszerű folklorisztikai gyűjtésre és kiadások elkészítésére. Évek óta jelentős terepmunkát folytattak folklorista-kollégáim Kárpátalján, mégpedig nemcsak e területről, hanem különböző magyarországi intézmények munkatársai is. Nálunk, Budapesten, ám másutt is kárpátaljai egyetemi hallgatók, újabban PhD-hallgatók jelentek meg. Közülük többen igen hasznos munkát folytatnak. Eredményeikre számítunk. Azt sem kívánom elhallgatni, hogy a Kárpátaljáról jövők színvonalával, szorgalmával nem mindig vagyunk elégedettek. Magam az egyik ilyen jelentkezőt szinte a kezdet kezdetén zavartam el, egy másikat pedig a közelmúltban. Ők ugyanis nem dolgozni és tanulni akartak, hanem lébecolni és seftelni. Erre pedig nincs szükségünk és ehhez nem adunk semmiféle támogatást. A jövőben is ez lesz a nézetem. Ugyanakkor egyre nagyobb szükség volna Kárpátalja gazdag folklórájának sokrétű gyűjtésére, bemutatására. Természetesen az itteni magyar folklór áll érdeklődésünk középpontjában, ám nincs színvonalas magyar folklorisztika sem Kárpátalján, sem másutt, ha nem veszi figyelembe az itteni más népek folklóráját. Praktikus okokból a magyar folklorisztika számára a legfontosabb az itteni ruszin, és a sajnos már csak nyomokban meglevő itteni zsidó folklór. Szerencsére, éppen mostanában mindkét területen fontos kutatások indultak meg, folynak is, sőt már az első összegezéseket is megemlíthetjük. Udvari István és köre meg mások, Rókai Miklós és mások, Molnár Ambrus, Küllös Imola, Sándor Ildikó és mások ilyen munkái (részben) napvilágot is látnak. Tudom, hogy Debrecenben, Szegeden az egyetemeken, a néprajzi múzeumok magyarországi adattáraiban igen sok ilyen adatot gyűjtöttek már össze. Ezek publikálására kell most sort kerítenünk.

Magam nem vagyok felhatalmazva az anyagi támogatás részleteinek ismertetésére, sőt én is csak hallomásból tudok ennek tényéről és nagyságáról. Ám ha a hírek igazak, koncentrált munkára van szükség és lehetőség. Nem szétaprózni, hanem jól megfontoltan bemutathatóvá kell tenni a kárpátaljai folklór kutatásának eddigi eredményeit.

A következő két feladat elvégzését tartom a legfontosabbnak.

1. Össze kell állítani az ungvári egyetem Magyar Filológiai Tanszékén, illetve a Hungarológiai Központban összegyűjtött és megtalálható folklór alkotások jegyzékét, ezt publikálni kell, lehetőség szerint úgy, hogy mintegy antológiaként ehhez kapcsolódjon a legjobb, legfontosabb szövegek közzététele is. Ez egy tudományos szintű kiadvány kell hogy legyen, és olyan adatokat nem szabad terjeszteni, amelyek nem hitelesek, kétesek vagy amelyek gyűjtési módszere nem üti meg a kellő mértéket. Ismerve az ungvári kollégák végletekig szorított munkaidejét, amelyhez még a nyomorszerű fizetés (?) is társul, ha erre szükség van, tudunk olyan szakembert küldeni Magyarországról, aki ezt az áttekintést elvégzi. Azután azt, hogy mit lehet ebből kiadni és milyen módon, később kell megbeszelnünk.

2. Ugyancsak el kell készíteni annak az adatanyagának a jegyzékét is, amely tartalmazza az utóbbi kb. másfél évtizedben magyarországi folkloristák által a Kárpátalján gyűjtött folklórról való ismereteinket. Több magyarországi intézményben (és több kutatónál otthon) vannak ilyen gyűjtések. Ezekről lehető teljes képet kell kapnunk. Természetesen ezt az áttekintést és összegezést is egy szakembernek kell elvégeznie. Már az áttekintés során arra kell gondolni, hogy reprezentatív antológia társuljon e jegyzékhez, annak megjelentetésekor.

Mindkét munkát el lehet végezni a pénzforrások megnyílásától számított egy esztendő alatt. Mielőbb szükség volna egy olyan konkrét munkamegbeszélésre, amely rögzíti, ki

mikor és mit fog csinálni. Nem tervekre, ígéretekre van szükség. Ilyen már elég volt. Konkrét, kézzelfogható munkára lehet csak pénzt adni. A további feladatokat akkor kell kijelölni, ha ez a két áttekintés már elkészült.

Kárpátalja gazdag folklórja és a nagy áldozatokkal folytatott eddigi szorgos gyűjtőmunka egyaránt megérdemli, hogy végre most már az eredményeket is lássuk!

Ismétlem – abban a tekintetben kedvezően változott meg a helyzet az utóbbi évtizedben, hogy most már vannak szakemberek egy ilyen munka elvégzésére. Mielőbb hozzá kell kezdeni a munkához!

P.S.

Már hozzászólásom után a helyszínen hozzákezdttem az első ilyen munkamegbeszélés körvonalainak kialakításához. Köszönettel nyugtázom Ujváry Zoltán és Bartha Elek meghívását, akik elmondták, már 1999 tavaszán meg tudjuk tartani e munkamegbeszélést a debreceni KLTE Néprajzi Intézetében. Itt 4-5 résztvevőre van szükség, 1-2 kárpátalji kollégára, 2-3 magyarországi folkloristára. Mihelyt van pénz, ezt meg kell szerveznünk.

Most, amikor írásba öntöm azt, amit Ungváron szóban mondtam el, szomorú aktualitást ad ehhez a tiszai árvíz. Már korábban is gondolhattunk volna arra, hogy legalább írásos és fénykép-dokumentumokat másoltassunk és úgy archiváljunk. Talán még nem késő. Tapasztalatból tudom, hogy még ha egy árvíz után vissza is tud települni egy-egy falu lakossága, ott még évekig sokkal nehezebb lesz a folklór gyűjtése – ha ugyan marad rá kedv, adatközlő és kutató. Ezért is mielőbb számot kell adnunk arról, mi az, amit már megismerünk.

Szeretném remélni, hogy szavaim nem válnak még egy, újabb olyan tervezgetéssé, amiből nem lesz semmi. Ilyen javaslatok már eddig elég sokszor elkészültek.

Köszönöm az eddigi végzett munkát és várom a megfelelő színvonalú összegezést. Ehhez, amennyire tőlem telik, ezután is minden segítséget meg kívánok adni.

VOIGT VILMOS
az ELTE tanszékvezetője

KÖSZÖNTÉSEK

*Панові Петру Лизанцю,
доктору філологічних наук, професору*

Вельмишановний Петре Миколайовичу!

Щиро вітаю учасників Міжнародного симпозиуму „Дослідження та освіта в галузі гунгарології на порозі тисячоліття” та Вас з визначними подіями – 35-річчям кафедри угорської філології Ужгородського державного університету, 10-річчям з дня заснування Центру гунгарології та 5-ою річницею від дня утворення Угорського наукового товариства Закарпаття.

Глибоко переконаний, що Ваша плідна праця по вивченню та дослідженню угорської освіти та науки, використання угорцями рідної мови матимуть позитивний вплив на взаємозбагачення національних культур, розвиток дружніх стосунків і взаєморозуміння між нашими країнами та народами.

Щиродячний Вам за запрошення взяти участь у симпозиумі. На жаль, з огляду на об'єктивні причини, не маю такої змоги.

З повагою та побажаннями успіхів у Вашій подальшій діяльності

*Надзвичайний і Повноважний Посол
України в Угорській Республіці*

Будапешт, 21.10.1998.

О. Климпуш

*Lizanec Péter úrnak
a Hungarológiai Központ igazgatója*

Tisztelt Professor Úr!

A Magyar Tudományos Akadémia és személyesen magam is őszinte örömmel és elismeréssel adózom annak a teljesítménynek, amelyet az Ungvári Hungarológiai Központ, továbbá az Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke, ill. a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság végzett az elmúlt évek, évtizedek során.

A többszörös évforduló alkalmával melegen üdvözlöm Professzor Úrat, valamint a Tanszék és a Társaság minden tagját, illetve munkatársát. További eredményes munkát kívánok.

Barátsággal üdvözli

Glatz Ferenc

Budapest, 1998. október 13.

Hern prof. dr. Petro Lizanec

Sehr geehrter Herr Kollege, lieber Petro

über Deine Einladung zur Teilnahme an dem Symposium „Hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón” haben wir uns sehr gefreut. Leider ist uns eine Teilnahme wegen zahlreicher terminlicher Verpflichtungen hier in Hamburg nicht möglich.

Bitte erlaube uns, daß wir Dir und Deinen Kollegen und Kolleginnen auf diesem Wege die herzlichsten Glückwünsche zu dem mehrfachen Jubiläum aussprechen. Die Jahreszahlen zeigen, daß die Entwicklung der Hungarologie trotz der äußerst schwierigen Bedingungen in der Vergangenheit sehr erfreuliche Fortschritte erzielt hat. Wir wissen, daß Du, lieber Petro, hieran einen wesentlichen Anteil hast. Hierzu möchten wir Dich beglückwünschen; zugleich hoffen wir, daß Dir die Möglichkeit und die Gesundheit geschenkt wird, auch weiterhin Deine schöpferische Arbeitskraft in den Dienst der Hungarologie zu stellen.

Mit den besten Wünschen

*Prof. Dr. Eugen Helinski
Dr. Holger Fischer
Universität Hamburg
Finnisch-Ugrisches Seminar*

*Hungarológiai Központ
Lizanec Péter professzor*

Tisztelt Professzor Úr!

Köszöntöm a Magyar Filológiai Tanszék munkatársait {a nyugállományban lévöket is) a jubileum alkalmából. Kárpátalja magyarszakos pedagógusai nevében hálás köszönetet mondok a területi magyarok anyanyelvi oktatása terén kifejtett tervékenységükért, azért a szakképzett pedagógusgárdáért, akik immár 30 éve folyamatosan évről évre kezükbe veszik a pedagógusszakma stafétabotját és eleget téve hivatásuknak, helytállnak e megpróbáltatásokkal teli pályán.

Erőt, egészséget, kitartást és sok sikert kívánok Önöknek további alkotó tevékenységükben.

Tisztelettel

Imre Éva,
*a Kárpátaljai Pedagógus Továbbképző Intézet
nemzetiségi kabinetjének vezetője,
az első kibocsátás végzőse*

1998. október 20.

**Tisztelt Ünneplő Közönség,
Kedves Kollégák!**

Betegségem miatt sajnos nem lehetek jelen az évfordulós ünnepségsorozaton, ezért engedjék meg, hogy néhány soros levéllel köszöntsem a tízéves intézményt és annak munkatársait.

Jól emlékszem a Köpeczi Béla-vezette Hungarológiai Tanács 1988 novemberében tartott összejövetelre, ahol elhatároztuk, hogy segítjük a hajdani Bródy-villa felújítását és a Hungarológiai Központ létrehozását. Ugyanígy él emlékezetemben az az egy évvel későbbi, 1989. november 10-ére eső pénteki nap is, amelyen Glatz Ferenc akkori művelődési miniszter felavatta a újjávarázsolt intézményt.

Az elmúlt 10 év alatt sokszor voltam Ungvár és a Hungarológiai Központ vendége. Előfordult, hogy nehéz küldetésben jártam. Mégis úgy léptem át a hajdani Bródy-villa küszöbét, hogy megcsapott a "genius loci", vagyis Ungvár számomra legkellemebb helyének, sok-sok lehetőséget rejtő szelleme.

Tudjuk, a körülmények évek óta késleltetik, hogy a Központ azzá lehessen, aminek megálmodtuk. Mégis bízom benne, hogy a jövőben elindulhatunk és lépésről-lépésre közelíthetünk az 1989-ben kijelölt, s a három évvel ezelőtti Ungvári Hungarológiai Szimpóziumon megerősített szakmai célok irányába. Ehhez kívánok sok erőt, egészséget, s ezúttal is jelzem, hogy a jövőben is számíthatnak segítségemre.

Budapest, 1998. október 20.

Üdvözlettel:

Dr. Kissné Pap Margit
a Magyar Oktatási Minisztérium
főtanácsosa

Pálinkás József akadémikus, a Magyar Oktatási Minisztérium címzetes politikai államtitkára; **Lizanec Péter** professzor, az Ungvári Hungarológiai Központ igazgatója, az Ungvári Állami Egyetem Magyar Filológia Tanszékének igazgatója; **Berényi Dénes** akadémikus, a Magyar Tudományosság Külföldön MTA Elnöki Bizottságának elnöke

Pálinkás József akadémikus, a Magyar Oktatási Minisztérium címzetes politikai államtitkára; **Luhányina Tetyána**, az Ukrán Oktatási Minisztérium fősztályvezetője

MELLÉKLET

Nemzetközi szimpózium Ungváron

Mint arról szombati lapszámunkból olvasóink már értesülhettek, az elmúlt héten „Hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón” címmel nemzetközi szimpóziumot tartottak Ungváron. Az Ungvári Állami Egyetem magyar filológiai tanszéke, az ungvári Hungarológiai Központ és a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság jubileuma kapcsán megrendezett kétnapos szimpóziumon a tudomány és az oktatás hazai és magyarországi kiválóságai találkoztak egymással.

A rendezvény második napja plenáris üléssel kezdődött. Előadást tartott Pálinkás József, a Magyar Oktatási Minisztérium politikai államtitkára, Tetyana Luhanyina professzor, az Ukrajnai Közoktatási Minisztérium Humán Tudományok Főosztályának osztályvezető-helyettese, Berényi Dénes akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön elnöki bizottságának elnöke, Tverdota György, a Nemzetközi Hungarológiai Központ igazgatója, Lizanec Péter tanszékvezető professzor, az ungvári Hungarológiai Központ igazgatója, Bazsa György, a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem rektora. A plenáris ülést követő szakmai hozzászólások, valamint dr. Kissné Pap Margit, a Magyar Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Főosztályának főtanácsosa, a Hamburgi Egyetem Finn-Ugor Intézetének, Imre Éva, a Kárpátaljai Pedagógus Továbbképző Intézet nemzetiségi kabinetje vezetője köszöntő levelének elhangzása után a résztvevők kirándulást tettek a munkácsi várba. A nap kötetlen kerekasztal-beszélgetéssel ért véget.

A szimpózium néhány résztvevőjével a rendezvényen szerzett benyomásaikról, tapasztalataikról beszélgettünk. Elsőként **Pálinkás Józsefet** szólaltattuk meg.

– Az első és a legfontosabb tanulsága számomra ennek a kétnapos szimpóziumnak az, hogy a 35 éve tartó tanárképzés Ungváron a körülményekhez képest jó színvonalon folyik. Nagy öröm volt hallani, hogy eddig 586 tanárt képeztek ki a magyar filológiai tanszéken, s ezeknek jó része a megye köz- és felsőoktatásában dolgozik. Az sem közömbös, hogy sokan közülük a napjainkban oly fontos szerepet betöltő médiánál helyezkedtek el.

A másik dolog, hogy a 10 éve alakult Hungarológiai Központ tudományos műhelyként működik, melynek nagy jelentősége van a kárpátaljai értelmiségi képzésben. Ez tehát nem csupán szűk kutatói központ, hanem nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a magyar értelmiség civil szerveződései Kárpátalján megerősödjenek.

A kisebbségi oktatásban a magyar kormánynak az az álláspontja, hogy ahol az ország határain kívül a magyarság egy tömbben él, ott ki kell építeni az oktatás teljes vertikumát az óvodától az egyetemig, ha erre lehetőség van. Hogy milyen ütemben épüljön ki ez a rendszer, azt a két ország között tárgyalásos alapon kell rendezni. Azt megértjük, hogy egy ország hivatalos nyelvének dominálnia kell a köz- és felsőoktatásban, de azt kérjük, hogy nyíljon lehetőség a kisebbség nyelvén történő oktatásra, s nem csupán a humán tárgyak terén, hanem mindazon szakterületeken, melyekre szüksége van a közösségnek.

– *Bár nyilvánvaló, hogy az ungvári Hungarológiai Központot az Ukrán Közoktatási Minisztériumnak kell fenntartania, a rendkívül nehéz gazdasági helyzetre való tekintettel számíthat-e az intézmény a magyar állam támogatására?*

– Tényszerű dolgokat egyelőre nem mondanék, mert azokról csak akkor beszélhetnénk, ha konkrét megállapodásunk lenne. Az intézmény fenntartása az Ungvári Állami Egyetem, az ukrán állam feladata. Ezt mi nem tudjuk és nem szeretnénk átvállalni, mivel ez nemcsak az ukrán állam, hanem az egyetem autonómiájába történő beavatkozás is lenne. Ebben egyetértünk ukrán kollégáinkkal. Amire lehetőségünk van, az az, hogy konkrét kutatási feladatokkal bízunk meg az intézményt, e téren tervezzük jelentős változtatást. A konkrét megbízásokért befolyó összeg segíteni fogja az intézmény munkáját.

– *Hogyan illeszkedik az ungvári Hungarológiai Központ, a magyar filológiai tanszék a világ hasonló tudományos-oktatási intézményeinek sorába?* – tettük fel a kérdést **Tverdota Györgynek.**

– Államközi egyezmények alapján ma összesen 23 ország 34 egyetemén 42 magyar vendégoktató dolgozik. Közülük egy az ungvári magyar filológiai tanszéken, mely szervesen illeszkedik a nyitrai, pozsonyi, eszéki, kolozsvári, bukaresti magyar oktatási nyelvű tanszékek sorába. Ugyanakkora fontossággal bír, mint az összes többi, mivel vállalja a helyi magyar értelmiség nevelését.

Az ungvári Hungarológiai Központhoz hasonló intézmény, melyet az adott ország valamely saját szerve működtet, csupán három van a világon. És ez különlegesen előnyös helyzetet teremt az ungvári tudósok számára a kutatómunkához.

– *Hogyan vonná meg a rendezvény mérlegét?*

– Ez egy háromszoros ünnepi alkalom. Az ilyen szimpóziumok elsősorban azt a célt szolgálják, hogy emeljék az itt dolgozók munkakedvét, fokozzák az együttműködési hajlandóságukat, s csak másod- vagy harmadsorban szolgálnak arra, hogy a konkrét részletkérdésekről beszéljünk. Persze az öröög a részletekben rejtőzik, s az ehhez hasonló rendezvényeket mindig követnie kell másfajta összejövételnek is, ahol egy konkrét oktatási vagy kutatási területnek a kérdései kerülnek előtérbe.

Imre László professzort, a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem rektorhelyettesét arról kérdeztük, az egyre szűkebbre szabott anyagi keretek nem veszélyeztetik-e az ungvári és a debreceni egyetem sokéves kapcsolatát, s mennyire terheli meg a debreceni egyetemet a kárpátaljai diákok részképzése?

– Teljesen lehetetlennek tartom, hogy anyagi okok miatt megszakadjon a két egyetem közötti kapcsolat. Előadásainkat egyformán hallgathatják mind a hazai, mint a kárpátaljai diákok. A vizsga már plusz teher, de az oktatás terén, mint mondtam, ez nem jelent semmiféle plusz megterhelést. Az ösztöndíj, a kollégiumi elhelyezés esetében talán. Nem vagyok illetékes a kérdésben, de biztosra veszem, hogy a közeljövőben ilyen kérdés nem merül fel.

Berényi Dénest arra kértük, ossza meg olvasóinkkal itt-tartózkodásának tapasztalatait, s mondja el, a közeljövőben milyen együttműködést tervez az MTA kárpátaljai partnereivel?

– Bár eddig is ismertem az ungvári Hungarológiai Központot, a mai nap után több kollégámhoz hasonlóan teljesebben, más színben látom a jubiláló intézményeket, jobban látom eredményeiket. Az én egyik feladatomból az volt, hogy ismertessem az Akadémián rendelkezésre álló pályázati lehetőségeket. Ezen túl is mentem, hiszen előadásomban elhangzott, hogy Magyarországon mára egész rendszere alakult ki azon ösztöndíjainknak, melyekre különböző beosztásokban dolgozó, más-más életkorban lévő kutatók, diákok, doktorandusok stb. pályázhatnak. Másfél éve indult be a Domus elnevezésű ösztöndíjrendszerünk a kutatók számára, és eddig közel 400-an kaptak általa ösztöndíjas lehetőséget. 90 százaléku a környező országokból érkezett, 16-an Kárpátaljáról.

Magyar Tímea

**Іменний покажчик учасників
симпозіуму**

Балог Лайош
Барчан Валентина
Балагурі Едуард
Беке Деже
Бем Едіта
Берийні Дийнеш
Берта Елеонора
Бейреш Ержебет
Божо Дердь
БорбельЕдіта
Борто Елек
Васовчик Віра
Височанський Юліан
Горват Катерина
Гранчак Іван
Домбі Жужанна
Імре Ласло
Лизанець Петро
Ур Лайош
Фабіан Мирослава
Фединець Ірина
Луганіта Татяна
Мітряєва Світлана
Ніймет Янош
Нусер Ернест
Опіярі Василь
Орос Василь
Палінкаш Йожеф
Палінкай Йожефне
Приходько Володимир
Прозор Наталія
Рогач Леся
Сливка Володимир
Твердота Дердь
Удварі Іштван
Уйварі Золтан
Фойгт Вільмош
Шпеник Отто
Штаудер Марія

**A szimpózium résztvevőinek
névsora**

Balahuri Eduárd
Balogh Lajos
Bartha Elek
Bazsa György
Beke Dezső
Berényi Dénes
Béres Erzsébet
Berta Eleonóra
Borbély Edit
Böhm Edit
Dombi Zsuzsa
Fábián Mirosláva
Fedinec Irén
Horváth Katalin
Hrancsák Iván
Imre László
Lizanec Péter
Luhanyina Tetyana
Mitrjajeva Szvetlana
Németh János
Nuszer Ernő
Opijari Vaszil
Orosz Vaszil
Pálinkás József
Pálinkás Józsefné
Prihogyko Volodimir
Prozor Natália
Rohács Leszja
Spenik Ottó
Stauder Mária
Szlivka Volodimir
Tverdota György
Udvari István
Ujváry Zoltán
Úr Lajos
Vaszócsik Vera
Viszocsanszkij Julian
Voigth Vilmos

II.

**A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOK
SZÓTÁRA**

(A – C)

**СЛОВНИК УГОРСЬКИХ ГОВОРІВ
ЗАКАРПАТТЯ**

(A – C)

Készült az Ungvári Állami Egyetem Magyar
Filológiai Tanszékén

Főszerkesztő
Lizanec Péter

Szerkesztő
Horváth Katalin

Írták
Horváth Katalin, Kótyuk István, Lizanec Péter

Підготовлений на кафедрі угорської філології
Ужгородського державного університету

Головний редактор
Лизанець П. М.

Редактор
Горват К. І.

Написали
Горват К. І., Ковтюк С. І., Лизанець П. М.

Ungvár – Ужгород, 2000

ELŐSZÓ

Ismeretes, hogy a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozása egészen a századunk 60-as éveikig eléggé elhanyagolt volt a nyelv minden szintjén. Hangtani és morfológiai leírások részben már jelentek meg, lexikai-szemantikai szintű tanulmányok viszont még nem születtek. 1963-ban az Ungvári Állami Egyetemen indult meg a magyar szakos tanárképzés, s ezzel kezdődött meg a kárpátaljai nyelvjárás behatóbb vizsgálata is.

Módszeres anyaggyűjtés 1966-tól folyik, amikor a Magyar Filológiai Tanszék-re kerültem és hozzáálltunk a nyelvjárás anyag gyűjtéséhez. Elkészültek az anyaggyűjtési programok A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszához és más kisebb kérdőívek. 30 év alatt gyűlt össze az anyag A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótárához. A lexikai anyagot tanszékünk tanárai a magyar szakos hallgatókkal együtt gyűjtötték.

A lehetőségek szerint teljes egészében összegyűjtött anyagot a tanszék nyelvészei (Horváth Katalin, Kótyuk István, Lizanec Péter) a kutatópontokon ellenőrizték, bővítették. Közben Lizanec Péter professzornak megjelent A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszának két kötete (I. kötet, Budapest, 1992; II. kötet, Ungvár, 1996) és nyomdakész állapotban van a harmadik kötet. A három kötet anyagával a szótár kéziratát kiegészítettük, pontosítottuk. Az anyaggyűjtés 1996. december 31-ével lezárult.

Az összegyűjtött nagy mennyiségű nyelvjárás anyag (szókészletteni és jelentéstani) most már hasznos eredményekkel gazdagíthatja nemcsak a nyelvtudományt, hanem más rokon tudományokat is, hiszen ezek a nyelvjárások egyrészt sok olyan archaikus vonást őriztek meg, amelyek az irodalmi nyelvben nincsenek meg, s más magyar nyelvjárásokból is kikoptak; másrészt e nyelvjárások évszázadok óta közvetlenül érintkeznek a szomszédos ukrán, román, szlovák nyelvjárásokkal, s e kapcsolatok jövőnyszavakban, szemantikai jegyekben jól nyomon követhetők. Így a kárpátaljai magyar nyelvjárások kutatása nyelvészek, történészek, etnográfusok, antropológusok, archeológusok számára egyaránt fontos fogódzókat ad, amelyek segítségükre lehetnek az itt élő szláv és nem szláv népek anyagi és szellemi kultúrájának mélyebb tanulmányozásában, a tudomány egyes tételeinek és hipotéziseinek pontosításában.

Az összegyűjtött anyag fontosságából kiindulva elkészítettük a kétkötetes Kárpátaljai magyar nyelvjárás szótárt. Sajnos anyagi nehézségek miatt a szótár teljes anyagának kiadása jelenleg lehetetlen. Ezért úgy döntöttünk, hogy részletekben jelentetjük meg az anyagot a Hungarológiai Központ Acta Hungarica c. folyóiratában. Először az A – Cs betű szócikkeit publikáljuk, azzal a céllal, hogy azok a tudósok – nyelvészek, néprajzosok, tanárok és más szakemberek –, akik behatóbban foglalkoznak nyelvjárásokkal és érdeklődnek a nyelvjárások iránt, küldjék el címünkre véleményüket, észrevételeiket. Köszönettel fogadunk minden megjegyzést, pontosítást, amelyet a teljes anyag publikálásánál majd figyelembe veszünk.

A most publikált részben nem közöljük a különböző reáliák rajzait, de a kétkötetes kiadványban benne lesznek.

Lizanec Péter

Tájékoztató a szótár használatához

A szótár értelmező jellegű regionális tájszótár, amely tartalmazza a kárpátaljai magyar nyelvjárások teljes szókincsanyagát, tehát nemcsak a tájszavakat, hanem a köznyelvi-vel egyező lexikai réteget is. A tulajdonképpeni tájszavakon kívül tehát bekerülnének a szótárba köznyelvi szavak (természetesen tájnyelvi alakjukban és tájnyelvi jelentéseikkel), a hagyományos népi szakmák és mesterségek (földművelés, állattartás, szövés-fonás, népi építkezés stb.) szókincse, az újabban közismertté váló ipar- és tudományágaknak a nem szakmabeliektől is ismert és használt szókincsanyaga (pl.: *négyzet, háromszög, derékszög, merőleges, függőleges; áramkör, feszültség, kilowatt; vérnyomás, injekció, tüdőöltés, műtét* stb.), közismert és közhasználatú idegen szavak (*abrikotl-abrichtol, büfé-büffé, aceton, aktív, büro, center, centrifuga, ceremónia* stb.) és újabb szlávizmusok (*csájna, sztorozs, zajava, zakuszka, nácselnik* stb.) is, amelyek nélkül a mai nyelvjárási szókincsről alkotott összképünk nem lenne teljes.

Helyet kapnak a szótárban az összegyűjtött nyelvjárási frazeológiai egységek is.

Ezzel szemben nem kerülnek szótározásra. A) A helység- és személynevek, még azok sem, amelyek a köznyelvtől eltérő alakban élnek a nyelvjárásokban (pl.: *Berekszász* 'Beregszász', *Borzsova* 'Borzsova', *Botfola* 'Botfalva', *Csetfala* 'Csetfalva', *Tekerđiny* 'Ketergény', *Iriny* 'Irén', *Ilony* 'Ilona', *Arany* 'Aranka' *onkhíd* 'Ung-híd', *onkpart* 'Ung-part' stb.). – B) A helységnevek és egyéb földrajzi nevek *-i, -si* képzős származékai, még a nyelvjárási alakúak sem (pl.: *berekszászi* 'berekszászi', *botfolasi* 'botfalvai', *csetfalasi* 'csetfalvai', *szürti* 'szürtei', *szalóki* 'szalókai' stb.). – C) A sorszámnevek és a törtszámnevek. – D) Az igenevek – a szófajváltó melléknévi igenevek és egyes határozói igenevek kivételével. – E) A ritkábban használt (a nyelvben jobbra csak potenciálisan élő) *-ás, -és* képzős, pusztán nomen actionis jelentésű és a köznyelvtől semmiben el nem térő deverbális főnevek (pl.: *éldegélés, ijedezés, bebarangolás, tartogatás* stb.); a *-t* képzős deverbális, csak személyragosan élő, rendszerint határozói szerepű főnevek közül is csak az adott ragos alakjukban megmerevedett és rendszerint szófajváltó származékokat közöljük (*futtában, sebtében*), esetleg olyanokat, amelyek a köznyelvben nem használatosak. – F) A pusztán deminutív jelentésfunkciójú kicsinyítő képzős névszók (tehát kimarad az *ajtócska, asztalka, fácska, szobácska*, de helyet kap az *ecetke* 'lórom', *jánka* 'jóraivaló, rendes lány', *nagyobbacska* 'a szokottnál valamivel nagyobb', *kettőcske* 'csak kettő' stb.). – G) A táji nyelvhasználat etikája szempontjából obszcénnek minősülő szavak és ilyeneket tartalmazó frazeológiai egységek (szótározotunk azonban olyan, a köznyelvben vulgárisnak tartott szavakat, amelyek a nyelvjárásban legfeljebb nem választékosak, de semmiképp sem durvák).

Az anyag szócikkekbe rendezéséhez „A magyar nyelv értelmező szótára” szerkesztési szabályzatát vettük kiindulási alapul, mellőzve azonban annak tájszótárra nem alkalmazható vonatkozásait és olyan finomabb megkülönböztető szabályait, amelyeknek megálapítására a gyűjtött anyag nem adott módot (pl. a stílusminősítés finomságai; olyan, a nyelvjárásokban esetleg élő ragos és jeles alakok, amelyekre a kérdőív összeállításakor nem terjedhetett ki a figyelmünk).

A szócikkek a címszónak rendszerit több alakváltozatát is tartalmazzák. Azok az alakváltozatok, amelyek a címszó köznyelvi alakjától hang- vagy alaktani tekintetben lényegesen vagy a nyelvjárás törvényeihez képest rendhagyó módon eltérnek, hivatkozó szócikkek formájában is bekerülnek a szótárba (pl.: *disztó, elfásodik, babinás*; de nem kerülnek

hivatkozó szócikkbe az egyalakú tövek szabályosan jelentkező zárt *í-ző* alakváltozatai: *rít, kík, kír*; sem az illabiális *á-zó* alakok: *ád, ákár, áblák*).

Az önálló szócikk a szótározott egységre vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazza a következő sorrendben: a) címszó; b) homonima-index (azonos alakú szavaknál); c) nyelvjárási alakváltozat(ok); d) nyelvtani jellemzés a főbb ragos és jeles adatok feltüntetésével; e) szófaji minősítés; f) a stílusérték jelölése (ha a szónak kontextuson kívül is van stiláris értéke); g) értelmezés; h) szemléltető mondat a földrajzi lelőhely megjelölésével; i) a szót mint vezérszót tartalmazó frazeológiai egységek).

Mellőztük a címszó összetételeinek és származékainak felsorolását a szócikk végén, mégpedig a következő megfontolásból: egy-egy szó összes lehetséges származékait – kivált az elvontabb jelentésűeket – kérdőív alapján összegyűjteni szinte reménytelen és szótári munkaközösségünk számára kivihetetlen vállalkozás lenne; a lejegyzett származékokat pedig önálló szócikkben adjuk.

Nem tartalmaz a szócikk a szóval kapcsolatos néprajzi, gazdaság- és társadalomtörténeti vonatkozásokat sem; mellőztük a munkafolyamatok, eszközök, szokások stb. leírását is (ezekre vonatkozólag néha a példamondatok tartalmaznak útmutatást).

Most pedig nézzük meg közelebbről a szócikkben foglalt adatokat.

A címszó mindig köznyelvi helyesírású és rendszerint egyelemű. Bár az úgynevezett értelmezett szókapcsolatokat rendszeren az előtag szócikkébe foglaljuk (*füles korsó, avas szalonna, szárított tészta* stb.), mégis külön (két- vagy többelemű) címszóként adjuk azokat, amelyeknek egyik – rendszerint az első – tagja csak ebben a szókapcsolatban él, tehát önálló szócikként tárgyalni nem indokolt (pl.: *anyaszült pucéron* 'teljesen meztelenül', *borjúnýzó pénteken* 'soha', *árpával érő alma* 'korai almafajta', *asszonyszárú csizma* 'rövidszárú csizma' – ezek jelzői semmilyen más jelzett szóval nem társulnak, nyelvi létüket csak jelzett szavuk indokolja), meg azokat a jelzős szerkezeteket, amelyeknek jelzője valamely földrajzi név *-i* képzős származéka, s mint ilyen, nem kap helyet a szótárban (pl. *amerikai mogyoró* 'földimogyoró; *Arachis hypogaea*', *amerikai virág* 'pillangóvirág; *Cosmea*', *csinkvári tengeri* 'fehér szemű csemegekukorica' stb.). Kételemű címszóvá emeltünk ki olyan szókapcsolatokat is, amelyeknek egyik szava olyan ragos alak, amely egy-két lehetséges determinánsa nélkül nem él nyelvjárásainkban, tehát nem tekinthető szabad szóalaknak, így önálló címszóként nem szótározható (pl. *mi helyütt, sok helyütt, mi helyüvé, hány helyüvé, sok helyüvé* stb.). Kételemű címszóként szerepelnek természetesen az olyan visszaható igei értékű szókapcsolatok, amelyeknek a visszaható névmáson kívül nem lehet más tárgyuk (pl. *beleveszi magát, beleéli magát, kimulatja magát* stb.).

Az azonos alakú (homonim) címszókat indexszámmal különböztetjük meg.

A címszót annak nyelvjárási alakváltozata vagy alakváltozatai követik a legegyszerűbb fonetikus átírásban, amely ingadozási sávjukra való tekintet nélkül jelöli a hangokat, megkülönböztetve azonban a nyelvjárások *á, ă, ȃ, ȅ, Ȇ, ȉ, ȋ* hangjait és *áo, éj, ój, őj, jé* kettőshangzóit, tükrözteti a mássalhangzókapcsolatok ejtését, megtartja a hosszú mássalhangzók kettőzéssel (a *dz-t* is beleértve) és a palatális mássalhangzók ipsiszonos írásmódját, egységesen jelöli a *j* hangot. Illabiális *á-zó* alakokat azonban (mivel az *a : ă* és *á : ȃ* szembenállás *á-zó* nyelvjárásainkban – nálunk mindössze két községben (Nagydobrony és Rákos) – általános érvényű törvényszerűség) csak akkor közlünk, ha a szóra más nyelvjárásokból nincs adat. Az alakváltozatok közé besoroljuk a megfelelő hivatkozó szócikk(ek)ben szereplő – az adott szócikkben tárgyalt szótól esetleg lényegesebb, nem szabályszerű, mert valamely hangjában több képzőmozzanatos eltérést mutató, de egy közös alakra visszavezethető –

alakváltozatokat is (pl.: *disznó* : *disznóy*, *disztóy*, *gyesznóy*, *gyisszóy*, *rőf* : *rőűf*, *réjf*, *ríf*, *rőf*).

A szó nyelvtani viselkedésére csak a jellemző ragos és jeles alakok közlésével utalunk szögletes zárójelben. Ha a jellemző rag vagy jel a szó változatlan tövéhez járul, a szót a toldalék előtt kötőjel helyettesíti, hasonlóképpen a tövégi időtartamot váltakoztató töveket is, a nyúlást azonban a kötőjel fölé tett ékezet jelöli: *kapa* [~'t, ~'k, ~'ja]. Változó tö esetén a toldalékos alak a tö változatlan részének utolsó betűjével kezdődik, s a hiányzó részre kötőjel utal: *engedelem* [-lmet, -lme], egytagú szavaknál azonban a teljes alakot kiírjuk: *ég* [eget, egek, ege]. Ha a szótó és a toldalék határán hangváltozás van, a toldalékot hasonult vagy összeolvadásos alakjában írjuk: *abrakos* [-t, -ok, -sa], *akarat* [-ot, -a~-tya]. Ha a szóhoz a toldaléknak két változata is kapcsolódhat, közéjük tildét teszünk: *hálálkodik* [-ok, -ol~-kocc, -ott], *vas* [-at, -ak, -a~-sa].

Az ige jellemző ragos alakjaiként az alanyi ragozás kijelentő módú jelen idejű egyes számú 1. és 2. személyű, valamint a múlt idejű egyes 3. személyű alakot közöljük. Egyéb alakokat csak akkor adunk, ha azok a köznyelvtől eltérő módon képződnek. Pl.: *csámborog* [-rgok, -rgol~-sz, -rgott], *hall* [-ok, -sz~-asz~(rég.)-acc, -ott], *megy*, *megyen* [-ek~(ritk., tréf.) menek; mégy, műgy, mész, mécc, műsz, mícc, mensz, menc; ment. Felszólító alakokat csak akkor adunk, ha ikés és iktelen változatra is van adatunk: *ad* [-ok, -ol-acc, -ott, -gyon~-gyéik~-gyük]. A felsoroltakon kívül persze lehetnek az igének egyéb érdekes nyelvjárási alakjai is, de valamennyit összegyűjteni az összes kutatóponton kivihetetlen feladat.

A főnév jellemző ragos és jeles alakjai a tárgyragos, a többesjeles és az egyes számú 3. személyű birtokos személyragos alak: *bokor* [-krot, -krok, -kra ~ -ja]. Elvont, csak egyes számban használt főnevek többese elmarad: *akarat* [-ot, -tya~-a].

A melléknévnél a módhatározóragos és a középfokú alakot közöljük: *alapos* [-an~-on, -abb], *sürgős* [-en~-ön, -ebb]. Ha, a melléknév mellől hiányzik a jelzett alakok valamelyike, ez azt jelenti, hogy az nyelvjárásainkban nem használatos.

A határozószóknak a középfokát közöljük; felsőfokot csak akkor, ha nincs középfoka vagy ha azt nem a középfokból képezzük. Pl.: *ide* [idébb], *fent* [fentebb, legfelül]. Ha a határozószó csak közép- és felsőfokú alakban használatos, címszóként a középfokú alak áll: *előbb* [leg-]. Mellőztük a *legesleg-*, *legisleg-* jeles túlzófokú alakok közlését, mivel ezek minden felsőfokból szabályosan megszerkeszthetők.

A rendszeresen megadott ragos és jeles alakon kívül más alakokat csak akkor adunk, ha azok elütnek a megadottakból kikövetkeztethető formáktól.

Ha az egy címszó alatt felsorolt változatok közül valamelyiknek a toldalékolása eltér a többiétől, annak ragos-jeles alakjait külön feltüntetjük.

A szótározott egység szófaji minősítésére a következő szófaji kategóriák rövidítését használjuk: 1. ige, kiegészítve a „ts” vagy „tn” megjegyzéssel, mégpedig vagy közvetlenül a ragos-jeles alakok után (ha az igének csak tárgyas vagy csak tárgyatlan jelentése(i) van(nak), vagy pedig a tárgyas és tárgyatlan jelentést vagy jelentésárnyalatokat elkülönítő római szám után is: *ige ts* és *tn* I. *ts*. 1...; 2...; II. *tn* 1.... Ha a tárgyas ige tárgyatlanul vagy tárgy nélkül is használatos, erre a „(tn is)”, illetőleg „(tárgy nélkül)” megjegyzés utal, – 2. *fn* – főnév, kiegészítve esetleg a következő jelzésekkel: „(szragos)” = csak személyragos alakban él, pl.: *apraja-nagyja*, *sava-borsa*; „(csak tárgyragosan)” = csak a tárgyragos alakjában használatos, pl.: *hetet-havat*; „(szragos és hat-ragos)” = csak személyragosan és az adott határozóraggal, pl.: *jószántából*. – 3. *mn* – melléknév. – 4. *szn* – számnév. – 5. *névm* – névmás; alfajaira csak átcsapás esetén utalunk újabb rövidítéssel: *von* – vonatkozó, *htlan* – határozatlan. – 6. *igenév* – csak kiegészítésképpen: „(mn-i igenév is)”, melléknévi igenév is,

„(h-i igenév is)” – határozói igenév is. – 7. *hsz* – határozószó: – 8. *ik* – igekötő. – 9. *msz* – módosítószó. – 10. *ne* – névelő. – 11. *nu* – névutó. – 12. *ksz* – kötőszó. – 13. *isz* – indulatszó.

A többszófajúságot a megfelelő rövidítések együttes és az értelmezés során római számok utáni külön felsorolásával jelöljük. Pl.: *hsz, ik, nu* I. *hsz...*; II. *ik...*; III. *nu....*

Stílusminősítést csak abban az esetben adunk, ha a gyűjtött anyag alapján a szó stílusértéke is pontosan meghatározható. Erre általában rövidítéssel utalunk zárójelben vagy a szófaji minősítés után (ha a szónak minden jelentésére vonatkozik), vagy közvetlenül az előtt a jelentés előtt, amelyre tartozik. Szükség esetén egy-egy ragos vagy jeles alak előtt is utalunk annak stiláris értékére. Leggyakoribb stílusminősítéseink a következők: „(*elav*)” – elavult, a mindennapi nyelvhasználatból kikopott, csak az idősebb nemzedék számára érthető; „(*rég*)” – régies hangulatú, tudatos archaizáló szándékkal használt; „(*új*)” – újabban terjedő; „(*biz*)” – bizalmas; „(*vál*)” – választékos; „(*ritka*)” – ritkán használt; „(*gúny*)” – gúnyos; „(*tréf*)” – tréfás; „(*gyerm*)” – gyermeknyelvi; stb. A szaknyelvi szavaknál is rövidítéssel utalunk azok hovatarozására.

A szavak értelmezésében a lényeges jegyek minél rövidebb és egyértelműbb összefoglalására törekedtünk. Sőt, ahol lehetséges, szinoníma magyarázza a jelentést. A valódi és a jelentésbeli tájszavak esetében azonban alaposabb értelmezést adunk. Növény- és állatnevek értelmezésében azok tudományos (latin) elnevezését is közöljük, ha az teljes pontossággal megállapítható.

A szónak minden (lexikai és grammatikai) jelentése külön értelmezést kap. Az egyes lexikai jelentéseket arab számjegyek, a grammatikai (valamint az igéknél a tárgyias és a tárgyatlan) jelentéseket római számok különítik el egymástól.

Összevont értelmezést csak a „*mn* és *fn*”, illetve a „*fn* és *mn*” szófajú egyjelentésű szavaknál adunk, kerek zárójelbe téve a vagylogosan értendő szót. Nem vagy csak kevéssé értelmezhető formaszóknak csak a nyelvtani szerepére beszédbeli használatára utalunk csúcsos zárójelben.

Több értelmezést példamondattal szemléltetünk. Ez fonetikus feljegyzésű nyelvjárási szöveg, s tartalmazza a címszó valamely nyelvjárási alakváltozatát.

Az összes alakváltozat szemléltetésétől a helytel való takarékoság miatt eltekinttünk; többjelentésű szavak esetében azonban törekedtünk arra, hogy az illusztráló mondatokban több alakváltozat is helyet kapjon.

A példamondat után zárójelben adjuk annak a helységnek a rövidített nevét, ahonnan az adatot tartalmazó példamondat származik. Szótárunkban ez az egyetlen utalás a szó földrajzára. Arról ugyanis, hogy minden szó vagy alakváltozat teljes földrajzi elterjedtségét „feltérképezzük”, eleve le kellett mondanunk.

A szócikk végén ? jel után a szóval alakult állandó szókapcsolatokat (szólás, szóláshasonlat, közmondás) soroljuk fel és értelmezzük, ha vannak ilyenek, anélkül azonban, hogy altípusaikat megkülönböztetnők. Végül Vő: jelölés után különböző tartalmi, szinonimikai vagy egyéb tárgyi összefüggésekre hívjuk fel a figyelmet.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1. Járások

U – Ungvári járás
M – Munkácsi járás
B – Beregszászi járás
Nsz – Nagyszőlősi járás

H – Huszti járás
T – Técsői járás
R – Rahói járás

2. Kutatópontok

A	Asztély (B)	Ge	Gecse (B)
An	Aklihegy (Nsz)	Gl	Gálocs (U)
Asz	Aknaszlatina (R)	Gu	Gut (B)
B	Bakta (B)	Gy	Gyula (Nsz)
Bá	Bátyú (B)	H	Halábor (B)
Ba	Beregardó (B)	He	Helmec (U)
Bat	Batár (Nsz)	Hl	Harangláb (B)
Bes	Búcsú (B)	Ho	Homok (U)
Bd	Badaló (B)	I	Izsnýéte (M)
Be	Bene (B)	J	Jánosi (B)
Bf	Botfalva (U)	K	Kaszony (B)
Bk	Bakos (B)	Kb	Kisbégány (B)
Bo	Borzsava (B)	Kd	Kisdobrony (U)
Bó	Bótrágy (B)	Ke	Ketergény (U)
Br	Beregrákos (M)	Kf	Karácshalva (Nsz)
Bs	Beregsom (B)	Kg	Kisgejőc (U)
Bsz	Barkaszó (M)	Kh	Kerekhegy (T)
Bt	Bátfa (U)	Ki	Kígyós (B)
Bú	Beregújfalu (B)	Km	Kőrösmező (R)
Cs	Csap (U)	Ko	Koncháza (U)
Cse	Csepe (B)	KP	Kobola Poljana (R)
Csf	Csetfalva (B)	Ksz	Kisszelmenc (U)
Csl	Császlóc (U)	Kv	Kovászó (B)
Csn	Csongor (M)	M	Macsola (B)
Csp	Csonkapapi (B)	Mf	Mátyfalva (Nsz)
D	Déda (B)	Mi	Minaj (U)
Dr	Dercen (M)	Mu	Muzsaly (B)
E	Eszeny (U)	Nb	Nagybégány (B)
F	Fancsika (Nsz)	Nbe	Nagybereg (B)
Fa	Feketeadó (Nsz)	Nd	Nagydobrony (U)
Ff	Farkasfalva (Nsz)	Nf	Nevetlenfalu (Nsz)
Fo	Fornos (M)	Ng	Nagygejőc (U)
Fp	Feketepatak (Nsz)	Np	Nagypalád (Nsz)
Fr	Forgolány (Nsz)	Or	Oroszi (B)
Fra	Fertősalmás (Nsz)	P	Palló (U)
G	Gát (B)	Pf	Péterfalva (Nsz)

Pk	Palágykomoróc (U)
Rf	Rafajna (B)
S	Salánk (Nsz)
Si	Sislóc (U)
Sz	Szürte (U)
Sza	Szalóka (U)
Sze	Szernye (M)
T	Tarnóc (U)
Tá	Tiszaásvány (U)
Tát	Tiszaágtelek (U)
Tb	Tiszabökény (Nsz)
Té	Técső (T)
Tg	Téglás (U)

R	Rát (U)
Th	Tekeháza (Nsz)
Ti	Tivadar (Nsz)
Tk	Tizsakeresztúr (Nsz)
Tr	Terebes (R)
Ts	Tizsasalamon (U)
Tú	Tiszaújlak (Nsz)
Úf	Újfalu (Nsz)
V	Vári (B)
Vr	Verbóc (Nsz)
Vs	Visk (H)
Z	Zápszony (B)

3. Nyelv és stilsztika

<i>ált</i>	általános
<i>átv</i>	átvitt értelemben
<i>bány</i>	bányászat
<i>birt</i>	birtokos
<i>birtnévm</i>	birtokos névmás
<i>biz</i>	bizalmas
<i>csill</i>	csillagászat
<i>elav</i>	elavult
<i>fn</i>	főnév(i)
<i>földr</i>	földrajz
<i>geol</i>	geológia
<i>gúny</i>	gúnyos(an)
<i>gyerm</i>	gyermeknyelv
<i>hat-i</i>	határozói
<i>hiv</i>	hivatalos kifejezés
<i>hsz</i>	határozószó
<i>htlan</i>	határozatlan
<i>ign</i>	igenév
<i>ik</i>	igekötő
<i>ill.</i>	illetve
<i>ir</i>	irodalmi
<i>isk</i>	iskolai nyelv
<i>isz</i>	indulatszó
<i>kat</i>	katonai szó v értelem
<i>kb</i>	körülbelül
<i>ker</i>	kereskedelem
<i>knévm</i>	kérdő névmás
<i>kny</i>	köznyelv
<i>költ</i>	költői
<i>közm</i>	közmondás
<i>ksz</i>	kötőszó
<i>l</i>	lásd
<i>mgh</i>	magánhangzó
<i>mn</i>	melléknév(i)
<i>mn-i</i>	melléknévi
<i>vmi</i>	valami
<i>vmibe</i>	vmibe
<i>vmilyen</i>	valamilyen
<i>vminek</i>	valaminek
<i>vmínél</i>	valamínél
<i>vmít</i>	valamit

<i>msh</i>	mássalhangzó
<i>msz</i>	módosítószó
<i>mut</i>	mutató
<i>ne</i>	névelő
<i>névm</i>	névmás
<i>növ</i>	növénytan
<i>nu</i>	névutó
<i>nyelv</i>	nyelvtan, nyelvtudomány
	<i>pejor</i> pejoratív, el- ítélő, rosszalló értelemben
<i>pl</i>	például
<i>rég</i>	régies
<i>ritk</i>	ritkán használatos
<i>stb.</i>	s a többi
<i>sznév</i>	számnév
<i>szragos</i>	személyragos
<i>tn ige</i>	tárgyatlan ige
<i>tréf</i>	tréfás értelemben
<i>ts ige</i>	tárgyas ige
<i>új</i>	újabban használatos
<i>v</i>	vagy
<i>vál</i>	választékos
<i>vall</i>	vallás
<i>vhogy</i>	valahogy
<i>vhol</i>	valahol
<i>vhonnan</i>	valahonnan
<i>vhova</i>	valahova
<i>vki</i>	valaki
<i>vkinek</i>	valakinek
<i>vkinél</i>	valakinél
<i>vkít</i>	valakit
<i>vkítől</i>	valakitől
<i>vkivel</i>	valakivel
<i>vmely</i>	valamely
<i>vmerre</i>	valamerre
<i>vmítől</i>	valamitől
<i>vmivel</i>	valamivel
<i>vnévm</i>	visszaható névmá
<i>von</i>	vonatkozó
<i>Vö</i>	vesd össze!

a¹ fn beszédhang, ill. az azt jelölő betű

a² *a* isz (távolra mutatva) ni! *Oda-nízetek, a!* (Sz); **2.** a figyelemet vmely hangra irányító szó *A! filēj csak!* (Sz)

a³ *a* msz dehogynem *Nem mejek én a bálba.* – *Nem is a!* (R)

a⁴ *a* határozott névelő msh-val kezdődő szó előtt. *Jön a borulat* (Tr)

a⁵ *a* névm mutató névmás msh-val kezdődő szó előtt vagy mondat végén *A vőű jöt meg, a lesz a* (Csl). Vö. az²

á¹ *á* fn beszédhang, ill. az azt jelölő betű

á² *á* isz csodálkozás kifejezésére *Á, maga az, ánygyóú?* (Si); **2.** ellenkezés kifejezésére *Á, haggyon nekem békít!* (Tát); **3.** az ásítás hangutánzó szava *Á! Ni mám, mijen álom jöt rám!* (Ts)

á³ *á* msz tiltakozás, tagadás kifejező szava *Megmondod neki?* – *Á, a világír se!* (R)

abajgat *abājgat* [-ok, -ol, -ott] ts ige (állatot, ritk. személyt) kiabálva hajszol, kerget *Ne abājgazsd mán aszt a tyukokot* (Bó); **2.** óbégat, siránkozik *Mindig aszt abajgati nekem, hogy miattam döglöt meg a malacca* (Bó)

abajgós *abājgóús, abājgós* mn nyafo-gó, óbégató *Ijen abājgóús köjköt még nem látott a világ!* (Kg)

abajog *abajog* [-gok, -göl ~ -gő, -gott] tn ige nyafog, nyöszörög *Mám megjén abajog az a gyērmek!* (Th); **2.** hangoskodik *Ne abājgas, nincs semmi bāj!* (Tk)

abara l. abora

abárlóvilla *abárlóvilla* [-'t, -'ja] fn zsírolvasztásra, szalonnaforgatásra használt lapos villa.

abárol *abárol* [-ok, -ős ~ -sz, -t] ts ige szalonnát, húst ízesített lében előfőz; **2.** párol, puhít *A gombát mek szoktuk abárolni* (R)

abárolt *abárolt* mn ign vízben előfőzött *Káposztács csak abárolt levelegbe*

lehet tőjteni (Csl); ~ szalonna fokhagymás, paprikás főtt szalonna

abba *abba* ragos mutató névmás és ik **I.** nm *abba*; **2.** abban *Hát akkō maragygyunk abba, hoty hatkor indulunk* (Bá).

II. ik *abbahagy, abbamarad*

abbahagy *abbahagy* [-ok, -ōl ~ -sz, -ott] ts ige félbehagy *Mára haggyuk abba, māj hógnap főjtatuk* (R); **2.** megszüntet *Abbahatytam a dohányzást is mán esztendeje* (Ke)

abbamarad *abbamarad* [csak 3.sz.] tn ige nem folytatódik, megszűnik *Még ety héjig beszjéltek rulla, azután abba-maratt az egész* (Bs)

abbizony *abbizony, abizony, abizon, abezony, abezon, abbiza, abbiz* msz állítást nyomósító szó *Jöm még ű haza sírva, abezon* (Kg)

abból *abból, abból, abbúl, abbú* ragos nm *Abbú nem esztek, hogy én rátok dőgyozzak!* (E)

abcúg *apcúg, apcug, ápcug* [-ot, -ja] fn és hsz fn visszavonulás, visszaút *Jól láta, hogy innem mán nincs ápcug* (Bf); **2.** hsz eltávolítást követelő szó *Apcúg a brigadirosnak, ha nem tud rendet tarta-ni!* (T)

ábécé *ábécé, ábéce* [-'t, -'je] fn a betűk meghatározott sorrendű összessége; **2.** *ábécéskönyv* [] *Ért hozzá, mint tyuk az ábécéhez 'teljesen tudatlan vmiben'* (T)

ablak *ablak* [-ot, -ja ~ -a] fn ablak; **2.** az ablak üvege *Mozs mám meg eszt az ablakot, mēr nem látni át rájta!* (R); **3.** szövéshiba szálszakadás miatt *Eszt a nyüstöt ne vit, csupa ablak lesz tulle a vá-szon* (Vs); **4.** (isk) lyukasóra [] *Nem teszi ki az ~ba 'ezzel ugyan nem fog dicsekedni'* (Vs); *Az ~on szórja ki a pénzt 'pazarolja a pénzt'* (R); *~on kidobott pénz 'fölöslegesen kiadott pénz'* (Si); *Elég ha csak ~ot nyítsz a szíveden 'nem kell túl bizalmasnak lenni'* (Bf); *Ha*

a szegénység bejön az ajtón, a szerelem kirepül az ~on 'a létgondok megszüntetik a szerelmet' (Be); *Világos, mint a vak- 'érthetetlen'* (Sz)

ablakakasztó *ablakakasztó* [-t, -ja] fn a kifelé nyíló ablak keretére szerelt mozgatható horgas vaspálca a táblák ki-támasztására

ablakcsukó *ablakcsukó* [-t, -ja] fn zár az ablakon

ablakdísz *ablakdísz* [-t, -sze] fn a ház eleji ablakot körülfogó festett vagy vakolt minta a falon

ablakfa *ablakfa* [-'t, -'ja] fn az a keret, amelybe az ablakszárnyak záródnak *Jól fezd le az ablakfát, hogy ne kørhassza az eső* (Tát)

ablakfülke *ablakfülke* [-'t, -'je] fn az ablak alsó párkánydeszkája *Ott a fűsű az ablakfülkén* (Bf)

ablakfordító *ablakfordító* [-t, -ja] fn két ablaktáblát egyszerre záró kallantyú

ablakkarika *ablakkarika* [-'t, -'ja] fn ablakszem *Kitört egy ablakkarika* (Bs) [] *Püff, egy ablakkarika!* 'nesze neked' (Bs)

ablakköz *ablakköz* [-t, -ze] fn kettős ablaknak a külső és a belső táblák közötti része

ablakos *ablakos* [-t, -a ~ -sa] mn és fn **I.** mn ablakkal ellátott; **II.** fn ablakok beüvegezésével foglalkozó vándor mesterember [] *Boldog, mint a hanyott esett ablakos* 'baj érte, kára van' (Gl); *Uty kē neki, mint ablakos tónak, a hanyattesig* 'egyáltalán nincs rá szüksége' (Ke)

ablakpárkány *ablakpárkány* [-t] fn a fal kiugró, rendszerint bádoggal fedett pereme a külső ablaknyílás alatt

ablakpucoló *ablakpucoló* [-t, -ja] fn ablaktisztítószert

ablakrács *ablakrács* [-ot, -ja] fn biztonsági vasrács az ablakon

ablakráma *ablakráma* [-'t, -'ja] fn az ablak külső kerete *Az ablakrámat røktöm be kē tenni, ahogy rakik a falat* (R); **2.** az ablaküveget befoglaló keret *Ez az*

ablakráma mind uty pászol, mint a *parancsolat* (Nf)

ablaksarok *ablaksarok* [-rktot, -ja] fn vassarok, amelyen az ablak nyílik

ablakszárny *ablakszárny* [-at, -a] fn az ablaknak fakeretbe foglalt beüvegezett része

ablakszem *ablakszem* [-et, -je] fn **1.** ablakkarika

ablakszemöldök *ablakszemöldök, ablakszemöldök* [-öt, -i] fn az ablak fölötti keresztgerenda, amely a föléje rakott fal súlyát tartja *Az ablakszemöldök tőtyfa gerendából van* (T)

ablaktábla *ablaktábla* [-'t, -'ja] fn **1.** ablakszárny; **2.** zsalu *Ne zárd be jaz ablaktáblát, haty süssöm be ja nap* (Ke)

ablaktisztító *ablaktisztító* [-t, -ja] fn **1.** ablakpucoló

ablaktok *ablaktok* [-ot, -ja] fn az ablakfalba épített faburkolata *Nincs jól legyallóulva ez az ablaktok* (Bf)

ablaktöc *ablaktöc, ablaktöc* [-öt, -ce] *ablaktöcce, ablaktöc* [-'t] fn az ablak könyöklője

ablaküveg *ablaküveg, ablaküveg* [-et, -je] fn **1.** az ablak üvege; **2.** ablak üvegezésére alkalmas üveglap

abora *abora, abara, zabora* [-'t, -'ja] fn talpkeretes rögzített négy faoszlopból és azokon fel-le mozgatható tetőből álló szénatartó

aborain *aborain* [-at, -a] fn az abora tartóoszlopa

aborasapka *aborasapka, aborasipka, abarasipka* [-'t, -'ja] fn az abora szalmával, zsuppal fedett kúp alakú teteje

aboratalp *aboratalp* [-at, -a] fn az abora földön nyugvó, vastag gerendákból ácsolt négyzet alakú talpkerete

abrak *abrak* [-ot, -ja] fn szemes takarmány (főleg zab) lovaknak *Abrakkal álmodni betegnek egíssíget jelent* (Bf) [] *Rá van szokva, mint jó ló az abrakra* 'hiányzik neki vmi' (Bf)

abrakhurkos *abrakhúrkos* [-t, -ja] fn a ló nyakába akasztott tarisznya, amelyből az abrakot eszi

abrakol *abrakól, abrakō* [-ok, -sz, -t] ts ige **I.** ts **1.** abrakkal etet; **2.** (átv) személyt, főleg gyereket büntetésből üt, ver *Mám megint abrakojja aszt a puját* (Vr); **II.** tn abrakot eszik *Adok a lúnak, hagy abrakojjom míg eszün* (Sze)

abrakos *abrakos* [-t, -sa] fn vászon tarisznya, amelyben a lónak az abrakot adják

abrakostarisznya *abrakostarisznya, abrakostarisnya* [-'t, -'ja] fn l. abrakos

ábrándozik *ábrándozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** munka közben el-elbámul *Te is többet ábrándozól, mint dőugozól* (He); **2.** lábatlankodik *Eric's csak innen, ne ábrándozz it nekem!* (R)

ábrázat *ábrázat* [-ot, -ja] fn (tréf) arc *Ojan lapos az ábrázattya, mint akire ráültek* (R)

abrichter *abriktēr, abrottēr, abriktēr* [-t, -je] fn **1.** faanyag egyenes legyalulására szolgáló gép, acélhengerbe foglalt kései körforgása közben leszedik az anyag egyenetlenségeit, nagyológyalu *Áram híján az abrittēr csak hanyódott* (He); **2.** deszkafűrészelő gép *Máj fēvágja az abriktēr etykettőre* (B)

abriktol *abriktól, abrittól, abriktal* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** megleckéztet *Az öcsémet azir abriktolták, mer sokáik faluzott* (Bf); **2.** (gyermeket) megver, elagyabugyál *Māj megabrittőja üt az anyya, hogy bőgni fog* (Gy); **3.** (deszkát, faanyagot) gépen nagyolva gyalul *Eléb mek kel abriktolni, csak úgy érdemes gyalolni kezdeni* (Sz)

abroncs *abroncs, abrincs, abrancs* [-ot, -csa] fn **1.** dézsa, hordó dongáit összefogó vaspánt; **2.** fakerék ráfja

abroncsol *abroncsol, abroncsō, abrincsol, abrancsol* [-ok, -sz ~ ősz, -t] ts ige abronccsal ellát

abroncsos *abroncsos, abrincsos, abrancsas* [-t, -ja] mn és fn **1.** mn

abronccsal ellátott; **2.** fn l. abronccszoknya

abronccszoknya *abronccszoknya, abrinccszoknya, abranccszoknya* [-'t, -'ja] fn l. abroncsos **2.**

abrosz *abrosz, abrasz* [-t, -sza] fn körül vagy két végen hímzett (házivászon) asztalterítő

abroszka *abroszka, abraszka* [-'t, -'ja] fn **1.** egyik v. mindkét végén hímzett vászonkendő *Tegyel tiszta abroszkát arra a kosárra!* (R) **2.** edénytörlő *Vegyél ki egy abroszkát, oszt töröld meg az edínyt!* (Bf)

abcesz *apcesz, apszesz* [-t, -sza], *apszec, abzac* [-ot, -sza] fn apró fogú fűrész *Es csak apcesszal tudnád szépen lefírészelni* (Sz)

abceszfűrész *apceszfirész, apceszfirész, abzetkürész* [-t, -sze] fn l. abcesz

abceszol *apceszól, apszeszól, apceszō* [-ok, -sz, -t] ts ige aprófogú fűrészszel vékony léceket vág

abszolvál *apszōlvál, apszōlvá* [-ok, -sz, -t] ts ige leszerel *Apszōlválták, még mijelőit kellett vóna* (B)

abzac *abzac* [-ot, -ja] fn l. abcesz

ácsorog *ácsorog, ácsarag* [-rgok, -rgol ~ -sz, -rgott] tn ige 'tétlenül álldogál' Vö.: áncsorog

ad *ád* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige **1.** átnyújt *Aggyík mán ety fakanált* (Csl); **2.** vmibe, vhová juttat *Biróúságra atta a komáját* (Ksz); **3.** árusít *Hogy adi a retket?* (Bf); **4.** kívánságot teljesít *Aggya isten, hoty sikerüjjon* (Kg); **5.** küld (vmely pályára) *Ha tisz fijam vóna, mind traktorosnak adnám* (Mi); **6.** ügyet vet *Nem sokat adok én az ű szavára* (Ng); **3.** számít, szab *Adok két napot, akkōra kysz legyen!* (Sz); **8.** terem *Tizenhét mázsát adott ety hektár* (Pf); **9.** ellátja a baját *Māj ad neked apács, csak tuggya meg!* (R); **10** (munkát, teendőt) kijelöl *Eszt át-tá, hoty kápójuk meg estig* (Nd); **11.** közöl, kinyilvánít *Nekem az annyokom sose adott igazat* (Tg) [] *Aggya a bankot 'nagyzol'* (Tg); *Életjelt ad 'jelzi, hogy él'*

(R); *A falu szájára ad vkit* 'hírbe hoz' (Pf); *Fírhe ad* 'kiházásít' (Sz); *Hitelt ad vminek* 'elhisz' (Bf); *Kosarat ad vkinek* 'kérőt elutasít' (Si); *Módot ad* 'lehetővé tesz' (Ho); *Aggya a nagyot* 'nagyzol' (R); *Számot ad vmiről* 'elszámol, beszámol' (Ke); *Szavát aggya* 'megígéri' (Ko); *Szót ad vkinek* 'szólni enged' (Sz); *Annyit ad rá, mint kutya az ötödik lábára* 'nem figyel rá; nem törődik vele' (Pk); *Rá se ad, mint süket a jój reggelre* 'nem figyel rá' (Bá); *Kéccer at, ki gyorsan ad* 'elsietve cselekszik' (Be); *Ahoty vettem, úgy adom* 'ahogy hallottam, úgy mondon tovább' (Sz); *Ad meg Uram Isten, de máris* 'túlságosan türelmetlen magatartás' (Kg); *Tanácsot ad, de kalácsot nem* 'csak beszél, de konkrét segítséget nem nyújt' (Ng); *Egyik kezével ad, másikkal visszavesz* 'csak látszólag segít' (Kd); *Egy jukas garazst sem adník írte* 'nem értékelem semmire' (Sz); *Ha adnak vedd el, ha ütnek szalaggy el* 'ne légy szégyellős' (Sz); *Lovat ad alá* 'ok nélkül ösztönöz, biztat vkit' (He); *Nem adnak semmit ingyen* 'mindenért meg kell küzdeni' (Ke); *Voltra nem ad a zsidó* 'nem lehet a múltban élni, a múlttal dicsekedni' (Kg)

adag *adag* [-ot, -ja] fn kimért mennyiség *Vóut uty, hoty két adak kényeret is kaptam* (Bó)

adagol *adagol* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** adagokra oszt; **2.** vmibe egyenletesen jut-tat vmit *A téjglát má gép adagója* (B)

adagoló *adagoló* [-t, -ja] fn adagolást végző (személy v. szerkezet)

adagolószivacs *adagolószivacs* [-ot, -csa] fn a festőhengernek a mintát kenő fergő szivacsa

adakozik *adakozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige vkinek a megsegítésére v. közösségi célra pénzt ad [] *Könnyü a másébol adakozni* 'az idegen tulajdont senki nem értékeli, könnyelműen fecsérlik' (Mu)

adakozó *adakozó* [-t, -ja] mn és fn **I.** mn szívesen adó *Én ijen adakozó ter-*

mészeti vagyok (Tú); **II.** fn aki adakozik *A pap kihirdette az adakozókat* (Csl)

ádámcsutka *ádámcsutka, ádámcucska* [-'t, -'ja] fn férfiak nyakán a ki-dudorodó pajzsporc

ádámkocsány *ádámkocsány, ádámcsohány* [-t, -nya] fn l. *ádámcsutka* *Mikor így mozog az ádámcsohány, nagyon mjérges* (Tk)

adásvétél *adásvétél, adásvítel* [-t, -e] fn előadási jogügylet

adás-vevés *adás-vevéjs, adás-vevís* [-t, -sa-, -se-] fn áruk vétele és eladása *Kofák, kupeczek dőyga az adás-vevís* (Si)

addig *addig* hsz **1.** a kijelölt helyiség *Addig ást fē, ahon a jel van.* (F); **2.** a szóban forgó időpontig *Addig jóy, míg magad vagy* (Be) [] *Addig hajlízsd a fát, mík fiatal* 'ifjú korban kell nevelni' (Be); *Addig jár a korsóy a kútra, amíg el nem törrik* 'előbb utóbb mindenre fény derül' (F); *Addig nyújtóyzkoggyon az embēr, ameddig a takaróy ér* 'ki-ki a maga lehetősége szerint éljen' (Be); *Addig verd a vasat, míg meleg* 'idejében kelle cselekedni' (Sz); *Addig még lóy döglük, hám ürül* 'sok idő van még' (F)

addig-addig *addig-addig* hsz mind-addig *Csak hāgatta, addig-addig, hogy osztám felcsattant ű is* (Gl)

addig-ameddig *addig-ameddig, addig-meddig* hsz egy bizonyos ideig *Türi az ember addig-meddig, de a víktelesígig as se lehet* (Bó)

addiglan *addiglan* hsz *addig* *Várok egísz addiglan, míg vissza nem jön* (Csl)

addsi *acci, aci* nyomósított igealak *add ide* *Aci csak a labdát* (Csl)

addsi-nesze *accinesze, acinesze* [-'t, -'je] fn cserebere *Most kítelt neked, nincs több acinesze* (Mi)

adjisten *aggyisten* l. **adjonisten**

adjonisten *aggyonisten, agyonisten, ajonisten, agyisten* [-t, -je] fn köszöntés (elav) *Agyonisten, ángyóy, ithom vagynak?* (Mi)

adjusztál *agyusztál* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** kikészít, elvégzi rajta az utolsó

simításokat *Mán kész a ruha, csak még agyusztálom* (Sz); **2.** (tréf) elver *Ne agyusztáld mindig aszt a köjköt, utyse fog rajta* (R); **3.** jól megnéz, méreget, fixíroz *Nem veszem mek, csak agyusztálom* (Tk)

adj-végy agyvígy [-et, -je] fn egyfajta labdajáték *Jáccuk agyvígyet?* (E)

adó *adó, adóy* [-t, -ja] fn kötelező pénz- vagy természetbeni szolgáltatás az államnak v. vmely közületnek

adócédula *adóycédula, adóycéj dula* [-'t, -'ja] fn l. **adóív**

adódik *adóydik* [-ott] tn ige előfordul, kerül *Ha ugy adóydna, hogy nem jövök idejibe, tik csak vacsorázatok meg* (Gl)

adófizető *adóyfizetőy* [-t, -je] fn adófizetésre kötelezett (személy)

adogál *adogál, adogáll* [-ok, -sz, -t] ts ige adogat *Mindig adogálok neki ety kis eszt-aszt* (Sz)

adogat *adogat* [-ok, -ol, -ott] ts ige vmit részenként átad, továbbít *Lassabban adogazsd, mēr nem győyözöm rakni* (Tát)

adogató *adogatóy* [-t, -ja] fn az, aki az adogatást végzi

adóhátralék *adóhátralék, adóyhátraléj k, adóyhátralík* [-ot, -ja] fn a határidőig be nem fizetett adórészlet

adóhivatal *adóyhivatál* [-t, -a] fn adóügyeket intéző hivatal

adóív *adoiv, adóyív* [-et, -je] fn az adófizetés összegét és határidőit feltüntető értesítés

adókönyv *adóykönyv* [-et, -e] fn könyvecske a befizetett adók nyugtázására

adomány *adomány* [-t, -ja] fn jótékony célú hozzájárulás (pénzben v. természetben) *Kőyccsígnek sok, adománnak keves* (Sz)

adományoz *adományoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige jótékony célra ad *Nem vógyy gyermekeji, hát mindenit az etyháznak adományozta* (Csl)

adós *adós, adóys* [-t, -sa] fn kinek pénzzel tartozó *Sose vóytam adóyssa senkinek* (Ksz)

adósság *adósság, adóyság* [-ot, -a] fn (pénz)tartozás *Nem vóyt nekem soha adóyságom* (Ksz) [] *Fülig van az adóy-ságban* 'rengeteggel tartozik' (Ksz)

adószedő *adóyszedőy* [-t, -je] fn az adó beszedését végző hivatalnok

adressz *atrec, átrec* [-ot, -ca] fn **1.** levélcím *Ity fēybūl nem tudom az atreccát* (Tg); **2.** boríték a feladó címével *Tedd el a kopērtát, jóy lesz átrecnek* (R)

adta-teremtette *atta-teremtette* isz tréfás v. bosszús felkiáltás *Attá-teremtette ne kosláss ott az áblak álátt!* (Nd)

advent *advent, ádvant* [-ot ~ -e, -ja ~ -je] fn karácsony előtti többhetes böjt *Ádvendba sose vóyt bál, mulaccság* (R)

ad-vesz *ad-vesz* [-ok-ek, -öl-él] ts ige üzletel *Adi-veszi, mint akofa* (Tg)

affektál *afektál* [-ok, -sz, -át] tn ige kényeskedik, mesterkéltén viselkedik (pejoratív) *Afektát az idegenek elót, mint-ha ű külömb vóna* (Tk)

afféle *aféle* nm olyanféle (gyakran pejor.) *Afélét nem szoktak felesjégül venni* (Tk)

áfonya *áfonya, afonya* [-'t, -'ja] fn **1.** hegyvidéki erdőkben tenyésző alacsony cserje, Vaccinium; **2.** ennek kékesfekete bogoyótermése *Aggyál neki afonyát, az befogi a hasát* (R)

ág *ág* [-at, -a] fn **1.** faág *Összetörte a zivār a fák ágát* (S); **2.** szerszám, eszköz ág-szerű része *A favillának három ága van* (R); **3.** szár, váz *Mind a két ága eltört a láptóynak* (Sz); **4.** a motolla két végén lévő keresztfa; **5.** hajfonat [] *Esze ágába sincs 'nincs szándékában'* (S); *Zőyjdágra vergőy-dik 'boldogul'* (Be); *Kiverte az ág a szemit 'tönkrement'* (Sz); *Szélttü hajtott ágra nem száll le pihenni a madárka 'viharos életű férfival nem szívesen köti össze életét egy nő'* (Ke); *szeginy embērt az ág is huzza 'a szegény embert minden baj utoléri'* (R)

ágaca l. **akác**

ágál *ágál, ángál* [-ok, -sz, -t] tn i **1.** beszéd közben hadonászik *Ne ágájj, értem anékül is* (Sze); **2.** hevesen vitázik *Ne ágájj annyit, ugyis neki van igaza* (R)

agronómus *agronómus, agramóy-nus, agramóynos* [-t, -ja] *agronóym, agronóym, agronom* [-ot, -ja] fn (új) nagyüzemi mezőgazdaság munkáját szervező szakember

augusztus *agusztus, ógusztos* [-t, -a] fn az év 8. hónapja

agy *agy* [-at, -a] fn **1.** agyvelő *Az embernek az agya is lötyög ezen a rázóus szekeren* (Ko); **2.** kerékagy; **3.** puskatus; [] *Ojan lágy az agya, mint a hárs 'buta'* (Ho); *Ojan az agya, mint a libájé 'buta'; libog az agya 'butaságot, meggondolatlanságot mond vagy csinál'* (R)

ágy¹ *ágy* [-at, -a] fn **1.** ágy; **2.** fekhely *vess magadnak ágyat a főjdre* (Sz); **3.** ágyhuzat; **4.** ágyás [] *Ágynak esik 'fekvő beteggé lesz'* (Ho); *Nyomi az ágyat 'betegem fekszik'* (Sz); *Ágyat vet '1. ágyat bont; 2. ágyat fölvet'* (Bf); *Bőjcsőibe nagy, ágyba kicsi '1. alacsony természetű (lány) (Rf); 2. gyermekesű felnőtt (R)'; Elvának átytú, asztatú 'házastársak külön élnek'* (R)

ágy² *ágy* [-ok, -ak, -öl, -ál, -att] ts ige cséplésre szérún gabonát kiterveget *Én majd ágyak, te csak pihenny* (Vs)

agyabugyál *agyabugyál, agyabugyáll* [-ok, -sz, -t] ts ige kíméletlenül üt-
ver

agyag *agyag* [ot, -ja] fn **1.** ragadós, száradva igen kemény szürkés v. sárga talaj; **2.** ebből való, nedves, jól formálható anyag *Ha nincs vijasz, agyagval is lehet óytani* (Bat)

agyagbánya *agyagbánya* [-'t, -'ja] fn hely, ahol agyagot bányásznak

agyagmunka *agyagmunka* [-'t, -'ja] fn az agyag nedvesítése és formálása (amit a fazekas végez)

agyagos *agyagos, agyagas* mn agyagot tartalmazó

agyagpipa *agyagpipa* [-'t, -'ja] fn cseréppipa *Agyákpipájá ván vínembernek* (Nd)

agyagvágó *agyagvágó* [-t, -ja] fn fazekasok agyag vágásához használt fémszerszáma

agyal *agyál* [-ok, -sz, -t] ts ige üt-
ver, páhol *Össze-vissza agyaltam aszt az íget-nivalóy puját* (Sze)

ágyal *ágyal* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** ágyat bont; **2.** beágyaz; **3.** szöszt fonásra alkalmas rendbe szed *Ágyal mán anyád?* (Vs)

agyalágyult *agyalágyult* mn hülye, hibbant

agyar *agyār* [-t, -a] fn **1.** vaddisznó szemfoga; **2.** (*tréf*) ember hibásan nőtt, kiálló foga *Ki kén huzatni az agyarodot* (R)

agyarkodik *agyarkodik* [-ok, -ol, -öl ~ -sz, -ott] tn ige bosszút forral, fenekedik *Mán rígen agyarkodik a szomszógygyára* (Sze)

ágyás *ágyás* [-t, -ja] fn **1.** veteményes ágy; **2.** a szérún nyomtatásra szétterített kévesor *Rá kē engedni az ágyásra* (Vr); **3.** fonáshoz előkészített szöszgöngyöleg *Egy ágyász szösz két napra elég neki* (Vs)

ágyaz *ágyaz, ágyoz* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** ágyar bont v. fölvet; **2.** szösz tépéssel elegyenget, majd összegöngyölít, s ezáltal fonásra alkalmas állaptba hoz *Ágyozd meg aszt a szösz, mēr mán csupa zila* (R)

ágyazás *ágyazás* [-t, -a] **1.** az ágyaz igével kifejezett cselekvés; **2.** a jószág alatt szétterített alom *Csináj friss ágyázást a tehen alá* (Tg)

agyba-főbe *agyba-főibe, agyba-fübe* hsz (*csak a ver igével*) kíméletlenül *Agyba-fübe verte a tehenet* (T)

agybaj *agybāj* [-t, -a] fn elmebaj *Va-lami agybājt kapott, aval van kógrházba* (Kd) [] *Nagy baj az agybaj és gyógyít-hatatlan 'baj, ha valaki nem tud megfontoltan gondolkodni'* (Kd)

ágybeli *ágybeli* [-t, -je] fn ágynemű *Hánd má össze az ágybelit, ne ájjon ott szíjjē* (G)

ágybetét *ágybetét, ágybetéjt, ágybetít* [-et, -e] fn matrac

ágydeszka *ágydeszka* [-'t, -'ja] fn az ágy fenékdesszkája

ágyék *ágyéjk, ágyéjk, ágyék* [-ot, -a] fn testünk alhasi része *Ágyíkon rukta a lú* (Kg)

ágyfej *átyfej* [-et, -e] fn l. **ágyfő**

ágyfő *ágyfőű, átyfű* [-t, -je] fn **1.** az ágynek a karja és a párna közötti része *Az átyfűbe duktam a pindzedet, máj vet ki* (Bf); **2.** vánkos *Új átyfű van az ágyba* (S)

agygyulladás *aggyulladás* [-t, -ja] fn agyhártyagyulladás

agyhártya *atyhártya* [-'t, -'ja] fn agyhártyagyulladás *Atyhártyája vóut, nádajt, jeget tettek a fejire* (Nbe)

ágyhuzat *átyhuzat* [-ot, -ja] fn az ágy nemű mosható huzata

agyisztál *agyisztál* [-ok, -sz, -t] ts ige l. adjusztál

agykarika *atykarika* [-'t, -'ja] fn **1.** a kerékagyat összetartó vasgyűrű; **2.** persely a kerékagy belsejében, amelybe a tengelyt dugják

agykoponya *atykoponya* [-'t, -'ja] fn (rég, vál) koponya *Krisztus urunkot ot feszítették meg az atykoponyák hegyin* (R)

ágy nemű *ágy nemű* [-t, -je] fn **1.** a fekvőhely párnái, takarói együtt; **2.** ágyhuzat *Mán mosni kel az ágy neműt* (Ko)

agyongázol *agyongázól* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** halálra gázol; **2.** letipor *Ne engedd ára a tehent, mér mindent agyongázol* (Sz)

agyonlő *agyonlőű, agyonlű* [-vök, -sz, -tt] ts ige főbe lö

agyonüt *agyonüt* [-ök, -öl, -ött] ts ige vmely tárggyal ütve megöl *Ne hajingáld a követ, mér valakit agyonütöl vele* (Sz) [] *Agyonüti jaz időűt* 'vmely haszontalansággal eltölti a ráérő időt' (Sz)

agyonvág *agyonvág* l. **agyonüt**

agyonver *agyonvēr* l. **agyonüt**

ágy párna *átypárna* [-'t, -'ja] fn a megvetett kettős ágy fejrészére való hosszú díszpárna

agyrázkódás *agyrázskóudás* [-t, -a] fn kny

ágytakaró *átytakaróy* [-t, -ja] fn l. **ágyterítő**

ágyterítő *átyteritőű* [-t, -je] fn a bevetett ágy betakarására szolgáló textil- v. csipketerítő

ágytok *átytok* [-ot, -ja] fn dunna-, párna-, paplanhuzat *Mám mocskos az átytok, át kél huzni* (Sz)

ágyú *ágyú, ágyu* [-t, -ja] fn **1.** löveg *Ugy alszik, hogy ágyúval se lehetne felkőűteni* (Si); **2.** lecke rövid tartalmi kivonata, amit a diák meg nem engedett segédeszközként használ feleléshez vizsgán *A diákok má nem is puskát, hanem ágyud gyártanak* (Cs)

ágyúszó *ágyúszó, ágyúszóy* [-t, -ja] fn ágyúdőrej *A hegyek közöttül idehallacott az ágyúszóy* (Si)

ágyvédő *ágyvédőű, ágyvédő, ágyvi-dőű* [-t, -je] fn az ágy hosszában elhelyezett (hímzett v. textil) falvédő

agyvelő *agyvelőű* [-t, -eje] fn kny

agyvérzés *agyvézjés, agyvírzás* [-t, -je] fn (új) kny. Vö. szélütés, gutaütés

aha *aha, ahá* isz **1.** hirtelen felismerést, észrevevést kifejező szó *Aha, mos mán kéne, ugyi?* (Bf); **2.** igenlés, beleegyezés kifejezésére *Aha, jóy* (Bf)

ahajt *ahajt* hsz **1.** ott, arrafelé *Ahajt vannak az erdőű alatt* (Sz); **2.** azon nyomban *Ahajt visszahozta* (Sz)

ahány *ahány* névm kny.

áhit *áhit* [-ok, -öl, -ott] ts ige (rég, vál) óhajt, kíván *Az ember lélke az üd-vössíget áhíti* (Sz)

áhitat *áhitat* [-ot, -ja] fn (rég, vál) vallásos elmélyülés *Mit ír az ojannak az imáccsága, akibe nincs egy mákszem áhitat se* (R)

áhitozik *áhitozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige sóvárog, vágyakozik (vmire) *A más vagyónkájára áhitozik* (Tg)

ahogy *ahogy* hsz **1.** amilyen módon; **2.** amikor *Ahogy befördulok, hát látom, hogy jön egy óytóy* (Kg); **3.** amilyen értékben *Ahogy vettem, úgy adom* (Kg); **4.** amilyen mértékben *Szalatt, ahocs csag*

bírt (Kg) [] *Ahogy esik, uty puffan* 'minden mindegy neki' (Kg)

ahol *ahól* I. von hsz 1. amely helyen; 2. bárhol *Törje a nyavoja utánnad, ahol csak jár* (R); II. mut hsz amott *Ahol jön a fëjje* (Tr)

ahon *ahon, ahun* von hsz 1. **ahol**

ahonnan *ahonnan, ahonnen* von hsz amely helyről *Ahonnan a szél, onnan az essőü* (Si)

ahonnét *ahonnét, ahonnet* von hsz 1. ahonnan

ágytakaró *ágytakaróü* [-t, -ja] fn 1. ágyterítő

ahova *ahova, ahová* von hsz amely helyre [] *Ahova nem tetté, onnan ne veyé* 'a máséhoz ne nyúlj' (R)

ahunnen *ahunnen* mut hsz onnan, amonnan *Ahunnen hozd ide a kapát* (Mi)

ajaj *ajāj* msz fokozás, nyomósítás, mértéksokallás kifejezője *Ü is jön? Ajāj, ha jön-é!* (R)

ajak *ajak, ajok, ajjak* (-kat, -kot, -ka, -a) fn 1. (vál) az ember szája széle; 2. ivóedény széle *A findzsa ajjaka* (Th)

ajándék *ajándík, ajándjék, ajándéjk* [-ot, -ja] fn kny [] *Ajándékba ad* 'ajándékul ad' (HI); *Ajándék lóynak ne nízda a fogát* 'minden ajándékot becsülni kell függetlenül az értékétől' (Bo); *Az ajándéjkért is fizetni kell* 'önzetlenül, ajándékot sem adnak' (HI)

ajándékoz *ajándíkoz, ajándjékoz, ajándéjköz* [-ok, -ol, -ott] ts ige (vál) ajándékot ad

ajánl *ajánl* [-ok, -acc, -ott] ts ige 1. vkinek vmit javasol; 2. vkinek a figyelmébe ~ vkit *Én tudom neked ajánlani aszt a jánkát* (Tg); 3. árut megvételre kínál, áruért vmely összeget ígér *Két rubélt ajánlott írte, ém meg annyíur nem attam* (T)

ajánlás *ajánlás* [-t, -a] fn az ajánl igével kifejezett cselekvés

ajánlat *ajánlat* [-ot, -a] fn vkinek vmit felajánló szóbeli v. írásbeli közlés

ajánlgat *ajángat* [-ok, -sz, -itt] ts ige többször, nyakra-főre ajánl *Hijába ajángatták neki, hallani se akart rúlla* (R)

ajánlkozik *ajánkozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige készségét, hajlandóságát nyilvánítja *Ajánkozott ü is kapálni* (Ng)

ajda *ājda* [-'t, -'ja] fn 1. **zajda**

ájer *ājēr* [-t, -je] fn 1. (rég) áramlat, levegőmozgás; 2. rossz, kellemetlen szag *Micsoda ájer van itt?* (Bs)

ajjé *ājje, ājjej* isz hitetlenkedéssel kevert csodálkozás, meglepetés kifejezője *Ot lesznek ük is. – Ajjé, hát üköt is híjták?* (R)

ájna *ájna* nsz 1. ej no, dehogy *Jöttök ti is? – Ájna, mér mennénk* (T); 2. nem igaz *Te is ot völtál?* – *Ájna, kitalálták az egészset* (T)

ajnároz *ājnároz* [-ok, -ol, -ott] ts ige (vál) dédelget, becéz, kényeztet

ájatos *ájatos* mn 1. vallásos buzgólkodás külsőségeit kedvelő; 2. (gúny) szenteskedő, képmutató *Ájatos kípü, de ojan gonosz, mint az ördög!* (R)

ájatosság *ájatosság* [-ot, -a] fn 1. áhítatosság; 2. délutáni v. esti istentisztelet a katolikusoknál *Nagybűdbe keresztuti ájatosság van* (R)

ajtó *ājto, ajtóü* [-t, -ja] fn kny. [] *Ajtóüstul ront be a házba* 'minden bevezető nélkül ad elő fontos dolgot' (Si); *Egy az ajtóü a küszöbvel* 'összetertoznak' (Csp); *Hivatlan vendégnek ajtó megett a heje* 'nem kell oda menni, ahová nem hívnak' (Sz); *Ha kilözik az ajtón, bemászik az ablakon* 'erőszakos, nem szégyellős' (R); *Megmutattják merre van az ajtóü* 'kitessékeli' (V); *Becsapja maga megett az ajtót* 'végleg lezár minden ügyet, visszavonhatatlan módon cselekszik' (Ho); *nem fér ki az ajtón* 'nagyon kövér' (Ko)

ajtófél *ājtoüfél, ajtóféj, ajtóféljél* [-t, -ja] fn az ajtótok két oldalsó fala *Az ajtóüfélbe vakari meg a hátát, aki agglé-gíny marad* (R)

ajtófélfa l. **ajtófél**

ajtófríz *ajtóufríz* [-t, -je] fn az ajtónyílást szegélyező keskeny deszkalap

ajtóhúzó *ajtóhuzóú* [-t, -ja] fn (elav) zsineg- v. bőrfogantyú az ajtó külső oldalán, akimenő ezzel húzza be az ajtót maga után

ajtónyílás *ajtónyillás* [-t, -ja] fn **1.** az ajtó nyitásakor keletkezett rés *Ne ájj az ajtónyillásba, mē mekcsap a huzat* (R); **2.** az ekkor keletkezett zaj *Mintha ajtónyillást hallottam vóna* (E); **3.** az ajtónak hagyott nyílás a falban

ajtóráma *ajtóráma* [-'t, -'ja] fn ajtókeret

ajtópipa *ajtópipa* [-'t, -'ja] fn az ajtósarok tengelye, amelyen az ajtó forog

ajtósarok *ajtósarok* [-kot, -kat, -ka] fn **1.** az ajtószárnyat a félfához erősítő és forgását biztosító gyűrűs végű vaslemez; **2.** a nyitott ajtószárny mögötti zugoly

ajtószárny *ajtószárny* [-at, -a] fn az ajtó kinyitható része

ajtótok *ajtótok* [-ot, -ja] fn az ajtókeretnek az a része, amelyhez az ajtószárny záródik

ajtóvasalás *ajtóvasalás* [-t, -ja] fn az ajtó vasszerelése (a zár és a sarok)

ájul *ájul* [-ok, -sz, -t] tn ige eszméletét veszti [] *Ájul a gyomra 'éhes'* (Sz)

ájulás *ájulás, ájullás* [-t, -ja] fn eszméletvesztés

ájult, *ájult* mn eszméletlen

ájulat *ájulat* [-ot, -ja] fn eszméletlen állapot *Aliksig bírtuk fellocsolni az ájuladbúl* (R)

ájuldozik *ájuldozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige ájulás környékezi *Ájuldostunk a nagy nevetéstül* (Kg)

ágáca *ágáca* l. **akác**

ágácka *ágácka* l. **akác**

ájváj *ájváj* isz tanácsstalanság kifejezője *Ájváj, mos mond meg, mi legyen!* (R)

akác *akác akác* [-ot, -ja] fn tövises ágú, illatos fehér fürtös virágú fa, cserje; *Robina A kert ájja teli van akácvā* (G)

akáca *akáca, akáca* l. **akác**

akácfa *agácfa ágác~, agáca~, ágáca~, ágácka~, akác~, akác~. akácka~, akácka~* [-'t, -'ja] fn l. **akác**

akácerdő *ágácērdő, agáca~, agác-ka~, ágácka~, akác~, akác~. akáca~, akáca~, akácka~, akácka~* [-t, -je] fn akácfákból álló erdő *A mí szeret az akácērdő közelibe betájolni* (Bf)

akácka *akácka, akácka* [-'t, -'ja] fn l. akác; **2.** díszbab *Az egisz kiugróyd befutotta az akácka* (Bf)

akácméz *ágácméz, (~mjéz, ~mēj, ~míz), agáca~, agácka~, akác~, akác~. akáca~, akáca~, akácka~* [-et, -je] fn akácvirágból gyűjtött méz

akácos *akácos, ágácos, akácos* [-t, -ja] **I.** mn akáccal beültetett terület; **II.** fn **1.** akáccal beültetett terület; **2.** akácerdő

akácvirág *ágácvirág, ágáca~, akác~, akáca~, akác~, akáca~, akácka~, akácka~* [-ok, -ja] fn az akácfa virága *Az akáckavirág enni is jó, mikor puják vóytunk, ettiük* (R)

akad *akad* tn ige [-ok, -ol, -t] **1.** nem tud továbbjutni *Akad a fogaskerek* (Si); **2.** akaszódik *A karóyba akatt az inge, el is repett* (Sz); **3.** lel, bukkan *Éngem nem szedēr rá, bolonra nem akattál* (Ksz); **4.** előadódik *Válogazsd az ālmát, akat kōszte pondróys is* (R)

akadály *akadály* [-t, -ja] fn **1.** haladásunkat gátló tárgy; **2.** gátló körülmény *Mán mekházasodott vóna, de vóyt ety kis akadály* (Tg)

akadék *akadék, akadéjk, akadik* [-ot, -ja] fn **1.** l. akadály; **2.** fül, karika, kampó, amellyel vmi fel- v. beasztható *Kén ide valami akadik, hogy be tuggyam akasztani* (Sz)

akadékos *akadékos, akadéjkos, akadikos* mn **1.** minden fennakadó, békétlen; **2.** aggályoskodó *Az én feleségem ojan akadikos asszony* (Cse)

akadékoskodik *akadéjkoskodik, akadikoskodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** minden fennakad, békétlenkedik, zsörtölődik *Ne akadéjkoskogy annyit!*

(K); **2.** aggályoskodik *Nem kel ezen akadikoskodni, nem irdemes* (Sza)

akadozik *akadozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige el-elakad *Hibás a beszígyge, sokszor akadozik* (Gl)

akar *akár* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** szándékozik; **2.** kíván, óhajt *Mám megint enni akársz?* (Kd); **3.** már-már bekövetkezik *Tavasza akár lenni* (Ah)

akár¹ *akár, akár* hsz **1.** ha úgy tetszik *Akár hónap is mehetek* (R); **2.** ha kell *Elmegyünk akár ötten is* (J)

akár² *akár, akár* ksz **1.** mint *Ojan, akár a fál* (Tg); **2.** (megengedő értelmű választó mellékmondatokban párosan) vagy... vagy *Akár tuggya, akár nem, ezd behajtja rajta* (Bf)

akarás *akarás* [-t, -ja] fn **1.** erős szándék *Fírhez menni nemcsak a akarni kél, az akarás ahoz keves* (P); **2.** akarat *Annyi akarás van benne, hoty hihetetlen* (He) [] *Nem akarásnak sirás a vége 'aki makacsodik, pórul jár'* (He); *Nem akarásnak szarás a vége 'az immel-ámmal végzett dologból semmi nem lesz'* (He)

akarat *akarat* [-ot, -ja] fn tudatos törekvés, elhatározás

akaratlan *akaratlan* mn nem szándékos *Niha az ember akaratlan is megbánta a másikat* (Gl)

akaratos *akaratos* mn önfejű, makacs *Amijen kicsi, ojan akaratos ez a köjök* (F)

akárca *akárca, akárca* ksz mintha *Ez is ojan, akárca az apja* (Kg)

akárhány *akárhány, akárhány* ált névm. **1.** tetszőleges számú *Kereshetnek ott akárhányan, mék sincs a házba pindz* (Si); **2.** sok *Nímetül is tudot kösztök akárhány* (T)

akárhogy *akárhogy, akárhogy* hsz **1.** bárhogyan *Akárhogy lesz, ugy lesz jó* (Sz); **2.** nem megfelelő módon *Csak ugy akárhogy nem irdemes csinálni* (R)

akárhol *akárhol, akárhol* hsz **1.** bárhol; **2.** (tagadó szerkezetben) alkalmas helyen *Dógozik bizony, mékpedig nem is akárhol, hanem az óyvodába!* (Sz)

akárhonnan *akárhonnan, akárhonnan* hsz **1.** bárhonnan; **2.** akármely nemkívánatos helyről *Nem akárhonnan potytyant ide!* (Sz)

akárhonnét *akárhonnét, akárhonnét, akárhonnét* hsz l. **akárhonnan**

akárhova *akárhová, akárhova* hsz **1.** bárhova; **2.** alkalmatlan helyre *Nem akárhova készül ám!* (Kg)

akárki, *akárki, akárki* ált névm **1.** bárki; **2.** nem megfelelő ember *Akárkihez nem adi a jannyát* (Kd)

akárkicsoda *akárkicsoda, akárcicsoda* ált névm (biz) *akárki Akárkicsoda vótam, tülle nem kóvdultam* (Tg)

akármeddig *akármeddig, akármeddig* hsz bármédig *Akármeddig mosom, nem mety ki belőülle a fót* (P)

akármekkora *akármekkora, akármekkora* hsz bármekkora *Akármekkora óra van, éngem fel nem szippant* (R)

akármelyik *akármék, akármék, akármék* ált névm bármelyik

akármennyi *akármennyi, akármennyi* ált névm bármennyi

akármennyire *akármennyire, akármennyire* hsz l. **bármennyire**

akármerre *akármere, akármere* hsz bármere

akármerről *akármerről, akármerről, akármerről* hsz bármely irányból *Ősszel akármerről fúj, essöt hoz* (Ksz)

akármerrünnen *akármerrünnen, akármerrünnen* hsz l. **akármerről**

akármerrünnét *akármerrünnét, akármerrünnét* hsz l. **akármerről**

akármí *akármí, akármí* ált. névm bármí *Akármí legyenek, ha nincs igazam* (Ko)

akármicsoda *akármicsoda, akármicsoda* ált. névm **1.** bármí; **2.** bármilyen *Akármicsoda asszony legyen, énrajtam nem fok ki* (H)

akármikor *akármikor, akármikor* hsz **1.** bármikor; **2.** alkalmatlan nem megfelelő időben *Akármikor hozzá se mehecc* (T)

akármilyen *akármijen, akārmijen* ált névm **1.** bármilyen *Akármijen kedves vendég, három napig untig elíg* (R); **2.** nem a legmegfelelőbb *Nem akármijen legény a'* (Ng)

akaront *ákáront* [-ot, -ja] fn **1. akarat**

akarózik *akaróydzik, akaródzik* [-ok, -ol, -ott] tn ige kedve van vmire *Nem akaródzok kimenni ilyen rossz időjbe* (Kd)

akarva-akaratlan *akārva-akaratlan* hsz kny

akaszgat *akaszgat* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1. aggat**

akaszkodik *akaszkodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** belead *No hács csak akaszkodik a ruhám ebbe a bozódba!* (Csl); **2.** nem tágit vki mellől *Úgy a nyakába akaszkodot, hogy aszt le nem vakarni onnan* (Csl)

akaszt *akaszt* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** függeszt *Akaszd a lājbit a szögre* (Bf); **2.** akasztófára húz; **3.** hozzákapcsol, hozzáerősít *Nincs idő gombot vāni, akaszd ety pintűvel a blúzothoz* (Tg) [] *A lustákat hónapnap akasztik* (R)

akasztanivaló *akasztanivalóy* [-t, -ja] fn semmirekellő

akasztás *akasztás* [-t, -ja] fn **1.** akaszt ige cselekvése; **2.** kötél általi kivégzés *Ebből akasztás lesz!* (T)

akasztó *akasztó, akasztóy* [-t, -ja] fn **1.** függesztésre szolgáló hurok, horog, kampó; **2.** fogas; **3.** vállfa

akasztófa *akasztóyfā* [-'t, -'ja] fn **1.** bitófa *Hoty huznának az akasztóyfāra hónap reggēre!* (Si); **2.** vállfa *Mám megint nem lelem az akasztófāt* (Té)

akasztófaravaló *akasztóyfāravalóy* [-t, -ja] fn (biz, tréf) gonosz, haszontalan ember *Az akasztóyfāravalóy komád is csak ígíret* (Ng)

akasztófavirág *akasztóyfavirág* [-ot, -ja] fn (gúny) **1. akasztófaravaló**

aki *aki, āki* von névm **1.** személyre von; **2.** dologra von. *Megvan még a májva, akit attam?* (Csl)

akkor *akkōr, akkō* hsz **1.** abban az időben *Ha beteg, akkō fekügyön* (Vs); **2.** (jelzői haszn.) azon a *Még akkor ícaka haza is jött* (R)

akkora *akkora* mut névm olyan nagy *Akkora keze van, mint egy lapāt* (Gu)

akkorára *akkorára* hsz akkorra *Gyere le egy óyra múlva, akkorára kisen lessz* (Gl)

akkorformán *akkōrfōrmān* hsz körülbelül akkor *Valahogy ű is akkōrfōrmān házasodott* (R)

akkori *akkori* mn arra az időre érvényes *Az akkori ruhāimat hordom még most is* (Ho)

akkoriban *akkoriban, akkoriba* hsz

akkoron *akkoron* hsz (rég) akkor *Akkoron mink ity szoktuk meg* (Sz)

akkortájban *akkōrtājba* hsz abban az időben

akkortájt *akkōrtāj* hsz

akkumulátor *akkumulātōr, akkumulātōr* [-t, -ja] fn áramszolgáltató készülék

akkurát *akkurāt* msz épp, éppen *Akkurāt ojan vagy ebbe a kendőjbe, mint Pila Māri* (R)

akkurátus *akkurātus, akkurātus* mn gondos, rendszerető *Az óytást akkurātuson kēl csinálni* (Rf)

akna¹ *akna* [-'t, -'ja] fn **1.** aknagránát *A hās sarkāba becsapott egy akna* (Sz); **2.** szabad terepen lerakott robbanó szerkezet *A háboru után hónapokig jártak a katonák aknāt szedni* (Csl)

akna² *akna* [-'t, -'ja] fn vájat, üreg *Javizs meg az akna gárdolatját* (Asz)

aknaszedő *aknaszedőy* [-t, -je] mn és fn aknák felszedését végző (személy, szerkezet)

aknatörlesér *aknatōyćsēr, aknatōyćsír* [-t, -je] fn gödör az aknarobbanás helyén *Teli vóyt a határ aknatōyćsírrel* (R)

aknavető *aknavetōy* [-t, -je] fn **1.** robbanóknát kilövő szekezet; **2.** az aknavetőt kezelő személy

akó *akó*, *akóy* [-t, -ja] fn (*rég*) kb. fél hl-es úrmérték *Egy akóy bőrt mán elszopogatott* (Bf)

akol *akól*, *akól*, *akóyl* [-t, -ja] fn juhok téli istállója; **2.** a jószág összetertozására való kerítésféle a legelőn

ákombák *ákombák* [-ot, -ja] fn nehezen kibetűzhető írás *Csupa ákombák az írkád* (Sz)

akona *akona* [-'t, -'ja] fn kád, vályú, hordó fadugója *Szorízs be jól az akonát* (Bs)

aközben *aközben*, *akközbe* hsz az alatt az idő alatt *Én megítatom a lovat, te meg aközbe mekfejsz* (K)

akt *akt* [-ot, -ja] fn (új) **1.** jegyzőkönyv *Mám mozs baj lesz, mer aktot vettek rúlla* (R); **2.** okmány *Mám mekkaptuk az aktot is* (Dr)

alá *alá* nu **1.** vki, vmi alatt lévő helyre; **2.** mellé, közelébe *Kiment a kisördőy alá szántani* (Sz); **3.** végébe *A kőrt alá hajzsd a libát* (Tg)

alább *alább* hsz **1.** lejjebb, távolabb lévő helyen *Az ű főggyük még alább vóyt* (Kg); **2.** olcsóbban *Ennyi az ára, alább nem adom* (Ng)

alábbvaló *alábbvaló*, *alábbvalóy* mn **1.** rangban lejjebb álló *Rígen ety susztert alábbvalónak tartottak a gazdaktúl* (Sz); **2.** kevésbé megbecsült *Én se vagyok alábbvalóy, mint az ű jánnya* (Si)

alábélel *alábélel*, *alábéjlel*, *alábéjlel* [-ek, -sz, -t] ts ige aládúcol, alapárnáz *Mán az ablakot is alábéjlelte* (Bs)

alacsony *alacsony*, *alacsiny* mn kny *Tegyed a deszkát az alacsiny hordóyra* (Dr)

aláfelé *aláfelé*, *aláfele* hsz **1.** lefelé *Aláfelé indiúlt keresni* (Sz); **2.** arra lent *Ott aláfele legel a csőrda* (Sz)

alagső *alaksőy*, *alakső*, *alaksű* [-övet, -öve] fn vízelvezető cső a talajban

alagsövez *alaksövez* [-ek, -el, -ett] ts ige alagsövet rak le

alagsor *alagsör* [-t, -ja] fn a földszint alatti szint *Nálunk az alaksör csupa pince* (Té)

alagút *alagut* [-at, -ja] fn **1.** **tunnel**

alagútszárító *alagútszárítóy* [-t, -ja] fn frissen formázott téglá, cserép szárítására szolgáló tunnelszerű helyiség *Mán tele van csereppel az alagútszárítóy* (Bd)

aláír *alájír* [-ok, -sz, -t] ts ige kny

aláírás *alájírás* [-t, -ja] odajegyzett név

alak *alak* [-ot, -ja] fn **1.** külső forma; **2.** (gúny) személy *Megéjn it van ez az alak!* (Bs)

alakít *alakít* [-ok, -ol, -ott] ts ige formát ad vminek

alakol *alakól* [-t, -sz, -t] ts ige megtestesít, jelképez *Ez a kíp a szemvedést alakoli* (Sz)

alaktalan *alaktalan* mn formátlan

alakul *alakúl* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** alakot ölt, formálódik; **2.** bizonyos irányban fejlődik *Minden ugy alakult, ahogy elgondoltuk* (R)

alamizsna *alamizsna* [-'t, -'ja] fn (vál) könyöradamány

alamónium *alamónijum* **1.** **aluminium**

alamuszi *alamuszi* mn **1.** alattomos, sunyi; **2.** ügyefogyott, együgyű [] *Alamuszi macska nagyot ugrik 'óvatoskodj a sunyi embertől'* (Ba) Vö. *alamuszni*, *alamuszta* *alamuszni* *alamuszni*, *alamusznyi* **1.** **alamuszi**

alamuszta *alamuszta* **1.** **alamuszi**

alányal *alányál* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** (új, durva) dicsérve gyaláz, odamond *No, ennek jóylalányátál!* (Si); **2.** segít *Vkinek alányát, azjér sikerüt neki* (Tk)

alantas *alantos* [-t, -ja] **I.** mn **1.** alacsonyabb rangú, beosztású; **2.** alattomos *Hozzá fokható alantas embert keresni kél!* (Vs) **II.** fn beosztott

alany *alany* [-t, -ja] fn magról kelt facsemete, amelybe a nemes fajt oltják *Ha ebbül óytani akarsz, elébb alanyt nevěj neki* (Kg)

alanyvessző *alanyvessző* [-t, -je] fn vadszülő-hajtás, amelybe oltanak *Mijen sok jó alanyvessző van ezenn a tőjékén* (Pf)

alap *alap* [-ot, -ja] fn **1.** építménynek földbe süllyesztett része; **2.** mely tárgy alsó része, amelyen nyugszik *Négy alapja van a tillónak* (Bs); **3.** alsó festékréteg, amelyre a mintát felviszik; **4.** a kézimunka alapjául szolgáló anyag *Tennap kineccēnm az alapot, mán csag be kēl tőjteni* (Sze)

alápeckel *alápeckēl* [-ek, -sz, -t] ts ige kisebb tárggyal alátámaszt *Alápeckēl az asztallábat, hogy ne billegjen* (R)

alapít *alapít* [-ok, -l -ott] ts ige intézményt, vállalkozást kezdeményezőként létrehoz

alapos *alapos, alapos* mn **1.** aminek kellő alapja van *Alapos okom van rá, hogy ne higgyek neki* (P); **2.** nagyon gondos, pontos *Alapos embē, jó munkát at ki a keziből* (T); **3.** csinos, takaros *Nicsak, mijen alapos kisjány!* (R); **4.** köpcös

alapot [-ok, -ol, -ott] ts és tn ige **1.** épületnek alapot rak; **2.** alapozófestékkel bevon

alapozás *alapozás* [-t, -ja] fn **1.** az alapoz igével kifejezett cselekvés; **2.** e cselekvés eredménye *Jó erőj az alapozás, sokáig foga bírni* (Tg)

alapszem *alapszem* [-et, -je] fn kötésnél, horgolásnál az első szem

alapvájás *alapvájás* [-t, -a] fn alapítás *Mámma kīszen leszünk az alapvájással* (E)

alapat *alapat* [-ot, -ja] fn építmény alapja

álarc *álarc, állarc* [-ot, -a] fn kny

alásan *alásan, alásan, aláson, aláson* hsz alázatosan *Alásan jelentem, megjöttem* (Sz)

alásplajbász *alásplajbász* msz (tréf) ha nem tetszik, mehetsz *Ennyit kapol, oszt alásplajbász* (Si)

alátámaszt *alátámaszt* [-ok, -öl, -ött] ts ige alulról megtámaszt

alátesz *alátesz* [-ek, -l, -tt] ts ige aláhelyez

alátét *alátét, alátét* [-et, -je] fn vmi alá védőnek v. rögzítésül tett tárgy *Eszt áoz alátétet is mek kém mosni* (Nd)

alatt *alatt* nu **1.** mely dolognál lejjebb; **2.** mellett, közelében *Az erdőj alatt vót a kaszáló* (R); **3.** mely időtartam folyamán; **4.** felülről jövő erőhatás következtében *Mindig zājda alad görnyed az ember* (P); **5.** mely függőségi helyzetben *Csehek alat se vót jó világ a szeginnek* (Mi)

alattomban *alattomba, alattamba* hsz **1.** titkos rosszindulattal *Alattomba rám uszította az annyát* (S.); **2.** titkon *Alattomba jár a menyecskékhez* (Bf)

alattomos *alattomos, alattamas* mn rejtetten rosszindulatú *Minden zšivány alattomos* (He)

alattvaló *alattvaló* [-t, -ja] fn állampolgár *A törvény minden alattvalóra kitérjed* (Sz)

alávaló *alávaló* mn hitvány, aljas

aláz *aláz* [-ok, -öl, -ott] ts ige megsegyenítő helyzetbe juttat *Asz hitte, hogy maj főjdig aláz!* (R)

alázat *alázat* [-ot, -ja] fn kny

alázatos *alázatos, alázatos* mn **1.** alázatot mutató, kifejező; **2.** sunyi *Miné alázatosabb, anná gyalázatosabb* (Tk) [] *Aki szembe alázatos, hátad megegy gyalázatos* 'óvakodni kell a hajbókoló embertől' (Tk)

alázatos-gyalázatos *alázatos-gyalázatos* mn szenteskedő, képmutató *Ez is ojan alázatos-gyalázatos, mint az anya, csak uty forgati a szemit* (R)

alázkodik *alázkodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige alázatosan viselkedik *Meddig alázkoggyak még neki?!* (T)

album *album* [-ot, -ja] fn fényképek őrzésére szolgáló könyv

álca *álca* [-'t, -'ja] fn lárva *Ásás közbe rengeteg álcát összeváktam* (Dr)

áld *áld* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** hálával emleget *Hóttomig áldom aszt a percet, amikor kiattam az uttyát* (Ng); **2.** (vál)

(isten) testi-lelki javakban részesíti
Álgyom meg a teremtőt (Kg)

áldás *áldás* [-t, -ja] fn **1.** Isten kegyelme, segítése *Mijen áldás az ijen jó természet!* (Ksz); **2.** ezt kérő imádság, szertartás *A pap is csak pindzir osztja az áldást* (Csl); **3.** jóváhagyás *Mehetnek, áldásom rájuk* (Ke); **4.** (tréf) szitok *Uty szórta az áldást, hocs csak uty füstölt* (Tr); **5.** (tréf) baj, szerencsétlenség *Jöt rá szegínyre az áldás csüstül* (Ke)

áldássor *áldássör* [-ok, -t, -a] fn lugassor szőlőtermése *Mijjen sziep ez az áldássör, annyi van rájta, hogy nincs hova tenni a mustot* (Dr)

áldó *áldó* mn (mn-i ign) áldást adó *Csak sose bosszankoggy, mer a jó Isten az áldó kezével osztotta rád eszt a sörst* (Sz) [] *Az áldóját!* 'enyhe szitkozódó kifejezés'

áldohány *áldohány* [-t, -ja] fn hibás, korhadt levelekből álló dohány *Össze ne kevērd a áldohányt a jóyvā* (Bs)

áldomás *áldomás ádomás* [-t, -ja] fn **1.** ivás a vásár megköltésének öröme; **2.** koccintáskor rövid jókívánság *Mondok ojan áldomást, hogy niszhetēl magadon körül, ha mekhalgati az Isten!* (R)

áldott *áldott, áldatt* mn **1.** áldva emlegetett *Csak az egy áldott isten tuggya az ém bajom!* (Csl); **2.** javakban gazdagon részeltetett *Áldott jóy időj ez a májusi* (Z); **3.** áldást hozó; **4.** teljes, álló, egész *Egész áldott nap csak tālpalak, estire nem bírom a lábom* (R) [] *Áldott a sok kéz, átkozott a sok száj* 'ott van haszon, ahol többen dolgoznak, mint ahányan esznek' (Csl)

áldoz *áldoz* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** vmijét önként odaadja, lemondva róla vmely ügyért; **2.** vkire, vmire költ, fordít vmit *Egy vágyont áldozot ráq, hoty kigyógyittássá* (Nd)

áldozás *áldozás* [-t, -ja] fn **1.** az oltáriszentségben való részesülés; **2.** a misének erre való része

áldozat *áldozat, áldazat* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** szertartás, amellyel vmely

természetfölötti hatalomnak feláldoznak vkít v. vmit; **2.** akit, amit így feláldoznak *A zsidóknál husvítkor egy bárány vóyt az áldozat* (Sz); **3.** akit vmi baj ér, kellemetlenség sújt *A hegyomlásnak őt halálos áldozata vóyt* (Gl)

áldozik *áldozik, áldazik* [-ok, -ō, -ott] tn ige az oltáriszentséget magához veszi *Minden nap áldozik, de ojan gonosz, mint az ördög!* (P)

áldozó *áldozóy, áldazóy* [-t, -k, -ja] fn mn-i ign aki áldozik

áldozócsütörtök *áldozócsütörtök* [-t, -je] a mennybemenetel katolikus ünnepe

alezredes *alezredes* [-t, -e, -je] fn az őrnagynál eggyel magasabb rendfokozatú tiszt

alfa *alfa* [~'t, ~'ja, ~'k] fn a járom alsó fája *A járomszög ājja bejár az ālfába* (Vs)

alhadnagy *ālhadnagy* [-ot, -ok, -ja] fn a legalacsonyabb rendfokozatú tiszt

álhaj *ālhāj* [-at, -a] fn paróka, vendéghaj *Álhajat raknak magoknak a jányok* (Bf)

alhat *ālhat* [-ok, -ol, -sz, -ott] tn ige **1.** lehetősége van aludni; **2.** (feltételes módban) álmos *Űgy alhatnák, hogy ragad le a szemem* (Si)

alhatnék *ālhatnék* [-ot, -ja] fn álmisság *Megint rám jött az alhatnék* (Bf)

alibásztra *alibásztra* [~'t, ~'ja] (új) gipsz *Abbul az alibásztrábúl is csinálhatunk gitet* (Sz)

alig *alig, elig* hsz **1.** nagyon kis mértékben *Alig evett a malac* (Be); **2.** nagyon nehezen *Alig álok a lábamon* (Mi); **3.** mindjárt, ahogy ... *Alig jött fel a nap, máris indultak* (Ke); **4.** nem egészen, nem teljesen *Alig ety kila ez a hus* (Bf)

alig-alig *alig-alig, elig-elig* hsz az alig nyomósított alakja, l. **ott**

aligha *alikha* hsz valószínűleg

aligség *alikség, elikség* hsz szinte egyáltalán nem *Ojan ponyva fűvet*

raktam, hogy elíksíg bírtam a hátamra venni (R)

alispán *alispán, alispány* [-t, -ok, -ja] fn (elav) a vármegyei közigazgatás választott feje

alj *ajj* [-at, -a] **I.** 1. vminek az alsó része; 2. szekrényfélék alsó része *Tedd a kredenc ajjába* (Bf); 3. mélyebben lévő hely, völgy *Valami zörög ott az ajba* (Si); 4. alom *Szórj ajjat a tehen alá* (R); **II.** (csak birt. szragosan) 1. vminek az alsó része *Borús az ég ajja* (K); 2. üledék *Öncs ki aszt a kává ajját* (R); 3. silány rész, maradék *Az ajját is nyűt ki, jógu lesz kötőnek* (R) [] *Sok beszédnek sok az ajja 'aki sokat beszél, sok badarságot is összehord'* (Sz)

aljadohány *ajjadohány* [-t, -ja] fn a dohány értéktelen, alsó levelei *Az ajjadohányt is muszáj kitörni* (Tg)

aljakender *ajjakendēr* [-t, -je] fn a magasra nőtt kender között alacsony, vékony kenderszálak *Az ajjakendert nyűni se irdemes* (Bf)

aljal *ajjal, ajál* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. ruha, szoknya alját fonákra fordítva odavarrja; 2. dohány alsó leveleit törli *Mire az ajalás meglessz, keszhettyük törni a szindohánt* (Nb)

aljalás *ajjalás, ajálás* [-t, -ok, -ja] fn 1. szoknya, ruha fonákra felhajtott alsó szegélye *Feslik a ruhádon az ajalás* (R); 2. az aljal ige cselekvése; 3. a dohány aljleveleinek törése *Hónapra kész leszünk az ajalással* (Bá)

aljas *ajjas, ajas* mn 1. gonosz, alávaló; 2. szemetes *Igen ajjas ez a mog* (Sz); 3. alacsonyabb néposztályhoz tartozó *Igen göűgös vóut, az ajjasabb emberrel szóba se álott* (P); 4. durva *Az ajjasabb ruhákat a mósóguébbe mosom, a többit kész köszt* (Sz)

aljasít *ajjasít, ajasít* [-ok, -ol, -ott] ts ige lealacsonyít, gyaláz *Fog itt éngem ajjasítani, hát mi vagyok én?* (Tr)

aljasodik *ajjasodik, ajasodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige aljassá, hitványá válik

Odáig ajjasodot, hogy az apját is meglopta (Tk)

aljaz *ajjaz, ajaz* [-ok, -ol, -ott] ige **I.** tn almoz *Ajaz meg a a bőrnyú alá* (Tg); **II.** a szoknya alsó részét fonákra felhajtva felszegi; 2. dohány aljleveleit törli

aljazás *ajjazás, ajazás* [-t, -ok, -ja] fn 1. az aljaz ige cselekvése; 2. alom *Má tiszta ganaj az ajjazás* (A); 3. ruha, szoknya fonákra hajtott alsó szegélye; 4. savanyú uborka készítésekor a hordó fenekére rakott kapor, torma és egyéb fűszermövény *Hamar csinád az ajjazást* (Fra)

aljdeszka *ajdeszka* [~'t, ~'ja, ~'k] fn 1. szekér, szán alján hosszába fektetett deszka; 2. padlódeszka; 3. a járomnak az állat nyaka alatt lévő alsó fája

aljdohány *ajdohány* l. **aljadohány**

aljfa *ajfa* l. **alfa**

aljöld *ajfőűd* [-et, -ek, -je] fn 1. lapos fekvésű szántóföld *Abba az ajfőűdbe csak a zap terem meg* (Kg); 2. megrostált kerti föld, amit a melegágyba raknak *Tennap hosztak ety szeker ajfőűdet, de keves vóut a melegágyho* (Sze)

aljlevél *ajlevél, ajlevél* l. [-et, -ek, -e] fn a dohány alsó, apróbb, értéktelen levelei *Az ajlevelet is fel szoktuk fidzeni* (T) Vö. *allevél*

aljos *ajjos, ajjos* [-t, -ok, -ja] fn egybeszabott női felsőruha *Kivette az ajjost a sifombú* (Dr)

aljpucolás *ajpucolás* [-t, -ja] fn a fák alatt növé cserje kiirtása *Etykettőre kjész leszek a ajpucolásal* (Be)

aljszalma *ajszālma* [~'t, ~'ja] fn alomszalma *Nem friss az ajszālma a jógu-szág alatt* (Sze)

aljszedés *ajszedjés* [-t, -je] fn a dohány aljleveleinek törése *Hónap kezgyük az ajszedjést* (D)

ajtörés *ajtörés, ajtöris* [-t, -je] fn a dohány aljleveleinek törése *Mán vígzünk az ajtörissel* (Csn)

alkalmas *alkalmas* mn **1.** vmire megfelelő, felhasználható *Kiszuperálták a sorozáson, mér nem alkalmas* (Bf); **2.** kényelmes *Ijen jóy alkalmas cipóm nem lesz többet* (R)

alkalmasint *alkalmasint* hsz valószínűleg *Alkalmasint a felesége is ot lesz* (Vs)

alkalmatosság *alkalmatosság* [-ot, -ja] fn vmire alkalmas eszköz, jármű *Kiszíttek valami ülőalkalmatosságot* (Vs)

alkalmazott *alkalmazott* [-at, -ak, -ja] fn aki alkalmazásban van

alkalom *alkalom, alkalom* [-mat, -ak, -ma] fn **1.** adódó lehetőség; **2.** vminek az ideje *Ijenkőr, üdnepi alkalomkor eljárunk egymáshoz* (Tr) [] *Alkalom szüli a tolvajt* a megfelelő körülmények teremtenek lehetőséget a rosszra (Sz)

alkatrész *alkatrész, alkatrész* [-t, -ek, -e] fn szerkezetek, gépek vmely része

alkonyat *alkonyat* [-ot, -ok, -a] fn kny

alkonyodik *alkonyodik* [-ott] tn ige lemenőben van a nap

alkotmány *alkotmány* [-t, -ja, -ok] fn **1.** konstitúció; **2.** (*tréf*) építmény, tákolmány *Az egész alkotmányt csak a szentlélek tartotta* (T)

alku *alku* [-t, -k, -ja] fn **1.** adásvételi egyezkedés *Alku nélkül nincs vásár* (Bf); **2.** ennek eredményeként létrejött megállapodás *Kisz az alku, viheti!* (Bf)

alkudozik *alkudozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** **alkuszik**

alkudozás *alkudozás* [-t, -ja] fn hosszan tartó egyezkedés, alku *Minek az a sok alkudozás, aggya, ahoty kírem* (T)

alkudozik *alkudozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige hosszasan alkuszik *Addig alkudozot, hogy a vígin mégis megatta, amit kírtem* (Ksz)

alkuszik *alkuszik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** adásvételkor olcsóbban kér *Sokat kirt írte, hát alkuttam vele* (Si); **2.** az ár felől egyezkedik *No hát akkor alkugyunk!* (Si)

áll¹ *áll* [-ok, -sz, -ott, -t] tn és ts ige **1.** egy helyben van; **2.** függőleges

helyzetben van; **3.** nem mozog, nem működik; **4.** vmely állapotban van *Mán ott áltam, hogy elbőgöm magam* (R); **5.** járul, csatlakozik *A fija a partizányokhoz ált* (Gl); **6.** tart, folyamatban van *Jovába ál a lakadalom* (R); **3.** érvényben van *Rá is ál a törvény* (Tg); **8.** illik *Jóyl ál neked a konyty* (Csl); **9.** található, van *Az apróupindz ott ál a findzsába* (Kg); **10.** fennáll, megvan *Mán ál a ház, csag be kél fedni* (Ksz); **11.** vmely történés felé mutat *Válásra álnak* (Si); **12.** tőle függ *Ha rajtam ál, mindneg belevágnák a hajába* (R); **13.** belefájdul *A fogamba ált a fájás* (Ba); **14.** bekövetkezése várható *Góyya ál a hászhoz* (Csl); **II.** ts **15.** túr, kibír *Nem áli a kezem a foróyt* (R); **16.** elviselhet vmít *Nem áthatom a kípmutást* (R); **13.** magára nézve kötelezőnek tart *Az én sóygorom mindig áli a szavát* (Gl) [] *Úgy áll neki, mint ökörnek a tangó* 'nem illik neki' (Gl); *Égnek ál a haja* 'megijed' (R); *Kifele áll a szekere rúgygya* 'hamarosan eltanácsolják valahonnan' (Kg); *Áll az alku* 'meg egyeztünk' (Tg); *Szemesnek áll a világ* 'talpraesettnek megy jól' (Ksz); *Neki ál feljeb* 'hibás létére még ő beszél' (Tg); *Nem áll meg benne a szó* 'mindent kibeszél' (Csp); *Áll, mint a pecek* 'katonásan, keményen áll' (R); *Ajja a szavát* 'betartja a szavát'; *Roszzul áll a szénája* 'problémái vannak' (R); *Hadilábon áll valakivel* **1.** rossz viszonyban van valakivel; **2.** vmiben bizonytalan' (R); *Úgy áll rajta, mint tehenen a gatyá* 'sehogyan sem illik rá vmilyen ruhadarab' (Sz)

áll² *áll* [-at, -ak, -a] fn az arcnak a száj alatti része [] *Felkopik az ála* 'éhen marad' (Sz); *Leesik az álla* 'elcsodálkozik'; *felkötik az állát* 'meghal' (Ho)

álladzó *álladzóy* [-t, -k, -ja] fn állszj *Szorinzs meg az álladzóyját annak a lúnak* (Sz)

állam *álám* [-ot, ok, -a] fn **1.** ország; **2.** államhatalom *Nálunk is mindent átvett az állam, a fődet, a gyárákat* (Ng)

állami *álami* mn az államtól ered, vele kapcsolatos

államkölcson *álamkőccsön, álamkőccsön* [-t, -ök, -je] fn az állam által a polgáraitól felvett ~ *Husz év alatt visszafizetik mind az államkőccsönt* (Ke)

államosít *álamosít* [-ok, -ol, -ott] ts ige állami tulajdonba vesz

állampolgár *álampolgár* [-t, -ok, -ja] fn vmely állam kötelékébe tartozó személy

állandó *álandóu* mn tartós *Nem lesz álandóu ez az időu* (R)

állandóan *álandóan, álandóvan* hsz mindig *Álandóvan rozba töri a fejéit* (Bó)

állapot *álapot, álapat* [-ot, -ok, -ja ~ -a] fn **1.** létezési mód *Beteg álapodba vagyok mám mióta* (Sz); **2.** terhesség *Ojan rozsz vóut az álapota, semmit nem tudott enni az elejin* (Csl); **3.** politikai, gazdasági helyzet

állapotos *álapotos, álapotas* mn terhes, várandós

állás *álás* [-t, -ok, -ja ~ -a] fn **1.** az áll igével kifejezett cselekvés; **2.** hivatali alkalmazás; **3.** kőművesállvány *Ékőnap leszedük az állásokot* (Tg)

állásdeszka *álázdeszka* [~t, ~k, ~ja] fn kőművesállvány gyalulatlan padlózati deszkája *Álázdeszkának ez genge, igen hájlik* (R)

állat *álat* [-ot, -ok, -ja ~ -a] fn az emberen kívül minden élőlény

állatállomány *átátalomány* [-t, -nya, ~ -a] fn állatok vmely fajtájának összessége

állatgondozó *áladgondozóu* [-t, -k, -ja] fn nagyüzemi gazdaságban az állatokat gondozó személy *Beálott áladgondozónak a fermára* (Mi)

állati *álati* mn **1.** állathoz tartozó, állattal kapcsolatos; **2.** (argó) kitudó

állatkínzás *átatkínzás* [-t, -a] fn igazvonó állat ütlegetése

állatorvos *álatorvas* [-t, -ok, -ja] fn állatok gyógyítására kiképzett szakember

állattenyésztés *álatenyéjsztés, álatenyéjsztis* *állattenyéjsztés* [-t, -se] fn háziállatok tartásával, szaporításával kapcsolatos tevékenység

állcsont *álcsont* [-ot, -ok, -tya] fn állkapocs

áldogál *áldogál* [-ok, -sz, -t] tn ige hosszabb ideig tétlenül áll

allelujázik *álelujázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige hálaadó, dicsőítő éneket énekel

alleluja *aleluja* [-t, -ja] **I.** fn hálaadó ének; **II.** isz ujjongó öröm kifejezésére használt szó *Aleluja, mekhógy Gyula, eltemetik pocokjugba* (R)

allevel *allevéjl* *allevel* [-et, -ek, -e] fn növény alsó levelei *Csupa sár ez az allevelek, felcsapta az essőu* (T). Vö. **aljevél**

álgödör *álgödör* [-röt, -rök, -re, -ri] fn kis bemélyedés az áll közepén *Mégál a nyál az álgödribe* (Sz)

álgörccs *álgörccs* [-öt, -ök, -e] fn állkapocsgödör *Ojan álgörccse vóut, hogy a szifcseppet se tutták a szájjába önteni* (Kd)

álhatatlan *álhatatlan* mn ingatag, változékony *A fírfi mind álhatatlan* (Tg)

álhatatos *álhatatos, álhatatas* mn következetesen kitartó, hűséges *A reförmátusok mind igen álhatatosok a vallásogba* (R)

álhatatosság *álhatatosság* [-ot, -a] fn következetes kitartás

állít *álit* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** álló helyzetbe igazít; **2.** beigazít *Álitzsd szorosabra a fogaskereket* (Sz); **3.** meggyőződéssel mond *Áliti hogy ű nem vóutott* (Bó)

állítás *álitás* [-t, -ok, -ja] fn **1.** az állít ige cselekvése *Pásztor álitása a kössíg dóyga* (Sz); **2.** kijelentés tartalma *Ki hisz az ű álitásának?* (Sz)

állító *álitó, állító, álitó* [-t, -k, -ja] fn az a személy, aki a tekebokat felállítgatja *No, jösz álitónak?* (E)

állítólag *álítólag, állítólag* hsz más állítása szerint *Állólag megváltozik a menetrend* (So)

állj *ájj* isz megállásra való felszólítás

állkapcs *álkapcs* [-'t, ~'k, ~'ja] fn állkapocs *Ugy állkapcán váglak, hoty kihullik a fogad!* (E)

állkapocs *álkapocs* [-csot, -csok, -ja] fn az alsó és a felső fogsort tartó csont *Görcs ált az állkapoccsába* (Tú)

állkapta *álkapta* [-'t, ~'k, ~'ja] fn állkapocs *Ojan szerencsétlenül esett, hogy az állkaptáját várták oda* (Bs)

állkendő *álkendő* [-t, -k, -je] fn étkezéskor a kisgyerekek nyakába kötött védőkendő Vö. szakállka

állkő *álkő* [-t, -k, -ja] fn **1.** állóka *Tedd a puját az állkőbe* (R) Vö. állóka; állószék

álló¹ *álló* [-t, -k, -ja] fn l. **olló**

álló² *álló* isz l. **aló**

állódúc *álódúc* [-ot, -ok, -a] fn oszlopra épített galambdúc

állogat *áogat* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** felállítva sorba rak *A pőcra áogatta a poharakat* (Ff); **2.** búza- vagy kenderkévéket száradni felállít *Njéz mám mijen gyorsan áogat az asszon* (Vr)

állongat *áogat* [-ok, -ol, -ott] ts ige l. **álogat**

állóhely *álóhēj* [-et, -ek, -je] fn ülésre nem jogosító olesó nézőtéri hely

állóka *álóka* [-'t, ~'ja, ~'k] ketreckszerű faalkotmány, amelyben a kisgyerek állni tanul Vö. állkő, állószék

állólámpa *álólámpa* [-'t, ~'ja, ~'k] fn talpon álló padlólámpa

állomány *álomány* [-t, -ja] fn vminek az összessége *Döglik a jószág, mekcsappant az állomány* (Ba)

állomás *álomás* [-t, -ok, -sa] fn **1.** közlekedési vonalakon az a hely, ahol a jármű megáll; **2.** megállás útközben (pihenés céljából) *Ott anná a fáná lesz az eső* (F)

állomásfőnök *álomásfőnök* [-öt, -ök, -e] fn vasúti állomás vezetője

állott *álott, álatt* mn **1.** már nem friss *Álot vizet ne igyál!* (V); **2.** romlásnak

indul *Nem birtam lenyelni, mēr álatt vógt* (Vs)

állószék *álószék* [-et, -ek, -je] fn l. **állóka** Vö. állkő; állóka

állóvíz *álóvíz* [-et, -ek, -ze] fn nagyobb víztömeg, amelynek nincs lefolyása [] *Álóvíz nem hajt malmot* 'tétlenkedéssel nem sokra megy az ember' (Tr)

allövet *allövet* [-et, -ek, -je] fn beöntés *Agy neki egy allövetet, asz könnyít rajta* (R)

állszj *álszj* [-at, -ak, -ja] fn a kantárt a ló állához szorító szj

állvány *álvány* [-t, -ok, -nya] fn **1.** kőművesállás; **2.** tárgyak alátámasztására való szerkezet; **3.** lábakon álló polc *Tedd a virágot az álványra* (Tát)

alma *āma, āma* aq [-'t, ~'ja, ~'k] **1.** az almafa termése; **2.** almafa [] *Nem esik messze az āma a fájától* 'amilyen a szülő, olyan a gyerek' (Mi); *Ojam, mint a piross āma, kívül fjényes, belül fjérges* 'jól néz ki, de beteges' (Tk)

almabor *ālabör, āmabör, aqmabör* [-t, -ok, -a] fn az alma levéből erjesztett bor

almacsokány *āmacsokány, āmacsokány* [-t, -ok, -ja] fn l. **almacsutka**

almacsucska *āmacsucska* [-'t, ~'ja, ~'k] fn l. **almacsutka**

almacsutka *āmacsutka, āmacsutka* [-'t, ~'ja, ~'k] fn az alma magháza szárastul

almaducskó *āmaducskó* [-t, -k, -ja] fn l. **almacsutka**

almafa *āmafa, āmafa* [-'t, ~'ja, ~'k] fn **1.** Malus pumila; **2.** ennek faanyaga *Az āmafa könnyen hasad* (Csl)

almafánk *āmafánk* [-ot, -ok, -ja] fn zsírban kisütött bundázott almaszelet

almavirág *āmavirág* [-ot, -ok] fn kny **almafavirágszín** *āmafavirákszin* mn halvány, alig rózsaszínű

almahaj *āmahāj* [-at, -ak, -ja] fn l. **almahéj**

almahéj *ālmahéjj, āmahéjj* [-at, -ak, -ja] fn alma héja *Aki az almahéjjat is megeszi, piros lesz* (Bs)

almakocsány *ālmakocsány* [-t, -ok, -nya] fn l. **almacsutka**, **almacsokány**

almakompót *ālmakompót* [-ot, -ok, -tya] fn szirupban főzött almaszeletek

almaleves *ālmaleves* [-t, -ek, -je] fn alma habarva *Az ālmalevest csak jóú hidegen szoktam enni* (Bf)

almamártás *ālmamártás* [-t, -ja] fn aprított almából készített tejfölös mártás *Főjt hushoz igen jóú az almamártás* (Vs)

almamoly *ālmamoj, aqmamoj* [-t, -ok, -ja] fn apró barnásszürke lepke, melynek rózsaszínű lárvája az almát károsítja *Laspeyresia pomonella*

almárium *ālmárijum, ālmárijom* [-ot, -ok, -ja] fn (rég) fiókos, polcos szekrény

almás *ālmás* **I.** mn **1.** almával készített; **2.** almásszürke *Két lova vóyt, ety pěj meg egy ālmás* (Csl); **II.** fn almáskert *Micsoda ālmások vagynak ott a hegyóudálba!* (Csl)

almásderes *ālmászderes* mn és fn kerek foltokkal tarkított (ló)

almásétel *ālmásiétel, almáséjtél* [-t, -je] fn habart alma *Kihabarom az ālmásjéttél, oszt utána fēmosogatok* (Pf)

almáskalács *ālmáskalács* [-t, -ok, -ja] fn kelt tésztából készített almás sütemény

almáskosár *ālmáskosár* [-t ~ -at, -k ~ -ak, -ja ~ -a] fn almaszedésre használt vesszőkosár

almáslé *ālmásléj* [-t, -je] fn l. **almaleves**

almáspite *ālmáspite* [~t, ~ja, ~k] fn almástészta

almásrétes *ālmásrjétes, ālmásrjétes* [-t, -ek, -je] fn almával töltött göngyölt tészta

almaszedő *ālmaszedőj* [-t, m -k, -je] fn **1.** aki az almát szedi; **2.** almaszedő eszköz; hosszú rúdra szerelt cakkos vaskarika, amelyhez kis zsák van erősítve

almásszőrű *ālmásszőrű* mn foltos szürke (ló)

almásszürke *ālmásszürke* mn és fn l. **almásderes**

almaszüret *ālmaszüret* [-et, -ek, -je] fn az érett alma leszedése *Hamar megment az ālmaszüret az idén* (R)

almatermés *ālmatermés, ālmatermis* [-t, -je] fn az almafák egy évi hozama

álmatlan *álmatlan* mn kny *Hány álmatlan iccakám vóyt mijatta!* (Sz)

álmatlanság *álmatlanság* [-ot, -a] fn kny *Az álmatlansák csunya portíka, ēlgyengíti az embért* (R)

almáz *ālmáz* tn ige almát eszik *Ne ālmázz annyit, mer ēcsapja a hasad* (Bó)

almazöld *ālmazőjűd* mn az éretlen alma színéhez hasonló halványzöld

álmodik *álmodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige és ts ige **1.** kny; **2.** ábrándozik vamiróli; [] *Éhezs disznó makkal álmodik*

álmodozik *álmodozik, ālmodozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige ábrándozik

álmós *álmós, āmos, álmas* mn **1.** aludni vágyó *Nem vóytam még álmós* (D); **2.** ijen emberre jellemző *Ojan álmós kíped van!* (Csl)

álmosodik *álmosodik, āmosodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige álmosná válik *Ijen essőjűs időbe könnyen ālmosodik az embēr* (T)

almoz *ālmoz* [-ok, -ol, -ott] tn ige jószág alá almot terít *Vastagabban ālmozz annak a bōrnyúcskákna!* (R)

almozás *ālmozás* [-t, -ja] fn **1.** az almoz ige cselekvése; **2.** alom *Tiszta ganāj ez az ālmozás* (T)

álnok *álnok* mn alattomos, kétszínű

aloé *āloé, ālojé* [-t, -k, -ja] fn a liliummal rokon, a népi gyógyászatban sokféleképpen felhasznált, cserépben termesztett pozsgás dísznövény *Az ālojé nedve jóúorvosság* (S)

aloékaktusz *ālójékaktusz* [-t, -ok, -ja] fn l. *āloé*

alól *alól, alólj, alól* mu **1.** vki, vmi alatt lévő helyről *Még nem jót fel a kērt alól* (Sz); **2.** vmilyen függő helyzetből *Akkōr szabadult katonaság alól* (Sz)

alóla *alólya, alóylla, alúlla* szragos hsz a szóban forgó személy, dolog alól *Kihuszták a széket alúlla* (Tg)

alom *alom, alam* [-mot ~-mat, -ja~-ma] **1.** állatnak fekhelyül leterített szalma, avar *Friss almot hoztam a tehen alá* (Tát); **2.** avar *A tögytőfát alát keves az alom* (Tát); **3.** a melegágy alá rakott, rendszerint vizes, rothadó szalma *Keves vógt az alom a teplicához* (Tg)

álom *álom* [-mot, -mok, -ma] fn **1.** álomkép; **2.** alvás, alvó állapot; **3.** álomosság [] *Örök álom* 'halott állapot'; *Elviszi az álmát* 'arra mondják, aki siet, nem akar leülni'; *Álmában is tuggya* 'jól tudja'; *Egy jó álom minden fáradtságot helyrehoz* 'a fáradtságot ki kell aludni'

álomkór *álomkóyr, álomkor* [-t, -ja] fn kóros aluszékonyosság

álomkóros *álomkóyros, álomkoros* mn betegesen aluszékony *Az én anygyóúm három évvel ezelőtt álomkóros vógt* (D)

alomszalma *alomszálma, alamszāma* [-'t, -'ja] fn alomként használt szalma

álomszuszék *álomszuszék, álomszuszék, álomszuszék, álomszuszék, álomszuszi* [-ot, -t, -ok, -k, -ja] fn hétalvó

álorca *álōca* [~'t, ~'ja, ~'k] fn (rég) álarc

alsó *ālsóy, āsóy* **I.** alul levő; **2.** elemi *Még az ālsóy osztájba jár* (Csl); **II.** [-t, -k, -ja] fn **1.** magyar kártyában a négy pásztort ábrázoló lap; **2.** alsónemű *Ki jár mámma vászon ālsóyba?* (Sz)

alsóhuzat *āsóyhuzat* [-ot, -ok, -ttya] fn dunna, párna anginhuzata *Az āsóyhuzat má nagyon eresztí a talut* (Tk)

alsókabát *āsóykabát, ālsóykabát* [-ot, -ok, -ttya] fn alsószoknya (Nd)

alsós *ālsóys, āsóys* [-t, -ok, -ja] fn **1.** alsó osztályos

alsóház *ālsóyház* [-at, -a, -ak] fn hálószoba *Vid be az ālsóyházba* (Fra)

alsónemű *ālsóynemű* [-t, -je, -k] fn fehérnemű

alsótok *ālsóytok* [-ot, -ja, -ok] fn alsó dunna- v. párnahuzat *Ālsóytoknak csak anginet a legjobb, azon nem jön át a talu* (Sz)

álstok *ālstok* [-ot, -ok, -ja] fn tengelyágy *A tengéjt beszorították az álstogba* (Bs)

álszent *ālszent* mn jámborságot színlelő

alszik *ālszik, āszik* [-ok, -ol, -t] *alsz-tok~alusztok~aluctok, alsznak~ alusz-nak~alucnak* tn ige az alvás állapotában van *A gyerekek mán alucnak* (Ho) [] *Alszik, mint a bunda, tej, mormota* 'mélyen alszik' (Sz); *Az igazak álmák alussza* 'nyugodtan alszik' (R); *Örök álmát alussza* 'meghalt' (Csp); *Kialussza a főüdből a krumplit* 'sokat alszik' (Kg); *Alszik egyet rá* 'megfontolja a dolgot másnapra' (Ho); *még a fíjt le se tette, a seggi mán alszik* 'gyorsan elalszik' (P); *Úgy alszik, hogy ágyút sütögethettek a file mellett* 'mélyen alszik' (Si); *Mezítláb alszik* 'megnősült' (Bo); *Az ördög nem alszik* 'a gonoszság mindig keresztülhúzhatja a számításukat'; *A filin āszik* 'nem figyel' (R); *Ugy alszik, mint a nyúl* 'ébren alszik' (Nf); *Akkor jó, amikor alszik* 'a túlságosan eleven, mozgékony gyereket dicsérik így' (Sz)

által *átal, áttal* **I.** vmely helyen át; **2.** vmely időn át; **3.** vki, vmi révén, útján *Álmom áttal láttam, hogy mekhalt* (Sz) **II.** ik **1.** át *Áttállípek a kerítísen* (R); **2.** végig *Áttalvirasztotta az ícakát* (Csl)

általa *átala, áttala* szragos hsz a szóban forgó személy, dolog révén, útján **általában** *átalába* hsz **1.** a részleteket figyelmen kívül hagyva *Átalába jóyl tanul a fíjú* (Mf); **2.** rendszerint

általánosan *átalánosan, átalanýosan* hsz l. **általában**

átalellenben *átalelembe, áttalelembe* hsz átellenben, szemközt

átalért *átalért* [-k, -l, -ett] ts ige megért *Átalértette Jánozs bátyám a példát* (Th)

általhág *átalhág, áttalhág* [-ok, -ol, -ott] tn ige átlép, átgázol *Hajzsd el a tehenet, mér átalhág a virágon* (Sz)

általjába *átajjába* hsz **1.** válogatás nélkül *Nem érdemes venni a huzsbúl, mer átajjába mirik, nekem meg a szalonája minék?* (R); **2. 1. általában**

általút *átalut, áttalut* *ájtálut* [-at, -ak, -ttya] fn **1.** ösvény mezőn, kertben, táblán keresztül *Ez az átalut pont a mi kertüngbe vezet* (Tát); **2.** útkeresztesződés *Az ájtalutnál tănőkozunk* (Nd)

általvet *átálvet* [-ek, -el, -ett] ts ige átdob a vállán *Átalvetette a zsákot a hátán* (Sz)

általvető *átálvetőü, áttálvetőü, átvetőü* [-t, -k, -je] fn vállon átvetve hordott kettős tarisznya v. zsák *Jányom, hozd má aszt az átvetőüt!* (Vr)

altat *áltat áttat* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** eszközli, hogy vki aludjék *Mesével altati a gyermekeket* (T); **2.** érzéstelenítéssel öntudatlan állapotba juttat *Valami inekciójúval altatott az orvos* (T); **3.** olvaszt *Ne altazsd aszt a virt, főzd mekfele!* (T)

áltat *áltat* [-ok, -ol, -ott] ts ige megnyugtatással félrevezet, ámít *Ne is áltazsd magad aval, hogy élvezsz* (Tg)

altató *áltató* [-t, -k, -ja] fn **1.** altatószer *Áltatónak a mákhaj is jóü* (P); **2.** altatódal

aludt *alutt* mn ign alvadt *A nyaka, a mējje csupa alutt vír vóüt* (Csl)

aludttej *aluttēj* [-et, -ek, -je] fn megalvasztott tej [] *Aluttej csörgedezik a erejibe 'nagyon nyugodt'* (Mu)

alukál *alukál, alukkál* [-ok, -sz, -t] tn ige (gyerm) alszik

alul *alúl, alóll* **I.** hsz vmi alatt lévő helyen; **II.** nu vkihez, vmihez képest lejjebb, alacsonyabban *Pupon alul ír az inge* (P); **III.** ik vkihez, vmihez képest alacsonyabb szinten *Alúlmarratunk a vēršenybe* (P)

alulra *alúra, alórra* hsz lenti helyre *Igen alúra tetted aszt az ingeket, össze fognak nyomódni* (Mf)

alulról *alúrúl, alóürróü* hsz vmi alatt levő helyről *Alúrúl füstöl, mint a Fucskóü kájhája* (R) [] *Alulrul szagojja az iboját 'meghalt'* (R)

alulrólhúzás *alúróühuzás* [-t, -ja] kártyajáték neve

alulrunnan *alúrunnan, alóürunnan, alóürunnen* hsz l. **alulról**

alulronnét *alúrunnét, alóürunnet* hsz l. **alulról**

alulvetés *alúlvetés* [-t, -je] fn vetésmód a magot a földre vetik és beszántják

alumínium *aluménijum, alamóüni-jom*, lány könnyűfém

aluszékony *aluszéküny* mn mindig álmos

alvad *álvad* [-ok, -ol, -t] tn ige kocsonyássá válik

alvajáró *álvajáró* [-t, -k, -ja] fn és mn holdkóros [] *Ojan, mint az alvajáró 'nincs benne élet'* (Mu)

alvás *álvás* [-t, -ja] fn az alszik ige cselekvése

alváz *álváz* [-ot, -ok, -za] fn gépjárműn, gépen, szerkezetben a tengelyeket rögzítő, a felépítményt tartó rész *Éltört tennap a kerekezsüzsajom alvázza* (Sze)

alvég *álvjég, alvíg* [-et, -e] fn a falu déli v. alacsonyabb fekvésű része *Ot laknak az alvigen* (Mi)

alvóbabá *álvóübabá* [~t, ~ja, ~k] játékbabá, amelynek le tud csukódni a szeme

alvóka *álvóüka* [~t, ~ja] fn alvási készség *Mám megint álvóükája van* (Csl)

alvósbabá *álvózsbabá* fn l. **alvóbabá**
ám *ám* msz bizony *Mekfeléltem neki, de meg ám!* (Pk)

amarra *amára, amára* hsz abban a messzebb irányban *Nicsak, hogy borul amára ni!* (Kg)

ammarról *amáróü, amárúl, amárúl* hsz abból a messzebb irányból *Amáruj jön a nagy borulat* (Kg)

amarrunnen *amárunnen, amárunnen* hsz l. **amarról**

amarrunnet *amārunnet, amārunnét, amārunnet, amārunnét* hsz I. **amarról**

amaz *amaz* mut névm az a másik *Amabba a házba laknak* (Pk)

ámbár *ámbár* ksz bár, noha *Ugy nész ki, hogy jój lessz, ámbár ki tuggya?* (Ke)

ámbátor *ámbátör* ksz I. (rég) **ámbár**

ambon *ambon* [-t, -ok, -ja] fn az oltár előtti, lépcsőpárral ellátott emelvény a szentélyben *A gyermekek az ambonon térgyepéltek* (R)

ambula *ambula* I. **ambulancia**

ambulancia *ambulancija, ambulencija, ambelencija* [~'t, ~'ja, ~'k] fn járóbeteg-rendelés *Émegek má az ambulanciájára* (Csl)

ambulatórium *ambulatóurijom, ambolantóurijom, ambulatóurija* fn I. **ambulancia**

ameddig *ameddig* hsz **1.** amely helyig *Addig menny, ameddig a szem állat* (Pk); **2.** amíg *Csinálok, ameddig bírom* (Pk)

amelyik *amék* von névm **1.** a vele kapcsolt mellékmondatban közelebből meghatározott *Amék kutya ugat, nem harap* (Bs); **2.** a főmondat valamely főnévre visszamutató szó *Aszt a ruhát vet fel, amék tennap vójt rájtad* (Si)

ámen *ámen ámmen, ammen* **I.** msz az ima végszava; **II.** fn **1.** befejezés, valaminek a vége *Ippen az ámmenre jöttetek* (Sz); **2.** végső jóváhagyás *Mont ki rá az amment, oszt el van intézve* (Sz)

amennyi *amennyi* von névm amilyen mennyiségű

amér *amér* I. **amiért**

amerikai *amerikaji* mn Amerikával kapcsolatos *It vótak az amerikaji rokonok* (Rz); (~bábusku, hērnyóu, hírnjóu apró, fehér hernyófajta, gyümölcsfák kártevője ~hagyma szárán fiókhagymákat nevelő fokhagyma; *Allium sativum* L.; ~kőüris, kőürics fehér kőris; *Fraxinus americana* L. ~mogyoróu földimogyoró; *Arachis hypogaea*; ~nyárfa/virginiai nyárfa;

Populus deltoides; ~szegfü/pillangóvirág; *Cosmos*)

amerikaivirág *amerikajivirág* [-ot, -ok, -ja] fn pillangóvirág; *Cosmos Mint kihánytam eszt az amerikajivirágot, hogy el ne öjje a vijolát* (R)

amerikáner *amerikánēr* [-t, -ek, -ja] fn kézzel hajtott fúrógép *Ētört az amerikánēr* (Cse)

amerikás *amerikás, amérikás* [-t, -ok, -ja] fn és mn aki megjárta Amerikát *Az amerikásoknak is job má ithon* (Szgy)

amerikásvirág *amerikásvirág* I. **amerikaivirág**

amerre *amēre, amére* hsz **1.** amely irányba *Menny, amére a többi* (R); **2.** amely helyen *Ne járj ott, amére szuróus* (Csl); **3.** akárhova, akárhol *Amére csak jártam, mindenütt így láttam* (Csl)

amerről *amērőül, amērül* hsz amely irányból *Árafele fōrduj, amerül a szél fūj* (Mi)

ami *ami* von névm **1.** a vele kapcsolatos mellékmondatban közelebből meg nem határozott dolog *Ami a szívin, az a száján* (R); **2.** amennyi *Ami pindzecskeje vójt, élvrte* (R) [] *Ami könnyen jön, könnyen megy* 'amihez vki könnyen jutott, azt nem becsüli' (Fr)

amiért *amiért, amijír, amír, amér* hsz azért, mert *Kapól, amijír émentél szóu nélkül* (Csl)

amint *amint* hsz **1.** amely mértékben *Rázzad, amint birod* (R); **2.** ahogy *Amint látom, mán kiesz is vatytok* (Sz); **3.** miközben *Hát amint megy, mendegél, lát egy naty hegyet* (Si); **4.** csupán, csak *Nem vójtam én nállatok, még amint a nyáron* (P)

amióta *amijóta, amijotta* hsz amely idő óta *Hogy megnyőjtél, amijotta nem láttalak* (Ke)

amít *amít* [-ok, -ol ~ -cc, tt] ts ige hiteget, ígéretessel félrevezet *Amizsd a nagyanyádót, ne ángem* (Tg)

amnesia *amnesztija* [-'t, -'ja] fn közkegyelem

amoda amoda hsz arra a másik helyre *Ne ide áj, ha amoda!* (R)

amolyan amojan mut névm az a másik féle *Egyik ijen, a másik ojan, a harmadik amojan* (T)

ámolyog ámojog, ámojong [-gok, -gol~-sz, -ott] tn ige ödöng, ténfereg *Ugy ámojoksz, te fiju, mint a ríszeg* (Mi)

amonnan amonnan, amonnen hsz arról a másik helyről *Amonnan kerül meg, hogy el ne íjezd* (Tát)

amonnet amonnet, amonnét hsz l. amonnan

amortizáció amortizációj, amartizációj [-t, -ja] rúgózat, féder *Jóy az amartizációjja ennek az óytúnak* (Bs)

amott hsz azon a távolabbi helyen *Amot jön a csőrda* (Csl)

ampasz ampasz [-t, -ok, -ja] fn a talpszél, a sorok körülpucolására szolgáló kalapácsszerű cipézszerszám *Utána pucöld le az ampasszál* (H)

ampír ampír [-t, -ok, -ja] fn kívül hordott blúz *Bepecsételődött az ampírod* (Sz)

ámpolna ámpōlna, ámpolna [~'t, ~'ja, ~'k] fn a miséhez használt bort, vizet tartalmazó kis kancsó *Az ámpōlnák kis tálcán állanak* (Sz)

ámul ámúl [-ok, -sz, -t] tn ige nagyon csodálkozik *Csak ámulnak, hogy mit tud ez a puja* (Tát)

ámulat ámulat ámullat [-ot, -ja] fn bámulat *Egyik ámuladbul a másikba es-tem* (R)

ámul-bámul ámúl-bámúl [-ok, -sz, -t] tn ige meglepetten csodálkozik

analfabéta anālfabéta [~'t, ~'ja, ~'k] fn írástudatlan személy

analin analin [-t, -ja] fn kátrányfesték, anilin *Az analint a més se takari* (Sz)

analiz analíz [-t, -ek, -je] (új) l. analízis

analízis analízis [-t, -ek, -se] fn **1.** laboratóriumi (orvosi) vizsgálat *Tennap vótam analízisre* (Tát); **2.** ilyen

vizsgálat eredménye *No mit mond az analízis?* (Tát)

ananász ananász [-t, -ok, -ja] fn déligyümölcs

áncigvácncig áncikvácncik isz a zsidó beszédet utánzó szó *Áncikvácncik, a fene érti, mit mondnak* (Mi)

ancúg áncug, áncung [-ot, -ok, -ja] fn ruha, öltözet *No, szedd az áncugot, oszt nyomás!* (Sz)

áncváj áncváj isz sürgető szó *No gyeriünk, áncváj!* (Vs)

áncvájra áncvájra hsz egykettőre *Szeggyük össze eszt a szénát áncvájra, oszt mennyünk hazafele* (Szgy)

áncsorog áncsorog, áncsarag [-rgok, -rgol ~ -sz, -rgott] tn ige l. ácsorog

andalog andalog, andalag [-lgok, -lgol ~ -sz, -lgott] tn ige lassan, báméskodva megy

andolál andolál [-ok, -sz, -t] ts ige l. ondolál

ándung ándung, andung [-ot, -ja] fn **1.** kedv, hangulat *Most ojan ándugja van, hát kijabál* (Bs); **2.** előérzet *Aszt álissa, hogy az ő andungja mék sose csapta be* (Té)

ándzet [-et, -ek, -je] fn szálcspike *Andzet van az ingváll ujján* (Kd)

anélkül anékül, anékü hsz a szóban forgó dolog nélkül

ágál ágál [-ok, -sz, -t] tn ige l. ágál

ángalódik ángalódik [-ok, -ol, -ott] tn ige békétlenkedik *Ne ángalógy mán annyit, mi bajod vam vele?* (R)

angin angin [-t, -ja] fn sűrű vászon dunyha, párna tollazatának beburkolására Vö. anginet

anginet anginet, anginét [-et, -je] fn l. angin

ánglius ánglijus l. angol

anglus anglus l. angol

angol angōl, ángōl **I.** mn az angol néppel kapcsolatos; **II.** fn angol személy (~begyes, gējvās 'galambfaj'; ~disznóú 'gyér szőrű, hosszú orrú sertésfaj')

angolkoldus *angölköduŝ* fn és mn angolkóros (személy) *Vöyt egyy angolkóduŝ fiya, de mekhalt* (Sze)

angolkór *angölkör* [-t, -ja] fn a csontozat rendellenes fejlődésével járó betegség

angolkóros *angölkóruŝ* mn és fn angolkórban szenvedő

angolmályva *angölmájva* [~˘t, ~˘ja, ~˘k] fn angolmuskátli; *Pelargonium grandiflorum*

angoltapasz *angoltapasz* [-t, -ok, -ja] fn selyemből való tapasz sérült bőr leragasztására

angolvalcer *angölvälcēr, angolvalcēēr* [-t, -ok ~ -ek, -ja ~ -je] fn lassú ritmusú keringő

angolzár *angölzár* [-at, -ak, -ja] fn önműködően becsukódó zártípus

angolzsínór *angölszinóru; ángölszinóru* [-t, -ok, -ja] fn gyűjtőzsínór

angóra *angora* [-˘t, -˘ja] fn angóragyapjú *Mind mekfontam az angorát* (R); **2.** angoranyúl *Megdöglöttek az angorák* (R)

angóranýúl *angoranyúl* [-at, -ak, -ja] fn hosszú fehér, selymes szőrű nyúlfa

angórasál *angorasál* [-at, -ak, -ja] fn angórából kötött sál

angóraszvetter *angoraszvetter* [-t, -ek, -je] fn angórából kötött bolyhos szvetter

ányg *ánygy* [-ot, -ok, -ja] fn testvérbátya felesége *Vö. ángyi, ángyó, ángyós*

angyal *angyál* [-t, -ok, -a] fn **1.** a keresztény hitvilágban Isten környezetéhez tartozó jószágos szellemi lény; **2.** szép, fiatal lány [] *Angyál szált el felettük 'egyszerre mind elhallgattunk'* (H); *Angyál szöjjon belölle 'bár igaza legyen'* (H); *Kiszakatt az anygyalog dunnája 'esik a hó'* (R)

angyalbögyörö *anygyälbögyöröŷ, anygyälbügyöröŷ* [-t, -k, -je] fn burgonyametélt *Vö. nudli*

angyalbör *anygylböŷir, anygyalbür* [t, -je] (tréf) katonai egyenruha

angyalfü *anygyälfü* [-vet, -vek, -ve] fn árnik; *Atnica montana* L *Megyek szedni anygyälfüvet* (Bs)

angyalgyök *anygyälgyök* **1. angyalgökér**

angyalgyökér *anygyälgyökējr, anygyalgyökör* [-eret~-kröt, -erek~-krök, -kerek~-kri] fn orvosi angyélika; *Archangelica officinalis*

angyalhaj *anygyälhāj* [-at, -ak, -ja] fn karácsonyfa díszítésére használt fehér, csillogó, szálas üveggyapot *Meg ne dörsöld a kezed az anygyälhājäl, mēr kisebesedik!* (R)

angyali *anygyali* mn **1.** angyaltól eredő; **2.** ártatlan, jószágos *Anygyali kippel hazudik* (Csl)

angyalka *anygyälka* [~˘t, ~˘ja, ~˘k] **1.** gyermek képében ábrázolt angyal; **2.** bájos, kedves gyermek

angyalszegfü *anygyälszefü* [-t, -k, -je] fn **1. törökszegfü**

angyalvirág *anygyälvirág* [-ot, -ok, -ja] fn kövi varjúháj; *Sedum reflexum* L. *Száraz riteken sok az angyalvirág, csupa sárga tülle a föld., mikör virüt* (R)

ánygi *ánygyi* [-t, -k, -ja] fn (kedvesk) **1. ángy**

ánygó *ánygyóu* [-t, -k, -ja] **1. ángy**
ánygós *ánygyóus* [-t, -ok, -ja] fn **1. ángy**

ánizs *ánizs* [t, -ja] fn **1.** ernyős virágú illatos fűszernövény; *Pimpinella anisum*; **2.** ennek ízesítésül használt magtermése *Ety kis ánist is tettem a pájinkába* (S)

ánizsmag *ánizsmag, ánizsmog* [-ot, -ok, -ja] fn az ánizs termése *Ha ánizsmogbú tejät főŷöl, attül jop szélhājítóu nincs a pujának* (Kd)

anker *ankēr* [-t, -ek, -je] fn horgonyhoz hasonló, kétágú, gátló hatású vasalkatrész, a falba teszik, hogy erősítsék *Oda tegyél még egy ankērt, oszt akkōr mán csinálhatod tovább* (Mi)

annakelőtte *annakelőŷte* hsz azelőtt régen

ánslóg *ánslóg* [-ot, -ja] boroshordó kénezésére használt kénrudacska

antenna *antenna* [-'t, ~'ja, ~'k] fn elektromos rezgések sugárzására és felvételére való berendezés

ánti *ánti* [-t, -ja] fn meghatározhatatlan jelentésű szitokszó *Hol az ántiba vógtál anyi idejig? Hogy az ánti lova rakja beléd a ...* (R)

ántikrisztus *ántikrisztus* [-t, -ja] fn a sátán *Hogy az ántikrisztus vërje meg!* (Ksz)

ántivilág *ántivilág* [-ot, -ja] fn/tréf., nagyapáink kora

antracit [-ot, -ja] fn a legértékesebb kőszénfajta

antul *antul* hsz még inkább, annál *Mentű jobban üti, antuj jobban ördít* (T)

anya *anya* [-'t, ~'ja, ~'k] fn **1.** olyan nő, akinek gyereke van *Mindenki becsújja meg az annyát!* (Csl); **2.** anyaaállat, anyaméh *Két anya vógt ebbe a kaptárba* (Si); **3.** anyacsavar [] *Annya jánya* 'olyan, mint az anyja' (Tát); *Apád, anyád idejőjjön* 'pénzolvadásokról mondják' (R); *Maga szopta az annyját* 'jól megtermett' (R); *Az annyába se vógt ijén jó dógva* 'jó dolga van' (Sz); *Annya lehetne* 'jóval idősebb' (Csl); *Vesztett vóguna az annyába* 'bár meg ne született volna' (Ksz); *Kiállaná mán az anya kinnyát* 'férjhezadó' (R); *Nézd meg az annyát, vedd el a jányát* 'amilyen az anyja, olyan a lánya' (Tát); *Néma gyerekeknek anyja sem érti a szavát* 'mondott szóból ért az ember' (R); *Úzsd, vágd, ne sajnáld, nem anyád, nem apád* 'ne kíméld' (R); *Ugy njez, mintha anyját, apját megölték vóguna* 'vadul néz' (Nbe); *Eladná az annyát is* 'semmi sem szent neki' (R)

anyaág *anyaág* [-at, -ak, -a] fn fa törzséből elágazó vastagabb ág

anyaállat *anyaállat* [-ot, -ok, -ja] fn szaporításra alkalmas tenyészállat

anyabölcső *anyabölcső* [-t, -k, -je] fn a lépnek az a sejtje, amelyben az anyaméh fejlődik *Egy líbbe több anyabölcső is van* (Kd)

anyácska *anyácska* [-'t, ~'ja] fn az édesanya megszólítása *Anyácskám, se-gíccs rajtam!* (Sz)

anyacsavar *anyacsavár* [-t, -ok, -ja] fn csavarnak az orsóra rácsavarható része

anyadohány *anyadohány* [-t, -ja] fn első törésű dohány

anyafa *anyafa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a szőlőtöke legfejlettebb venyigéje, amelyet lugasodni hagynak *Az genge lesz anyáfágnak* (Nd)

anyaföld *anyaföld* [-et, -je] fn a föld mint mindennek éltetője és felnevelője *Máj betakar az anyaföld* (Bf)

anyag *anyag* [-ot, -ok, -a] fn **1.** matéria; **2.** ruhaanyag *Hány méter anyag kel ety kabátra?* (Kg)

anyagylkos *anyagylkos* [-t, -ok, -ja] fn aki az anyját meggyilkolta

anyai *anyaji* mn **1.** anyához tartozó *Sokat ki kel álni az anyai szívnek!* (F); **2.** az anya rokonságához tartozó *Anyaji ágon keves a rokonsága* (Tát)

anyajegy *anyajegy* [-et, -ek, -je] fn veleszületett folt, szemölcs a bőrön *Anyajegy van az orcáján* (Tg)

anyajuh *anyaju* [-ot, -ok, -a] fn nőtény juh, amelynek bárányai vannak

anyakanca *anyakanca* [-'t, ~'ja, ~'k] fn csikós kanca

anyakaptár *anyakaptár* [-t, -ok, -ja] fn anyát pároztató méhkaptár

anyakönyv *anyakönyv* [-et, -ek, -e] fn matrikula *Az anyakönyvbe írjág be a gyermekeket, mikör mekszületik* (Bk)

anyakönyvvezető *anyakönyvvezető* [-t, -k, -je] fn az anyakönyvi hivatal vezetője

anyalevél *anyalevél, anyalevél* [-et, -ek, -e] fn **1.** a szenna levele; *Bolia Sennae* *Az anyalevel a legjop hashajtó* (R); **2.** a dohány jól fejlett, legértékesebb levele

anyalog *anyagol* [-lgok, -lgo, -sz] tn ige kelleetlenül teszi a dolgát *Inkáp hagyd abba, mint hogy itt anyaloksz* (Mi)

anyámasszony *anyámasszony* [-t, -ok, -ja] fn [] *Anyámasszony katonája 'gyáva, ügyetlen férfi' (E)*

anyaméh *anyamé, anyaméjj, anyamí* [-het, -hek, -e] fn méhanya

anyanyelv *anyanyelv* [-et, -ek, -e] fn az elsőnek megtanult nyelv, melyet legjobban beszélünk

anyányi *anyányi* mn kifejezett, érett, felserdült *Anyányi gyermek vóutam, bírtam a munkát (T)*

anyanyúl *anyanyúl* [-at, -ak, -ja] fn nőstény fias nyúl

anyaország *anyaország* [-ot, -ok, -ja] fn vmely ország az elszakadt területeihez való viszonyában

anyaöl *anyaöl* [-et, -ek, -e] fn az édesanya öle

anyarács *anyarács* [-ot, -ok, -a ~ csa] fn kicsi drótkalitka, amelybe az anyaméhet zárják *Hogy az anya sok petét ne rakjon, fétészik az anyarácsot (S)*

anyarozs *anyarozs* [-t, -ok, -ja] fn a rozs kalászában feketés színű élőszködő gomba; *Secale cornutum*

anyás *anyás* mn anyjához túlzottan ragaszkodó *Ez a kissebbik sokkal anyásab, mint a nagy (Ke)*

anyaság *anyaság* [-ot, -a] fn az az állapot, hogy vki anya

anyásítás *anyásítás* [-t, -ja] fn anyátlan méhesládának anyával való ellátása

anyáskodik *anyáskodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige anya módjára túlzottan törődik vkivel *Nem hagyom, hogy így anyáskoggyon velem, nem vagyok puja (Ke)*

anyaszéna *anyaszéjna, anyaszéjna, anyaszína* [-'t, -'ja] fn első kaszálású széna

anyaszomorító *anyaszomorítóú, anyaszomorjéttóú* [-t, -k, -ja] fn (tréf, pejor) vásott, rossz gyerek

anyaszült *anyaszült* mn ~ meztelen teljesen meztelen *Anyaszült pucíron fűrdött (Sz)*

anyatej *anyatej* [-et, -e] fn szoptató anya teje *Az anyatejet nem pótolni semmi*

(E) [] *Az anyatejjel szopta magába 'korán megtanulta'*

anyátlan *anyátlan* mn **1.** anyját vesztett *Mid bőűgöl, mint az anyátlan bõrnyú! (R); 2.* akinek meghalt az anyja *Három anyátlan gyermekkel mit tuggyon csinálni maga (R)*

anyatoll *anyatollu, anyatalu* [-t, -k, -ja] fn fiatal baromfi pihéje nyomán lévő tollazat *Mijen szípen mutatkozik mán ezen a csírkén az anyatalu (Sz)*

anyjoka *annyoka* [csak birt. jelesen] fn anyósa *Míg ílt az annyokom, sose főűsztem, ű vóút a gazdasszony (R)*

annyi *annyi* mut. névm olyan mennyiségű [] *E csak annyi, mint mesébe a holnemvóút 'bizonytalan' (Sz); Annyi pénzze vam, mint a pejva 'sok pénze van'; Neki már annyi 'vége van' (Ksz)*

annyi-amennyi *annyi-amennyi* htl névm nem sok, valamicske *Kompirom is van annyi-amennyi, tavaszik csak kitar (Csl)*

annyiba hagy *abbahagy* [-ok, -ol, -ott] ts ige félbehagy, nem folytat *Mikor osztán kítátotta rám a száját, hát én se hatyam annyiba (Gl)*

annyiba marad *annyibamarad* [-t] tn ige abbamarad, nem folytatódik *Beszíltgettiünk is rúlla, de osztán csak annyibamaratt (Bf)*

annyiból *annyiból, annyibúl, annyibú* hsz abban a tekintetben, abból a szempontból *Annyibúl mégis jóú vóút, hogy nem csõrgott a nyakugba az essõű (R)*

annycska *annycska* mut névm annyi kevés

annyifelé *annyifelé, annyifele* hsz olyan sok felé *Annyifelé vákta, hogy mindnek jussom belõűlle (R)*

annyiféle *annyiféűle, annyifélle* mut névm l. **annyifajta**

annykika *annykika* mut névm l. **annycska**

annyira *annyira* hsz **1.** oly nagyon *Annyira szeretik a tőűtőkáposztát, hogy majd belefulnak (Csl); 2.* oly messze *Annyira van ide, mint a vasút (R)*

annyira-mennyire *annyira-mennyire* hsz valamennyire, félig-meddig *Mektáamaz-gatta annyira-mennyire, oszt othatyta* (Sz)

anyó *anyó* [-t, -k, -ja] fn idős asszony *Úgy nézel ki ebbe a kendőbe, mint egy vín anyó* (Tg)

anyók *anyók* [-ot, -ok, -ja] fn anyaszárnyas *Minek hatytad meg azokat az anyók libákat, vének mán!* (R)

anyós *anyós* [-t, -ok, -ja] fn (vál) a házastárs anyja *Anyómsom jó* kalácsot süt (P) [] *Ugy jó* az anyós, ha porhanyós 'holtan jó az anyós' (P)

anyósnakvaló *anyósnakvaló* [-t, -ja] fn az udvarló anyja *Vigyázz, mér még az anyósnakvaló is menyecske, oda még nem kél meny* (R)

anyósnyelv *anyósnyelv* [-et, -ek, -e] fn tigrislevél; *Sansevieria*

anyu *anyu* [-t, -ja] fn anya (kül megszólításként) *Anyu ément a pijacra* (R)

apa *apa* [-'k, -'k, apja] fn az a férfi, akinek gyereke van *Hallom, tés apa lettél* (Ho) [] *Apa nélkül termett* 'törvénytelen gyermek' (Tát)

anyuka *anyuka* [-'t, -'k, -'ja] fn l. **anyu**

annyuk *annyuk*, *annyok* fn feleség

apaállat *apaállat* [-ot, -ok, -ja] fn hím tenyészállat

apáca *apáca* [-'t, -'k, -'ja] fn szerzetesnő

apácalilium *apácalilijom* [-ot, -ok, -ja] fn üde halványzöld, szív alakú, nagy levelű, tölcséres, illatos fehér virág; *Hosta plantaginea* *Az apácalilijom az árnyigba virít sokat* (Pk)

apacsgallér *apadzsgallér, apadzsgallér* [-t, -ok, -ja] fn vízszintesen szabott előrészével a nyak két oldalán egymástól gombolódó, kihajtott gallér *Apadzsgallérral varatom a ruhám* (Fra)

apad *apad* [-t] tn ige **1.** szintje lejjebb száll; **2.** tömegében (száradás miatt) csökken, fogy *Ez a mok frissen van csípelve, még apadni fog* (R)

apadás *apadás* [-t, -ja] fn az apad ige cselekvése

apai *apaji* mn **1.** az apához tartozó, vele kapcsolatos; **2.** az apa rokonságához tartozó *Az apaji nagybáttya biró* *vó* (Tr) [] *Apajit-anyajit belead* 'mindent megtesz, ami tőle telik' (R)

apály *apáj* [-t, -ja] fn a tenger apálya

apás *apás* mn apjához túlságosan ragaszkodó gyermek

apaság *apaság* [-ot, -a] fn az a tény, állapot, hogy valaki apa

apaszt *apaszt* [-ott] **1.** csökkent, apadást okoz; **2.** terhén vemhesség miatt csökkenti tejhozamát *Mán apaszt a tehen, pedig még mikor fog elleni!* (R)

apátlan *apátlan* mn apjavesztett *Nem jó*, ha a *fijúgyermek apátlan nő fél* (R)

apellál *apellál* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** föllebbez; **2.** tiltakozik *Hoty fog it nekem apellálni!* (R) [] *Ha nem teccik, appelláj, itt a seggem trombitáj!* 'nem vonom vissza, amit mondtam, bármit csinálsz is' (R)

ápert *ápert* hsz l. **áper**

áper *áper* te hsz nyíltan, kereken *Megmontam neki áper*, hogy rám ne számíccson (Cs)

áper *áper* ten hsz l. **áper**

apjuka *apjuka, apjoka* [-'t, csak birt. szjelesen] fn apósa

apó *apó* [-t, -k, -ja] fn **1.** idős bácsi; **2.** nagyapa *Apó ément a telepre* (R) [] *Elébb apó*, azut *anyó!* 'tartsuk be a sorrendet' (R)

ápol *ápol* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** beteget gondoz *Ugy ápoli, mint az ídesannyát* (Gl); **2.** rendben tart, gondoz *Ápolom eszt a malacot, de nem fejlődik semmit* (Gl)

ápolás *ápolás* [-t, -ja] fn az ápol ige cselekvése

ápolgat *ápolgat* [-ok, -ol, -ott] ts ige szeretettel odaadással ápol

ápoló *ápoló* [-t, -k, -ja] fn aki vkit, vmit ápol *A jányom ápoló a bőűcsőűdebe* (Mi)

ápolónő *ápolónő* [-t, -k, -je] fn betegápolásra képesített nő Vö. szesztra

áporodik *áporodik, áporodik* [-ott] tn ige állottá, bűdössé válik *Zárt hejísígbé könnyen áporodik a levegőj* (Gl)

áporodott *áporodott, áparadatt* mn állott, megbűdösödik *Vidd innét eszt az áporodott lötyyöt!* (Gl)

após *apóys* [-t, -ok, -ja] fn (vál) a házastárs apja *Apóysomék is it laknak nem messze* (Th). Vö. apjuka

apósnaivaló *apóysnaivaló* [-t, -ja] fn az udvarló apja *Az apóysnaivaló még maga is szemreivaló embér* (Bf)

apostol *apostól* [-t, -ok, -a] fn 1. Jézus 12 tanítványának valamelyike; 2. az apostolok cselekedeteit tartalmazó könyv *Minden misén olvasnak a apostólbú* (Sz) [] *Az apostolok szekerén 'gyalog'* (Sz)

apparát *aparát* [-ot, -ok, -ja] fn (új) készülék, szerkezet *Ha rájönnek, hoty pájinkát főjz, megbüntetik, még az aparátot is elveszik* (Bf)

applikál *aplikál* [-ok, -sz, -t] ts ige rátétet, ráilleszt, rávarr *Aplikáni fogja a ruhámot* (Fra)

applikálás *aplikálás* [-t, -ok, -ja] fn 1. az applikál ige cselekvése; 2. rátétes díszítés *Mijen szép ez az aplikálás* (Pf)

apprehendál *aprehendál* [-ok, -sz, -t] tn ige neheztelöleg nyilatkozik *Nincs igazat, hijába is aprehendálsz* (R)

apretúra *apretura* [-'t, -'ja] fn fekete cipőfesték *Kend be apreturával, osz jó* lessz (Tú)

apraja-nagyja *apraja-naggya* szragos fn felnöttek, gyermekek együtt

apránként *apránként, apránként* hsz kis részletekben, fokozatosan

április *április* [-t, -ja] fn az év 4. hónapja [] *Április bolonygya 'április 1-én megréfált ember'* (Csl); *Áprilist járat vkivel 'bolonddá tesz vkit'* (Csl)

áprilisi *áprilisi* mn áprilisban történő, ahhoz kapcsolódó

apricsó *apricsó* mn kicsi, parányi, apró *Ojan apricsó* ez a

krumpli, hoty semmi hasznát nem vesszük (Ff)

aprintyó *aprintyó* mn l. **apricsó**
aprint *aprint* [-ok, -ol, -ott] ts ige l.

aprit

aprints *aprics* isz szaladj innen, usgyé *No, aprincs, it se lássalak* (Np)

aprit *aprit, apréjt, aprjét* [-pok, -ol ~-sz, -ott] ts ige 1. apróra vág, tör, tép *Apriccs a tějbe kenyeret* (Vs); 2. apróz, szaporáz *Igen aprította a szójt* (Vs) [] *Vam mit aprítani a tějbe 'jómodú, gondtalanul él'* (Tát)

apró *apró* I. mn 1. kicsi (darabokból, egyedekből álló); 2. még kicsi; II. [-t, -ja] fn 1. aprópénz *Nincs apró* *Julis néni?* (Ho); 2. valaminek az apraja *Az apró szeggyitek külön* (Ho); 3. töltött képoszta közé vágott hús és káposzta *Én az apróját jobban szeretem, mint a töjtelikjít* (R) [] *Kifizeti apró* *pindzél 'megsértik, megalázzák'* (R)

apróbojtorján *apróbojtorján, apróbojtörjáng, apróbojtörváng* [-ot, -ok, -ja] fn l méternél magasabba is megnövő, szörös, szagatott szárnyalt levelű, sárga füzérvirágú gyógynövény; párlófű; Agrimonia eupatoria L. *Az apróbojtörjángot tejának főjzve köhögés ellen isszák* (B)

apró-cseprő *apró-cseprő* mn nagyon apró, jelentéktelen, hasznavehetetlen *Minek szeded össze aszt az apró-cseprő mörkőyot!* (Ke)

aprócska *aprócska* mn apró-cseprő, kicsi *Aprócska még ez a kompír, nincs mit enni belőjle* (R)

apródonként *apródonként, apródonkint, apródonkijént* hsz apránként, lassanként *Apródonkijént észáncsa a szomszjét kertyiét* (Gy)

aprófa *aprófa* [-'t, -'ja] fn 1. gyújtós *Vágj mán ety kis aprófát!* (Tg); 2. aprított tűzifa *Az aprófát kazalba raktuk száradni* (R)

aprójóság *aprójóság* [-ot, -a] fn baromfi

aprókáposzta *apróukáposzta* [-'t, -'ja] fn **1.** tejföls káposztaleves *Habárd be az aprókáposztát* (R); **2.** rakottkáposzta *Nincs rizsám, hoty főznenék ety kis aprókáposztát* (E); **3.** párolt káposzta *Csinájj a hushoz aprókáposztát* (Csl)

aprólék *aprólélik, aprólik apróljék* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** levágott szárnyasok, nyúl végtagjai és belső ehető szervei *Meksütöm az apróljékot* (Fp); **2.** töltött káposzta közé aprított hús és káposzta *Aprólikot is tegyél hozzá* (Vs)

aprómarha *aprómárha* [-'t, -'ja] fn l. **aprójószág**

aprónagyszósz *aprónatyszósz, aprónatyszöz* [-t, -je] másodosztályú szósz, amelyből a szálszószot kigereblyézték *Az idéjn csak tizenöcs csirám vójt aprónatyszözbü* (S)

aprópénz *aprópínz, aprópinz* [-et, -e] fn fémből készült váltópénz *Elfogyott az aprópidzem* (Tát) [] *Kifizeti aprópinzdel 'röviden, kurtán elintézi'* (Tát)

aprós *apróys* mn amelyben sok az apró *Igen apróys ez a kompír* (R)

apróság *apróság* [-ot, -ok, -a] fn **1.** csekélység *Minden apróságír felfuji magát* (R); **2.** kisgyerekek *Küdd el innen az apróságat* (Vs)

aprószentek *aprószentek* [-e] (vall) **1.** azok a kisdedek, akiket Heródes legyilkoltatott *Ki tudná, hányan vójtak az aprószentek* (Csl); **2.** ezek ünnepe, dec. 28. *Aprószentekre mindig esik valami csapadék* (Csl)

aprószósz *aprószósz* [-t, -je] fn harmadosztályú, rövid szálú szósz, csepű *Az aprószózbül zsákat szövünk* (G)

aprószósznyüst *aprószósznyüst* [-öt, -ök, -je], *aprószósznyüst* [-ét, -ék, -je] fn zsákvázon szövésére használt, durva fonalból készült nyüst *Ippensígvé lehetne aprónyüstét is keríteni* (S)

aprószószvászón *aprószószvászóny* [-natt, -nak, -ja] fn aprószószból szőtt durva vászon, zsákvázon *Marat méjg*

ety kis aprószószvászóny, jóy lesz főydozni (S)

apróvirág *apróvirág* [-ot, -ok, -ja] fn kerti viola, *Matthiola incana Rengeteg apróvirág van a kertibe* (Szgy)

apróz *apróyz* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** kis léptekkel, de szaporán jár *Igen apróyzod a lípist* (R); **2.** apróra vág *Paprigát apróyzok lecsónak* (Fra)

aprózás *apróyzás* [-t, -ja] fn aprítás *Mekkeszhessük az apróyzást* (Fra)

apu *apu* [-t, -ja] fn (kedvesk) édesapa

apuci *apuci* [-t, -ja] fn l. **apu**

apuka *apuka* [-'t, -'ja] fn l. **apu**

apus *apus* [-t, -ja] fn l. **apu**

ár¹ *ár* [-at, -ak, -a] fn **1.** árunak pénzben kifizetett értéke *Elitta a tehén árát* (R); **2.** vmiért cserébe adott érték *Szezelemnek könny az ára* (Mi)

ár² *ár* [-at, -ja] fn áramló víztömeg *Egísz fákot sodor az ár* (Tg) [] *Uszik az árral 'a többség téves felfogása mellé áll'* (Tg)

ár³ *ár* [-at, -ak, -ja] fn hegyes végű, nyeles lyukasztó szerszám

ár⁴ *ár* [-at, -ja] fn területmértékegység 100 m² *Száz ár mán ety hektár* (D)

arab *arab* mn sötét pej

araböltés *araböltés* [-t, -ek, -je] fn az előrajzolt formát teljes szélességében kitöltő hosszú laposöltés *Az araböltést nagyop felület kitöltésjére használjuk* (Fra)

arabs *araps* mn l. **arab**

árad *árad* [-t] tn ige **1.** (folyóvíz) duzzad, emelkedik *Megint árad a Latörca* (Tg); **2.** vmiből bőven ömlik *Csak úgy árad a víz ebbül a csabbul* (Sz); **3.** nagy erővel áramlik *Érzed, hogy árad be a fris levegőj?* (Sz); **4.** özönlik, tódul *Ijenkor mán csak úgy árat a níp a búcsúra* (Csl)

áradás *áradás* [-t, -sa] fn a folyó vízszintjének emelkedése *Áradáskör mek se lehet közelíteni a legelőjket* (R)

áradat *áradat* [-ot, -a] fn emberek özönlése *Jött a sok katonaság, mint az áradat* (Kg)

áradozik *áradozik, áradazik* [-ok, -sz, -t] tn ige lelkendezve, bőbeszédűen nyilatkozik *Mindig a pujájáru! áradozik* (Tát)

aragol [-ok, -ősz, -öt] ts ige fiatal szőlőültetvények alá földet forgat *Hajnalhasattátul vakullásig aragótunk a cotegebe* (Tb)

áram *áram, árom* [-ot, -a] fn villanyáram

aranka *aranka, aranyka* [-'t, -'ja] fn erősen futó sárgás élősdű növény; *Cuscuta A lúherét befutotta az aranka* (F)

arankás *arankás, aranykás* mn arankával befutott *A lucernya is aranykás* (Sz)

arany *arany, aran* [-at, -ok, -a, -ja] fn **1.** nagy fajsúlyú, sárga nemes fém; **2.** aranypénz; **3.** megszólítás *Gyere ide, aranyom!* (Mi) [] *Tiszta, mint az arany 'nagyon tiszta'* (T); *Tiszta az aranytól 'nincs aranytartalma'* (Sz); *Nem mind arany, ami fénylik 'a látszat csal'* (Bé); *Ki korán kél, aranyat lel 'jó idejében hozzálátni valamihez'* (P); *Minden aranyá válik a kezében 'szerencsés'* (Si); *Aranyért se lehet kapni 'nagy hiánycikk'* (Pk); *Az aranyból is elcseppen 'számítani kell veszteségre is'* (Kg); *Aranyat ér 'nagyon értékes'* (Ng); *Ha aranybul vóna, akkor sem kellene 'a gazdagsága sem teszi értékesé'* (Bá)

aranyalma *aranyalma, aranyálma, aranyáoma aranyáma* [-'t, -'k, -'ja] fn **1.** szép, sárga apró almafaj (Té); **2.** gömb alakú karácsonyfadísz *Az aranyámák széjépm mutatnak a fán* (G)

aranybánya *aranybánya, arambánya* [-t, -k, -ja] fn **1.** bánya, amelyből aranyat termelnek ki; **2.** jól jövedelmező hely, vállalkozás *Neki aranybánya vóut a rak-tár* (Bf)

aranycsillag *aranycsillag, arancsil-lag* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** arany szímű, csillag alakú rangjelzés; **2.** megszólítás *Hazajöttél. drága aranycsillagom!* (Be)

aranyélet *aranyélet, aranyilet* [-et, -e] fn nagyszerű élet *Aranyilete van a mē-lett az áldot jóu ember mēlett* (R)

aranyér *aranyér, aranyēr* [-et, -ek, -e] fn végbélnyílás körüli visszértágulás

aranyeső *aranyesső* [-t, -k, -je] fn **1.** tavasszal nyíló, sárga fürtös virágú díszcserje; *Laburnum anagyroides*; **2.** rügyfakadás előtt nyíló, sárga virágú díszcserje, aranyfa; *Forsythia suspensa* *Az aranyessőt hajtatni is lehet* (Sz)

aranyfog *aranyfog* [-at, -ak, -a] fn arannyal bevont műfog

aranygaluska *aranygaluska, aranha-luska* [-'t, -'k, -ja] fn kelt tészta gombócok cukros dióban forgatva, rétegesen összerakva és megsütve *Törj ebből az aranyhaluskából* (Gy)

aranygyűrű *aranygyűrű, aranygyü-rőü* [-t, -k, -je] fn aranyból készült gyűrű *Minden újjára kén egy aranygyűrűü* (Si)

aranyhal *aranyhal, aranhal* [at, -ak, -a] fn élénkpiros kisebb díszhal [] *Aranyhalat fogott vele 'szerencsés házasságot kötött, szerencsés kapcsolatot teremtett'* (Gl)

aranyhegy *aranyhegy* [-et, -ek, -e] fn **1.** aranyból való hegy a mesében *Hát ec-cēr élínek az aranyhetyhez* (Sz); **2.** nagy gazdagság *Aranyhegyeket ígért nekem* (Té)

aranykorona *aranykorona* [-'t, -'k, -'ja] fn **1.** (orv) aranyból készült fogkorona *Títess aranykoronát* (T); **2.** (rég) aranypénz

aranylakodalom *aranylakodalom* [-mat, -mak, -ma] fn a házasságkötés 50. évfordulója

aranylánc *aranylánc, aranlánc* [-ot, -ok, -ja] fn aranyból készült nyaklánc v. óralánc

aranyóra *aranyóra* [-'t, -'k, -'ja] fn arany tokba foglalt óra [] *Kellene neki minden, aranyóra láncostul 'túlásagosan nagyok az igényei'* (Csf)

aranyos *aranyos, aranyas* **I.** mn **1.** arannyal díszített *Talpig aranyba vót, még a cipőüje is aranyos vóut* (Tk); **2.**

bájos, gyönyörű; **II.** fn megszólítás *Hol adik a jegyet, aranyos?* (Tg)

aranyosstigline *aranyosstigline* [-et, -ek, -je] fn tengelice; *Carduelis carduelis*

aranyoz *aranyoz* [-ok, -ol, -ott] ts ige arannyal von be

aranyozás *aranyozás* [-t, -ja] fn **1.** az aranyoz ige cselekvése; **2.** aranybevonat *Erül a gyertyatartóyrul is lekopot mán az aranyozás* (Bf)

aranypalvin *aranypalvin* **1.**
aranypármen

aranypármen *aranypármen, aranypármin, arampármin, aranypármint* [-ot, -ok, -ja] fn piroosan csíkozott arany-sárga héjú nagy, téli almafaj

aranyranett *aranyrenet* l. **aranypármen**

aranyrózsa *aranyrózsa* [-'t, -'k, -'ja] fn 1-2 m magasra növény, apró sárga tömött virágú dísznövény, kúpvirág; *Rudbeckia laciniata* *Hozz ecs csokor aranyrózszát* (Ho)

arany-sárga *arany-sárga, aransárga* mn az aranyéhoz hasonló sárga színű *A lötácsnak van ojan arany-sárga virágja* (Bf)

arany-szín *arany-szín, aránszín* fn az arany színéhez hasonló szín *Fekete ruhája aránszín csikokká vóyt átszúve* (Bó)

arany-szívü *arany-szívü, aránszívü* mn jószívü *Eszem aszt az aranszívü feleségemet* (Bó)

arany-szőke *arany-szőke, aranszőke* mn aranylóan szőke *Tiszta aranszőke haja vóyt, mikor kicsi vóyt* (Bcs)

arany-szörü *arany-szörü, aranszörü* mn (a mesében) selymes, gyapjas *Vóyt annak a pásztornak egy aranszörü báránkája* (Tg)

arany-tinóru *arany-tinóru* [-t] fn sárga hasú, barna kalapú ehető tinóru; *Boletus chriseuteron* *Levezsbe nem jóy az arany-tinóru* (D)

arany-vessző *arany-vessző* [-t, -k, -je] fn sárga fészkes virágú évelő növény; *Solidago canadensis* *Az arany-vessző igen gyorsán tñrjed* (Pk)

aranyvirág *aranyvirág, aramvirág* [-ot, -ok, -ja] fn kedveskedő megszólítás *Gyere ide, aramvirágja annyának* (K)

aranyvíz *aranyvíz, aramviz* [-et, -je] fn karácsony éjszaka 12 órakor a kútból merített víz, amelyet a tehénnel itattak, hogy több tejet adjon *Én nem hiszek a babonába, de az aramviz asz csakugyan igaz* (K)

arasz *arasz* [-t, -ja] fn (rég) az oldalt kinyújtott hüvelyk- és kisujj közötti távolságnak megfelelő mértékegység [] *Nem arasszal mérík az embert 'nem tete teszi az embert'* (K)

arasznyi *arasznyi* mn egy arasz hosszúságú

araszol ~ [-ok, -ösz, -öt] ts ige sarlóval füvet, dudvát szed *Eric's csak, fíjam, araszóy ety kizs gaszt a tehennek!* (Tb)

áraszt *áraszt* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** (vizet) áradni készlet *Sok essőy patakot áraszt* (Ho); **2.** magából kibocsát, kisugároz *Csak úgy árasztí a lúszagot a ruhád* (Ho)

arat *arat* [-ok, -ol, -ott] ts és (tn is) ige **1.** érett szemes terményt levág; **2.** sarlóz *Arass a dísznőynak csinált!* (R); **3.** eredményt ér el [] *Arat a halál 'sok ember elpusztul egyszerre'* (R); *Ki mint vet, úgy arat* 'olyan eredményre számíthatunk, amelyet munkánk alapján érdemelünk' (Ho); *Ki szelet vet, vihart arat* 'aki vizályt szít, maga is háborúságba keveredik' (Tg); *Erőy akarát végül díjadalt arat* 'összefogásban az erő' (Mu)

aratás *aratás* [-t, -ja] **1.** az arat ige cselekvése; **2.** ennek ideje *Aratáskő van a legmelegebb* (Vr); **3.** az évi gabonatermés [] *Aratáskő jég alá hóytt az apja 'zabigyerek'* (R)

aratási alma *aratási alma* [-'t, -'k, -'ja] fn koraerő édes alma

arató *aratóy* [-t, -k, -ja] fn (mn ign is) a gabona aratását végző személy

aratóbál *aratóbál* [-t, -ok, -ja] fn aratás végeztével rendezett táncmultság

aratódik *aratóüdik* [-ott] tn ige arattatik *Mék tábla fog előűször aratóüdni* (Sz)

aratógazda *aratógazda* [-'t, -'k, -'ja] fn (elav) aratóbanda vezetője *Az aratóguzda is annyit kapott, mint a többi* (T)

aratógép *aratógép* [-et, -ek, -e] fn gabona aratására szolgáló gép

árbóc *árbóc, árbug* [-ot, -ok, -a] fn az abora tetejének négy tartórúdja

arc *arc* [-ot, -ok, -a] fn (új) ábrázat *Mekfokta a nap az arcum* (K) [] *Ojan az arca, mint a télire eltett alma 'rancos, öreg'* (Mu); *Aki az őrrát levágja, egész arcát meggyalázza 'ne akarjunk rosszat'* (K) Vö. orca

arckép *arckép, arckíp* [-et, -ek, -e] fn fénykép *Tennap vóutam arckípet csináltatni* (R)

arcvédő *arcvédőü, arcvídőü* [-t, -k, -je] fn a méhész arcát védő sűrű drótháló *Vét fē az arcvédőüt, mēr összecsipnek a mihek* (S)

arcvonal *arcvonāl* [-at, -ak, -ja] fn (kat) front *Kint hārcoltunk az arcvonalba* (T)

arcvonás *arcvonás* [-t, -ok, -a] fn az arc jellegét meghatározó vonalak *Ojan szíp arcvonásaji van* (Tg)

árenda *árenda* [-'t, -'k, -'ja] fn (rég) haszonbérlet *Kiatta a házát árendába* (Rf)

árendál *árendál* [-ok, -sz, -t] ts ige bérel *Mán ríges-rígen ű árendáli a házat* (Bf)

árendás *árendás* **I.** fn haszonbérelő *Kiadnám, de nem lelek rá árendást* (Pk); **II.** mn haszonbérbe adott v. vett *Árendás föüdet használt.*

árgyélus *árgyéus, árgyéüus* [-'t] fn (bosszúság kifejezésére) *Hol a árgyé-luzsba vóütál?* (Sz)

ária *ária* [-'t, -'k, -'ja] fn dalszerű magánének *Egyép sincs abba a rádijó-uba, csak árija meg árija* (R)

áriázik *áriázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** áriát énekel *Áriázik mám megint, a fene a törkát!* (R); **2.** hangoskodik

áristom *áristom* [-ot, -ok, -ja] fn (rég, tréf) börtön, zárka *A katonát, aki nem engedelmeskeded, bedukták az áristomba* (Or)

átalvető *átalvetőü, áttalvetőü* l. **általvető**

atazsér-, *atazséjr* [-t, -ok, -ja] fn konyhaszekrény üveges része *Ericus csak, vet ki a pohárokot az atazsérbú!* (K)

arkangyal *arkanygyāl* [-t, -ok, -a] fn magasabb rangú angyal *Tán āra vársz, hogy jönnek az arkanygyalok, oszt mekcsinálík hējeted!* (CsI)

árkász *árkász* [-t, -ok, -ja] fn (rég) védelmi vonalak építésére kiképzett katona *Ēn az árkasoknál szögáltam* (P)

árkol *árköl* [-ok, -sz, -t] ts és tn ige **1.** árkot ás; **2.** az elültetendő burgonyának fészkeket vág *Tik csak árkojjátok, ém majd vetem.* (Vs)

árkon-bokron *árkom-bokron* hsz keresztül-kasul [] *Árkom-bokron túl jár 'már messze jár'* (Sz)

árkos *árkos* mn gödrös

árkoscica *árkoscica* [-'t, -'ja] fn gyermekjáték *A fogó (cica) árogba ál, hogy elkapja az árkon át ugrálókat* (Km)

árkus *árkus* [-t, -ok, -ja] fn ívpapír

árleszállítás *árleszállítás* [-t, -ja] fn árcsökkenés *Uty hallani, hogy megin lesz árleszállítás* (Sze)

ármádia *ármádija* [-'t, -'k, -'ja] fn **1.** (rég) sereg, csapat; **2.** család *Ot vóüt az egíz Balog ármádija!* (P)

árnyal *árnyāl* [-ok, -sz, -t] ts ige (színes hímzésben, szövében) színfokozatokat hoz létre

árnyalat *árnyalat* [-ot, -ok, -ja] fn színfokozat

árnyalt *árnyālt* mn többféle színfokozatú *Árnyalt cernáva vartam ki a diszpárnát* (J)

árnyaltpiros *árnyaltpiros* mn lilás-piros

árnyék *árnyék, árnyík* [-ot, -a] fn **1.** megvilágított tárgyak mögötti sötét felület; **2.** hús, hűvös; **3.** árny, szellem, láthatatlan vmi [] *Nem ijed meg a saját árnyíkatul 'bátor'* (R); *Jó az örek fa árnyékába mekhuzóüdni 'jó az idösek*

tapasztalataira hallgatni' (Bá); *Még az árnyikátul is föl 'nagyon gyáva' (R); Saját maga árnyéka 'nagyon sovány' (Sz)*

árnyékol *árnyékol, árnyékol, árnyíkol* [-ok, -sz, -t] ts ige árnyékolat vet

árnyékos *árnyékos, árnyikos* mn árnyékba borított, hűvös

árnyékszék *árnyékszék, árnyékszékek, árnyékszék* [-et, -ek, -e] fn (elav) illemhely

árnyliliom *árnyliliom* [-ot, -ok, -a] fn l. **apácaliliom**

árok *árok, árak* [-kot, -kok, -ka] fn **1.** víz elvezetésére vajt sekély mélyedés; **2.** sánc [] *Az árogra fog elpusztítani 'mindenkitől elhagyva fog megöregedni összeférhetetlen természete miatt' (R); Átugrotta az árkat 'túljutott vmin' (Ho)*

árom *árom* [-ot, -a] fn l. **áram**

árpa *árpa* [-'t, -'ja] fn **1.** hosszú szálkás kalászu őszi és tavaszi gabona növény; *Hordeum*; **2.** ezzel bevetett földterület; **3.** ennek termése; **4.** szemárpa *Tán a hidektől jöt ki az árpa a szemeden? (Sz)*

árpadara *árpadara* [-'t, -'ja] fn árpából örölt dara

árpafő *árpafő* [-t, -k, -je] fn árpakalász

árpaföld *árpaföld* [-et, -ek, -je] fn árpával bevetett földterület *Mek kén nízni az árpaföldet, nincsen-í rajta víz (P)*

árpakenyér *árpakenyér, árpakenyír* [-et ~ -t, -ek, -je] fn árpalisztból süttött kenyér

árpakereszt *árpakereszt* [-et, -ek, -tye] árpakeverékből rakott kereszt

árpáskörte *árpáskörte* [-'t, -'k, -'je] fn l. árpával érő körte

árpaszálka *árpaszálka* [-'t, -'k, -'ja] fn az árpa kalászának hosszú szálkája

árpatarló *árpatarló* [-t, -k, -ja] fn **1.** a learatott árpa hegyes töve; **2.** mező. melyről az árpát learatták

árpatórek *árpatórek* [-et, -je] fn az árpa cséplésénél apróra zúzott polyva *Az árpatóreket inkáp csak tapasztásra használtuk (Pk)*

árpávalérő *árpávalérő, árpávalirő* mn korán érő (körte v. almafajta) *Az árpávalérő alma jó kásás (J)*

arra *ára* hsz **1.** a felé a hely felé *Ara mennyetek, ot nincs sár (T); 2. azon a helyen *Ara vannak a juhok, ni! (H); 3.* akkor *Ara jöttem be, mikor mán szúrkáltak egymást (H)**

arrább *árább* hsz **1.** kissé távolabb, odább *Tedd árább aszt a fazikot (Tág); 2. kissé távolabbi helyen *Úk még árább laknak, a templom fele (Tág)**

arrafelé *árafelé, árafele, árafele* hsz **1.** nagyjából az irányban *Arafele mentek, a naty tőnyfa iránt (Kd); 2. a szóban forgó helyen *Arafele is huncutok a jányok. (Kd)**

arravaló *áraló, áraló* mn rátermett *Ha árravaló asszon let vőuna, megbecsülte vőuna az ura (Kg)*

arrébb *árébb, árébb* hsz l. **arább**

arról *áról, arúl, arú* hsz abból az irányból *Árú jön a borulat, ne (Bá)*

arrunnan *árunnan* hsz l. **arról**

arrunnat *árunat* hsz l. **arról**

arrunnen *árunnen* hsz l. **arról**

arrunnet *árunnet, árunnet* l. **arról**

arsó *arsó* [-t, -k, -ja] fn l. **orsó**

árt¹ *árt* [-ok, -ol, -ott] tn ige bajt, kárt okoz [] *Ha nem használ, nem is árt 'nem lesz tőle semmi baja' (K); A légynek sem árt 'szelid' (K); Ne ársd más dőugába' ne avatkozz mások ügyeibe' (K)*

árt² *árt* [-ok, -ol, -ott] ts ige beleavatkozik *Minek ártod magad a más dőugába! (Tk)*

ártalmas *ártalmas* mn káros

ártalmatlan *ártalmatlan* mn nem káros

ártalom *ártalom* [-mat, -ma] fn baj, károsodás

ártány *ártány, áltán* [-t, -ok, -ja] fn herélt sertés

ártánymalac *ártánymalac* [-ot, -ok, -ja] fn herélt malac *Az áltánymaladzbú van a jó hizó (S)*

ártatlan *ártatlan* **I.** mn **1.** erkölcsileg romlatlan; **2.** (jogilag) nem vétkes; **II.** fn ártatlan személy *Hogy álszik a kis*

ártatlan [] *Ártatlan, mint a ma született bárány* (~gyerek)'teljesen ártatlan' (Dr)

ártatlanság *ártatlanság* [-ot, -a] fn büntelenség, romlatlanság *Ó te, ártatlanság netovábbja!* (Ho)

ártel *ártél, értél* [-t, -ok, -ja] (jó) kézműves szövetezet *Hónab beviszem az ártelba a neccet* (Sze) Vö. or. артель, ukr. артіль 'ua'

ártér *ártér* [-et, -ek, -e] fn az a terület, amelyet a folyó el szokott árasztani *A Latrcának igen nagy ártere van* (Sz)

ártézi kút *ártézi kut, ártézi kut* [-at, -ak, -ja] fn fúrott kút

articsóka *árticsóka, árticsóka* [-'t, -'k, -'ja] fn **1.** bogáncsféle főzeléknövény; *Cynara scolymus*; *Még nem virit a articsókánk* (Bu); **2.** ennek a virága, ill. a belőle készült főzelék *Ma árticsóka lesz ebédre* (He)

ártó *ártó* mn ártalmas *Annak ojan ártó szeme van* (Ke)

árok ~ [-rkok, -rkok, -rka ~-ja] fn víz elvezetésére ásott mélyedés *Falun szombatonkjént mindenki kipucoja az árkot a háza előtt* (Tk) [] *Akkor mondunk hoppot, amikor átugorjuk az árkot 'a végén értékeljük a munkát'* (Tk); *Árkonbokon túl van 1.* 'minden megtörtént már vele'; **2.** 'messze jár' (R)

áru *áru, árú* [-t, -k, -ja] fn (*vál*) portéka

áru *árul* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** áruba bocsát, megvételre kínál; **2.** árucikkek eladásával foglalkozik; **3.** áru eladásával pénzt keres [] *Petrezsejmet árul 'nem viszik táncba'* (R); *Zságbamacskát árul 'tudatosan homályban tart vmit'* (F); *A bódba nem árulnak eszet 'okosnak születni kell'* (Bs)

áru *áru* [-t, -ja] fn **1.** eladás; **2.** az a tény, hogy vki vmit elárul *Áru* *ásír akasztás jár* (Sz)

áru *áru* [-t, -ja] fn az áru

áru *áru* [-ok, -ol, -ott] tn ige vkinek a ballépését ártó szándékkal közli másokkal

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn aki gyakran áru

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn hitszegő

áru *áru* **I.** mn **1.** akinek egyik vagy mindkét szülője meghalt; **2.** társtalan, magányos; **3.** szerencsétlen, szánalmas; **II.** [-'t, -'k, -'ja] fn árva gyermek; **III.** msz mindössze *Két árva tyukom vógt, aszt is elvitte a dög* (R) [] *Nem szógl egy árva szógl sem 'hallgat'* (Tát)

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn hitszegő

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn hitszegő

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

áru *áru* [-t, -k, -ja] fn apró, bársonyos, sárga, kék v. tarka virág, Viola; ill. ennek kerti változata, Viola Wittrockiana

árverés *árverés, árverjés* [-t, -ek, -je] fn értékek nyilvános eladása a legnagyobb árat kínálóknak *Ha a paraszt nem tudot fizetni, a vagyonát árverésen elatták* (Ba)

árverez *árverez* [-ek, -el, -ett] tn és ts ige vagyontárgyakat árveréssel árusít *Régen sokszor árvereszték a faluba* (Ba)

árvíz *árvíz* [-et, -ek, -je] fn vízáradás [] *Örül, mint hetyeniek az árvíznek 'nem örül'* (G)

ás *ás* [-ok, -ol, -ott] ts ige a talajt ásóval feltölti v. mélyedést hoz létre benne [] *Aki másnak vermet ás, maga esig bele 'aki másnak rosszat kíván, maga jár pórul'* (T)

ásás *ásás* [-t, -ja] fn **1.** az ás ige cselekvése; **2.** e művelet eredménye *Ne lőpj az ásásra* (R)

ásít *ásít, ásít, ásított* [-ok, -ol, -ott] tn ige ásítást művel

ásítás *ásítás, ásítottás* [-t, -ja] fn **1.** az ásít ige cselekvése; **2.** rúd, nyél behasított részének nyílása *Jó nagy ásítottás van ennek a gerebjének* (Np)

ásítózik *ásítózik, ásítózik, ásítottzik* [-ok, -ol, -ott] tn ige gyakran ásít *Tán esni fok, hogy annyira ásítózol* (Tg)

áskál *áskál* [-ok, -sz, -t] ts ige ásoogat *Mindig a fák tövit áskáli* (Kg); **2.** vájkál *Asz hiszet, többet fog tőjni az a tyuk, hogy mindig a seggibe áskálsz* (Tg)

áskálódik *áskálódik* [-ok, -ol, -sz, -ott] tn ige intrikál

áslógos *áslógos* mn részeg *Jó áslógos a koma, keskeny neki az út* (Té)

ásó *ásó* [-t, -k, -ja] fn szerszám, amellyel ásnak [] *Ásó, kapa válassza el úköt 'a halál válassza el őket'* (Bk)

ásónyél *ásónyél, ásónyél, ásónyél* [-et, -ek, -e] fn ásóba való gömbölyű rudacska

ásónyom *ásónyom* [ot, -a] fn ásóhossznyi mélység

áspiskígyó *áspiskígyó* [-t, -k, -ja] fn házsártos, gonosz nő

áspiskodik *áspiskodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige bajt kever, áskálódik

ástok *ástok* [-ot, -ok, -ja] fn a szekrény tengelyét teljesen v. részben körülvevő rögzítő faburkolat

ásványvíz *ásványvíz* [-et, -ek, -e] fn gyógyhatású forrásvíz

ász *ász* [-t, -ok, -ja] fn **1.** kártyában a legnagyobb értékű lap; **2.** vmiben a legjobban teljesítő *Ő az ász az osztályban* (Tú)

aszal *aszal* [-ok, -sz, -t] ts ige szárítással tartósít

aszalék ~ [-ot, -ok, -ja] fn aszalt gyümölcsfélék *Télen aszalék kompótot főzünk* (Asz)

aszaló *aszaló* [-t, -ja, -k] fn **1.** gyümölcs, zöldség, gomba szárítására való, leginkább vesszőből font eszköz; **2.** ilyen helyiség

aszalódik *aszalódik, aszalodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** gyümölcs víztartalmát elvesztve ráncossá zsugorodik meleg hatására; **2.** soványodik, aszík

aszalókas *aszalókas* [-t, -ok, -ja] fn gyümölcs aszalására szolgáló keskeny karimájú kerek vesszőkosár

aszalószilva *aszalószilva* [-t, -k, -ja] fn magvaváló szilva

aszalt *aszalt, aszalt* mn aszalással tartósított

aszalvány ~ [-t, -ok, -nya] fn szárított gyümölcsfélék *Az aszalványt télen jó elővenni* (Ts)

aszály *aszály* [-t, -ja] fn csapadéktalan időszak

aszályos *aszályos, aszályas* mn csapadéktalan

aszalvány *aszalvány, aszalvány* [-t, -ok, -ja] fn aszalt holmi

aszat *aszat, aszot, aszott* [-ot, -ok, -ja] fn bogáncsszerű tüskés gyom; *Cirsium Mind előli a buzát ez a sok aszat!* (Bf)

aszatka *aszatka, aszotka* [-t, -k, -ja] fn aszat *Ne menny āra, mēr ot tele van aszotkāvāl* (Sz)

aszatol *aszatol* [-ok, -sz, -t] ts ige aszattól megtisztít, gyomtalanít *A gyermekek aszatolík a buzát* (Sz)

aszatoló *aszatoló* [-t, -k, -ja] fn keskeny kapához hasonló aszatgyomláló szerszám *Othon ne hagyd az aszatolót!* (Sz)

aszatos *aszatos* mn aszattól gyomos *Igen aszatos a zab, ha ki nem szúrkálug belőlle, nem lehet lesz aratni* (Si)

aszatszúrkáló *aszatszúrkáló* [-t, -k, -ja] fn aszat irtására való hosszú (1,5 m) nyelű gyomláló *Tompa az aszatszúrkáló* *lom, nem győzők vele bögdösni* (R)

aszik *aszik* [-k, -ol, -ott] tn ige **1.** nedvességet veszítve zsugorodik, szárad; **2.** soványodik, töpörödik

ászka *ászka* [-'t, -'k, -'ja] pincebogár *Tán az ázka rákta meg a gyükrit ennek a virágnak!* (R)

ászló *ászló* l. **zászló**

aszma *aszma* l. **asztma**

ászok *ászok* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** deszka-alátétel két végén alátámasztó párhuzamosan fektetett gerenda; **2.** hordót fekvő helyzetben két oldalán rögzítő gerendapár; **3.** (kemencében) két egymástól távolabb párhuzamosan fektetett fadarab, amelyre a vékonyabb hasított fát keresztbe rakják, hogy a gyújtós aláférjen

ászokfa *ászokfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** ászok; **2.** vízbe vert cövek, amelyhez áztatáskor a rudak közé szorított kendert kikötik *Jól bevérted az ászokfát?* (Csl)

aszot *aszot, aszott* l. **aszat**

aszott *aszott* mn sovány, ráncos, petyhüdt

aszottas *aszottas* [-t, -ok, -ja] fn aszat *A kertiünk telé van aszottasvā* (S)

aszparágusz *aszparágusz, aszporágusz, aszparátusz, aszporátusz* [-t, -ok, -sza] fn túszerű levelű örökzöld dísznövény; Asparagus sprengeri

aszparátusz *aszparátusz, aszporátusz* l. **aszparágusz**

aszpirin *aszpirin, aszperin* [-t, -ek, -ja] fn fájdalom- v. lázcsillapító gyógyszer

asszony *asszony, asszon, asszany* [-t, -ok, -ja] fn **1.** férjes, özvegy v. elvált nő;

2. nő [] *Az asszony horgya a kalapot 'az asszony parancsol a háznál'* (Nb); *Asszony a talpán 'rátermett asszony'* (R); *Pérez olvasva, asszony vörve jó* 'az asszonyt nem jó szabadjára engedni' (T); *Három asszony egy vásár 'az asszonyok lármáznak'* (Tát); *Asszony beszél, szakáll, tegyél 'a döntés a férfié'* (J); *A ház három sarkát az asszony tarcsa 'a háztartás gondja az asszonyé'* (P); *Asszonybeszéd 'komolytalan téma'* (R); *Nyelve veri meg az asszonyt 'a férfi a sok beszédétől gurul dühbe'* (Si)

asszonybeszéd *aszombeszéd, asszombeszéd* [-et] fn megfontolatlan asszonyi szó

asszonybolond *asszombolond* [-ot, -ok, -ja] fn asszonyok után futó férfi

asszonyember *asszonyember* [-t, -ek, -e] fn asszony, nő

asszonyész *asszonyész* [-et, -e] fn asszonyi felfogás, komolytalanság

asszonyféle *asszomféle* [-t] fn a női nem *Az asszomfélének igen sokat ki kelálni* (Tát)

asszonyhűség *asszonhűség, asszonhűség* [-et, -ek, -je] fn **1.** női hűség; **2.** (vál) pitypang és annak szerteszálló termése; *Taraxacum Őlszált, mint az asszonhűség* (Sza)

asszonykéz *asszonkéz* [-et, -ek] fn **1.** női kéz *Asszonkézre szapták eszt a kesztyűt* (Sz); **2.** a női gondosság *Megláccik a házba az asszonkéz* (Sz)

asszonymunka *asszommunka* [~'t, ~'k] fn **1.** háztartási munka; **2.** olyan mezőgazdasági munka, amelyet asszony is el bír végezni

asszonynép *asszonnép, asszonymép* [-et, -ek] fn a nők összessége

asszonyos *asszonyos* mn asszonyra jellemző, asszonyhoz hasonló *Mán az orcája is ojan asszonyos ennek a jánnak* (Csl)

asszonypálinka *ásszompájinka* [~'t, ~'ja] fn gyemge édespálinka

asszonyszárú csizma fn rövid szárú csizma

asztag *asztag* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** (ritk) kicséplendő gabonakévékből rakott kazal *Három asztag van a szíróőn* (Tág); **2.** több kalangya szénából álló sok mázsás kazal *Mán asztagba van a szína* (Vs)

asszonypolitika *asszompolitika* [-'t, ~'ja] fn asszonyi fortély

asztal *asztál, asztā* [-t, -ok, -a ~-ja] fn **1.** lábakon nyugvó vízszintes lapból álló bútordarab; **2.** a cséplőgép, kombájn fedélzete [] *Nem ül le vele egy asztalhoz 'nem sokra becsüli'* (Pk); *Asztal alatt keveri a kártyát 'megbízhatatlan, sunyi'* (Gl)

asztalbőr *asztalbőr, asztalbűr* [-t, -ök, -je] fn viaszos vászonzól készült asztalterítő *Az asztalbűrt má ki kén cserélni, nagyon össze van vagdosva* (R)

asztalfia *asztalfija* [-'t, csak birt. szjelesen] fn az asztal fiókja [] *Ugy jár a szeme, mint az asztalfia 'gyorsan jár a szeme'*

asztalfiók *asztalfiók* [-ot, -ok, -ja] fn **1. asztalfia**

asztalfő *asztalfőű, asztalfű* [-t] fn asztalnál a legmegtisztelőbb hely *A gazda ül az asztalfőre* (Csl)

asztalfutó *asztalfutóy* [-t, -k, -ja] fn díszes, hosszú, keskeny asztalterítő, amelyet rendszerint az abroszra tesznek

asztalgumi **1. asztalbőr** (Dr)

asztalkendő *asztalkendőű* [-t, -k, -je] fn étkezéskor használt szájtlórló kendő, szalvéta

asztalláb [-at, -ak, -a] fn az asztal lába

asztalnemű *asztálnemű, asztalnemű* [-t, -k, -je] fn asztalterítők, asztalkendők összessége

asztalos *asztalos, asztalas* [-t, -ok, -ja] fn bútort, ajtót, ablakot készítő mester

asztalosinas *asztalosinas, asztalasin* [-t, -ok, -ja] fn asztalostanonc *Ém még akkor asztalasin* *vógtam* (Vs)

asztalosmunka *asztalosmunka, asztalasmunka* [-'t, -'k, -'ja] fn az asztalos szakmájába vágó munka

asztalosműhely *asztalosműhēj* [-et, -ek, -je] fn az a helyiség, ahol az asztalos dolgozik

asztalruha *asztāruha, asztāruha* [-'t, -'k, -'ja] fn **1. asztalnemű;** **2.** házilag szőtt, négyszög alakú kendő, amelybe a kenyeret tekerik, hogy meg ne száradjon

asztalszék *asztālszék, asztālszējk* [-et, -ek, -je] fn házilag készített, alacsony székforma asztal, amelyen a szabadban esznek

asztaltakaró *asztāltakaróy* [-t, -k, -ja] fn **1. asztalterítő**

asztaltáncoltatás *asztāltāncōltatás* [-t] fn a szellemidézés egyik formája

asztalterítő *asztālterítőű, asztalteritő* [-t, -k, -je] fn az asztallap betakarására használt díszes terítő

asztanovka *asztanovka, asztanóyuka* [-'t, -'k, -'ja] fn (új) buszmegálló *Vö. or. остановка*

asztma *asztma* [-'t, -'ja] fn légszomj okozta fulladásos köhögési rohamokban megnyilvánuló betegség

asztmás *asztmás* mn asztmában szenvedő

aszú *aszú, asszú, asszu* **I.** mn aszott, száraz; **II.** fn **1. aszúbor**

aszúbor *aszúbör, asszubör* [-t, -ok, -ja] fn aszúszőlőből készült édes, erős csemegebor

aszúszőlő *aszúszőlőű, aszuszöllőű* [-t, -k, -je] fn tökéjén megaszalódott szőlő *Mán szethetik az aszúszőlőűt* (Pk)

át *át, átt* **I.** hsz odaát; **II.** nu keresztül; **III.** ik **1.** egyik helyről a másikra; **2.** keresztül; **3.** minden részre kiterjedően; **4.** körül; **5.** újra; **6.** végig *Átalutta a napot* (Sz)

átabota *átabota* mn buta

átabotában *átabotába* hsz hanyagul, felületesen *Rendesen csináld meg, ne csak úgy átabotában* (Sz)

átalag *átalag* [-ot, -ok, -ja] fn a szájánál szűkülő, kb. 50 literes hordó szerű faedény *Átöntöttem a buzát az átalagba* (Kd)

átaljába *átājjába* hsz általában

átall *átall* [-ok, -sz, -ott] ts ige szégyell *Nem átallotta odaszemtelenedni a jányok közzé* (Csl)

átelleben *átellembé* l. **átaellenben**
átellenes *átellenes* mn szemben lévő
átigazít *átigazít* [-ok, -ol, -ott] ts ige átalakít *Vidd el a szabóhoz, átigazíti neked, lesz belőle egy új kabát* (Sz)

átjáró *átjáróy* [-t, -k, -ja] fn vhová v. vmin keresztül való átjutásra alkalmas hely v. létesítmény *Van csinálva egy átjáróy a sövényen, azon járunk a szomszédba* (R)

átkoz *átkoz* [-ok, -ol, -ott] ts ige átkot mondva rá szidalmaz vkit, vmit

átkozódik *átkozóyódik* [-ok, -ol, -ott] tn ige átkokat mond

átkozódás *átkozóyadás* [-t, -ja] fn átkok mondása *Az új átkozóyadására nincs mit adni, mer magát is hányszor átkozta, mékse tekerte el a nyavoja* (R)

átkozott *átkozott* mn (mn-i ign is) **1.** átkokkal sújtott *Ijen átkozot familijába ne kevereggy!* (P); **2.** gonosz, rossz, kellemetlen *Jāj, ezek az átkozott legyek, kikaparik az embēr szemít* (P) [] *Áldott a sok kéz, átkozott a sok száj* 'jobb, ha sokan tesznek vmit, mint ha sokan beszélnek' (P)

átlag *átlag* [-ot, -a] fn középérték

átlátszó *átláccóy* mn **1.** olyan, hogy át lehet rajta látni; **2.** áttetszően finom, vékony [] *Átláccóy, mint a tejűveg* 'nem őszinte, csak tetteteti az őszinteséget' (Tg)

átló *átlóy* [-t, -k, -ja] fn **1.** a gyepelő v alakú végének az az ága, amelyet a másik ló szájához csatolnak; **2.** a szövöszéken keresztben, hibásan futó szál *Honnan ez a sok átlóy, mikor ugy vigyásztam a beszédissél* (R)

átlós *átlóys* mn keresztben, az átló irányába haladó *Sok az átlóys szál a szátván* (R)

átmenet *átmenet* [-et, -e] fn **1.** folyamatban a közbülső szakasz *Ez a legrosszabb, ez az átmenet az őzbűl a télbe* (Kg); **2.** két dolog közötti egymásba átjátszó fokozat *Szíp ez az átmenet a ró-*

zsaszimbűl a pirozsba, hoty tudad így beleszűni? (Kg)

átmeneti *átmeneti* mn két különböző jelleget egyesítő *Nem szeretem eszt az átmeneti időűjárást* (Kg)

átmenőben *átmenőűbe* hsz múltófélben *Mán átmenőűbe vót a mürgem, hát nem megint felbosszantott* (Kh)

átmenőfélben *átmenőűfélbe* l. **átmenőbe**

átok *átok* [-kot, -kok, -ka ~-ja] fn **1.** gonosz indulatból mondott rossz kívánság *Egyép sincs a szájába, csak átok meg átok* (An); **2.** ilyen kívánságból eredő csapás, baj *Nem sikerült neki semmi, mint akin átok van* (Ah) [] *Negyvennyóyc óta nem fog az átok* 'kár átkozódni, mert úgysis hiábavaló' (utalás arra, hogy a szabadságharc leverése után is hiába átkozták a németeket) (R); *Az átok visszaszál* 'az átkozódót magát éri a baj' (Sz); *Mekfogta az átok* 'beteljesült rajta az átok' (Tg); *Káronkózik, mint az átok* 'durván beszél' (Sz); *Átok ül rajta* 'semmi sem sikerül neki' (R)

atrec *atrec* [-ot, -ok, -ja] (rég) levélcím *Itt a kópërta, írđ rá az atrecot* (Pk)

attakol *atakól* [-ok, -sz, -t] tn ige támad *Amikor mi atakoltunk, annak vóyt láccattya* (Úf)

attól *attóy, attúl* hsz (az az mut névm ragos alakja is) afelől *Nem fogi elvenni, de attul még udvarolhat neki, nem?* (Tg)

atuzser ~ [-t, -ek, -je] fn almárium *A rjégi atuzserünk ajtaján szjép szőűjllőűdi-szítjés vóyt* (Pf)

atya *atya* [-'t, ~'ja] fn atyaisten Istenem. *Jóy atyám, mi lesz velem!* (Gl)

atyafi *atyafi* [-t, -ak, -ja] fn (rég) testvér, rokon *Átyafijak vóynának, vagy mi?* (Sz)

atyafiság *atyafiság* [-ot, -a] fn **1.** rokonni viszony *Majđ ety suszterrél fogok atyafiságba keveredni!* (Nb); **2.** a rokonok összessége *Ot vóyt a temetisen minden atyafisága az öregnek* (Csl) [] *Szomszéccság, komaság, nem nagy*

atyafiság 'az ismeretség nem rokonság' (Nb)

atyaisten *atyaisten* [-t, -ek, -e] fn **1.** a Szentháromság első személye; **2.** hivatalban, üzemben a legnagyobb hatalmú személy *Ezek az elnökök mind atyaistenek, asz hiszik* (Ng)

atyamester *atyamester* [-t, -ek, -e] fn (tréf) vmely elismert tekintély *A fărmon te vagy az atyamester, neket kel tudni* (Si)

Atyaúristen *Atyaúristen* [-t, -e] fn **1.** **Atyaisten**

atyafia *attyafija* [-t csak birt. szjelesen] testvére, rokona *Se rokonnya, se attyafija nem vagyok* (Ng)

atyó *atyóu* [-t, -k, -ja] fn nagyapa

autó *ótó, ótótóu* [-t, -k, -ja] fn személygépkocsi *Ne menny az utra, mer elüt az ótótóu* (P)

autóbusz *ótóbusz, ótótóbusz* [-t, -ok, -a] fn utasszállító gépkocsi

autócskázik *ótócskázik, ótótócskázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** **autókázik**

autókázik *ótókázik, ótótókázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige kedvtelésből gépkocsin utazik

automata *ótomata* [~'t, ~'ja, ~'k] fn önműködő készülék

autózik *ótózik, ótótózik* [-ok, -ol, -ott] tn ige autón jön-megy

avansz *avansz, avanc, avánc* [-ot, -ja] fn előleg *Ém mán tennap kikaptam az aváncot.* Vö. or. аванс

avar *avār* [-t, -ja] fn lehullott száraz lomb *Tótyfa alat keves az avār* (R)

avária *avárijja* [~'t, ~'ja, ~'k] fn baleset. Vö. or. авария 'baleset'

avariabrigád *avárijjabrigád* [-ot, -ok, -ja] fn baleset következtében keletkezett hibák helyrehozását végző brigád

avas *avas* mn állásban megromlott, megsárgult *Ez a zsír mán tán avas is* (E)

avasodik *avasodik* tn ige avassá lesz *A vaj könnyen avasodik* (Tú)

avatás *avatás* [-t, -ja] fn (rég) a gyermekágyból felkelt anya első útja a templomba magzatát az egyház kötelékébe

beiktatni *Még nem vóytam avatásra, nem mehetek le az udvarrúl* (R)

avatol *avatol* **1.** **ovatol**

avégett *avéjgett, avíggett* hsz azért

avul *avúl* [-t] tn ige ócskává, kopottá válik, idejét múlja *A szokások is avúlnak, mint a ruha* (Sz)

avval *avvål, avål* hsz (ragos névm is) akkor, aztán

az *az, a* **I.** mut névm [aszt, asztat] távolra mutató szó; **II.** határozott névelő mhgzón kezdődő szó előtt *Az időű is kijavul lassan* (R)

ázalék *ázaljék* [-ot, -ok, -ja] fn (tréf) főzelék *Na, kjész az ázaljék* (Np)

ázatlan *ázatlan* mn a szükségesnél rövidebb ideig áztatott *Ázatlan kenderbűl nem jóu a szösz* (Tk)

azelébb *azelébb* hsz azelőtt

azelőtt *azelótt* hsz régebben

azelőttében *azelóttibe* hsz régente *Azelóttibe mijen majálisok vóytak itt az érdőűn!* (R)

azalatt *azalatt* hsz a szóban forgó cselekvés, történés idején *Azalatt mám megjárta vóuna a bótót, hogy it pizmogol* (Tg)

azért *azért, azér, azír* **I.** mut hsz (ragos névm is) **1.** azon ok miatt; **2.** azzal a céllal; **II.** ksz mégis *Nem engednek a bálba, én azír elmegyek* (Sz)

ázik *ázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** huzamosabb ideig vízben van; **2.** esőtől nedvessé lesz *Ott ázik a drága szína, ganájnak se lesz jóu* (R)

azik-fázik *azik-fázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige esőtől, hidegtől szenved *Be sokat ásztam-fásztam a mārhával a legelőűn* (Tg)

aziránt *aziránt, azeránt* mut hsz azzal a céllal *Azeránt jöttünk, hogy érendezük az ügyet* (Csl)

aznap *aznap* mut hsz azon a napon

azon *azon* **I.** mut névm ugyanolyan *Azon új még a cipőű* (Np); **II.** ksz azonmód, változatlan állapotban

azonban *azomba* ksz szembeállító ellentétes mellékmondatok kapcsolatára *Én szidom a puját, ű azomba soha mek se fenyíti* (Nb)

azonfelül *azomfelül* mut hsz hozzá még *Tiszta, rendes, azomfelül ügyes is* (Tg)

azonkívül *azonkivül* mut hsz és még *Fijatal az asszony, azonkivül szíp is* (Mi)

azonközben *azonközbe* mut hsz aközben *Azonközbe visszajött a másik vevőj* (K)

azonmód *azommóyd* mut hsz rögtön, azonnal, ugyanolyan állapotban

azonmód *azomóydon, azanmóydan* l. **azonmód**

azonnal *azonnal, azannal* hsz nyomban, rögtön

azóta *azóyta, azoytta, aóta* mut hsz a szóban forgó esemény óta mostanáig *Eccer elvesztette, azóytta keresi* (Kh)

azótától *azóytátóul, azóttátúl* mut hsz l. **azóta**

asztán *asztán, osztán, oszt* I. hsz időbeli sorrendben utána *Én osztán éjöttem haza, nem tudom, mi vóyt még ott* (Kh); II. ksz és *Kabd magad, osztán eriggy véle* (Kh)

asztánhát *asztánhát, osztánhát* hsz és akkor *Kérdi osztánhát, hoty hol a libám* (Csl)

áztat *áztat* [-ok, -ol, -ott] ts ige I. okozza, hogy valaki, valami ázzon *Ott áztatod benünköt az essőj a rípába* (Tg); 2. vízben tart vmit *Meddig áztatod még a lábod?* (Tg)

áztatás *áztatás* [-t, -ja] fn az áztat ige cselekvése *Áztatás nélkül ki nem mosod eszt a pokróccokat!* (P)

áztató *áztató, áztatóy* [-t, -k, -ja] fn I. álló v. lassan folyó víz, amelyben

kendert áztatnak *Eddig nem írkesztünk kivinni a kendert az áztatóyba* (Tk); 2. aki a kendert áztatja *Árējbb is vóytak áztatóyuk* (Tk)

áztatócövek *áztatóycövek* [-et, -ek, -je] a beáztatott kenderpamacsot rögzítő és helyét is jelölő cövek *Ellepte a víz az áztatóycöveket* (D)

áztatórúd *áztatóyrud* [-ak, -at, -ja] fn végén összekötött két rúd, amelyek közé az áztatandó kenderkévéket rakják *Nem sok e, teli se lesz vele az áztatóyrud* (D)

azut *azut, aut* l. **azután**

azután *azután, aután, azutánn* mut hsz a szóban forgó esemény után *Nénémnél vóytam, azután róktön hazajöttem* (Ah)

azsag *azsag* [-ot, -ok, -ja] fn piszkafa *Valami bot is jóy lesz azsagnak* (Np)

azsnakol *azsnakol* l. **lazsnakol**

azsúr *azsúr, azsur* [-t, -ok, -ja] szálhúzással és hímzéssel készült szegélydísz *Szíp az azsúrja ennek a kendőjnek* (Sze)

azsura *azsura* [~'t, ~'ja, ~'k] fn gyékényből, cirokból, kukoricaszárból zsineggel összekötözött takaró *Estéjre rárakni az azsurát a melegágyra* (Sze)

azsuráz *azsuráz* [-ok, -ol, -ott] tn ige melegágytakarót készít *Ha hóynap jóy időj lessz, akkQ azsurázni fogunk* (R)

azsúroz *azsúroz, azsuroz* [-ok, -ol, -ott] ts ige azsúrral díszít *Mán ety hete azsúrozom eszt a terítőj, nem birok a vígíre jutni* (Sze)

B

bá¹ *bá* isz (bámulást gúnyoló szó) *Bá, mid bámúsz?* (Or)

bá² *bá* [-t] fn (*biz*) bácsi *Miháj bá, oszt éjőjön a szüretre* (Th)

bab *bab* [-ot, -ja] fn **1.** csíra, fiatal hajtás a növényen; **2.** rügy *Ne járjatok a kërbe, mer leveritek a fákrú a babot* (F); **3.** petty, kis kör alakú színes folt a szöveten *Fejjër a főüggye, és fekete babok vannak benne* (Tk); **4.** anyajegy *Meg lehet ismerni, a jobb arcám van egy nagy bab* (Bo)

báb *báb* [-t, -ok, -ja] fn **1.** játékbaba, bábu; *Ijen nagy jány, de még báp kël neki* (Sz); **2.** ütőbáb a kuglijátékban *Gyere, fogogd áldgatni ab bábokot* (Tr); **3.** két végén botra kötött szöszcsomó *Hány bábót fonsz meg egy nap?* (Pf); **4.** hat matringból álló pamutköteg *Még marat vagy öd báp pamut* (Nb); **5.** begubózott rovar *Szed le a kerítisrül azokot a bábokot* (P); **6.** (gyerm) sérülés miatt bekötött ujj *Igen derig bábod van!* (Tát); **7.** a fonal feltekerésénél használatos bak két ágába dugható négy pálcika, ezek tartják feszesen a fonalköteget

baba *baba* [~'t, ~'ja, ~'k] fn **1.** játékban *A kisjännag babát vegyetek* (Tú); **2.** pólyás gyerek *Siróus a baba?* (Tg); **3.** szerelmes, szerető *Minden este a babájához jár* (F); **4.** (szjeles) kedveskedő megszólítás *Anyát hova mend, babám?* (Gl)

bába *bába* [~'t, ~'ja, ~'k] fn szülésznő *A bába sokféle beteksíkhez értett* (P) [] *Sog bába köszt elvész a gyermek 'ha sokan csinálnak valamit, elrontják'* (P); *Akkor látott vizet utójára, mikor a bába firsztötte 'piszkos, mosdatlan'* (Sz); *Ha megeszed nálam nélkül, ki ne mennyen bába nélkül!* 'annak mondják, aki nem kínál másokat' (P)

bábá *bábám, bábó* [-t, -ja] fn **1.** magymama *A legjobbam bábát szeretem*

a családba (Asz); **2.** öregasszony *A bábik szeretnek sokat beszjéni, mindembe beleszólnak* (Th)

bábaasszony *bábaasszon, báb'aszszony* [-t, -ok, -ja] fn szülésznő *Sose busúj, meggyógyít a bábaasszon!* (Tk)

babaguzsaly *babaguzsaj* [-t, -a] fn zsurló *Viráktalan növíny a babaguzsaj* (Tg)

babagallér *babagalléjr, babagallír* [-t, -ja] fn két szárnyú gömbölyű gallér a ruhán *Baballéjrrã vãratom a ruhãmot* (Np)

babajka *babajka* l. **bobájka**

bábakaksa *bábakokas* [-t, -a] fn az olyan kakas, amelyiknek nincs nemző ereje *A szomszédjék bábakokasa állandóuan kukorjékol* (Nf)

bábakalács *bábakalács* [-t, -a] fn vad árticsóka *A bábakalács gyökerít beszãríttyák* (Tg)

babakelengye *babakelëngye* [~'t, ~'je] fn (új) csecsemő számára való ruhafélék összessége *Elëbb a babakelëngye, azut a stafprung!* (Gl)

bábaképző *bábakëbzőj, bábakibzőj* [-t, -k, -je] fn (*rég*) szülésznőket képző intézet *Nálunk mán tán nincs isz bábakëbzőj* (Pk)

babakocsi *babakocsi* [-t, -k, -ja] fn gyermekocsi *Esztendőjyre a babakocsit fogod tologatni* (Sze)

babakompír *babakompír* l. **babakrumpli**

babakrumpli *babakrumpli, babakompír, babakompjër* [-t, -ja] fn hosszúkás alakú, rózsaszín héjú burgonya *Szjép termjést hozott a babakrumpli* (Vr)

babarekli *babarekli, babarékli* [-t, -k, -je] fn hátul megkötös, alul a derekánál teljesen bő kis felsőruha *Gyönyörű bábareklit kãptãm* (Br)

babaronyg *babaronygy, bábronygy* [-ot, -ok, -ja] fn a játékbaba ruhája, mindenféle rongymaradék *Annyi babaronygyod vam mán, hogy elíg lesz az unokádnak is!* (Bf) [] *Ad vissza a babaronygyot 'visszacsináljuk a dolgot'* (Bf)

bábáskodik *bábáskodik* [-ok, -ol, -cc, -ott] tn ige szülésznőként működik *Sokáig bábáskodott, még a szülőőtot-homba is* (Sz)

babaszappan *babaszappan* [-t, -ok, -ja] fn enyhe mosdószappan *A babaszappan kézmosásra nem ír semmit* (Csl)

bábaszarka *bábaszārka* [~'t, ~'ja, ~'k] fn örgébcis; *Lanius excubitor* L. *Bábaszārkat látok, szerencsét tanálok!* (R)

bábaszilva *bábaszilva, bábóykaszilva* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gombásodás miatt ízetlenné, ráncossá torzult szilva *Mikor kicsik vóútunk, hogy ettük a bábaszilvát* (Sz)

babázik *babázik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** (vál) szül *Mikor babázik má az assonka?* (Fp); **2.** babával játszik *Egész nap csag babásztunk* (Fp)

bábavirág *bábavirág* [-ot, -a] fn kamilla *Tennap típtem ety kötőő bábavirágot* (Bt) Vö. székfü

bácsók *bapcsók, bapcsóuk* l. **habcsök**

babérlevél *babérlevél, babirlevél* [-et, -ek, -e] fn a babérfa szárított levele *Sült husnak a babillevél aggya meg az ízit* (Si)

bábi *bábi* [-t, -k, -ja] fn öregasszony *Kírjél a bábitul susinkát* (Tr) Vö. bábá

bábikó *bábikóy* [-t, -k, -ja] fn (gyerm) kicsi láb, lábikó *Féhúzzuk a cipőőt a bábikóúra* (Pf)

babina *babina* l. **babona**

babinas *babinas* l. **babonás**

babirkál *babirkál, babéjrkál* [-ok, -sz, -t] ts ige babrálgat *Mid babirkálad mindig aszt a sebet?* (G)

babit *babit* [-ot, -ja] fn fémből készült kerek lemez, amit a tengelyekre tesznek *A babit besűt* (Ju)

bábokaszilva *bábóykaszilva* l. **bábaszilva**

bábolódik *bábolóúdik* [-ok, -ol, -ott] tn ige baklódik, bibelődik *Ne bábolóy vele annyit!* (An) Vö. bibelődik

babona *banona, babina* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** eszközöknek, cselekményeknek természetfölötti erőt tulajdonító tévhit *Nem hiszünk a babonába* (Fp); **2.** tévhiten alapuló cselekmény, eljárás; varázslás *Tám babonáját tudod ennek a virágnak, hogy annyit virít!* (R)

babonás *babonás, babinás* mn **1.** babonákban hívő *Nem vagyog babinás* (Vs); **2.** amihez babona fűződik *Karácsony vilijája izs babonás nap* (R); **3.** igéző *Ojam babonász szeme van, hoty ffilni lehet tülle* (Sz)

babonáság *babonáság* [-ot, -a] fn babonás hit *A csag babonáság, ne higgyeteg benne* (Sz)

babos *babos* mn **1.** pettyes *Nálunk a menyasszont babos keszkenőőibe forgatik* (Tg); csírás *Baboss a krumpli, mahóunap vethessük* (Ba)

bábos *bábos* [-t, -ok, -ja] fn (rég) mézeskalács *A búcsúm mán korán reggel ot vóútak bábosok* (Tr)

bábozik *bábozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** babával játszik *Még bábozni kéne neki, osz mán a fijúkot nízi* (Pk); **2.** bábállapotba jut *Mám bábozik a sok lepke* (Pk)

babra *babra* [~'t, ~'ja] fn pepecselés, aprólékos munka *A naggyát mám mekcsináltam, csak a bábrája maratt, e fogi elvenni a sok időőit* (Ng)

bábravaló *bábravalóy* [-t, -ja] fn a bábokat pusztító aranyoszöld, rövid nyakú bogár *A bábravalóy vaty három centi hosszu* (Km)

babrál *babrál, ababrál* [-ok, -sz, -t] ts és tn ige **1.** ts fodros *Ne babráld aszt a várt, mēr hozzávet* (R); **2.** tn pepecsel,

piszmoz vmivel *Annyid babráltam veled, mik kivásaltam aszt a sok fodrot* (R)

babramunka *babramunka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn aprólékos, sok türelmet igénylő munka *Nem szeretem az ijem babramunkát* (V)

babrás *babrás* mn sok pepecseléssel járó *Mindent ojam babráson csinál* (Kg)

bábruha *babruha* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a játék-baba öltözete *Napokig babaruhákat var ez jány* (Ke) Vö. bábruha

bábrongy *bábronygy* l. **babarongy**

bábruha *bábruha* l. **babaruha**

babti *bapti* [-t, -ja] fn és mn gömbölyű szemű tarka bab *Nem szeretem a bapti paszújt* (V)

bábu *bábu* [-t, -ja] fn baba *Nagyon szép bábut kapott a keresztanyától ajándékba* (Sz)

babusgat *babuzgat* [-ok, -ol, -ott] ts ige dédelget *Nem szabad a gyereket annyid babuzgatni!* (Csl)

bacsa *bacsa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn (rég) számadó juhász *A bacsa minden kutyát mek tudot szelidíteni* (Tg)

bácsi *bács* [-t, -k, -ja] fn **1.** öregember *Én hozzát kipest bácsi vagyok!* (Gl); **2.** idősebb férfi megszólítása *János bácsi, nem jööm még a csorda?* (V)

badar *badár* mn zagyva, értelmetlen *Unom aszt a sog badár beszídet* (Si)

badár *badár* mn csinos, nyalka *Micsoda badár legíny lez belőle!* (R)

badáros *badáros* mn **1.** nyalka, csinos *De badáros kalapod van* (R); **2.** víg *Mámma nagyom badáros kedvembe vagyok* (Tk)

badározik *badározik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** illegeti, kelletti magát *Badározik vígig a falun* (R); **2.** lányok után jár *Mitytek megint badározni, ugyi?* (R)

bádog *bádog* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** pléh *A mi padunk nyárba igen meleg, mēr bádog a tető* (Csl); **2.** bögre *Aggy egy bádog vizet* (Csl)

bádogos *bádogos* [-t, -ok, -ja] mn és fn **I. 1.** bádoggal fedett *Ot lakunk abba a*

bádogos házba (Tát); **2.** fénytelen, üveges *Ojam bádogos a szemét, tán nem aluttat ki magad?* (Tát); **II.** fn épületek bádogozásával foglalkozó szamunkás *Nincs egy jó bádogos, aki mekcsinálná a csatornákat* (Or)

bádogoz *bádogoz* [-ok, -ol, -ott] ts ige bádoggal fed *Lehetne bádogozni, ha vóuna plí* (Gl)

bag *bag* l. **bog**

bagarászik ~ [-ok, -öl~-ol, -ott] tn ige ráérősen tesz-vesz *Megyek má bagarászok ety kicsit a kèrtbe* (Tk)

bagázs ~ [-t, -ok, -a ~ -zsa] fn csomag *Cipèhetem eszt a nagy bagázsokot* (Fp)

bagázsnyik ~ [-ot, -ja] fn személyautó csomagtartója *A bagázsnyigba mindjég ot van a póutkerek* (Tb)

baggat *baggat* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** akadozva olvas, silabizál *Csag baggatom eszt a rossz írást* (Fra); **2.** elnagyolva öltöget *Ne baggazsd, ha vārd meg rēndesen* (Fra)

bagnét *bagné*, *bagnéj* l. **bajnét**

bagó *bagó* [-t, -k, -ja] fn **1.** a pipa alján maradt nedves dohány *Szörtyog a pipád a bagó* (Bá); **2.** (tréf) dogányáru, cigaretta *Aggy egy bagó* (Tá) [] *Bagó se ér; nem ér egy pipa (~pofa) bagó* 'értéktelen' (R)

bagóhit *bagóhit* fn él vkivel, vadházasságban él

bagólé *bagóuléj* [-vet, -ve] fn a megrágott bagó leve, bagós nyál *Mindik fojik a szájából a bagóuléj* (Ksz)

bagóleső *bagóleső* [-t, -je] fn (tréf) száj *Fog be a bagóleső* (Kv)

bagoly *bagó*, *bogó* [-jot, -jok, -ja] fn kerek szemű éjjeli ragadozó madár *Virraszt, mint a bogó* (P) [] *Bagoj monygya verébnék, hogy natyfejü 'az dorgál, aki hibásabb a dologban'* (P); *Bagó is ur a maga odujában 'saját házában mindenki maga rendelkezik'* (P)

bagolyfészek *bagöjfészek, bogöjffészek* [-ket, -kek, -je] fn **1.** a bagoly fák. romok üregeibe rakott fészke *Bogöjffészket tanáltunk az ócska házba* (Csl); **2.** rendetlen lakás *Hoty tuttok it lenni ebbe a bogöjffészegbe!* (Csl)

bagolylyuk *bagöjjuk, bogöjjuk* [-at, -ak, -ja] fn a padlás szellőztetője a háztetőn *Duk ki a zászlóut a bogöjjukon* (R)

bagolyszekfű *bagöjszekfű, bogöjszekfű* [-t, -k, -je] fn törökszekfű; Dianthus barbatus *De szíp ezek a bogöjszekfűk, eggyik tarkáb, mint a másik* (Sz)

bagolytüdő *bagöjtüdő* [-t, -k, -je] fn vízben főzött aszalt alma v. körte *Megennéd a bagöjtüdőt?* (Fra)

bagolyvár *bagöjvár, bogöjvár* [-at, -ak, -a] fn elhagyott és elhanyagolt épület *Egy bogöjvár lett a szíp naty házbul, it kēlet neki hagyni* (Tát)

bagózik *bagóuzik* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** bagót rág *Mán nem biri szíjni a pipát, árt neki ja füst, hád badóuzik* (R); **2.** (biz) dohányzik *Ne bagóuzz annyit, a füst árt a tüdő*nek (R) [] *Rá se bagóuzik 'rá se hederít'* (R)

bagzik *bagzik* [-ott] tn ige **1.** üzekedik, pázrik (juh, kecske, őz, nyúl) *Bagzot mán a kecskétek?* (Csl); **2.** megposhad, megromlik *Az a kompír diltül od bagzik a masinán, aggyátok a kutyának* (R) [] *Bagzik, mint a nyúl Demetēr napkōr 'lányok után jár'* (R)

bágyad *bágyad, bággyad* [-ok, -ol, -t] tn ige erejét veszítve gyengül *Valami ugy bágyadok az erő*is napon (Ksz)

bágyadt *bágyatt* mn gyenge, erőtlen *Mitül vagy ijem bágyatt, a fejet fáj?* (Ksz)

bágyaszt *bágyaszt, bággyaszt* [-ok, -ol, -ott] ts ige bágyadtta tesz *Bágyaszt éngem ez a meleg* (Ksz)

baj *baj* [-t, -ok, -a] fn **1.** betegség, rosszullet *Egy orvas se tuggya eltanálni a baját* (K); **2.** menstruáció *Nem jöt meg a bajom* (K); **3.** epilepszia *Szib derik jánka vóm amugy, de asz mondik, hogy a*

baj jári (R); **4.** bántódás *Nem lesz semmi bajod, nem vēr meg apád* (R); **5.** gond, vesződség *Sog baj van az apróujóuszággal* (Bá); **6.** kellemetlenség, súlyos következmény *Meg mértem baj led belöülle* (Tg); **3.** hiba *Valami baja van az óurámnak, kísik* (P) [] *Baj nem jár egymaga 'egyk baj után jön a másik'* (Tát); *Héd baj lessz 'nagy baj lesz'* (Ksz); *elláttya a baját 'megveri'* (R); *Nagy a világ, sok a bāj benne 'bele kell törödni a bajokba'* (R); *Bāj vele, bāj néküle 'a feleségre mondják'* (Csl); *Mindenkinek a maga baja fáj 'a saját gondját érzi igazán az ember'* (Tk); *Kutya baja sincs 'mindenben jól van, kutyabaja sincs'* (Kf); *Nagy baj az agybaj – és gyógyíthatatlan 'a külön embert el kell fogadni olyannak, amilyen'* (Csf); *Nincsen semmi baja, csak a nyaka véres 'sok baja van, de nem akar beszélni róla'* (Bú); *Csöstül jön a baj 'egymás után sok baj jön'* (B)

bájgli *bájgli* l. **bejgli**

bajlódik *bajlóudik* [-ok, -ol, -ott] tn ige vesződik, küszködik *Sokat bajlóutam, mik fēlneveltem űköt* (Ksz)

bajmolódik *bajmolóudik* [-ok, -ol, -ott] tn ige hosszasan vesződik *Ém fogok annyi malaccāl bajmolóudni, a nyavoja!* (Csl)

bajnét *bājnét, bagnét, bajonét* [-ot, -ok, -ja] fn szurony *Bājnédbul csinálta eszt a jóy disznóüölő* kéjst (Kb)

bajnok *bājnok* [-ot, -ok, -ja] fn sport, verseny győztese *A mi csapatunk lett a bājnok* (Bá)

bajol *bajol* [-ok, -sz, -t] tn ige bajlódik *Hagyd a fenébe, fogol it vele bajolni* (R)

bajos *bajos* mn bajjal, nehézséggel járó *Bajos lesz innen kihōrdani a kēndért* (H)

bajusz *bajusz, bajúsz* [-t, -ok, -a ~ -ja], *bajucc* [-ot] fn **1.** férfiak felső ajka fölötti szőrzet *Mány nyő* a bajúszod (Csl); **2.** állat szája körül növő hosszú szőrszálak *A macskának tējfeles a*

bajúsza (Tr); **3.** kukoricacső hegyén a selymes szálak *Akkor jógy a gyengetengeri, ha feketedni kezd a bajúsza* (R); **4.** gabonafélék kalászáan a szálkák *A koppazbuzának nindzs bajússza* (P); **5.** kacs a futónövényeken *Mán nőgy a bajucca a szógyölgynek* (Ti) [] *Összeakasztják a bajuszukat 'összevesznek'* (Bd)

bajúszkefe *bajúszkefe, bajuckefe* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a bajusz ápolására való kis kefe *Kén neked egy bajúszkefe* (Sz)

bajúszkötő *bajúszkötgygy, bajuckötgygy* [-t, -k, -je] fn a bajusz lekötésére való szalag *Nagyapádnak vgyt bajúszkötgygye* (Sz)

bajuszos *bajúszos, bajuccos, bajszos* mn bajusszal ellátott *Míjen szib bajuszos mán a búza* (R)

bajúszosodik *bajúszosodik, bajuccosodik* tn ige bajuszossá lesz, bajúsza nő *Vínsígyre nénétek is bajúszosodik* (P)

bajúszpedró *bajúszpedrgygy, bajucpedrgygy* [-t, -k, -je] fn a bajusz hegyessé pödréséhez használt kenőcs *Kén neki adni ety kis subickot bajúszpedrgygynek* (Tg)

bajúsztalan *bajúsztalan, bajuctalan* mn bajusz nélküli *A fene aszt a bajúsztalan kípedit, nekem ide ne dugd!* (Tg)

bak¹ *bak, bakk* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** hím (kecske, nyúl, őz) *Rozí nénéd a setítbe mekfgyte a bakot* (Csl); **2.** két X alakú lábazatot gerendával összekötő (fűrészelő) állvány *Ez a nagy rünkgygy nem fog ráféryni a bakra* (Csl); **3.** a kötél végén a hurok szemje, amelyen a kötél másik végét áthúzzák *Fejem váglak evel a bakkal, hogy elszígydülz* (Csl); **4.** tornaszer *Ugyrd át a bakot* (Csl); **5.** kézi-szorító, csavarral ellátott készülék beenyvezett falemezek összeszorítására *Szorízyd össze a régyeket a bakkā* (Tk); **6.** egyszerű szerkezet, amelybe a megmunkálendő szerkezetet lábbal szorítják *A bakon könnyebben meksínálod* (R); **7.** motollált fonal legombolyítására szolgáló szerkezet háromlábú állványon forgó keresztbe tett

rúd, amelynek a végébe dugott pálcikákra feszítik ki a fonalat *A csüllgygy mán it van, csak a bak hígyándzyk* (R); **8.** döngölésre használt felül füles súlyos fatönk *Bak kéne ide, mgy taposni nem gygygyzzük* (Fra); **9.** (rég) parádéskocsi kocsiülése *Ojan hegyesen ül, mintha bakon ülne* (Tg) [] *Bakot lgy 'nevetsgyes hibát követ el'* (Tg); *A bakot is mekfgyjné 'fösvény'* (Be)

bak² *bak* [-ot, -ok, -ja] fn (új) tartály *Ecs cseb benzín síncs mán a bagba* (Mi)

baka *baka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn közkatoná *Mí nem ugy nésztyünk ki, mint a bakák* (Úf)

bakacsín *bakacsín, bokacsín* [-t, -ja] fn **1.** fekete posztó a ravatal bevonására *Elgyre megvette magányak a bakacsínt* (Fra); **2.** koporsófesték *Bakacsínnal festik a koporsót* (Bó)

bakafántos *bakafántos* mn **1.** akadémuskodó *Bakafántos egy vénásszony, nem álhat meg elgytte a menyé* (Ff); **2.** akaratos, csökgygyös *Bakafántos menyecske az, rándzyba szedi az urát* (Ff)

bakafántoskodik *bakafántoskodik* [-ok, -ol~sz, -ott] tn ige bakafántos módon viselkedik *Bakafántoskogygyon ot magányak, nem törgygydik mán vele senki* (Ho)

bakál *bakál, bakáll* [-t, -ok, -ja] fn **1.** nagy talpas pohár *Nem jógyk ezek a bakállok, könnyen felbillenek* (Sz); **2.** félliteres pohár *Kgyerek ngygy bakál turót* (Bs)

bakancs *bakkancs, bokkancs* [-ot, -ok, -ja] fn durva bőrből készült, bokán felül érő lábbeli *Sog bakkancsot gyszaggatott a jányok után nagyapátok* (Ba)

bakancsszeg *bakkancsszeg, bokkancsszgygy* [-et, -ek, -je] fn bakancs talpába való félgömb fejgy talpvédgy szeg *Tám bokkancsszgygygel ütgyttik fel a sarkadot, hogy annyíra kopog* (R)

bakancsszgygy *bakkancsszgygy, bokkancsszgygy* [-at, -ak, -ja] fn bakancs befgyzésére

való vékony szíj *Ez ostórnak való, nem bokkancsszíjnak* (R)

bakamari *bakamari* [-t, -k, -ja] fn katonákkal szerelmeskedő nő *Hát ű kicsoda? Ety kimustrált bakamari!* (Si)

bakarasz *bakarasz* [-t, -ja] fn széttárt nagyujj és középsőujj közti távolság, nagy arasz *Egy bakaraszt nőjtté a nyáronn* (Pf)

bakaruha *bakaruha* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (biz) katonaruha *Alig vártuk, hogy mekszabadújjunk a bakaruhátul* (H)

bakator *bakatör* [-t, -ja] fn bőven termő borszőlő *Jó bora van a bakatörnak* (Fp)

bakelit *bakelit* [-et, -ek, -je] fn préselhető műanyag *A bakelit nem ír semmit török* (R)

baket *baket* [-ot, -ok, -ja] fn kanna *Hozok reggel egy baket tejet* (R)

bakhát *bakhát* [-at, -ak, -ja] fn **1.** szántóföldön két egymásra fordított barázda nyomán keletkező kiemelkedés *Úgy vezesd a lovat, hogy egyenesem mennyen a bakháton* (R); **2.** a szőlőtőkék sorai között felkapált hosszú földhányás *A szőlőülőbe bakhátra kapálunk* (K); **3.** mezei útnak két kerékvágás közötti domború része *Ne hājcs a bakhátra, mēr döcögni fog a szekēr* (R)

bakkecske *bakkecske* [~'t, ~'k, ~'ja] fn hím kecske *Elszabadult a bakkecske* (Sza)

bakláb *bakláb* l. *bak* **2, 3.**

baklzsán *baklzsán, batlzsán* [-t, -ok, -ja] fn padlizsán, törökparadicsom *A baklzsánt rántani szokták, de nem jó* (Pk)

baklevél *baklevél* [-et, -ek, -e] fn szövésnél használt bak két keresztbe illesztett forgó léce, amelynek pálcai – lábjai – a felmotollált, legombolyítandó fonalat tartják *Vigyázva tedd a fonalat a baklevélre, hogy ne bomjjon* (Tr)

bákó *bákó* mn bamba *A pujája is mind ojan bákó, mint ű maga* (Bs)

bákófa *bákófa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn fonál feszítésére való négy rovátkolt pálca a

fonáltekerő bak levelének négy végébe *A bákófa tartya jó* *feszesen a fonalat* (Dr)

bakol *bakól, bakkól* [-ok, -sz, -] ts ige **1.** bakkal döngöl (földet) *Egész nab bakóltam a konyha főüggýjét* (Th); **2.** bútoralkatrészeket nyomással összeilleszt *Íppem mozd bakóloom az asztalkád* (Tk); **3.** bagzik, pázrik (kecske, nyúl, őz); *Bakólt mán a kecskétek?* (Csf)

bakoskötél *bakoskötél* [-et, -ek, -je] fn kötél, amelynek a végén hurok van *Bakoskötélet tettek régen a ökör szarvára* (Np)

bakprés *bakprés* [-et, -ek, -je] fn bútorlap préseléséhez használt szorítóprés *Hozd ide a bakpréshez a lapokot* (Be)

bakszag *bakszag* [-ot, -a] fn (tréf) férfiszag *Tám bakszagot érzel, hogy nem bírsz nyugodni* (Tg)

bakszakáll *bakszakáll* [-t, -ok, -ja] fn **1.** kaszálókon tenyésző fészkes virágú növény; Tragopogon *Mennyi sok itt a bakszakáll!* (Tg); **2.** borogatásra alkalmas vízi növény

bakszi *bakszi* [-t, -k, -ja] fn fából készült, kisebb méretű doboz *Ott a hagyma a baksziba* (Csl)

baktat *baktat* [-ok, -ol, -ott] tn ige lassú léptekkel, nehézkesen megy *Baktatok it magamnak ebbe a naty hőségbe* (Sz)

bakter *baktēr* [-t, -ok, -ja] fn **1.** vasúti pályao *Csak a baktēr áldogál a sinek mellett* (Be); **2.** éjjeliőr *Háboróig vaót a faluba baktēr* (Dr); **3.** csősz *Mén szürkületkōr kiment a bakter a tegderi főüdre* (Bf)

bakterház *baktērház* [-at, -ak, -ja] fn vasúti őrház *Világ van a baktērházba* (R)

baktervacsora *baktērvecsorá* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kutyának szánt ételmaradék *Meksáványodott á zítel, jó lez baktērvecsorának* (Br)

baktipaszuly *baktipaszu* [-t, -ok, -ja] fn pirostarka, nagy szemű babfajta *A baktipaszu zōüdon jó* (Csf)

baktya *baktya* mn idétlen, bárgyú *Ó te baktya, mit csináltál megint!* (Vs)

bakugrás *bakugrás* [-t, -ja] fn
baknak v. a bakhátat tartó embernek
szétterpesztett lábbal való átugrása a két
tenyér rátámasztásával *Belefárattunk a
bakugrászba* (Sza)

bal *bāl* mn és fn **I.** mn **1.** a szív felőli
oldal *Hibás a bal szeme*; **2.** ~ul
kedvezőtlenül *Balul ütött ki a dolog* (Sz);
II. fn a balkéz felőli irány *Barra esik az
attul a házatok* (Sz) [] *Egyik fülem bal, a
másik meg nem hall 'nem figyelek oda'*
(Tg)

bál¹ *bāl* [-t, -ok, -ja] fn táncmulatság
Tennap este bálba vóttam (Mf)

bál² *bāl* [-t, -ok, -ja] fn beváltásra
előkészített, 30-35 kg-os lécek közé
szorított dihánycsomó *Nedves a dohány,
a bál megüti a 40 kilót* (S)

bála *bála* [-'t, ~'k, ~'ja] fn göngyölt
v. préselt szénacsomó *Ferrakták a sze-
kerre mind a tiz bála színát* (Sz)

balalajka *balalājka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn
1. háromszög alakú orosz népi pengető
hangszer *Ügyesen pergeti a bálálajkát*
(Br); **2.** kifli alakú finom sütemény *A bál-
lálajkából megennék tizet is* (Br)

balambér *balambér* mn ügyefogyot,
mafla *Ne légy má ojam balambér* (Bs)

balambuta *balambuta* mn buta, maf-
la *Ojam balambuta, mint az, nincs még
egy a faluba* (F)

balamuta *balamuta* [-'t, ~'ja] fn és
mn **I.** fn **1.** zürzavar, felfordulás *Mi ez a
nagy balamuta?* (Tr); **2.** csavargó,
tekerő *Mit ír egy ijem balamuta
ember?* (Tr); **II.** mn bamba, együgyű *Ez
a fíjú ojam balamuta* (F)

bálánc *bálánc* [-ot, -ok, -a] fn göm-
bolyú fadarabka, amelyen a rönköt
görgetik *Tedd odább a báláncot* (Vs)

báláncz *baláncz, balánc* [-ot, -ja] fn a
bevétel és a kiadás egyensúlya *Mos csi-
nájják a balánczot* (Bs)

báláz *báláz* l. **báláz**

báláz *báláz, báláz, báloz* [-ok, -ol,
-ott] ts ige bálába rak *Bálázni a fírfijak
szoktak* (Tr)

bálázik *bálázik* l. **bálózik**

báld *báld* l. **bárd**

baldachin *bāldahin* [-t, -ok, -ja] fn
(rég) sátorszerű díszes mennyezet, amely
alatt körmenetkor az oltáriszentséget vi-
szik *Két ember viszi a bāldahint* (Sz)

balerina *balerina* [-'t, ~'k, ~'ja] fn
(új) balett-táncosnő *Kész balerina ez a
jány* (Tú)

baleset *baleset* [-et, -ek, -e] fn
sérülést v. halált okozó véletlen
szerencsétlenség *Ety kizs baleset írte,
fēlfördult a motörja* (Ke)

balett *balett, balet* [-ot, -ok, -ja] fn
klasszikus színpadi tánc *A balett nagy
művésze* (Tú)

balfa *bālfa* l. **balta**

bálfa *bālfa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn a
dohánybálát összepréselő rúd, bálafa *Ez
a bálfa nem ír oda* (Ba)

balfácán *bālfácán* [-t, -ok, -ja] fn
ügyefogyott, málészájú ember *Es se tu-
dot, te bālfácán* (Bs)

balfék *bālfék* [-et, -ek, -je] fn
ügyefogyott, szerencsétlen ember *Mit
várhat az ember egy ijem balféktől* (Kg)

balfilű *balfilű* mn süket *Balfilű az
öregapám, semmit nem hāl mán* (Mi)

bálgazda *bālgazda* [-'t, ~'k, ~'ja] fn
a táncmulatság rendezője, aki a
zenészeket felfogadja és kifizeti *Huzatni
csak úgy lehetett, ha a bālgazda
megengette* (Ng)

balha *balhal, bolha*

bálha *bálha* l. **bolha**

balhammer *balhamēr* [-t, -ek, -je] fn
cifrázó kalapács *A balhamērē külömféle
mintát lehecs csinálni a vazsba* (Úf)

balhammerstekli *balhamērstekli* [-t, -
k, -je] fn bizonyos vashajlítások
elvégzésére szolgáló üllő-forma *Kerezs
meg a balhamērsteklit* (Ba)

balhé *bālhé* [-t, -k, -ja] fn lárma,
botrány *Tennap is nagy bālhé vógt nállok*
(Mi)

balin *balin, balind* [-ot, -ok, -ja] fn
mell- és hasúszója tövén piros keszeg;
Blicca björkna *A patagba sok a balin*
(An)

balind *balind* l. **balin**

bálka *bálka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (új) vasbetonoszlop *Az istálót bálkákka! fetég be* (Np)

balkány *balkány* [-t, -ja] fn vízállás, mély láp *Ne menny a balkámba, mer ot maracc* (Vs)

balkezes *balkezes* mn és fn **I.** mn **1.** balos, lusta *Nem vagy tán balkezes?* (Bt); **2.** bal kézre való *Rosz mán ez a kesztyű, a balkezes tejesen szítment* (Bt); **3.** (gúny) kétblalkezes *Hogy mijem balkezes vagy!* (Bt); **II.** fn balkezes ütés *Adok egy balkezest, hoty szjétmegy a kjepe* (Bt)

bálkirálynő *bákirájnő, bálkirájnő* [-t, -k, -je] fn bálban (tánciskolai vizsgabálon választott szépségkirálynő) *Belöllet se lez bákirájnő, ha ijen ügyetlenül mozgol* (Csl)

balkon *balkon, balkony* [-t, -ok, -ja] fn (új) erkély *Ojan házacs csinál, tám még balkonnya is lessz* (V)

ballagcsa *ballakcsa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn palló, gyalogjáró híd *Mekcsusztam a ballakcsám, majd beleestem a vízbe* (Pk)

ballagófü *ballagófü* [-vet, -vek, -ve] fn ördögcsékérszerű szúrós gyomnövény; *Salsola Kali Tépjétek, írscátok eszt a ballagófüvet* (D)

ballang *ballang* l. **barlang**

ballaszt *ballaszt* [-ok, -ja] fn apró magvak keverésére szolgáló homok, fűrészpör stb. *Tegyél elég ballasztot a mágba, hogy ne legyen sűrű, ha kikőjl* (Pf)

ballon *balon* [-t, -ok, -ja] fn ballonkabát *Még nem lehet balomba járn* (Fra)

bálna *bálna* [~'t, ~'k, ~'ja] fn tengeri óriásemlős; *Balacna Ojan a szája, mit a bálnának* (Ng)

balog *balog* mn **1.** balkezes *Ugyelni kel a gyermekre, nehogy balog legyen* (Sz); **2.** félszeg, sanda *Balognézése van ennek a jánnak* (Bn)

balos *balos* mn **1.** balkezes; **2.** bal kézre, lábra való *Eltünt a balos kesztyűm* (Bs)

balota ~ [~'t, ~'k, ~'ja] fn mocsaras, lápos hely *Ne menny a balotáho!* (E)

báloz *báloz* l. **báláz**

bálozik *bálozik, bálazik* [-ok, -ol, -ott] bálokba jár *Az én koromba sokat báloztunk* (Ko)

balpárt *balpárt* [-ot, -ok, -ja] fn (rég) ellenzéki, baloldali párt *A balpárt mindig nac cécojt csinált választáskör* (E)

balrunnan *barrunnan, barrunna* hsz balról, bal felől *Barrunna adogazsd a kívít, ugy van kezemre* (R)

balsors *bálsors* [-ot, -a] fn viszontagságos, szerencsétlen sors *Utoliri még ütet is a bálsors* (Csl)

balszemel *bálszemel* [-ek, -sz, -t] tn ige hátrafelé sandít *Ugy bálszemel, mint a gyermek, aki hibázott* (Ho)

balszerencse *bálszerencse* [~'t, ~'je] fn sikertelenségek sorozata *Üldöz a balszerencse* (Mi)

balta *bálta, bálfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn rövid fanyelű faragószerszám *Ojan keminy ez a fa, hogy a bálfa is alik fogi* (Sz)

báltanyél *báltanyel* [-et, -ek, -e] fn a balta nyele *A báltanyel a sok fogástul kifinnyesedik* (Bf)

báltatartó *báltatártó* [-t, -ok, -ja] fn a bérfa alsó esőjén lévő karika, amibe a baltát dugták *Tedd a báltát a báltatártóba* (Bs)

baltatok *báltatok* l. **baltatartó**

bálvány *bálvány* [-t, -ok, -ja] fn **1.** függőleges forgótengely; **2.** pogány istenszobor

balzsam *bálsam* [-ot, -ok, -ja] fn gyógyír *Lélki sebre nincsem balzsam* (Ke)

bamba *bamba* mn nehéz felfogású, ostoba *Mán nagyocska vagy, ne lígy ijem bamba* (Kg)

bambuc¹ *bambuc* [-ot, -ok, -ja] fn bamba, ostoba *Ez is egy nagy bambuc, ez a fíjú* (Gy)

bambuc² *bambuc* l. **bambusz**

bambul *bambul* [-ok, -sz, -t] tn ige bambává, figyelmetlenné válik *Ez a kö-*

jök nem tanul, hanem bambul az iskolába (Bs)

bambula bambula, bāmbula [-'t, ~'k, ~'ja] fn ostoba, rossz felfogású ember *Mire megy az ember egy ijem bambulával!* (Sz)

bambuli bambuli mn ostoba, együgyű *Ide nész hát, te bambuli!* (Bs)

bambusz bambusz [-t], bambuc [-ot, -ok, -ja] fn **1.** bambusznád *A bambusz valahol Afrikában nyőű* (Tr); **2.** bambusznád szárából vágott bot, horgászbót *Értőd a bambucot, ugyi?*

bámész bámész, bámísz mn szájátva bámul *A fene a sog bámísz pújáját!* (Tr)

báméskodik báméskodik, bámíszkodik [-ok, -ol, -ott] in ige szájátva, hosszan, céltalanul nézelődik *Ne bámíszkoggy az uccám, mer elüt valami óytóú* (P)

bámul bámul [-ok, -sz, -t] ts és tn ige **1.** csodálkozva néz valakit, vmit *Ne bámujj ugy rám, mer kijesik a szemed* (Mi); **2.** csodál *Bámulom az eszedet, Maris* (Ke) [] *Bámul, mint bornyu az új kapura 'bambán, értetlenül néz'* (Ke)

bámulat bámulat [-ot, -a] fn csodálat *Bámulat, hogy mennyi verset tud ez a gyērmek* (Tát)

bámulatos bámulatos mn csodálatos, bámulatot keltő *Ojany gyōrsan jár a keze, hogy bámulatos* (R)

bán bán [-ok, -sz, -t] ts ige sajnál, megbánást érez *Bánom, hogy ide jöttem* (Kv)

banán banán [-t, -ok, -ja] fn sárga héjú, édes húsú trópusi gyümölcs *A banán jóú ídes* (Pk)

bánás bánás [-t, -ja] fn bánásmód *Hát ijem bánást írdemlek én tülle?* (R)

bánat bánat [-ot, -ok, -ja] fn **1.** tartós szomorúság, lelki fájdalom *Sírba vitte a bánat* (Ko); **2.** megbánás *Kíső a bánat, let vőyn elébb eszed* (Ko)

bánatos bánatos mn **1.** bánatot érző *Elvesztettem a jóú gyomlálóúmot, ojam bánatos vagyok írte* (Tát); **2.** bánatot kifejező *Bánatos nótákat huznak* (Tát)

bánatpénz bánatpéndz, bánatpindz [- (e)t, -e] fn a kár okozójától járó pénzbeli engesztelés *Bánatpíncet fizetet neki, hoty kiverte a fija szeműt* (R)

bánatfa bánatfa [-'t, ~'k, ~'ja] fn (vál) akasztófa *A betyárt felhuzsták a bánatfára* (Th)

banda banda [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** hitvány társaság *Ijem bandába kerültem!* (Si); **2.** együvé tartozó személyek csoportja *Dógoz rendesen, mer kiníznek a bandábűl* (Bf); **3.** cigányzenekar *Talp alá huzi a banda* (Ksz); **4.** együtt szerződő dolgozók munkacsapata *Beált a bandába az ípítekezésre* (Bf)

bandagazda bandagazda [-'t, ~'k, ~'ja] fn munkára szerződő banda vezetője *A bandagazda monta mek, hoty ki mennyit kap* (Sza)

bandérium bandérium, banderijom [-ot, -ok, -ja] fn (rég) ünnepélyes alkalomra felvonuló díszöltözötű lovascsapat *Bandérijum ment a pűspök elibe* (Sz)

bandiecsset bandiecsset [-et, -ek, -je] szobafestésnél kézi munkára használt löszőr ecset *Ha a festék beleszárad a bandiecsedbe, petrőuba kē tenni* (Cse)

bandita bandita [-'t, ~'k, ~'ja] fn gonosztevő, rablógyilkos *Nem mértűnk ícaka járni, fíltűnk a bandítáktűl* (P)

bandra bandra mn gyors beszédű, hadaró *Ojam bandra asszonka a felesége* (An)

bandukol banduköl [-ok, -sz, -t] tn ige lassacskán ballag *Nem ültem fél, csag banduköltam a szeker után* (Tg)

bandura bandura [-'t, ~'k, ~'ja] fn mély hangolású, hathúros ukrán lant *Bandurán tanul a fíjú* (Sze)

bandurka bandurka [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** apró krumpli *Szedd össze aszt a bandurkákot ís* (Ho); **2.** (biz) krumpli *Elvetted mán a bandúrkát?* (Ho)

bandzsal bandzsl, bandzsi, bandzsali mn kancsal, hibás szemű *A fél szemére bandzsal* (Té)

bandzsali bandzsali l. **bandzsal**

bandzsi bandzsi l. **bandzsál**

bandzsít *bandzsít* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** kancsalít *Mán nem jön rendbe a szeme, bandzsalítani fog, míg ül* (Tg); **2.** sandít *Az ítére bandzsít, de azír nem kír-ne belőjille* (Tg)

bangájzli *bangájzli, bungájzli, bangájzni* [-t, -k, -ja] fn **1.** a gyalupadban levő csavarmentes, 30-70 cm hosszú keményfa henger, amely anyacsavar segítségével beszorítja a megmunkálendő fadarabot *Jóy kemín fábú vóyt a bangájzli, oszt mégis tört* (Tk); **2.** kampós szeg *Ez a kép nehéz, bangájzlira kéne akasztani* (Asz)

bángli *bángli* [-t, -k, -ja] fn egyikerekű kisszekér, talicska *Bánglin hōrtuk fel a kērbūl a kompírt* (Bf)

bánik *bánik* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** vmilyen magatartást tanúsít íranta *Jól bánik az öreg anyóyssávv* (Bá); **2.** dolgozik vmivel, kezeli *Nem tudod báníni a lovakkal sose* (Bá)

bank *bank* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** állami hitelszervezet *A bank atta a pinszt az ípitkezéshez* (Mi); **2.** takarékpénztár *Sok a pindze, tegye a bangba* (Mi); **3.** a bank épülete *Sokan vóytak a bangba* (Mi); **4.** szerencsejátékban az alapul befizetett pénzösszeg *Tártom a bankot* (Mi) [] *Aggya a bankot* 'irányítja a társaságot, hangadó'

banka *banka* [~t, ~k, ~ja] fn búbosbanka; *Upupa epops A bankának szīb bōgbitája van* (Tg)

bánka *bánka, bánki* [~t, ~k, ~ja] fn (új) fél- v. egyliteres befőttes üveg *Ott a bánka a filkén, abba tōzsd át a tejet* (R)

bankár *bankár* [-t, -ok, -ja] fn banktulajdonos *Rígen a bankárok kezíbe vóyt a szegíny* (P)

bankett *banket* [-et, -ek, -je] fn jelentős esemény megünneplésére rendezett estély *Mink is hivatalosak vóytunk a banketre* (Sz)

bánki bánki l. **bánka**

bankli *bankli* [-t, -k, -ja] fn **1.** a cipész szerszámasztalkája *Ot van a szēr-*

szám a bankli fiókjába (Mi); **2.** kerek szék, cipésszék *A banklin jóy ülni, mer alacsony* (Vs)

bankó *bankó* [-t, -k, -ja] fn (rég) bankjegy *Eggy ezrezs bankóy üti a mōrkodot, ha mektanálod* (Tg)

bankos *bankos* [-t, -ok, -ja] fn aki a kártyajátékban a lapokat osztja *Bedült ű is jáccani, mékhozzá bankosnak* (Bs)

banlon *banlon* [-t, -ok, -ja] fn gyapjúszerű tapintású műanyag *Banlon pulovērt hozot nekik* (BK)

bánt *bánt* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** bántalmaz, sért, üt *Mineg bántod a kissebbeket, mi?* (S); **2.** fogdos, piszkál, babrál vmit *Ne bánzsd aszt a kaktuszt, mēr mekszuri a kezed* (R); **3.** kellemetlenül hat, kínoz, nyugtalanít *Bánt a fejem megin* (Mf) [] *Ne bánzsd a másét* 'ne nyúlj ahhoz, ami nem a tied' (R); *Kicsi bánytya a nagyot* 'terhesség okozza a rosszullétet' (R)

bántódás *bántódás* [-t, -ja] fn testi sérülés *Nem lez bántódásocs, csag gyere haza* (Bá)

banya¹ *banya* [~t, ~k, ~ja] fn csúf, gonosz vénasszony *Látni se akarom aszt a vém banyát* (Th)

banya² *banya* l. **bánya**

bánya¹ *bánya* [~t, ~k, ~ja] fn hasznos ásványokat kitermelő üzem *Én is lehusztam két évet a bányába, Dombázba* (Nb)

bánya² *bánya, banya* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** állóvíz *Sásat szettiünk a bányába* (Vs); **2.** gödör, szélesebb árok *Teli van a bánya vízzel* (R); **3.** (új) fürdő *Csak ot jó nekem, a bányába, a göžtbe* (Mf)

bánya³ *bánya* [~t, ~k, ~ja] fn kisebb szénacsomó *Bányába raktuk a szénát* (Mf); **2.** simítóasztalon összerakott dohánycsomó, kb. 400 levél dohány *A tyuk anyyi, amit eccēre simítok magam elōt, a tyukogbul lesz a banya, a mán nagyop csomóy* (T)

banyalodik *banyalodik* l. **bonyolódik**

bányász *bányász* [-t, -ok, -ja] fn
bányamunkás *Nálunk, Szlatinán a fél
vározs bányász* (Asz)

bányászik *bányászik* [-ok, -ol, -ott] ts
ige **1.** bányában ásványt kitermel *Nem
mindig etyforma sód bányászunk* (Asz);
2. (biz) az orrába piszkál *Mám megin
bányászol* (Csl)

bányatiszt *bányatiszt* [-et, -ek, -je] fn
bányatechnikus *Az ura bányatiszt* (Asz)

baptista *baptista* [~'t, ~'k, ~'ja] fn és
mn **I.** fn baptista vallású személy
Baptistához nem adom a jányom (Sz); **II.**
mn tagjait felnőtt korban kereszteleő
vallási szekta, ill. vele kapcsolatos
Baptista pap vógt az apjok (Mi)

bár *bár* ksz és msz **I.** ksz noha *Bár az
is lehet, hogy esni fog* (J); **II** msz vajha
Bár igaza lenne! (Té)

barack *barack* [-ot, -ok, -ja] fn **1.**
kajszi v. őszibarack *Ijen szíb barackot
még nem is láttam* (P); **2.** gyerek fejének
a kéz bütykével való megkoppintása
*Kapol a fejedre eggy ojam barackot,
hogy ...* (P)

barackfa *barackfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn
az a fa, amelyen a barack terem *Kiszáratt
a barackfánk* (Sza)

baracklekvár *baracklekvár* [-t, -ja]
fn sárgabarackból főzött lekvár *A
baracklekvár csak nyalakodni valóg* (Ho)

barackpálinka *barackpájinka* [~'t,
~'k, ~'ja] fn sárgabarackból főzött
pálinka *A barackpájinka job, mint a
szílvá* (Ke)

barakk *barak, barakk* [-ot, -ok, -ja]
fn szállásul szolgáló ideiglenes
deszkaépület *Behajtották a fogjokat a
barakogba* (Tg)

baram *baram* l. **barom**

barangol *barángol* [-ok, -sz, -t] tn ige
nagyobb területet bekóborol *Ősszel mán
barangölhat a márha az egísz határba*
(Kg)

bárány *bárány, bárán* [-t, -ok, -ja] fn
1. fiatal juh *Leváltuk a majálisra a
három bárányt* (Ng); **2.** szelíd, jámbor
ember *A sok lingár köjök köszt egy ijem*

bárány, nem fílsz, hogy megesznek?
(Ksz) [] *Ártatlan, mint a ma született bá-
rány 'teljesen ártatlan'* (Sz)

báránybélés *báránybélés, bárámbé-
lis* [-t, -ek, -je] gypjas báránybőrből
való bélés *Barámbélis van a nagyújassá-
ba, abban nem fázik meg* (Tg)

báránybőr *báránybőőr, bárámbűr* [-t,
-ök, -je] a bárány lenyúzott bőre *Bárám-
bűrből csináltak a jó melek sipkákot* (R) []
*Báránybűrbe bújt farkas 'jámborságot
színlelő gonosz ember'* (Tg)

báránybőrsapka *bárámbűrsipka*
[~'t, ~'k, ~'ja] fn a juh gypjas bőrből
készült sapka *Nem fázik a filem, jóú me-
leg ez a bárámbűrsipka* (J)

bárányfelhő *bárányfelhőő, bárámfel-
hőő* [-t, -k, -je] fn apró, ritkás fehér felhő
Csupa bárámfelhőő az ég (He)

bárányfelleg *bárányfelleg, bárámfej-
jeg* l. **bárányfelhő**

bárányhimlő *bárányhimlő* [-t, -je] fn
hólyagos kiütésekkel járó fertőző
gyermekbetegség *Kihányta a
bárányhimlőő a gyērmeket* (H)

báránykavirág *báránykavirág* [-ot,
-ok, -ja] fn tavaszi tőzike; *Leucojum Vet-
tem ecs csokőr báránykavirágot* (Asz)

bárányspricc *bárányspricc* [-et, -ek,
-je] fn a seprűvel bepucolt falon a
ripacsokra száradt vakolat *A
bárányspricc jobban tárt, mint a vakolat*
(He)

barát *barát* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** az a
személy, akit kölcsönös szeretet,
ragaszkodás fűz hozzánk *Nősül a
barátom, a héten lessz a lagzi* (Kf); **2.**
vminek a kedvelője *Nem vagyok baráttya
a fűszeres ítelnek* (Ng); **3.** (elav)
szerzetes *A barátok csuhába járnak* (Ng)

baráték *baráték* msz **1.** megütközés,
felháborodás *Tuggya, hoty sijetek, de
nem segítene, baráték* (T); **2.** meglepetés,
csodálkozás kifejezésére *Hű baráték, ez
osztán az ostőr!* (T) Vö. barátom

barátfüle *barátfüle, barátfile* [~'t]
derelye *Szeretem a barátfület* (Bs)

barátkeselyű *barátkesejű* [-t, -k, -ea] fn csupasz nyakú, dögező nagy ragadozó madár; *Aegyptius monachus* *A barátkesejű üldözi az apró madarakot, osztán szíjjeltípi* (S)

barátkozik *barátkozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige baráti viszonyt tart fenn *Ez a fujú mindig a jányokkál barátkozik* (H)

barátom *barátom* msz megütközés, felháborodás kifejezésére *It járt, és barátom nem vőtt képes éjönni nálunk!* (Si) Vö. baráték

barátság *barátság* [-ot, -a] két v. több személy közt lévő baráti viszony *Hát eddik tártott a nagy barátság?* (Sza)

barátságos *barátságos* mn **1.** jóindulatot kifejező *Barátságos a nízise is* (R); **2.** kellemes, jóleső *Barátságos az idő* (Sz); **3.** mérközés, nem bajnoki *Barátságos mecs vőtt* (Sz)

barátságatlan *barátságatlan* mn rideg, kellemetlen, barátságot nem mutató *Barátságatlan az egész lakás* (Mi)

barázda *barázda, borozda, barázna, borozna, boroznya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** ekék vágta hosszú mélyedés *Ha műjebben szánt az eke, nagyobb a barázda* (Kd); **2.** szántó föld két szélén, a mezsgye mellett húzódó kicsi árok *Mezőn nőttek fel a gyermekek, ot sírtak a barázdába* (R)

barázdabillegető *barázdabillegetőjű* [-t, -k, -je] fn hosszú farkú, karcsú kis énekesmadár; *Motacilla alba* *Le s fel repked a barázdágba a barázdabillegetőjű* (J)

barázdazsír [-t, -ok, -ja] fn (tréf) olaj *Barázdazsírba süti a hust is* (Bo)

barázdol *barázdol* [-ok, -ol, -ott] ts ige szántáskor az első barázdát hasítja *Ökörrél csak úgy jó barázdolni, ha vezetik* (R)

barázna *barázna* l. **barázda**

bárca *bárca* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (elav) prostituáltak hatósági igazolványa *Kívátozza bárcát, beált kurvának* (Sz)

bárcás *bárcás* mn hatósági engedéllyel kényelgő *Hursib, mint egy bárcás kúrva* (R)

barscs *börscs, börscs* l. **borscs**

bárcsak *bárcsak* msz jó volna, ha ... *Bárcsak jönne mán a postás* (Ho)

bárd *bárd, bál* [-ot, -ok, -ja] fn széles pengéjű, rövid nyelű fafaragó, hűsvágó (baltaszerű) szerszám *A bárdá végigvákta a disznó hátát* (Pf)

baretsapka *baretsapka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn ellenző nélküli lapos sapka *Az öcsém csag baretsapkába jár* (Bf)

bárgyú *bárgyú* mn tompa eszű *Mér kaptál kettest, mer ojam bárgyú vagy?* (Sz)

barhent *bārhet, pārhet, parket* [-ot, -ja] fn egyik oldalán bolyhos pamutzövet *Elszakatt a jó parhet ruhám* (Sz)

bárakárhogy *bárakárhogy* l.

bárhogy

bárakárhol *bárakárhol* l. **bárhól**

bárakárm *bárakárm* l. **bárm**

bárakármikor *bárakármikor* l.

bármikor

bárhogy *bárhogy* hsz bármilyen módon *Bárhogy lesz, csak jó legyen* (Csl)

bárhól *bárhól, bāhon, bárhun* hsz bármely helyen *A lú bárhól vam, mindig hazatanál* (Rz)

bárhon *bárhon* l. **bárhól**

bárhun *bárhun* l. **bárhól**

bari bari [-t, -k, -ja] fn kisbárány *Ojan jédesek a kizs barikák!* (Bs)

barka *bārka, bírke* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** némely fa, cserje lecsüngő füzérvirágzata *Hogy száll a mí a mogyoró barkáját!* (R); **2.** füzfa virága, ill. virágos ága *A gödörparton sok a bírke* (R)

barka² *bārka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn az ipari bőr felső irharétege *Mijen szép a barkája ennek a bőjrnnek* (Tú)

bárka *bárka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** Nóé hajója *Csak a legyet ne vitte vőma be Nője a bárkába!* (Sz); **2.** a sírgödör falának deszkaburkolata *Csinájjatog bárkát, mer beömlik a sír* (Bs); **3.** (gúny) ormótlan

kocsi, jármű *Ez mán nem is szekēr, ha bárka* (R)

barkácsol *bārkácsol, bārkácsöl* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige **1.** ezmesterként fūr-farag *Bārkácsolt ety szekērköj̄t a kisfj̄jának* (R); **2.** össze-vissza járkál, kószál *Egisz nap az erdőj̄be bārkácsöltunk* (Sz); **3.** mézet perget *Tegnap bārkácsoltuk a mézet* (Csn)

bárki *bārki* ált. névm. bármely személy *Bārki tette, jój̄l tette, hoty kitölt vele!* (H)

barkó *bārkó* [-t, -k, -ja] fn cserépfazék, szilke *Nígy bārkóy van teli lekvárrāl* (Sz)

barkóca *bārkóca* [~'t, ~'k, ~'ja] fn berkenyeféle; *Sorbus torminalis* *A puják fēlhosztak a kērbül ecs csomó barkóca ágat* (Sz)

barkózafa *bārkóycafa* [~'t, ~'ja] fn a barkóca fája *Barkóycafábül van a nagybögő* (Kd)

barkoszilke *bārkoszilke* l. **barkó**

barlang *bārlang, ballang* [-ot, -ok, -ja] fn földkéregben, sziklában levő nagyobb üreg *A medve bement a bāllanjába* (Vs)

bármeddig *bārmeddig* hsz **1.** bármely helyig *Mehecc bārmeddig, it nem mīj a víz* (Tg); **2.** bármely időpontig, bármilyen sokáig *Bārmeddig it marathatol* (Tg)

bármennyi *bārmennyi* ált. névm. tetszőleges mennyiségű *Bārmennyit megadok érte, csak jóy legyen* (Bó)

bármi *bārmi* ált. névm. bármely dolog *Bārmirül beszélhec vele* (Tg)

bármikor *bārmikōr* hsz bármely időben *Bārmikor jōsz, othom vagyok* (Tg)

barna *bārna* mn és fn **I.** mn **1.** a csokoládé színéhez hasonló színű *Bārna ruhát vegyél* (An); **2.** barna hajú *Barna legint szeret* (Ke); **3.** napégette *Jó barna a hátad* (Ke); **II** fn barna hajú nő *Csak a barnák után jár* (Tg)

barnabőrű *bārnabōj̄rű, barnabūrű* mn naptól, széltől barnára színeződött

bőrű *Bārnabūrű vagyok mām, mint ety cigány* (Kg)

barnapiros *bārnapiros* mn naptól bronz színűre barnított *Szīb barnapiros a būri* (Sz)

barnás *bārnas* mn barnába hajló színárnyalat *Inkább ojam bārnas a haja, nem tiszta szōj̄ke* (Sz)

barnászöld *bārnažzōj̄d* mn barnába hajló zöld *Bārnažzōj̄d, mint a katonaruha* (Tg)

barnít *bārnit, bārnet* [-ok, -ol, -ott] ts ige barnává tesz *Délután már nem bārnit a nap* (Pf)

barnul *bārnul* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** barnává lesz *Ēn nehezem barnulok, kár a napra menni* (Mf); **2.** sötétedik, szürkül *Bārnul az idő is* (Vs)

barnuláskor *bārнулáskor* hsz estefelé, szürkületkor *Bārнулások jön a csōrda* (Vs)

barnulat *bārнulat* [-ot, -ja] fn szürkület *Bārнulat fele jōt haza* (Vs)

báró *bārōy* [-t, -k, -ja] fn a legalacsonyabb rangú főnemes *A bārōy tagját egy zsidōy vette meg* (Ng)

barom *barom, baram* [-mot, -mat, -ok, -ma] fn **1.** nagyobb háziállat, jószág *Ojjam szj̄p hosszōszarvō bārmok vaōt régen* (Dr); **2.** durván, állatiasan viselkedő férfi *Ne oda ted barom, hanem a másig zságba* (Bs)

baromfi *barōmfi* [-t, -k, -ja] fn (vál) aprójószág *Ennyi baromfinak enni kēl* (Bs)

baromfiudvar *baromudvār, baramfiudvār* [-t, -ok, -ja] fn a baromfi és a többi jószág számára szolgáló hátsó udvar *Vidd a szemetet a baromudvarba, a ganājra* (Vs)

bársony *bārsony, bārson* [-t, -ok, -ja] fn puha tapintású, finom bolyhos szövet *Vettem a bōydba öt méter mintázs bārson* (Fra)

bársonyka *bārsonyka, bārsonka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** bársonyvirág; *Tagetes Szegy nekem mogot ebbül a bārsonykābul* (Pk); **2.** kerti kankalin; *Primula*

auricula A bársonykát nem lehet pohárba tenni, mér kicsi (T)

bársonymályva *bársommájva* [~'t, ~'k, ~'ja] fn ártereken, mocsaras helyeken gyakori bolyhos levelű, rózsaszín v. lila virágú gyógynövény, orvosi ziliz; *Althaea officinalis* *Bársommájvával borogattam a kezem* (Kd)

bársonyos *bársonyos* mn a bársonyra emlékeztetően puha, lágy A májvának is ojam bársonyos a levele (Ho)

bársonyvirág *bársonyvirág, bársomvirág* [-ot, -ok, -ja] fn 1. fekete nadálytő; *Symphytum officinale* A *bársonyvirág gyógynövény, sok mindenre jó* (Mi); 2. kakukkszekfű; *Lychius coronaria Réteken, erdőszélén nő a bársonyvirág* (Np)

basa *basa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn pasa A *basának nagy a hasa* (Tg)

básnya *básnya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (új) víztorony A *farm a bástyából kapja a vizet* (Mf)

bástya *bástya, báscsa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. erődítmény falából kiugró védőmű *Félmásztunk a vár bástyájára* (Sz); 2. egyenes irányban lépő és ütő sakkfigura *Kiütöm a báscsádot* (Sz); 3. a tank a felső forgó része, amelyen a löveg van A *tang bástyája gojót kapott* (Fp)

bászli *bászli* mn bamba, együgyű *De egy bászli fija van ennek a Kisnek* (Sz)

baszkodik *baszkóúdik* [-ok, -ol, -ott] tn ige 1. vesződik, bajlódik *Egész dilig a motórral baszkódott* (Sz); 2. játszik, babrál *Ne baszkógy velem* (Sz)

baszkurál *baszkurál, bazgurál* [-ok, -sz, -t] ts ige babrál, iszkál *Ne bazguráld aszt a varóggépet, mér érontod* (Tát)

basszorkányos *basszorkányos* isz tréfás káromkodás *Basszorkányos Varga János!* (J)

basszus *basszus* [-t, -ok, -ja] fn a legmélyebb férfihang *Jó basszusa van* (V)

baszton *baszton* l. **bosztton**

batalion *batalijon, batáljion* [-t, -ok, -ja] fn zászlóalj A *batalijont áttették Moszkvába* (Bá)

batár *batár* [-t, -ok, -ja] fn 1. üveges hintó A *báró batáron járt* (Tg); 2. szecska- v. silószállító magas oldalú szekér *Hullik a szecska a batárbúl* (Tg)

bátás *bátás* [-t, -ok, -ja] fn meleg szőrmével bélelt papucs A *bátás jó meleg* (Kd)

batiszt *batiszt, batizd, batisz, batiz* [-ot~t, -ok, -ja] fn finom vékony fonalból gyárilag szőtt pamutkelme *Ez a batiz elég ócsósó* (Fra)

batlaorrú *batlaorú* [-t, -k, -ja] fn répabarkó A *batlaorúnak nagy az örmánya* (J)

batlászán *batlászán* l. **baklászán**

baton *baton* [-t, -ok, -ja] fn (új) zsúrkenyér *Batont is vegyé szendvicsnek* (Bá)

bátor *bátor* mn félelmet nem ismerő *Jöhedz bátran, nincs it senki* (Ho)

bátorít *bátorít, bátorít, bátorét* [-ok, -ol, -ott] ts ige biztat, bátorrá tesz A *leginkéket még bátorítani kél* (Ho)

bátorodik *bátorodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige bátorrá lesz *Nem kél biszlatni, bátorodik az magától is* (Ho)

bátorság *bátorság* [-ot, -a] vkinek a bátor volta *Nindzs bátorságom élmenni hozzá* (Ho)

bátortalan *bátortalan* mn nem bátor *Ojam bátrtalanul monta, hogy fél mer ülni a lúra* (Ho)

batri *batri* [-t, -k, -ja] fn zseblámpaelem, galvánelem *Új batri kel a rádiójába* (F)

batu *batu* l. **batul**

batul *batúl, batu, batúr* [-t, -ok, -ja] fn pirosassárga téli almafajta A *batu ijenkorra már elfogy* (Kd)

batúr *barúr* l. **batul**

batuzsér *batuzsér* [-t, -ok, -ja] fn szekrény A *ruha a batuzsérba van* (Or)

bátya *bátya* [~'t, -a] fn 1. idősebb fivér *Ez a kabát a bátyámé* (Pf); 2. nagybácsi *Nígy bátya van kettő apjáról, kettő annyjáról* (R)

bátyó *bátyó* fn (biz, megszólításként) bátya *Bátyóznak nem kélet vóna inni* (Bó)

batyu *batyu, battyú* [-t, -k, -ja] fn **1.** kendőbe v. lepedőbe kötött csomag *Fokta a battyúját, utnak erett* (R); **2.** a részegség terhe *Apám mám megind battyuvājön* (Vs)

batyubál *batyubál, battyúbál* [-t, -ok, -ja] fn olyan mulatság, amelyre mindenki visz magával ételt, italt *Jóuskáéknál batyubál vójt* (Tú)

bátyuram *bátyurá, bāqtyurá* [-ot] fn szülő fiútestvére *A bāqtyuráqrá mindenbe hāgāt* (Nd)

batyus *batyus, battyus* mn **1.** battyut hordó *Sog battyús asszom vójt a vonadba* (Sza); **2.** részeg, ittas *Bátyád mám megim batyus* (Vs)

báza *báza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn áruraktár *Csak a bázán vam belőjlle, a bōjtogba nincs* (T)

bazár *bazár* [-t, -ok, -ja] fn **1.** sokféle olcsó tömegcikket árusító kis üzlet *A bazárba mindent kapni vójt* (R); **2.** (új) piac *Megyek a bazárba, viszem a krumplit meg az ugörkāt* (Ba); **3.** (új) ócskapiac *Vit ki eszt a culāt a bazárba* [] *Három asszony egy bazár 'kevés asszony is nagy zajt csap'* (R)

bazárkosár *bazárkosár* [-t, -ok, -ja] fn hátikosár *A bazárkosár file leszakatt* (J)

bazedov *bazedov* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** golyva *Ojan nagy a bazedovája, hogy alig bír beszilni* (Si); **2.** bazedovkór *Bazedovra kezelik* (Si)

bazsalika *bazsalika* l. **bazsalikom**

bazsalikom *bazsalikom, bazsajikom, bazsajikom, bazsajikum* [-ot, -ok, -ja], *bazsalika* [~'t, ~'k, ~'ja] fn illatos, füzérvirágú dísznövény; *Ocimum basilicum* *Csq bazsajikombú főjzzél teját, minygyár lesz elik tejet szoptatni* (Kd)

bazsalygat *bazsājgat* [-ok, -ōl, -ott] ts ige simogat, cirógat *Mindig az urád bazsajgassa, nem tud betelni vele* (J)

bazsalyog *bazsajog* [-gok, -sz, -gott] tn ige bután mosolyog, vigyorog *Bazsa-*

jog, mint a fazikos, mikōr a szekere fēdūt (G)

bazsarózsa *bazsarózsza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn pünkösdirózsa; *Paenonia officinalis* *Agy mán ety szāl bazsarózsát!* (Bs)

be¹ *be, bé* I hsz **1.** vminek a belsejébe *Ez a galamb csak jön hát jön be a házba* (R); **II. ik 1.** zárt tér belsejébe *Behajított ety követ az ablakon* (Tg); **2.** vminek a felszínét megtöltve *Beborult az ég* (T); **3.** rést, nyílást megszüntetve, ill. előidézve *Betört a feje, de begyógyult* (Tg); **4.** vki közbe *Béált kűművesnek* (Csl); **5.** a cselekvés befejezése *Besimitották a dohányt* (Tg); **6.** vmiben nagy fokot elérve *Ugy beivot, hogy alig bírt járni* (Si); **7.** ismétlődő cselekvés kifejezésére *Be-benéz a kocsmába* (Csl)

be² *be, beg* msz mily nagyon! *Beg igen setít van!* (Dr)

bé¹ *bé* [-t, -k, -je] fn a b betű *Nem mont se át, se bét* (He)

bé² *bé* l. **be**

bead *bead, bejad* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** belső helyre átad *Bemászok a szuszogba, te meg beadod nekem a lapátot* (T); **2.** beírat *Beatta a kicsit az óvodába* (H); **3.** bevétet *Beatta neki a tabletát* (Bs) **4.** elhítt *Beatta neki, hogy bál lesz* (Sz); **5.** labdát szélről a pálya közepére rúg *Beatta a csatárnak a lapdát* (Té); **6.** beszolgált *Beattuk a dohánt* (R) [] *Beatta a derekát 'engedett'* (Tát); *Beatta a kőycsot 'meghalt'* (Tg)

beadás *beadás, bejadás* [-t, -ok, -ja] fn a bead ige cselekvése *Nehezem ment a fíjú bejádása a tehnikumba* (Sza)

beakaszt *beakaszt* [-ok, -ol, -ott] ts és tn ige **I.** ts szekrénybe akaszt *Akazd be a ruhát a sifomba* (Tát); **II. tn 1.** teherbe ejt *Mám beakasztot neki az ura, úgy látom* (Tát); **2.** megüt *Beakasztok neked, hogy eltörök a bordád* (Tát)

beáll *beál* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** fedél alatt áll *Beálok a motorral ide a fa jalá az árnyégba* (H); **2.** lépve beáll vmibe *Áj be a kádba* (H); **3.** csoportba belép *Sokan beáltak partizánnak* (H); **4.** bekövetkezik

Beál a rossz időű (H); **5.** beszegődik *Beált egy évre pásztornak* (H); **6.** létrejön *Negyvenkinenzbe bált a kolhoz* (Th)

beállít *beállít, beállit, beállít* [-ok, -ol~-sz, -ott] ts és tn ige **I.** ts **1.** benti helyre állít *Álidzs be a seprőűt az ajtóu megé* (R); **2.** műszert, felszerelést a megfelelő helyzetbe juttat a munka elkezdéséhez *Majd én elmegyeg, beállitom neked a lekvárfőűzőűt* (R); **II.** hivatlanul betoppan *Este beállitot hozzánk a sógor* (He); **2.** becsíp, beszél *Jóul beállitottak megin mind a ketten* (Tát)

beantragol *beantragöl* [-ok, -sz, -t] tn ige berüg, lerészegedik *Komámasszony is beantragolt a lagziba* (Sz)

beárnyékol *beárnyékö, beárnyíkö* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** árnyékával borít *A nagy díjóufa tejjesen beárnyíköli az udvart* (Tát); **2.** az erős fény ellen elfed *Beárnyíköli a szobát a betegnek* (Tát)

beáruul *beáruul* [-ok, -sz, -t] ts ige bevádol, följelent *Beáruult a brigagyírnál, hoty hoztam ety fű káposztát* (Ko)

beavat *beavat* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** bizalmas dologgal megismertet *Nem szokod beavatni éngem a titkajiba* (Bs); **2.** (szövetet) forró vízbe áztat *Avazsd be elébb aszt az anyagot, mer össze fog menni* (Tú)

beavatkozik *beavatkozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige illetéktelenül beleszól *Nem fogog beleavatkozni a dóugotokba, csinájjátok, ahoty tuggyátok* (Ho)

beázik *beázik* [-ott] tn ige **1.** befelét ható szivárgás folytán nedvessé lesz *A nagy essőűbe beázott a kunyhóu* (Fr); **2.** átázik *Beázott a topánkám* (Dr)

beáztat *beásztat* [-ok, -ol, -ott] ts ige vmit vízbe tesz, hogy átjárja *Beásztattam a pokróucokod, de nem vóűt írkezísem kimosni* (R)

bebáloz *bebáloz* [-ok, -ol, -ott] ts ige dohányt szállítás előtt csomókba rak *Bebáloztuk a fele dohánt* (T)

bebarangol *bebarangöl* [-ok, -sz, -t] ts ige kószálva bejár. *Bebarangolta ezir a kis ürömír az egísz határt* (Ko)

bebarnul *bebarnul, bebarnull* [-t] tn ige bealkonyodik *Bebarnult, mire bekapáltuk a rjépat* (Np)

bébéleves *bébéleves* [-t, -ek, -je] fn paradicsomleves *Vacsorára jóul esik a bébéleves a sog gyaloglás után* (J)

beberenál *beberenál, beberenáll* [-ok, -sz, -t] ts ige beboronál *Még nem berenáltug be a kértet* (Csl)

bebeszél *bebeszél, bebeszül* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** kívülről befelé beszél *Ú nem jót ki, csag bebeszült a szímpadra* (Si); **2.** elhíhet *Bebeszéli magának, hogy beteg* (Si)

bebiztosít *bebiztosít, bebiztasít* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** biztosítási szerződést köt *Én izs bebiztosítottam a házat* (Tát); **2.** vmiből a kellő mennyiséget beszerzi *Bebiztosítottam magam cukorrál, sógval egy évre* (Tát)

bebocsát *bebocsát* [-ok, -öl, -ott] ts ige (rág) beenged *Ne bocsázd be a bőrnnyút a lúherébe, mér félfujóyúdik tülle* (R)

bebokszol¹ *bebokszöl* [-ok, -sz, -t] ts ige cipőkrémmel bemaszatol *Ad mán a szappant bebokszoltam a kezem* (Pk)

bebokszol² *bebokszöl* [-ok, -sz, -t] tn ige (új) siklik, egy helyben forog a kerék (jármű nem halad tovább) *Ugy bebokszolt a naty sárba a motörbicikli, hogy alig bírtuk kihuzni* (Pk)

bebolondít *bebolondít, bebalandit* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** hiábavalóan becsal v. beküld *Bebolondítottak az irodába osz nem vóűt fizetés* (Csl); **2.** elbolondít *Éngem izs bebolondítottak a vín fejemmel április elsején* (Csl)

bebolondul *bebolondul* [-ok, -sz, -t] tn ige hiábavalóan bemegy *Bebolondultunk ánygyóyval a bazárba, hogy veszünk cipőűt, de nem vóűt* (Csl)

bebont *bebont* [-ok, -ol, -ott] ts ige összebogoz *Alík tuttam előyudani eszt a bőrnnyút, úgy bebontotta a kötelet* (R)

beborít *beburít, béburit* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** befed, betakar *Buriccsug be*

a kötőjével, hogy ne süsse a nap (Ko); **2.** teljesen eltakar Kicsi ez a ponyva, nem fogi beburítani az egész kazlat (Ko)

beborozik beborozik, béborozik [-ok, -öl, -ott] tn ige bortól megrészezedik *Jóul béborasztunk tennap* (Vs)

beborul beborúl, béborul [-t] tn ige **1.** teljesen befelhősödik az ég *Féldélutánra be izs borúlt* (R); **2.** befordul *A szeker beborult az árogra* (Tát); **3.** (káposzta) leveleit összezárja *Szépem beborúlt ez a semmi káposzta* (Pk)

bebőrödzik bebőjörödzik, bebűrözik, bebüredzik, bebűrödzik [-ött] tn ige **1.** megpillésedik, sűrű réteggel bevonódik *Bebűrödzött a tőjbekása* (Tg); **2.** folyadék, víz felületén megfagy *Hajnálba bebűrödzött a víz a válóúba* (Tg)

bebugyál bebugyál l. bebugyolál

bebugyolál bebugyolál, bébugyolál, begyulál [-ok, -sz, -t] ts ige jól betakargat, begöngyöl *Mineg bugyoláloed ugy be a nyakad, a tőrkod fáj?* (Tg)

bebújós bebujóys mn és fn **I.** mn csak a nyakkivágásán át belebújva fölvehető (ruha) *Nem szeretem az ijen bebujóys viganóúkot* (Csl); **II.** fn tréningruha *Vet fel a bebujóúst, mēr hüves van* (Sz)

bécé bécé [-'t, ~'k, ~'ja] fn (gyerm) mindenféle könyv *Gyere, olvasok neked mesét ebbőjül a bécébőjül* (Fra)

becenév becenév [-et, -ek, -je] fn személynév (főként utónév) kicsinyített alakja, v. más szó mint kedveskedő név *A becenevin csak Manyinak szólítik* (Ko)

becéz becéz [-ek, -el, -ett] ts ige becenevén szólít *Hogy becézitek Jolánt?* (Ko)

becő becőj [-t, -k, -je] fn a keresztesvirágok két rekeszre osztott termése *Mijen jóy nagy becőjjei van a magos káposztának* (Pf)

becövekel becövekél [-ek, -sz, -t] ts ige földbe vert cövek segítségével rögzít *Cöveked be mán eszt a esztovátát, ne jőj-jön rám fele* (Sa)

becs becs [-et, -e] megbecsülés *Nagy bedzsbe van az onoka, mer eggyetlen* (Ke) [] *Becset ad neki 'megbecsüli'* (R)

becsajtol becsajtól [-ok, -sz, -t] ts ige esőben, sárban járva belucskol, besároz *Tejjesem becsajtoltam magam ebbe a naty sárba* (R)

becsal becsāl [-ok, -sz, -t] ts ige rávesz vkit, vmit, hogy vhová bemenjen *Csag becsaltam a malackákat a karányba* (R)

becsali becsali mn olyan (kocsma), ahová akaratlanul is bemennek *Ot mulattak a becsali csárdába* (R)

becsángózdik becsángóúdzik [-ok, -öl, -ott] tn ige (tréf) berúg, lerészezedik *Te tán sose csángóúdzol be?* (Gl)

becsap becsap, bécsap [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** hangos csattanással becsuk *Bécsapta az ajtóú maga után* (Vs); **2.** (eső) ferdén beesik *Becsap az essőj a verondába* (Cse); **3.** rászéd, túljár az eszén *Becsapott a hentes husz kopekkel* (Ho); **4.** befröcsköl (sárral) *Becsapott az óútóú, csupa merőj sár a kabátom* (R); **5.** villám beüt *Becsapott a villám* (Ke)

becsapódik becsapóúdik [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** hirtelen becsapódik *Becsapóúzott az ajtóú a huzattú* (Sza); **2.** (lövedék) nagy csattanással nekiütözközik vminek *Becsapóúzott egy gránát, mikor a kutra mentem* (Sza); **3.** hiszékenysége miatt csalódik *Na, én is jójül becsapóúttam evvel a dologgal* (Bs)

becsatol becsatól, bécsatól [-ok, -sz, -t] ts ige csattal rögzít *Csatóed be az öved* (Dr)

becsáváz becsáváz [-ok, -öl, -ott] ts ige gabonafélék vetőmagját oldattal kezeli *Máma osztám má becsávásztuk a magot* (Ff)

becsepeg becsepeg [-ett] tn és ts ige **I.** tn csepegve beesik *Rossz a tetőj, becsepeg az essőj* (Ke); **II.** ts rácsepegve bepiszkít *Becsepekte az abroszt a gyertyafaggyú* (Tát)

becsepegtet becsepektet [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** rácsepegő folyadékkal

bepiszki *Becsepektetted a ruhád mésszel* (Sz); **2.** cseppenként behullat *Csepegtezd be a szemedbe az orvasságot* (Sz)

becseppen *becseppen* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** cseppenve beleesik *Ne nisz félfele, mēr becseppen a szemedbe a méjsz* (Sz); **2.** számára váratlanul bent terem *Becseppentem egy mulaccságba is* (Sz)

becserél *becserél* [-ek, -sz, -t] ts ige vásárolt holmit más hasonlóval elcserél *Becserélem a cipőt, mer ety kicsit nyomta a nagylábújam* (Tg)

becserepesedik *becserepesedik* [-ett] tn ige a megművelt föld eső után megszáradva megrepedezik *Jóul becserepesedett a föld a kērtbe* (Csl)

becses *becses* mn megbecsült, nagyra becsült *Ű is ípp ojam becses, mint más embērnek a felesége* (Csl)

bécsi *bécsi* l. **bécsitök**

becsiccent *becsiccent* l.

becsiccsant

bécsikék *bécsikék* mn világoskék *Messziről virított a bécsikék ruhája* (He)

bécsilé *bécsilé* [-vet, -vek, -je] fn (tréf) kávé *Ē vaty tēlve avval a bécsilévē* (D)

becsinál *becsinál, becsinál* [-ok, -sz, -t] ts és tn ige I. ts nyílást, rést bedug, elzár *Csináld be a kemencejukat, mer mindik kihūl* (T); II. nadrágjába székel *Megütlek, hogy becsinálsz* (T)

becsinált *becsinált* [-at, -ok, -ja] fn rövid lében zöldséggel főzött csirke *Kevés lessz ez a becsinált ennyi vendégnek* (Sz)

becsináltleves *becsináltleves* [-t, -ek, -je] fn csirkeaprólékból főzött zöldségleves *Nyárom mindem vasárnap becsináltlevest főzünk* (Nbe)

becsip *becsip* [-ek, -él, -ett] tn ige kissé részeg lesz *Fizetéjškō mindéjg becsipett* (Ff)

becsiráztat *becsiráztat* [-ok, -öl, -ott] ts ige vetőmagot előcsiráztat *Becsiráztattuk a dohámmagot, hamarap kikēl* (Csn)

becsirkéz *becsirkéz* [-ek, -él, -ett] ts ige lerakott dugványra v. szőlőtökére

hantot húz *Lerakjuk a vesszőjt a gödörbe, osztán széjpen becsirkézzük* (J)

bécsisás *bécsisás* [-at, -ok, -ja] fn állóvizek partjain élő évelő növény; kálmos; *Acorus calmus* *Csak a bécsisás levél ojan jóy szagú* (Kd)

bécsikása *bőjcsikása* [-'t, ~'k, ~'ja] fn főzött sütőtök *Mindennap megenném a bőjcsikását* (Mi)

bécsitök *bécsitök, bőjcsitök* [-öt, -ök, -je] *bécsi, bőjcsi* [-t, -k, -je] fn sütőtök *Mekkinállak ety kizs bőjcsitökkel* (R)

becslés *becslés, beclsls* [-t, -je] érték, mérték megközelítő meghatározása *Az én Becllésem szerint jól fog fizetni a szőlő* (Bá)

becsmérel *becsmérēl, böcsmérēl, becsmírēl* [-ek, -sz, -t] ts ige ócsárol, leszól *Mindig a menyit becsmireli* (Si)

becsodálkozik *becsodálkozik, becsudálkozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige berüg, lerészegedik *A találkozás örömrē jóul becsudálkosztak* (Ko)

becsődít *becsődít, becsődít* [-ek, -él, -ett] belső helyre összecsődít *Becsődítettik eszt a sok embērt a terembe, leülni meg nincs hova* (Tg)

becsömöszöl *becsömöszöl* [-ök, -sz, -t] ts ige begyömöszöl *Ugy becsömöszölted aszt a ruhát a kofrba, hoty sose vasalot ki* (Ho)

becstelen *becstelen, bestelen* mn **1.** becsületét veszített *Becstelen embēr led belőlle* (Si) **2.** rút, ocsmány *Becstelem víge let szegínnek* (Si); **3.** fertály, alfele, feneke *Fent hordi a becstelem fertáját* (Si)

becstelenkedés *becstelenkedés* [-t, -e] fn civakodás *Nem néjstem aszt az álandóy becstelenkedéjst* (J)

becsudálkozik *becsudálkozik* l.

becsudálkozik

becsúszik *becsuszik, becsuszik* [-ok, -öl, -ott] tn ige csúszva bemegy *Nagy óvatosan becsusztunk a bunkērba* (Ke); **2.** észrevétlenül v. csellel bejut *A sok ember köszt becsusztam a szindarabra jegy nélkül* (T)

becsül *becsül, becsüll* [-ök, -sz, -t] ts ige **1.** értéket, mértéket hozzávetőleg megállapít *Hány kilára becsülöd eszt a süldőjt?* (R); **2.** becsben tart *Becsüli apját, anyját* (Si) [] *Ki a kevést nem becsüli, az a sokat nem érdemli 'takarékosnak kell lenni'* (R)

becsület *becsület, becsület* [-et, -e] **1.** eszményi erkölcsi magatartás mint követelmény *Tartoztam vele a becsületnek* (P); **2.** az egyénnek kijáró társadalmi megbecsülés *Nem engedem mek, hogy a becsületembe gázojjon* (R); **3.** vminek a kedvelt, kelendő volta *Nagy becsülete van a jóy szakmának* (R); **4.** illem *Nem taníti becsülete a köjkít* (T) [] *Othatyta a becsületit 'odaszart'*

becsületes *becsületes, becsületes* mn **1.** erkölcsileg megbízható *Ha becsületes asszonyra akadnék, meg is házasodnék* (Si); **2.** lelkiismeretes, kötelességtudó *Becsületes munkásemberek vóytak mind* (Si); **3.** elfogadható, rendes *Nincs egy becsületes keszkenőjje* (Si)

bedagad *bedagad* tn ige daganat miatt nyílása, rése összeszűkül *Bedagatt a szeme, mekcsípte a mihecske* (Kg)

bedagaszt *bedagaszt* [-ok, -öl, -ott] ts és rn ige tésztát megdagaszt *Bedagasztottam ety kis rítésnek* (Sz)

bedolgozik *bedolgozik* [-ok, -öl, -ott] ts ige vminek a megművelését befejezi *Hóymap mám bedolgozok a dohánt* (Ts)

bedöglük *bedöglük* [-ött] tn ige **1.** (gép) elromlik, leáll *Bedöglött a motör, most rostokölhatunk itt* (Si); **2.** kudarcba fullad *Bedöglött az ügy, mer a koma nem válali* (T)

bedől *bedől, bedül* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** befelé dől *Bedült az ól fala* (Tát); **2.** befordul *A szekēr bedült a sándzba* (R); **3.** hisz a félrevezetőnek *Bedőlta a süiket dumának* (S); **4.** lány tánc közben szorosan a partneréhez simul *Ügy bedült annak a fíjúnak, hogy rossz nízni* (Ko)

bedug *bedug* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** szűk helyre betl *Dug be a kezed abba az üvegbe, ugy most ki* (Ts); **2.** bedugaszol

Dug be jóy erőűsen, hoty ki ne lökje a dugóyt (Ts); **3.** protekcióval bejuttat *Bedukta a fíját az egyetemre* (Gl); **4.** elzár vkit vhová *Két jánya vóyt, bedukta üköt a zárdába, hogy egybe maraggyon a juss* (Gl)

bedugdos *bedugdos, bedugas* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** szűk nyíláson betologat *Ne nyis ki a masina ajtóyját, a jukon is bedugdoshatod azokat a papirokot* (Gl); **2.** betöm *Mind bedugdostam csepűvel az egerjukakat* (R)

beduggat *beduggat* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** betöm *Beduggattam a jukakat mind* (Tg); **2.** beültet (palántát) *Beduggattam a rászát abba a roszt főűdbe, fogannyom be, ha akār* (Tg)

bedugódik *bedugódik* tn ige *bedugol* *Ne ordics, mer bedugódik a filem* (R)

bedurran *bedurran* [-ok, -öl, -ott] tn ige erősen befüt *Bedurranottá alaposan, szinte szíűlök a meлектűl* (Tát)

bedutyiz *bedutyiz* [-ott] ts ige bebörtönöz *Megírdemelte, hogy bedutyizzák* (Gl)

bedüt *bedüt* [-ök, -öl, -ött] ts ige **1.** bedönt *Bedütötte a szekeret a sándzba* (Gl); **2.** rászéd, becsap *Ne hagy magad bedüteni* (S)

bee *bee* isz **1.** bégetést utánzó szó *Bee, bög a kizsbárány* (Ng); **2.** bamba arckifejezést gúnyoló szó *Bee, nem láttál még ijjet?* (Ng)

beebédel *beebédel, beebídel* [-ek, -sz, -t] tn ige ebédre sokat eszik *No mozs beebídeltem kedvemre* (Ke)

beenged *beenged* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** (személyt) belső helyre enged *Beengedik a kicsiket is a klubba* (Gl); **2.** hagyja, hogy beáramoljon *Beengedi a füstöt* (Gl)

beér *beér, beír, bejír* [-ek, -sz, -t] tn és ts ige **I.** tn **1.** beérkezik *Bejírek-i a pāj-tába, mire megered az essőű?* (P) **2.** beleér *A ruhád uja bejír az ítelbe* (P); **II.** ts **1.** átér, betakar *Be fogi írni a padlót ez a szőnyeg?* (Gl); **2.** beéri vmivel, vkivel, megelégszik vele *Ot van az ura, írje be vele, ne vessen szemet másra* (Pk)

beereszt *beereszt* [-ek, -él, -ett] ts ige
beenged *Erez be gyorsan, míg meg nem látanak* (Si); **2.** nadrágba székel *Tám beeresztettél ety kis fenyegetésből* (Si)

beesik *beesik, bejesik* tn és ts ige **I. 1.** belső helyre esik *Beesett a sok falevel a kudba* (Th); **2.** lapossá soványodik, behorpad *Beesett a méjje a tudóüjbájtúl* (Ng); **II.** eséssel belep *Beeste a hó a kri-zantint* (Kg)

beesteledik *beesteledik* tn ige este lesz *Mire beesteledik, kiesz is leszünk vele* (Tg)

beeszik *beeszik* [-ek, -él, -ett] tn ige
vmiből bőségesen eszik *Beettünk, beittünk, mos mán mehetünk haza* (Kg)

befagy *bafagy, befogy* tn ige **1.** jéggel borított felületű lesz *Befogyott a Tisza* (E); **2.** vmiben megfagy a folyadék *Befogyott a csű, ki kel olvasztani* (E)

befakad *befakad* [-t] **1.** betörök *Ojat ütöt rá, hogy befakatt a feje* (Sz); **2.** (jég) beszakad *Befakatt alattok a jég* (Sz)

befed *befed* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** fedéllel ellát *Befettük a míhest szalmával* (Mf); **2.** fedővel takar *Fed be a fazikat, hogy ne szájja a légy!* (R)

befedelez *befedelez* [-ett] ts ige (méhek) az álcát befedik *Ha az álca hatnapos, a míheg befedelezik* (S)

befektet *befektet* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** belső helyre fektet *Éngem meg befektetett a falhoz* (Sza); **2.** haszon reményében vmit vmire fordít *Befektette a kis pindzecskejít, oszt odaveszett* (Sza)

befelé *befelé, befele* hsz **1.** benti v. középső hely felé *Indujjatog befelé.* (E); **2.** időszak kezdetétől a közepe felé *Befelé megyünk a télbe* (E)

befellegzik *befellegzik, beféjjezik* [-ett] tn ige kedvezőtlené válik, nem valósul meg *A hómapi kirándulásnak izs beféjjezett* (Mi)

befen *befen* [-ek, -sz, -t] ts ige
bepiszkít, beken *Bekented a homlokod a kormos kezeddél* (Csl)

befér *befér, betér* [-ek, -sz, -t] tn ige
elegendő hely van számára *Még ez is befehér a táskádba* (Gl)

befirhangoz *befírhangoz* [-ok, -öl, -ott] ts és tn ige befüggönyöz *Muszáj befírhangozni, mer sok a légy* (R)

befizet *befizet* [-ek, -él, -ett] ts és tn ige **1.** ts esedékes pénzüsszeget átad *Befizettem a villanyszámlát* (Té); **II.** tn megfizeti a belépti díjat *Mink mán befizettünk, itt a jegy* (Kg)

befog *befog* [-ok, -öl, -ott] ts (tn is) ige **1.** (nyílást) tenyerével elzár *Fogd be a filed, ha nem akarod hallani* (Sza); **2.** vmi közé fogva rögzít *Befogod a satuba, uty könnyebben hántolod* (E); **3.** (méhrajt) kaptárba zár *Befoktuk a rajt* (Th); **4.** (igázsjószágot) szekér elé fog *Befokta a tehenet is, akinek ökre nem vót* (Rf); **5.** vmire igénybe vesz *Mám befoktam eszt a ruhát hétköznaplónak* (R); **6.** nyüstbe és bordába szed *Befognád aszt a szálat, ami ot elszakatt* (S); **7.** munkára igénybe vesz *Még kisfijú vótam, de mán apám befogot kaszálni* (F); **8.** (anyag) bepiszkít, befest (mosáskor) *Befokta a pamutabroszkát* (R)

befogad *befogad* [-ok, -öl, -ott] ts ige
otthonába szállást ad *Befogadot minket íccakára egy özvegyasszony* (Ng)

befogan *befogan* [-t] tn ige dugványt, palántát elültetve gyökeret ereszt *Az erőős palánták hamarébb befogannak* (Sz)

befogdos *befogdos* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** (fonalat) nyüstbe lés bordába belehuzigál *Míg befogdostuk aszt a rengetek fonalat!* (S); **2.** fogdosással bepiszkít *Befogdostad a mocskos kezeddél aszt az inget* (V); **3.** kiscsirkét, -libát, -kacsát összeszed (ketrecbe) *Alig írkesztem befogdosni, máris elindult az essőü* (S)

befogó *befogó* [-t, -k, -ja]
befogóketrec *Szedd össze a kiscsirkét a befogóyba* (D)

befogy *befogy* l. **befagy**

beföld *beföld* [-ok, -öl, -ott] tn ige
kilyukadt edényre, ruhára stb. foltot tesz *Beföldom a nadrágot, vezs le* (Csl)

befoldoz *befoldoz, befődoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** vmire több foltot tesz *Befődosztam az ujjasod, jóy lesz a még egy idejig* (Csl); **2.** (ültetvényen) a kipusztult palánták helyére újat ültet *Mind befődosztuk aszt a naty tábla dohánt* (T)

befolyás *befojás* [-t, -a] fn tartós hatás *A hívőük befojása alá került ű is* (Sz)

befolyásol *befojásöl* [-ok, -sz, -t] ts ige hatást gyakorol *Én űtet nem fogom befojásolni, ahoz járjon, aki neki teccik* (Sz)

befolyik *befojik* tn ige **1.** belsejébe folyik *Befőjt az essőű a pitvarba* (Ts); **2.** pénzösszeg befizetése révén begyűlik *Mennyi pínzd főjt be a zőűccsígbul* (Ts)

befon *befon* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** zsinór v. kötél alakúvá fon *Befonta a haját* (Sz); **2.** fonadékba illeszt *Befonta a pántlikát a hajába* (Sz); **3.** ravaszással behálóz *Ugy befonta aszt a fűjút, hogy nem tut szabadulni* (Sz)

befordul *befördul* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** bekanyarodik *Befördult a szekerral a szíröbe* (R); **2.** befordul *Befordultunk a gödörbe, de nem let semmi bajunk* (R); **3.** fal felé fordul *Befördült, oszt el is alut röktön* (R)

beforr *beför, befóür, beforik, beforad* [-t] tn ige (seb, törés) összeforva meggyógyul *Szépen befört a feje* (Dr)

beforrad *beforrad* l. **beforr**

beforráz *beforáz, beforóüz* [-ok, -ol, -ott] ts ige forró vízbe áztat *A mekszút vásznat beforóüzuk, hoty kifehireggyen* (Si)

beföldel *befőüdel* [-ék, -sz, -t] ts ige **1.** földdel betakar *Lehajtod a vesszőüt oszt befődeled – kész a bújtás* (F); **2.** elvermel *Tegnab befőüdelük a rípát* (F)

befőtt *befőütt, befőüsz* [-öt, -ök, -je] fn konzervált gyümölcs *Éromlott az ősz-szes befőüsztye* (Kd)

befőttesüveg *befőüttesüveg, befőüttesüveg, befőüsztesüveg, befőüsztosüveg* [-et, -ek, -je] fn gyümölcs, zöldség

konzerválására alkalmas üveg *Őssze ne törd a befőüsztesüveget* (K)

befőz *befőüz* [-ök, -öl, -ött] ts ige **1.** gyümölcsöt télire konzervál *Anny ringlőy se lessz, akit befőüzzek* (Kg); **2.** tészta levesbe megfőz *Mán csag befőüzeöm a tészta, oszt kjész lessz* (Kf)

befőztesüveg *befőüsztesüveg, befőüsztosüveg* l. **befőttesüveg**

befuccsol *befuccsol* [-t] tn ige dugába dől, nem sikerül *Na, ennek mán befuccsolt* (Bs)

befúj *befúj* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige **I.** tn szél belelé fúj *Befuj a szél az ablakrésen* (Kv); **II.** ts **1.** (szél) vmit bevisz *Befújta a havat a pitvárba a szél* (Tg); **2.** (szél) ráhord *Befújta a hó az utakat* (Csl); **3.** szétfecskendez *Befújtam a konyhát légyölőűvel* (Ko); **4.** (biz) besúg *Befújta az apjának, mit montam rá* (Csl)

befut *befut* [-ok, -ol, -ott] tn és ts ige **I.** tn **1.** futva beérkezik *Befutok a pitvarba – hát a kutya ott eszi a csírkét* (Ko); **2.** megérkezik *Befutott a vonat* (Ho); **II.** ts rákuszva benő *Befutotta a lugast a dilígnyillőy* (Ko)

befuttat *befuttat* [-ok, -ol, -ott] ts (tn is) ige **1.** futónövénnyel beborítat *Befuttattuk a ház előtt szőűlőűvel* (R); **2.** nemesfémmelel vékonyan bevon *A templo-mog gombját befuttatták arannyal* (T)

befül *befül* [-t] tn ige **1.** felmelegszik *Ha befül jóyl a kemence, behányom a kenyeret* (Pk); **2.** nedvesen halomba rakott termény átmelegszik, rothadni kezd *Mind befült a sog drága napraforgóymog* (Kg)

befülled *befülled* l. **befül**

befülleszt *befülleszt* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** befülledni hagy *Befüllesztették a szírőün a sok drága termínyt, nem szárították meg* (R); **2.** dohányleveleket utóérlel, sárgásra fülleszt (csomóba rakva) *Befüllesztük ety kicsit a dohánt* (Fra)

befüt *befüt* [-ök, -öl, -ött] ts (tn is) ige **1.** főzőberendezésbe begyűjt *Hóűnap mán befütünk az új kájhába* (Ts); **2.** he-

lyiséget bemelegít *Mijen jól befűti eszt a naty hodájt ez a masina* (Csl); **3.** készakarva bajt okoz *Jóul befűtöt neki az új nyugdíjtörvény* (Tg)

befűz *befűz, befűdz, befűdz* [-ök, -öl, -el, -ött, -ett] **1.** cernát a tű fokába húz *Fűzd be mám, mer nem látom* (K); **2.** befűzött zsinórral összehúzza *Befisztem a cipőm* (Csl)

beg *beg* l. **be**²

begazol *begazol* [-ok, -sz, -t] ts és tn ige **I.** ts gazzal beszennyez *Mám megint begazolttátok a válóba a vizet* (R); **II.** tn megijed *Mozs begazolttál, ugyi?* (R)

begázol *begázol* [-ok, -sz, -t] tn ige motorba gázt juttat *Gázōj be erőűsebben, hogy mek tut huzatni* (Sz)

begérázik *begérázik* [-ott] tn ige vékonyan befagy *Begérázott a víz a tyuk-válóuba* (Pf)

beherjed *beherjed* [-ek, -el, -t] tn ige **1.** gyújtós tüzet fog *Nízd mek, ha beherjett-i mán a tűz* (Pf); **2.** indulatba jön *Ha beherjed az ura, nem lehet vele bírni* (Pf)

béget *béget* [-ett] tn ige a bárány, juh hangot ad *Bégetnek a báránkák* (R)

begombol *begombol, begombol* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** gombot gomblyukon át-bújtat *Gombold be a felsőű gombot is* (V); **2.** gombokkal összefog *Gombold be az ellenzőűdöt* (R)

begombolkózik *begombolkózik, begombolkóűdzik* [-ok, -ol, -ott] tn ige gombjait végig begombolja *Gombolkóűdz be, hogy ne fűjjon az ujjasod alá a szél* (Ko)

begónia *begónia* [-'t, ~'k, ~'ja] fn rózsaszín v. piros virágú, pirosas v. tarka levelű dísznövény; *Begonia Mijen színű ez a mindignyílőű begónia?* (Pf)

begöngyöl *begöngyöl, begöngyöl* [-ök, -sz, -t] ts ige **1.** takaróba burkol *Göngyöld be a gyermekeket ebbe a kendőűbe* (Ko); **2.** tésztát összehajtogat *A tőűttelik mám benne van, csag be kél göngyölni* (R)

begöngyölközik *begöngyölköűdzik* [-ök, -öl, -ött] tn ige karjára vett

gyermekével együtt kendőbe burkolózik *Göngyölköűdz be vele, uty könnyebben viszed azt a nehéz puját* (Sz)

begörbít *begörbít, begörbít* [-ek, -el, -ett] ts ige meggörbít *Görbisd be a dróűt vígit, hátha kinyitod vele a zárat* (T)

begörbül *begörbül, begörbüll* [-t] tn ige elgörbül *Begörbült a szög, ki kel egyenesíteni* (T)

begy *begy, bëgy* [-et, -ek, -e] fn **1.** szárnyasok nyelöcsövén a táplálékot rak-tározó kiöblösödött rész *Keminy a begye a tengeritűl* (Kd); **2.** (tréf) gyomor *Egyetek, nőjön a begyetek* (Sz); **3.** az ujj hegye *Mekszűrtam az ujjom begyét* (Fra) [] *Begyibe van 'neheztel rá'* (Tát); *Nem fér a begyibe 'kikivánkozik belöle a mondanivaló'* (Tg)

begyepesedik *begyepesedik* [-ett] tn ige füvel, gyepel benő *Begyepesedett a szűrőű, le kél garaszólni* (R) [] *Gyepesegyem be az udvarod 'ne járjon hozzád senki'* (R)

begyes *begyes, bëgyës* mn **1.** nagy begyű *Jó begyesek a csirkéűj* (Th) **2.** telt keblű (nő) *Begyes jány, az igaz* (Sz) **3.** rátartí, kevély *Ojam begyes, hogy szóűba se ál az emberrel* (Tű)

begyesgalamb *bagyazsgalamb, bëgyëzsgalamb* [-ot, -ok, -ja] fn nagy begyű galambfajta *Ojam büszkënn jár, mint a bëgyëzsgalamb* (S)

begyógyít *begyógyít* [-ok, -ol, -ott] ts ige sebet beforrasztva meggyógyít *Tegyér rá lilijomlevelet, az begyógyíti* (Ho)

begyógyul *begyógyűl, begyógyűll* [-t] tn ige seb behegedve meggyógyul *Nincs nekem időm törőűdni vele, máj csag begyógyűl* (Tg)

begyömösöl *begyömösöl, becsömösöl* [-ök, -sz, -t] ts ige belsejébe gyömösöl *Begyömösölte a nyirkos ruhát a szekrénbe, hát bepenyűszedett* (Kg)

begyön *begyön, begyün* l. **bejön**

begyűjt *begyűt, bëgyűt* [-ok, -ol, -ott] tn (ts is) ige **1.** fűtötestben tüzet gyűjt

Lesz it meleg minygyán, bégyútok a kemencébe (Vs); 2. motort működésbe hoz Máskor ojan könnyen begyútom, mos meg nem akar működni (An)

begyúl *begyúl* [-t] tn ige 1. égni kezd benne a tűz *Begyúlt a kemence* (Kd); 2. (szerves anyag) rothadni kezd *Eggy egész melegágy begyút* (Fp); 3. megijed *Úgy begyúltam, hogy szólni se bírtam* (Csl); 4. motor dolgozni kezd

begyül *begyül* [-t] tn ige 1. bemenne, bejövve összegyűlik *Nyitva hattad az ajtót, begyült a sok szunyog* (Sza); 2. (adományt) több forrásból összegyűl *Sok pénz gyült be az ajándékozóktól* (Ke); 3. meggyül, hozzávet *Belement ety szálka az ujjamba, be izz gyült* (R)

behabar *behabār* [-ok, -sz, -t] ts ige híg ételt habarással sűrít *Behabártam a zőjtspaszújt* (R)

behajaz *behajaz* [-ok, -ol, -ott] ts ige gabonaasztagot beázás ellen kévékkel befed *Az öregek bahajaszták a kazalt* (Bs)

behajít *behajít, behajint* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. bedob *Behajintott ety követ a kudba* (Sz); 2. italt felhajt *Ha behajintunk ety fél litért, nem fogunk fázni* (Kd)

behajint *behajint* l. **behajít**

behajkurász *behājkurász, behajko-rász* [-ok, -ol, -ott] ts ige behajszol *Nagy nehezen behajkurásztam a tyukokat az óulba* (Bd)

behajt¹ *behajt* [-ok, -ol, -ott] ts (és tn) ige 1. belsejébe terel *Behajtom a juhokat a karányba* (R); 2. behajjt *Behajtott a biciklivel a sándzba* (R); 3. (jóságot tilosból) zálogba elhajt *Behajtotta a kerülő a tehenünköt* (Sz); 4. követelést megfizettet vkivel *Behajtották rajta az adójt* (Sz); 5. jóságot a legelőről összfelvágva hazahajt *Pokrova után behajtik a jóságot* (R)

behajt² *behajt* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. vminek a kisebb részét a nagyobbra ráhajtja *Hajzs be belőüle, mer ity szíles* (Tg); 2. (ajtót, ablakot) betesz, de nem

csuk be *Hajzs be ety kicsit az ajtót, hogy ne süssöm be a nap* (Tg)

behallatszik *behallaccik* [-ott] tn ige kintről belülré hallik *Ide behallaccik a harankszó* (Sz)

behány *behány* [-ok, -sz, -t] ts ige 1. bedobál *Hányd be az apróját ebbe a vederbe* (Ts); 2. (ételt) sebtében elfogyasztott *Behányta etykettőjre aszt a tál haluskát* (Tg); 3. kenyeret a kemencébe bevet *Eggy órája hánytam be, még nem sült meg* (R); 4. gödröt betemet *Behányták a sáncot, nincs hon lefőjni a víznek* (R)

beharangozik *beharangozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige istentisztelet kezdetét kettős harangszóval jelzi *Nem harangozol még be vecsérnyére?* (Si)

beharap *beharap* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. (ajkát) két fogora közé csípi *Beharaptam az alsójt számszilit* (R); 2. kevesével elfogyaszt *Harapjatog be a pájinkához ety kis rítést* (Sz)

beharapnivaló *beharapnivalójt* [-t, -ja] fn italozáshoz felszolgált hideg (hús) étel *Hozz ety kis beharapnivalójt is a bőrhez* (R)

behasad *behasad* [-t] tn ige szélénél beszakad *Behasatt a körme a tinóynak, attul sántít* (Sz)

behasít *behasít* [-ok, -ol, -ott] ts ige a szélén betép, berepeszt *Elép hasízs be aszt a vásznat, azután repezd* (Tg)

beházasodik *beházasodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige házasság révén vmely családba jut *Beházasodni egy ijen utójsójt familijába!* (Sze)

behel *behēl* [-ek, -sz, -t] tn ige mélyen, tompán köhög *Pista egész télem behēl, tán csak nem marad ijem behelőjts?* (Kg)

behemót *behemót* [-ot, -ok, -ja] fn s mn idomtalanul nagy termetű *Mennyit ehet egy ojam behemót?* (Tg)

behint *behint* [-ek, -el, -ett] ts ige 1. leszór *Behintik az utat virággal* (R); 2. belocsol *Híncsíteg be a koporsójt szenteltvízzel* (Csl)

behív *behív* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** befelé hív *Behíválnak ety pohár borra, ha elfogadnád* (Kf); **2.** katonai szolgálatra berendel *Behívják a fíját még a tavaszkor* (Kg)

behívó *behívó* [-t, -k, -ja] fn katonai szolgálattételre behívó értesítés *Kaptál mám behívó* (R)

behomolódik *behomolódik* [-ott] tn ige elhomályosul *Az embernek vínsígre behomolódik az agya* (Ho)

behord *behörd* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** vminek a belsejébe hord *Hörnyug be a kompírt a pincébe, ne ájjon itt az udvaron* (R); **2.** termést a mezőről a tárolás helyére hord *Behorták a színát az erdőűről* (Sz); **3.** (szél) vmivel beborít *Kiterítettem száradni a paszújt, hād behörta a szél homokkāl* (Csl)

behordás *behördás* [-t, -ja] fn a behord ige cselekvése *Szíp a szína, de nehéz lesz a behördása, ha ěromlik az időű* (R)

behordó *behördó* [-t, -k, -ja] fn és mn **I.** fn behordozással foglalkozó dolgozó *Beált a téglagyárba behördónak, az agyagot hörnya* (Be); **II.** mn olyan, amelyen behordanak *Jóú zárd be az ájtóút a behördóú órdalon!* (Be)

behordódik *behördódik* [-ott] tn ige behordatik *Behördődik a sok sár a szőűnyegre* (Sz)

behordoz *behördoz, behördaz* [-ok, -ol, -ott] ts ige minden illetékes helyre levisz *Behördoszták szegíny gyermeket mindenűd, de nem tuttak segíteni rájta* (Bs)

behorpad *behörpad* [-t] ts ige felületén benyomódik *Behörpatt a taxi órdala* (Sz)

behorpaszt *behörpaszt* [-ok, -öl, -ott] ts ige horpadttá tesz *Ugy behorpasztotta a tepsit, hogy nem lehet használni* (S)

behoz *behoz, béhoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** belülré, belső helyre juttat (a beszélő felé) *Hozd be nekem a vedret* (Ho); **2.** késést, lemaradást bepótol *Behozi a sofőűr eszt a husz perc kísist* (Ho)

behuny *behuny* [-ok, -sz, -t] ts ige szemet bezár *Behuntam a szemem, hogy ne lássam* (Ke)

behuppad *behuppad, behuppad* [-t] tn ige behorpad *Behuppatt a kanna fedele* (Rf)

behúz *behuz* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** belső helyre maga után von *Behusztuk a pomokot a vizbe* (R); **2.** vmit húzással eltakar *Huzd be a fírhangot* (R); **3.** bevon *Behusztuk a törtákot krémmele* (R); **4.** izmai szoritásával testéhez húz *Huzd be a hasad, ha ěhes vagy* (R); **5.** (ruhát) összehúzással redőssé tesz *A derekát meg az ujját be fogom huzni* (R); **6.** rászed, becsap *Behuszták a csávába a könyvelőűt is* (R); **7.** cérnát tübe fűz *Mán nem látom behuzni a cérnát* (R); **8.** erősen megüti *Behuzot neki egy balegyenest* (R) [] *Behúzza a fārkat* 'meghúzza magát, megalázkodik' (R)

behúzódik *behuzódik* [-ott] tn ige **1.** lassan vminek a belsejébe v. védett helyre megy *Behuzóttunk a fa alá* (R); **2.** beborul *Szípen behuzódot, mám bisztosom fog esni* (R)

beidéz *bejidéz, bejidéz* [-ek, -ěl, -ett] ts ige hivatalos ügyben idézéssel behivat *Bejidézstik a tanukat is* (An)

beijed *beijed, bejied, beijjed* [-ek, -ěl, -ett] tn ige ok nélkül megjijed *Mi van veled, beijetté* (F)

beír *bejír, beír* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** vmibe ír vmit *Írd be a levélbe aszt is, hogy máj kűdök neki csomagot* (Sz); **2.** (tanintézetbe) fölvesz *Hatéves koromba bejirtak az iskolába* (Csl)

beirat *bejirat, beirat* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** okozza, hogy beírjanak vmibe *Ál-mát fognak adni, bejirattalak tíged is, kēl?* (Csl); **2.** tanulónak, tagnak fölvetet *Bejiratta a fíját a kereskedēmibe* (Csl)

beiratkozik *bejiratkozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige tanulónak fölveteti magát *Beiratkozott a tanfojamra* (Ke)

beírkál *bejírkal, beírkáll* [-ok, -sz, -t] ts ige teleírkál *Bejírkalták a palánkot a köjkök* (Csp)

beiszik *beiszik, bészik* [-ok, -öl, -ott] ts és tn ige **I.** ts (folyadékot, szagot) magába szív *A fa etykettőre beiszi a firnászt* (Csl); **II.** tn leissza magát *Jóul beittunk a komámmal* (Csl)

bejár *bejár* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** gyakran bemegy *Nálunk is bejár Julis néni* (Sze); **2.** bebarangol *Bejárta már az egész környéket, de nem lelt magának valót* (R) [] *Ungot-berget bejár* 'sok vidéket bejár'

bejárás *bejárás* [-t, -ja] fn **1.** a bejár ige cselekvése *Nekem nincs bejárásom, meny te* (R); **2.** bejárat *Hol van itt a bejárás?* (R)

bejárat¹ *bejárat* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** eszközli, hogy vki bejárjon *Bejáratta velem a fél határt a bornyú után* (Csl); **2.** motort indulásra kész állapotba tesz *Bejáratom a motort, oszt indulunk is* (Csl)

bejárat² *bejárat* [-ot, -ok, -ja] fn kapu, ajtó, nyílás, amelyen át be lehet jutni *Te ismered a bejáratot, menny előül* (Csl)

bejáratos *bejáratos* mn vhová rendszeresen bejáró *Akkoriba én is bejáratos voltam a Kertészékhez* (R)

bejelent *bejelent* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** hatóságnak tudomására hoznyilvántartás végett *Be kell jelenteni, hány disznót tartól* (Ke); **2.** nyilvántartásba vétet a lakhelyen *Bejelentem az új lakót* (Mi); **3.** följelent *Bejelentették, hogy lopott* (Mi)

bejelentkezik *bejelentkezik* [-ek, -él, -ett] tn ige nyilvántartásba véteti magát *Mindenkinek be kell jelentkezni, három napra is* (Mi)

bejgli *bejgli, bájgli* [-t, -k, -ja, -je] fn rétes gyúrott tésztából *Dijózs bájglit süttöttünk* (Be)

bejön *bejön, begyön, begyün* [-vök, -sz, -tt] tn ige **1.** bent levő helyre jön *Zárd be az ajtót, mér bejön a légy* (Kg); **2.** beáll, megkezdődik *Bejött az esőős idő* (Kg); **3.** (bevétel) befolyik *Akkor se érdemes nagy lagzics csinálni, ha bejön is az ára* (Kg)

bejut *bejut* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** benti személy elé jut *Fél tiz is vóut, mire bejutottam az elnökhöz* (Mi); **2.** bekerül *Csag bejutott a nagy családjába* (Csl)

bejuttat *bejuttat* [-ok, -öl, -ott] ts ige eszközli, hogy vki bejusson vhová *Bejuttatta az eggyetemre mind a két fiját* (Kg)

bejül *bejül* **1. belül**

béka *béka, béjka, bjéka, bíka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** nyirkos bőrű négylábú kételtű; Anura *Estefelé már brekegnek a bikák* (S); **2.** a felső kar kiduzzadó izma *Hű, micsoda béjkád van* (J); **3.** tyúkszemszerű kinövés a nyelven *El kell híjni a felcsért, hocs csinájjom valamit a bikáddal* (Sz)

békacsalogató *békacsalogató*, *béj-kacsalogató, bjékacsalogató, bikacsalogató* [-t, -k, -ja] fn virágkaka; *Butomus umbellatus* *Elszalattak a gyermekek a patagba a bikacsalogatót leszedni* (Kg)

békácska *békácska, béjkácska, bjékácska, bíkácska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** kis béka *A bikácskák tisztítik a vizet a kudba* (Sz); **2.** békalevél; *Sebum spectabilis* *A bikácska levelit a gyermekek felfujik* (Sz)

bekáfol *bekáfol, bekámföl* [-ok, -sz, -t] tn ige berúg *A szomszíd megim bekámfölt* (Mi)

bekafujó *bikafujó* [-t, -k, -ja] fn békalevél; *Sedum spectabilis* *A bikafujó nem szípet virit* (Kd)

bekajel *bekajél, békajél* [-ek, -el, -ett] tn ige bezabál *Ugy békajéltam, hogy nem birtam szuszogni* (Vs)

bekandal *bekandál* [-ok, -sz, -t] tn ige bekandikál *Meg is íjettünk, mintha valaki bekandat vóun az ablakon* (Dr)

békanyál *békanyál, bíkanyál* [-at, -ak, -ja] fn állóvízben levő zöld moszatok tömege *Tele van a sánc békanyállal* (R)

békanyelv *békanyelv* [-et, -ek, -je] fn bakancsoknak, sportcipőknek a normálisnál nagyobb, néha a cipő szárához varrott nyelve *A békanyelv véd a maró anyagok hatásától is* (Tú)

békanyúzó *békanyúzódj, békanyúzódj, békanyúzódj* [-t, -k, -ja] fn (tréf) életlen bicska *Add ide e békanyúzódj!* (R)

bekap *bekap* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** vmit hirtelen a szájába kap és lenyel *Bekapok ety fél decit, minygyá jobbam megy a munka* (E); **2.** gép elkap *Bekapta a kezit a gépszíj* (Tg); **3.** hirtelen beszéd, behúz *Bekaptam a ruhát a zápor előjl* (S) [] *Bekapta, mint kacsa a nokedlit 'gyorsan megette'* (Sz); *Bekapta a legyet 'teherbe esett'* (Tg); *Bekapta göböt 'teherbe esett'* (R)

bekapál *bekapál* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** kapával betemet *Ne kapáld be a dudvát, ha vák ki, ugyanis kinyőjl* (Ko); **2.** kapálását befejezi *Hónapra bekapáluk a dohánt másoggyára* (R)

bekapar *bekapär* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** földet kapar rá *Kapärd be, hogy ne bögyösöggön* (Csl); **2.** (gúny) eltemet *Bekaparták szegíny öreget* (Csl)

bekapcsol *bekapcsol, békapcsol* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** kapcsok egymásba illesztésével összefog *Kapcsolód be a lājbid* (Cse); **2.** kapcsolóval működésbe hoz *Bekapcsoltd a tévét?* (Sz); **3.** (gázt, áramot) a vezetékbe juttat *Mán hönab bekapcsolik a vizet* (Sz)

békarokka *bíkarokka, békarokka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn zsurló; *Eguisetum Főjzzél teját bíkarokkábul, attúl megizadöl* (Kd)

bekastol *bekastöl, békastäl* [-ok, -sz, -t] ts ige sárral, vízzel összelucskol *Bekastoltad a nadrákszárát* (Vs)

békateknő *békateknőjl, bíkateknőjl* [-t, -k, -ja] fn a folyami kagyló héja *Gyere, szedüng bíkateknőjl* (R)

békátör *békátöjör, bíkátöjör* [-t, -ök, -je] fn sárga mocsári nőszirm; *Iris psendocoris A bíkátöjör sárgát virít* (Mi)

békaugró *bjékaugrój, bíkaugrój* [-t, -k] fn tánclepés *A bjékaugrój a csikógtándzba vam, mikor átugoruk a tüzet* (Dr)

békavirág *békavirág, békavirág, bjékavirág, bíkavirág* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** bogláros* szellörózsa; *Anemone ranunculoides A békavirág már márcijuzsba virít* (Mi); **2.** békaboglárka; *Ranunculus flemmula A békavirágot nem eszi a tehen, mer mirgezöl* (R); **3.** mocsári gólyahír; *Caltha palustris A lekszep sárga virágja a békavirágnak van* (An)

bekávézik *bekávézik* [-ok, -öl, -ott] tn ige lerészegedik *Bekávésztek istenesen* (Tg)

béke *béke, béjke, bjéke, bíke* [-'t, ~'je] fn **1.** háború nélküli állapot *Nálung bíke van, de valahon mindig van háború* (T); nyugalmas egyetértés *Bíkiben il a család* (T)

békebeli *békebeli, béjkebeli, bjékebeli, bíkebeli* mn olyan, amilyen a háborúk előtti időkben volt *Van egy jój bíkebeli kaszafenőjm* (Bf)

bekecs *bekecs* [-et, -ek, -je] fn bundabélésű ujjatlan felsőkabát (rends. írha alapanyagú); *Hideg van, ké a bekecs* (Bá)

békeidő *békeidőjl, béjkeidőjl, bíkeidőjl* [-t, -k, -ja] fn háború nélküli időszak *Bikeidőjbe nem kéjl filteni a katonákat* (Bf)

békéltet *békéltet, bíkéltet* [-ek, -él, -ett] ts ige békít *Bíkéteték üköt, vöjt a bíkéltetölj tárgyalás, de csak nem marattak egymással* (Gl)

beken *beken* [-ek, -sz, -t] ts ige kenőanyaggal bevon *Bekentem a kezem vazelinál, mer igen kicsattogott* (Sz) [] *Kenynyüg be sárral 'ne veszödjünk annyit a munkával'* (R)

bekenőkefe *bekenőjkefe* [-'t, ~'k, ~'ja] fanyelű kis kefe a cipőkrém kenésére *Hova tetted a bekenőjkefét?* (Csp)

beképzelt *bekéjzelt, bekibzél* mn öntelt *Mijen bekibzél alak ez az új sofőjl* (S)

bekeres *bekeres* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** mindenütt keres, tüvé tesz *Bekerestem*

a kendőjűmöt mindenütt, még a padon is (Csl); **2.** (pénzt, munkabért) keres *Havonta kétszáz rubelt is bekeres* (Csl)

bekereset *bekereset* [-et, -e] fn kereset, munkabér *Ebbe a hónapba kevés vőut a bekereset* (Th)

bekerít *bekerít, békerit* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** kerítéssel körülvesz *Űk is bekerítették a kertet* (R); **2.** gyógyítási céllal kört von köré *A tájogot bekeríti, aki tuggya, akkō meggyógyvull* (Pf); **3.** beszerez *Űgyes asszom, mindend be tud keríteni* (R); **4.** tilosban járó jószágot behajt *Bekerítették a teheneket* (R)

bekerítő *bekerítőű* mn beszerzésre ügyes *Ijem bekerítőű asszon kén nekem is* (R)

bekerül *bekerül, békerül* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** bejut *Mijotta bekerült a vezetőűségbe, nem lehed bírni vele, ojam büszke* (Sz); **2.** bevetődik vhová *Bekerült a simítógyba a többi fijukkal* (Csl)

bekerült ~ *bekerüt* mn ign nem tősgyökeres lakos, nem falubeli *Bekerült ember ne intézze a falu ügyeit* (Tk)

békés *békés béjkéjs, bjékjés, bikís* mn békét, egyetértést kedvelő *Bjékjésen jéltünk ety fedjél alatt* (Fo)

békesség *béjkesség, bikesség* [-et, -e] fn békés állapot, nyugalom *Megvagyunk csendbe, béjkességbe* (Ge)

békétlen *béjkétlen, bjékjélen, bikítlen* mn **1.** elégedetlenségében lázadó *A szegínyek mindig bikítlenek vőutak* (Gl); **2.** veszekedős, összeférhetetlen *Ijem bikítlen aszonnyäl vérté meg az isten* (Gl)

békétlenkedik *béjkétlenkedik, bjékjélenkedik, bikítlenkedik* [-ek, -él, -ett] tn ige elégedetlenkedik *Jobb az asszonnak, ha nem bjékjélenkedik* (Pf)

békétülés *béjketülés, bjékjétülés, bítketüris, békétüris* [-t, -ek, -e] fn **1.** zaklatás nyugodt elviselése *Nincs határa a bítketürissinek* (Csl); **2.** türelem *Vigyáz, ne hozz ki a békétürisből, mer megjárod* (Vs)

békétürő *béjketürőű, bjékjétürőű, bítketürőű* mn békés, türelmes *Az ember le-*

hed bítketürőű egyy idejig, de meddig? (Csl)

békít *békít, bjékít, bikít* [-ek, -ek, -ett] ts ige kibékülésre ösztönöz *Bikítettem vőyna űköd, de nem lehetett, ugy marakottak* (Gl)

békítőtárgyalás *bikítóűtárgyalás* [-t, -ok, -ja] fn a válás kimondását megelőző két tárgyalás, amelyeken a feleket igyeksenek kibékíteni *Mám vőut egy bítítóűtárgyalások* (Pk)

bekever *bekevér* [-ek, -sz, -t] ts ige (tn is) **1.** téstát keverve elkészít *Bekevértem ety kis pogácsának* (Kg); **2.** bepiszkít *Mind bekevered a tiszta inged, vezs le* (Kg)

bekísér *bekísír, bekésér, bekjésjér* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** vkit benti helyre kísér *Bekísért egísszen az ajtóűjig, felsegített a lípcsőűn* (Ng); **2.** őrizet alatt hatósági helyre visz *Bekísértik a tettet a milicijágyba* (Ng)

bekk *bekk* [-et, -ek, -je] fn hátvéd a labdarúgásban *Begbe jáccik, péig nem oda való* (Csf)

bakkecske *bakkecske* [~'t, ~'k, ~'ja] egykapura játszott labdajáték *Jáccung bakkecskét?* (E)

bekkes *bekkes* [-t, -ek, -je] fn hátvéd a labdarúgásban *A bekkesnek rukta a labdát* (An)

béklyó *békjóű, béjkjóű, bjékjóű, bikjóű, bóklóű, biklo* [-t, -k, -ja] fn **1.** a lovak lábára kapcsolt lánc v. kötél a futás megakadályozására *Rátettem a békjóűt a lú lábára* (M); **2.** bilincs *Bikjóű vőut a kezén-lábán* (Ng); **3.** fék *Eltört a bikjó* (Ts)

béklyóz *békjóz, béjkjóűz, bjékjóűz, bikjóűz, biklóűz* [-ok, -öl, -ott] ts ige béklyóba tesz *Békjóűzd be a lovat, hogy a kárba ne mennyen* (R)

béklyózik *biklózik* [-ott] tn ige fékez *Bikjóűzott az ótó* (Ts)

bekongóz *bekongóűz* [-ok, -öl, -ott] ts ige hírével betölti, elhíreszteli *Bekongóűzta a falut az új pletykávā* (Pf)

bekormoz, *bekõrmoz, békõrmaz* [-ok, -õl, -ott] ts ige korommal beszennyez *Békõrmosztad a kezedet?* (Vs)

bekoszol *bekoszõl, békoszal* [-ok, -sz, -t] ts ige bepiszkol *Békoszalad a ruhádat a moslékkã* (Vs)

bekoszolódik *bekoszolóódik, békoszolóódik* [-ott] tn ige beszennyezõdik *Bekoszolóódik az embõr keze a dihántúl* (T)

bekovácsol *bekovácsol* [-ok, -sz, -t] ts (tn is) ige **1.** tészta kelesztéséhez kovászt készít *Mán hajnalba bekovácsoltam* (P); **2.** (uborkát) savanyításra elkészít *Bekovácsoltam eszt a cseppe ugorkát* (P)

beköltözik *bekõltözik* [-õk, -õl, -õtt] tn ige új lakásba költözik *A fijamék nemsokára bekõltöznek az új lakásba* (Úf)

beköpi a légy *beköpi a légy* ts ige (húst v. húsos ételt) a légy petéivel megfertõz *Tegyitek aszt a hust a hûtõjûbe, mõi beköpi a légy* (R)

beköszönt *beköszönt* [-õtt] tn ige (évszak) beáll *Beköszöntött a rossz idõj* (Rf) [] *Beköszöntöttek neki 'berugatták'* (R)

beköt *bekõt* [-õk, -õl, -õtt] ts ige **1.** nyílását elzárva átköt *Közsd be a zsák száját* (Gl); **2.** sebre kötést tesz *Bekötöm az ujjad, add ide* (Gl); **3.** fejkendővel körülköt *Nem kötöm be a fejem, nincs hideg* (Gl); **4.** (barmot) jászolhoz köt *Közs be a tehenet* (Gl); **5.** hálózatba kapcsol *Bekõtötték mán a mi uccánkot is a villanyhálózatba* (R) [] *Bekõti a fejét vkinek 'elveszi feleségül'* (Gl)

bekötés *bekötés, bekõtés, bekötés* [-t, -je] fn a jószág õszi hazahajtása a legelõkrõl *Mám maraggyon id bekötésig* (Pk)

bekötõrúd *bekõtõjrud* [-at, -ak, -ja] fn a felfûzött dohány kikötésére szolgáló rúd *A bekõtõjrudakkal sog bajunk vójt* (Rf)

bekötöz *bekötöz* [-õk, -õl, -õtt] ts ige **1.** beköt **1., 2., 4.**

bekucorodik *bekucorodik, békucorodik* [-ok, -õl, -ott] tn ige behúzódva lekuporodik *Békucorottunk a pitvarba* (Vs)

bekukkant *bekukkant, bekukkint* [-ok, -õl, -ott] tn ige kíváncsian betekint *Bekukkantottam a szuszogba is, nem vójd benne buza* (Pk)

bekukkint *bekukkint* l. **bekukkant**

békül *béjkül, bjékül, bükül* [-õk, -sz, -t] tn ige békés viszonyra hajlik *Engem hijába is kér, én nem bükülök* (Kg)

beküld *beküd* [-õk, -õl, -õtt] ts ige **1.** bemenésre szólít fel *Küd be a puját, oda-odom neki* (Tát); **2.** beszállíttat *Beküdük neked vaty két láda almát* (Tát)

békülékény *béjkülékény, bükülékény* mn békülésre hajlamos *Most ippen bükülékény kedvibe vam, most szój neki* (Pk)

bekür *bekür, betür* [-t] tn ige (igásjószág) nyakát a járomba dugja *Bimbóy, küj be, ná! Nem akar bekürni!* (R)

bekvártélyoz *bekvártéjjoz, bekovártéjjoz* [-ok, -õl, -ott] ts ige katonákat beszállásol *Bekovártéjjozták a faluba a századot* (Tát)

bél *bél, bíl* [-t, -ek, -je, béle, bele] fn **1.** az emésztõcsatornának a hasüregben lévõ része *Kõvájog a bélem* (Tg); **2.** növény szárának belsõ puha része *A káka béli* (Sz); **3.** növényi termésnek a héj alatti része *A tõ bélit ki kël kapãrni* (Tát); **4.** sült tészták puha belsõ része *A kenyér béli* (Sz); **5.** boglya, asztag belseje *A bélibe még rakjál, mõi beázik* (R); **6.** lámpa, gyertya kanóca *Kiügett a lámpábúl a bél* (R); **7.** keresztfonál a vászonban *Es csag bélinek jó, mer gyenge szakadós* (R); **8.** a seprõ cirokrésze *A seprõj béli sãrga* (Kd); **9.** facsõvecske a vetõllõben

beladol *beladõl* [-ok, -sz, -t] tn ige befût *Ugy beladõltatok, mint télbe* (Sz)

belakatul *belakatõl* [-ok, -sz, -t] ts ige lakattal bezár *Belakatõltam a pincét* (Nb)

belakik *belakik* [-ok, -öl, -ott] tn ige jóllakik *Ugy belaktunk, hogy még ugyan* (Kg)

belárgónia *belárgónija* l. **pelergoniumium**

belát *belát* [-ok, -ol, -ott] tn és ts ige I. tn vminek a belsejébe lát *A padrúl belátok a szomszíd udvarára* (Si); II. ts tévedését beismeri *Belátom, hoty hibás vagyok* (Si)

belátás *belátás* [-t, -a] fn 1. hiba, tévedés beismerése *Nindzs benne semmi belátás* (Tát); 2. megítélés, vélemény *Belátásom szerint ez nem lesz jó* (Tát)

beázasodik *belázasodik* [-ok, -ol, -ott] tn ige hirtelen lázas lesz *Este belázasodott a kicsi* (Nb)

bélbetegség *béjlbetekség, bélbetek-ség* [-et, -ek, -je] fn bélbaj *Valami béjlbeteksége van, de nem tuggyák mi* (Vr)

bélcsavarodás *béjlcavarodás* [-t, -ja] fn bél megcsavarodása okozta bélelzáródás *A bélcsavarodásba meg is hálhatól* (Kd)

béldeszka *béldeszka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a járom alsó és felső részét összetartó két lécs *Kitört a járom béldeszka* (Csn)

bele *bele, belé* hsz és ik I. szragos hsz 1. belsejébe *Kél bele ety kis só* (Tát); 2. miatta *Ugy bőjg, az a rádijó, hogy mekfájult bele a fejem* (Tát); II. ik 1. belsejébe *Beleduktam a kezem a foró vízbe* (T); 2. folyamatban *Beleszól a dógomba* (T); 3. vmivel érintkezve *Belefogóúszik a korltdba* (T); 4. érzelmeit ráirányítva *Belefelējkesztem a munkába* (T); 5. egy mozzanatnyi cselekvés *Belekóustolt a paraszti munkába* (T); 6. a cselekvés túlzott foka *Belefárrat az olvasásba* (T)

belead *belead* [-ok, -öl, -ott] ts ige hozzávalót beletesz *Beleattam minden jót, hát nem lehet rossz* (Si) [] *Belead anyait, apait* 'mindent megtesz, hogy sikerüljön' (T)

beleáll *beleál, beléal* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. belelép és megáll *Ketten izs beleálunk taposni a szőlőjűt* (P); 2. belekezd

vmely mező megművelésébe *Beáltunk hárman kaszások, de lassan halattunk* (P); 3. (fájdalom) hirtelen érezhetővé válik *Beleált a derekamba, de alig birom mozdítani* (P)

beleaprít *belejaprít* [-ok, -öl, -ott] ts ige kis darabokra aprítva beleszór *Aprídzs bele kenyeret a kávába, ugy jó* (Si)

beleártja magát *beleártya, beleárti magát* ts ige kéretlenül beleavatkozik *Ne árdzs magad más dógába!* (Ko)

belebeszél *belebeszél, belebeszél, belebeszél* [-ek, -sz, -t] tn ige 1. közlőül beszél vmibe *Én izs belebeszéltem a mikrofonba* (Sz); 2. beszól mások beszédébe *Ne beszj bele, hogy monygyam el én* (Sz)

belebetegedik *belebetegedik* [-ek, -el, -ett] tn ige vmi miatt beteg lesz *Belebetegedett a sok cipekedzsbe* (Ho)

belebetegszik *belebetegszik* l. **belebetegedik**

belebolondul *belebolondul* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. megőrül miatta *Belebolondult a sok kereskedzsbe* (R); 2. bolondulásig beleszeret *Belebolondult valami rifkébe, azójtta nem bírni vele* (R)

belebotlik *belebotlik* [-ok, -asz, -ott] tn ige 1. megbotlik benne *Belebotlottam egy gyükörbe* (Ko); 2. váratlanul találkozik vele *Tennap belebotlottam a titkába* (Ko)

belebukik *belebukik* [-ok, -öl, -ott] tn ige 1. beleesik *Māj belebuktam a kudba, ugy meksiklottam* (T); 2. megbukik miatta *Belebukott a baracktermesztzsbe* (S)

belecsap *belecsap* [-ok, -öl, -ott] tn ige beleüt, belevág (úgy, hogy csattan) *Belecsapott a szemembe egy gāj* (Fr)

belecseppen *belecseppen* [-ek, -sz, -t] tn ige 1. cseppenve beleesik *Belecseppent a szemembe a sógléj* (Gu); 2. észrevétlenül belekerül vmibe *Belecseppentem egy mulaccságba* (Gu)

belecsimbarkózik *belecsimbarkózik* [-ok, -öl, -ott] tn ige belecsimpaszkodik *Belecsimbarkóúztam egy ágba, de ha nem, ott estem vóna el* (Gl)

belecsimpajgózik *belecsimpājgóǳik, belecsimpājókóǳik* [-ok, -öl, -ott] tn ige belekapaszkodik *Belecsimpājgóǳtunk a kötőǳrudba, uty szekerkőǳsztiunk* (Pf)

beledöglük *beledöglük* [-ök, -esz, -ött] tn ige megdöglük tőle *Beledöglük az ember ebbe a sok munkába* (Ke)

beleegyezük *beleegyezük* [-ek, -él, -ett] tn ige helyeslőleg hozzájárul *Sose eggyezük bele, hoty hozzád aggya a jányát* (Sz)

beleegyvel *beleegyvel* [-ek, -sz, -t] ts ige belevegyít *Egyvel bele a vízbe, amibe ásztatod, ety kis hipēmangát* (R)

belegyveledik *belegyveledik* [-ett] tn ige elvegyül benne *Beletőǳrttem a kiki-tőǳt a vízbe, rőktöm belegyveledett* (Tát)

beleejt *beleejt* [-ek, -él, -ett] ts ige kezéből vmibe kiejt *Beleejtettem a bádogot a kannába* (Sz)

beleér *beleér, beleér, beleír* [-t] tn ige belenyúlik, beletyeg *Beleír a ruhád a sárba* (Tg)

beleesik *beleesik, belejesik* [-ek, -él, -ett] tn ige **1.** beesik vmibe *Beleesett a veder a kudba* (He); **2.** belekerül, belejut *Én izz beleestem abba a korosztájba be kēlet vonólni* (He); **3.** betegséget megkap *Beleesett a tifuzba, el is vitte* (He); **4.** (féreg) beletelepszik *Ojan koszos, csuda, hogy a tetű bele nem esik* (He)

beleeszik *beleeszik* [-ek, -él, -vett] tn ige nem neki szánt ételből eszik *Beleevett a macska a tēbe* (Tát)

beleeszi magát *beleszi magát* tn ige **1.** (féreg) belebújik *Belette magát a pondróy a mōrkóba* (Csl); **2.** (szag, füst) átjár vmit *Ugy belette magát a lúszag a ruhájába, hogy aszt nem lehet mán kiszellőǳtetni* (Csl)

belefájdul *befájdul* [-t] tn ige megfájdul tőle *Anyid gondolkosztam, hogy a fejem is befájdúlt* (Vr)

belefele *belefele* hsz és ik *bele Ragd belefele a darálóba a szőǳlőǳt* (Bá)

belefér *befér, beletér* [-ek, -sz, -t] tn ige méreteinél fogva elfér benne *Mán nem tér bele a bőǳcsőǳbe a gyērmek* (Tb)

befelég *befelég* [-ok, -öl, -ott] tn és ts ige **I.** tn belekezdek *Befelégünk a szővízbe* (S); **II.** ts (jőszágot) vmely eszköz elé fog *Még a tehenet is befelégtek az ekibe* (Ke)

befelégődzük *befelégőǳük* [-ok, -öl, -ott] tn ige megfogódzunk benne *Felégőǳ bele a fērhédzbe, hogy le ne ess* (P)

befelöjt *befelöjt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** megfullaszt benne *Befelöjtöttem a kismacsákot a vidēre* (Kg); **2.** elnémít *Befelöjtöttem a szőǳt* (Kg)

befelűj *befelűj* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige **I.** tn hangszert megszólaltat *Befelűjt a trombitába* (Ke); **II.** ts fűjva belejuttat *Befelűjt a szél a leveleket a vízbe* (Ke)

befelűl *befelűl* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** vízbe fullad *A Latrőcába minden nyárom befelűl valaki* (R); **2.** tojásban megfullad *Két tojásba befelűt a kislibőy* (R)

belegabalyodik *belegabajodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige belebonyolódik *Mán el is kesztem mondani, de belegabajottam* (Tg)

belegebed *belegebed* [-ek, -él, -t] tn ige a nagy megerőltetéstől megszakad *Belegebedek a zsakolászba* (Sz)

belegondol *belegondol* [-ok, -sz, -t] tn ige átgondol, felmér vmit *Ha jól belegondol az ember, nem is ojam boloncság az a gáz* (Nf)

belegyőződik *belegyőǳőǳdik* [-ök, -öl, -ött] tn ige belenyugszik, beletörődik *Zugolódott ű eleget, de osztán csag belegyőǳőǳött* (P)

beleháborodik *beleháborodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige beleőrül *Tisztába bele kēl háborodni, hogy mi csinál ez az embēr* (Úf)

belehág *belehág* [-ok, -öl, -ott] tn ige (rég) beletép *Belehágtam valami tövízbe* (R)

belehajít *belehajít, behajít, behajint* [-ok, -ol, -ott] ts ige beledob *Fokta oz behajintotta a tűzbe* (R)

belehajint *belehajint* l. **belehajít**

belehal *belehāl* [-ok, -sz, -t] tn ige meghal miatta *Belehalt a mérgezésbe* (Csl)

beleharap *beleharap* [-ok, -öl, -ott] tn ige harapva fogát belevájja *Beleharapna az ember lábába ez a kutya* (Bk)

belehasgat *belehaszgat* [-ott] tn ige a fájdalom bele-beleáll *Níha ugy belehaszgat a két lábomba, hoty szakad el* (R)

belehasít *belehasít* [-ott] tn ige metsző fájdalom beleáll *Ugy belehasított a derekamba* (Csp)

belehenderkődzik *belehendērkődzik, behendērgődzik* [-ök, -öl, -ött] tn ige behempereg *Behenderkődött a kutya a pozdörnyába* (R)

belehuppan *belehuppan, behühüppen* [-t] tn ige belepottyán *Behuppan az álma a sárba* (Vs)

beleiszik *beleiszik* [-ok, -öl, -vott] tn ige nem neki szánt italból v. nem arra való edényből iszik *Beleittam a borodba* (S)

beleízeledik *beleízeledik, belejézeledik* [-ek, -él, -ett] tn ige belemérül, beleszokik *Ha az embēr beleízeledik a lustaságba, nehéz leszokni rúlla* (Bk)

beleizzad *beleizzad, beleidzad* [-ok, -öl, -ott] tn ige megizzad tőle *Beleizzattunk a nagy loholásba* (Si)

belejön *belejön, belegyön* [-vök, -ssz, -t] tn ige **1.** beletanul, beleszokik *Gyakorolni kel, akkor az ember, belejön* (Sza); **2.** rászokik, kedvet kap rá *Mán igen bejöttél a udvārlásba* (Sza)

belekangargózik *belekankārgózik* [-ok, -öl, -ott] tn ige belesimpaszkodik *Mindig belekankārgóctunk a sarogjába* (PF)

belekankurulyázik *belekankurujázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige belegurul *Ledült a szekēr, mink meg belekankurujásztunk a ganājlebe* (R)

belekap *belekap* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** hirtelen odakapva megsért *Belekaptam a szemembe* (R); **2.** (láng) hirtelen meggyújt *Fēlfordúlt a gyērtya, a láng belekapott az*

abrozba (R); **3.** belekezd *Mindenbe belekap, de semmid be nem vígez* (R)

belekerül *belekerül, belekerüll* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** vmibe jut *Belekerült egy rossz társaságba* (S) **2.** annyi az ára *Egy jó cipőj belekerül 30 rubelba is* (Ke); **3.** beletelik *Belekerül két órába, míg odaírunk* (Ke) [] *Belekerült, mint Pilátus a krédóyba 'véletlenül került bele'* (R)

belekever *belekever* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** vmi közé elegyít *Belekevertem ety kis griszt is a tőjteligbe, hoty puháb legyen* (Si); **2.** kellemetlen ügybe visz *Belekevert engem is a pletykába* (Si)

belekeveredik *belekeveredik* [-ek, -él, -ett] tn ige **1.** vmi közé vegyül *Belekeveredett a mágba a homok, lökheted el* (R); **2.** belekerül (bajba) *Belekeveredett ú is a lopásba* (R)

belekezd *belekezd* [-ek, -él, -ett] tn ige elkezd *Belekesztem mán hányször, de mindig abba kēl hagyni* (P)

belekottyan *belekottyan* [-ok, -sz, -t] tn ige beleszól *Mindig belekottyan az ember beszígyibe* (Csl)

belekölt *belekölt* [-ött] tn ige belefészkel, beleesik *Fūsülkögy meg, mēr belekölt a tetű a hajadba* (Tg)

beleköt *beleköt* [-ök, -öl, -ött] ts és tn ige I. ts vmit vmibe beletesz és összeköti *Belekötöm eszt a kosárt a zājdzóyba, uty könnyeb lesz cipēlni* II. tn ok nélkül vitát kezd vele *A ríszeg ember akārkibe beleköt* (R)

bélel *bélel* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** béléssel lát el *Béleltem én eszt az újast mán tán kéccer is, mégis rinygyos* (Si); **2.** (kazal, asztag) belsejét megtölti *Béleld jobbam, mer be fog ázni, ha mekszál* (R); **3.** (szövésnél) láncfonalat bélel (rongy, fonál stb.) tölt be *Mivel fogod bélelni, csepűvel vagy vikonnyal?* (Csl)

belelafatyol *belelafatyöl* [-ok, -sz, -t] tn ige (pejor) beleeszik *Mám megim belelafatyöltál a paszújba?* (Sz)

belelöp *belelöp, belelöp, belelöp* [-ek, -él, -ett] tn ige beletapos *Belelöptem a szerencsēbe* (H)

beleloval *belelovāl* [-ok, -sz, -t] ts ige erőszakkal rábír *Beleloválta magát a sikasztásba a szeretőjje* (Sz)

belelő *belelőű, belelű* [-vök, -sz, -tt] ts és tn ige **1.** golyót ereszt bele *Vadászatom vőűt, osz valaki belelűtt a lábába* (Tg); **2.** (fájdalom) hirtelen belenyilallik *Niha ugy belelű a fejembe, hogy māj szíthasad* (Tg)

bélelő *béjlelőű* [-t, -je] fn az az anyag (pamut, rongy stb.), amellyel a szövőszékre felvetett fonalat kitöltik *Nem elég a fēmenőjbe a béjlelőű* (Np)

bélelt *bélelt* mn bélelve van *Meleg mán a bélelt kabát* (Bf)

belemegy *belemegy* [-ek, -még, -ment] tn ige **1.** vkinek a belsejébe megy *Belement a száka az újamba* (R); **2.** belefér *Nem fog belemenni egy zságba ez a tengeri* (R)

belemer *belemēr* [-ek, -sz, -t] ts ige vmit vmibe merít *Belemērtem a tisztá bádogat a mosogatólébe* (Csl)

beléndek *beléjndek, beljēndek, belindek, bilind* [-et, -ek, -je] fn sárga virágú mérges gyomnövény; *Hyoscyamus niger Bolond, mint aki belindeket evett* (Bt)

belenyugszik *belenyukszik* [-ok, -ol, -dott] tn ige megnyugszik vmiben, beletörődik *Mám belenyugottam, hogy legyen az övé a kendőű* (Tg)

belep *belep* [-ett] ts ige **1.** befed, betakar *Belepte a por a ruhát* (Bt); **2.** benő *Belepte a kērtet a dudva* (Bt)

belép *belép, belép, belíp* [-ek, -él, -ett] tn (és ts) ige **1.** lépve bemegy *Belépett a kapun* (Np); **2.** vmely életkorba jut *Beléptem az ötvembe* (Ti); **3.** tagul felvéteti magát *Belépett a párdba* (Ti); **4.** ts távolságot lépéssel felmér *Líb be a hosszát a kazálnak* (R)

belepászol *belepászól* [-t] tn ige beállik *A szeg éppem belepászólt a jugba* (Dr)

belépőfok *beléjőűfok* [-ot, -ok, -ja] fn a lépcső legalsó foka *Igem magosra csinálták a beléjőűfokot* (Nbe)

belépődij *belépidij* l. **beléptidij**

belepróbál *beleprőűbál, beleprőűbáll* [-ok, -sz, -t] ts ige próba végett beletesz *Beleprőűbáltam mām vagy öd dugóűt, ety se jóű* (Np)

beléptidij *beléjptidij, belíptidij, belépidéj* [-at, -ak, -ja] fn belépődij *Mennyi lessz a beléptidij?* (R)

beleroppa *beleroppa* [-t] tn ige nehéz súly emelésétől megroppa, majd erősen fáj *Beleroppant a derekamba, hogy emeltem a zsákat* (Tk)

belerosszul *belerosszूल* [-ok, -sz, -t] tn ige beteg lesz tőle *Ha a tehēm megeszi a poklát, belerosszूल* (Tb)

belerug *belerug* [-ok, -öl, -ott] tn és ts ige I. tn rúgással illeti *Belerugott a labdába* (R); II. ts rúgással belejuttat *Belerukták a labdát a vetízsbe* (R)

beles¹ *beles* [-ek, -él, -ett] tn ige befelé les *Belesett az ablakon* (Úf)

beles² *beles* [-t, -ek, -e] fn és mn I. fn állati belek tisztításával foglalkozó személy *Ojam büdös az a beles, hogy nem lehet kibírni* (Sze); II. mn aminek tömör bele van *Jóű beles ez a dijóű* (E)

béles *béles béjles* [-t, -ek, -je] fn hajtogatott töltött tészta *Káposztávā csinálom a bélest* (Csl)

bélés *bélis, béjléjés, béjlléjés, bélljés* [-t, -ek, -je] fn **1.** ruhát bélelő kelme, prém *Vászombéjléjst tétettem a szandálomba* (Bsz); **2.** építmény, tartály belső védőburkolata *A falak béjléjse megrepedezett* (Bsz)

bélésdeszka *béjléjésdeszka, bélízsdeszka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn burkolódeszka *A béjléjésdeszkám mán a szél is átfúj* (Be)

béleske *béleske* l. **béleskerőzsa**

béleskenő *béleskenőű, béleskenőű* [-t, -k, -je] fn 15-20 drb. félig megtisztított és összekötött lúdtoll, amellyel sütés előtt a kelt tészta tojást kennek *Mám megint összecsbzott a béleskenőű, mēr sose mosot ki* (Gl)

béleskerőzsa *béleskerőűzsa, béleske, bélesrőűzsa, béleskerőűzsa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn mályvarőzsa; *Althaea rosea Embernél is mogasabra nyőű a béleskerőűzsa* (Kg)

belesrözsa *belesrózsa* I. **beleske-
rözsa**

belesül *belesül* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** odaég sütés közben *Belesült a lábozsba a tüdőj* (Tg); **2.** bennereked, összetöpörödik *Belesült a szélete* (Tg); **3.** belezavarodik az előadásba *Belesült a versmondásba* (Tg)

belesuppan *belesuppan* [-ok, -sz, -t] tn ige belezuhan *Belesuppantam a vajúgvetőjbe* (Np)

belesüpped *belesüpped* [-ek, -él, -t] tn ige puha, laza anyagba besüpped *Belesüppedtem a mocsárba* (Kg)

beleszeret *beleszeret* [-ek, -él, -ett] tn ige szerelmes lesz bele *Beleszeretett a fejőnőjbe* (Ng)

beleszokik *beleszokik* [-ok, -öl, -ott] tn ige hozzászokik *Beleszokott a nagy mindembe, mos mán nehéz lesz neki* (R)

beleszól *beleszól, beleszól* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** közbeszólással félbeszakít *Nem szokásom, hogy beleszójjak a mázs beszédibe* (Ke); **2.** beavatkozik *Ne szójj bele a mázs dőugába* (Ke)

beleszuszakol *beleszuszakol* [-ok, -sz, -t] tn ige belegyömöszöl *Nem nagyon fér bele, azjér mégis beleszuszakója* (Fra)

beletalál *beletanál, beletanáll* [-ok, -sz, -t] tn ige eltalálja a célpontot *Mindig beletanáltam a pitykegödörbe* (Cse)

beletelik *beletellik, beletelik* [-ett ~ -t] tn ige bizonyos idő elmúlik a bekövetkeztéig *Nem telled bele két nap, hoszta is vissza* (Ti)

beletér *beletér* I. **belefér**

beletörik *beldetörik* [-t] tn ige **1.** benne eltörik *Beletört a kőcs a zárba* (R); **2.** (fa, gyümölcs a ruhán) zúzódás miatt foltot hagy *Beletört a fű a ruhámba* (S) [] *Beletörik a bicskája 'kudarcot vall'*

beletölt *beletölt* [-ök, -öl, -ött] ts ige beleönt *Beletöltötte a kannába az olajt* (Csl)

beletörődik *beletörődik* [-ök, -öl, -ött] tn ige belenyugszik *Törődjgyöm bele, aki tud, de én nem* (Sz)

beletrafál *beletrafál* I. **beletrefel**

beletrefel *beletrefél, beletreffél, beletrafál* [-ok, -sz, -t] tn ige beletalál *Beletreffeltem egy röggel a hátába* (Ke)

beleül *beleül* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** helyet foglal benne *Beleültem a karos-szégbe* (Si); **2.** olyasmibe ül, ami a testébe szűrődik v. bepiszkítja a ruháját *Beleült ety tübe, alik tutták kihúzni a fenekébül* (R); **3.** érdemtelenül elfoglal *beleült a nagy vagyomba* (Si)

belevág *belevág* [-ok, -ol, -ott] ts (és tn) ige I. ts **1.** darabokra szelve beletesz *beleváktam a rípát a szecsakába* (R); **2.** beledob (R); **3.** benne megüti *Beleváktam a könyököm az ablak sarkába* (Ts); II. tn **4.** vágást ejt rajta *Beleváktam a vászomba, mám muszáj érrepszteni* (R); **5.** hirtelen, bátran belekezd *Nem mereg belevágni az íppitkezisbe* (R); **6.** közbeszól *Ne vág bele a mázs beszédibe* (R); **7.** beleillik *Ez belevág az én tervembe is* (R)

beleüt *beleüt* [-ök, -öl, -ött] ts és tn ige I. ts **1.** beleszúr *Beleütötte a kést a lapockájába* (Ke); **2.** testének vmely részét megüti vmiben *Beleütöttem a könyököm a sifonajtóba* (Ke); **3.** tojást feltörve beletesz *Beleütök két-három tojást egy levél tiszta* (Kg); II. tn annyira megdermed, hogy már fáj *Beleütött az újamba a hideg* (R) [] *Beleüti az orát 'beavatkozik, pedig nincs hozzá jogcíme'* (R)

beleválaszt *beleválaszt* [-ok, -öl, -ott] tn ige rosszul választ *Evél a pásztorral jól beleválasztottunk!* (R)

belevaló *belevaló* mn és fn I. mn talpraesett, rátermett *Belevaló* *fickó*, *a mán igaz* (Csl); II. fn **1.** ami vmibe beletartozik *Hogy ne lenne jó* *leves, hiz beletettük a beleváló* *lykot* (T); **2.** az a fonál, amellyel a vásznat bélelik *Rosz vó* *ut ennek a vászonnak a fém* *enő* *űje is, a beleváló* *űja is* (Ff)

belevásik *belevásik, beleváslik* [-ott] tn ige (fog, szerszám) elvásik tőle *Ojan kemény a fa, hogy belevásik a kéjs* (Bcs)

belever *belevēr, belever* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** beleütöget *Verj bele ety szöget,*

az mektárti (Si); **2.** vmely testrészt beleüti *Belevertem a sipcsontom a láptóyba* (Gl); **3.** nagy nehezen megtanítja vmire *Belevertik a fejibe az illemet* (Gl); **4.** keresztben beleszó *Mind belevértem aszt a sok ronygyot ennyicske fonalba* (R); **5.** (Tr) hímtagját beledugja *Mos mám belevérheted* (R)

beleváslik *beleváslik* l. **belevásik**

beleverő *beleverő* [-t, -k, -je] fn az a fonál, rongy, pamut, amelyből a vászon keresztzálai lesznek *Es csag beleverőj-jének lesz jóy* (S)

belevesz *belevesz* [-ek, -el, -vett] ts ige **1.** belefoglal *Vedd az ű nevít izs bele a jeddzígbe* (R); **2.** ~i magát a) átjárja, át-
itatja *Belevette magát a sillőuszag a ruhájába* (R); b) belefészkel *Ha a mő beleveszi magát, lökheted el* (R)

belevész *belevész* [-ek, -el, -ett] tn ige vmibe kerülve elvész, elpusztul benne *Beleveszet, szegíny, a Tiszába* (Sl)

belezavar *belezavár* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** belekerget *Belezavárta a tehenet a lúheribe* (Sz); **2.** beszédébe, gondolkodásában megakaszt *Mondanám, de mám belezavártál* (Ng)

belezabál *belezabál, belezabāql* [-t] tn ige (kender v. egyéb mag) nem kél ki *Há megveri az essőj á kendert, belezabāql* (Nd)

belezavarodik *belezavarodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** belesül, fennkad *Belezavarodott a verzsbe, nem tutta to-vábmondani* (Sz); **2.** eszt veszti miatta *Belezavarodott a pereskedízsbe* (Csl)

belezna *belezna, belizna, bilizna* [~'t, ~'k, ~'ja] fn szálszakadás okozta szövés-
hiba *Sog biliznája van ennek a vászonnak* (Pf); **2.** szántáshiba A hantok közt szántatlanul maradt sáv *Vigyázva száncs, ne hagy biliznátot!* (R)

beleznás *beleznás, beliznás, biliznás* mn beleznától csúf *Ijem biliznás vásznat se láttam még!* (R)

bélfa *bélfa, bélfá* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** a járomnak függőlegesen álló két lapos fája, amely a nyakfát az aljával összekö-

ti *Értört a járomba a bélfa* (Pf); **2.** (somfa) pálcika, amelyen a vetélőben a cső forog *Ot száridgatta a bélfákat egész télen, szüni szeretét vőyna még az idénn* (S)

bélfal *bélfal, bélfal* [-at, -ak, -ja] fn a lépcsőfok közötti merőleges fal *A bélfalat izs gránidbú csinátuk* (Bcs)

bélfonál *bélfonál, bélfonál* [-at, -ak, -ja] fn **1.** bélgiliszta *Bélfonál zavarja a gyermeket, azért nem eszik* (Nbe); **2.** a vászon hosszanti szálai közé szőtt keresztfonál *Lessz elég bélfonál?* (Nbe)

bélfordulás *bélfordulás* [-t, -a] fn a vizelet kiválasztódását gátló bélbetegsége a jószágnek *Mán két napja bélfordulássa van a lúnak* (Nbe)

belföld *belföld* [-et] fn az ország határain belüli terület *Belföldre mijem bíjek kél?* (Tg)

belga *bélga* [~'t, ~'k, ~'ja] fn belga nyúl *Ebbül a bégábúl csinálunk majd nyúlpaprikást* (Gl)

bélhurok *bélhurok* [-kot, -ja] fn bélhurut *Bélhurokja van az urának* (Tb)

bélhurut *bélhurut, béjlhurut, bélhur* [-ot, -ja] fn **1.** krónikus bélgyulladás *Bélhurudba hált meg még a háború alatt* (R); **2.** gyomorrontás okozta hasmenés *Jár, mint akinek bélhuruttya van* (Ke)

bélibevaló *bélibevaló* l. **bevaló** **2.**

belindek *belindek* l. *beléndek*

bélinekvaló *bélinekvaló* l. **bevaló** **2.**

belizna *belizna* l. **belezna**

bélkefa *bélkefa, bélfkefa* l. **bélfa** **2.**

beljebb *béjjebb, bejjebb* hsz **1.** tovább befelé *Huzd béjjebb a hasad!* (Tg); **2.** tovább bent *Az a naty töjtyfa még béjeb van* (Tg)

bellenget *bellenget* [-ek, -el, -ett] tn ige tekinget *Ne bellenges rá, nem a te asszonyod* (Fra)

belocsol *belocsol* [-ok, -sz, -t] ts ige vízzel meghint *Vasalás előd belocsolik a vászonruhát* (Dr)

belök *belök* [-ök, -öl, -ött] ts ige **1.** bedob *Belökte a kenyeret a sárba* (Kg);

2. lökve benyom *Belökte a kaput, hocs csak uty csattant* (Kg); 3. felhajt *Belöknék ety féldecit* (Kg) [] *Belököt neki* (durva) 'teherbe ejtette' (R)

belől *belőül* l. **belül**

belölrünnen *belőürünnen* l. **belül-rünnen**

bélpoklos *bélpoklos, bélpoklos* mn 1. leprás *Aki bélpoklos, aszt elviszik valahová külön kórházba* (R) 2. nagyétkű *Ne légy má ojam bélpoklos* (Ba)

belső *belsőü* mn és fn I. mn 1. belül levő *Tedd a belsőü zsebedbe a tárcád* (F); 2. a szekérrúd, az eke mellé jobb oldalra fogott ökör *Igen lusta a belsőü ökör, nem akar huzni* (Kd); II. fn 1. belső rész *Szíp ház, de a belseje üres* (Kd); 2. labda, gumiabroncs belső gumitömlője *Kipukkant a belsőü* (Tg)

belsőcokli *belsőücokli* [-t, -k, -ja] fn olyan párkány, amely akkor keletkezik, ha az alap 5-6 cm-rel beljebb van, mint a fal *Méjrt ki a belsőücoklit* (S)

belsőség *belsőüség, belsőüsig* [-et, -ek, -je] fn háztelek, belhely *Kéd belsőü-sige is vóut a főüccán* (R)

belsőtályog *belsőüttájog* [-ot, -ok, -ja] fn bőr alatti tályog *Belsőüttájoggal jári az orvasokot* (Sze)

belsőzseb *belsőüzseb* [-et, -ek, -je] fn a kabát belső oldalára varrott zseb *Kéd belsőzseb van az újasomon* (Kd)

belül *belül, belőül, belőüll, bejül*, (rég) bévül hsz és nu I. hsz bent *Uty fáj nekem, id belül, ugy nyilallik* (Sz); II. nu 1. belsejében *A falakom belül nem írt a gojóy* (Kd); 2. bizonyos időtartam alatt *Két napom belül meglessz* (Sz)

belülrünnen *belürünnen, belőürünnent, belürünnét* hsz belülről *Belürünnen kéne megrenoválni eszt az óulat* (R)

belülrünnel *belülrünnel, belülrünnét* l. **belülrünnen**

belvilág *bélvilág* [-ot, -a] fn belső térfogat *Jóy nagy a bélvilága minden szobának* (R)

bélzsír *bélzsír* [-t, -ja] fn (vál) állat beleiről lefejtett zsíradék *A bélzsírt főü-zésné nem használík* (Mi)

bélyeg *béjeg, béjég, bíjég* [-et, -ek, -je] *béjog, béjog, bíjog, biejog* [-ot, -ok, -ja] fn 1. postabélyeg *Vam béjeg a kopértán?* (Bs); 2. állatok bőrébe égetett ismertető jel *Bíjeget kél sütni a tinóy farába* (R)

bélyegző *béjegzőü, bíjegzőü* [-t, -k, -je] fn bélyegégető eszköz *Bátyádéknek vam bíjegzőüjök, az nekünk is jóy lessz* (Gl)

bélyog *béjog, béjog, bíjog* l. **bélyeg**
bemasztrigál *bemasztrigál, bemasztrigál* [-ok, -sz, -t] ts ige beken, bemaszlatol *Bemasztrigáltam a kezem ezekkel a vasakkál* (Sz)

bemasztrigál *bemasztrigál* l. **bemasztrigál**

bemasztrigál *bemasztrigál* l. **bemasztrigál**

bemázgítál *bemázgítáll* [-ok, -sz, -t] ts ige bemázol, beken *Bemázgítálad a ruhát a kulimázzal* (Vr)

bemelegít *bemelegít* [-ek, -el, -ett] ts ige 1. befüt (fűtőtest) *Ez a kis masina is hogy bemelegíti a konyhát* (T); 2. motort felmelegítésig járat *Minygyám megyünk, csag bemelegítem a motort* (T)

bemelegítő *bemelegítőü, bemelegítőü* [-t, -k, -je] fn 1. tréningruha (kétrészes) *Kíg bemelegítőü vettem* (Nd); 2. meleg férfi alsóruha *Vegyél az inged alá bemelegítőü* (Nd); 3. a villanykemence 3 részre tagolt belsejének első szakasa, az égetendő tárgyak előmelegítésére szolgál *A bemelegítőübe sokkal kissebb a hőmérséklet, mint az égetőübe* (Nbe)

bemenet *bemenet* [-et, -ek, -je] fn 1. bemenés *Szabad bemenet lessz az ünnepjre* (Kd); 2. bevezető nyílás *Keskeny a bemenete ennek a csünek* (Kd)

bemér *bemér, bemér, bemír* [-ek, -sz, -t] ts ige a megfelelő távolságot, helyet (műszerrel) megállapítja *Szemmel is bemírheted* (Sz)

bemerül *bemerül* [-ök, -sz, -t] tn ige
1. elmerült *Bemerült a csónak* (tg); 2. te-
tején át víz folyik bele *Ojam víz van az*
uccán, hogy bemerült a cipőm (R)

bemocskol *bemocskol* [-ok, -sz, -t] ts
ige nagyon bepiszkít, beszennyez *Bemocs-*
kolod a ruhád, mir nem tőröd fél (Kg)

bemocskolódik *bemocskolódik*
[-ott] tn ige beszennyeződik *A fehir ing*
röktöm bemocskolódik (Kg)

bemosatlanít *bemosatlanít* [-ok, -öl,
-ott] ts ige edényt mosatlanná tesz *Csag*
bemosatlanítod a sok edényt evel a főj-
zőjűcskével (Cse)

béna *béna*, *béna* mn mozgásképtelen
(szerv, testrész) *Béna a fél keze* (Si)

bendő *bendő*, *böndő* [-t, -k, -je] fn
1. kérődző emlősök gyomrának első
része *Igen nagy bendőjű ez a tehen*
(Pk); 2. (pejor) emberi gyomor *Kövé-*
embérnek nagy a bendője (Bat); 3. disz-
nógyomor *Mektőtük a böndőjűt, lesz jó-*
sajt (Gl)

bendzin *bendzin* l. **benzin**

bendzsú *bendzsú* [-t, -k, -ja] fn
vontatásra használt szán *Rakjátok a*
szalmát a bendzsúra (Vs)

benéz *benéz*, *bené*, *beniez*, *beniz* [-ek,
-él, -ett] tn ige 1. kintől befelé néz *Bené-*
zek az ablakon (R); 2. rövid időre betér vhová
Benézek a szomszédokhoz (Sz)

bengés *bengés* [-t, -je] fn a hegedű
szólása, bongása *Szépem muzsikált, soká-*
jig hālgattuk a bengést (Kd)

bengészik *bengészik*, *bengíszik* [-ek,
-el, -ett] ts és tn ige I. ts böngész *Szólód*
bengíszik a kérbe (R); II. tn közöszül *Sze-*
retnél mán bengíszni, ugyi? (R)

benn *benn* hsz bent *Benn a bárány,*
kinn a farkas (He)

benne *benne* szragos hsz belsejében
Asz hiszi, hogy benne nincs hiba semmi
(Tát)

bennebb *bennebb* hsz beljebb
Bennebb ment a sűrűbe (Té)

benetek *benetek*, *benetek*
személyes névm titeket *Az ég álgyom*
meg beneteket aval a sepregetissel! (R)

bennfentes *bennfentes* mn 1. az adott
költeményeket jól ismerő *Ezegbe a dó-*
gokba te vagy a bennfentes (Sz); 2.
bejáratos *Te bennfentes vagy nálok, nem*
halottál rúlla semmit? (Sz)

benő *benő*, *benő* [-tt] tn és ts ige
I. tn köröm a húsba mélyedve nő *Benő*
a köröm egész a huzsba, uty fáj! (Sz);
II. növekedés folytán befedi *Benő*
az udvart (R)

bent *bent* hsz belső helyen *Bent*
vagyok a házba (R)

bénulás *bénulás*, *bénulás* [-t, -ja] fn
1. bénává válás *Bénuláskor a mí nem bír-*
ja mozgatni a szárnyát (S); 2.
gyermekbénulás *Évekkel ez előtt járvány*
vógt a bénulás (Kd)

benzin *benzin*, *bendzin* [-t, -ek, -je]
fn kőolajból párolt gyúlékony
üzemanyag *Benzinnel is ki lehetne*
venni ezt a pecsétet (Gl)

benzinfűrész *benzinfűrész*, *bendzinfir-*
rész [-t, -ek, -e] fn benzinnel hajtott fű-
rész *Benzinfűrészre könnyű fát vágni* (D)

benzintartály *benzintartály* [-t, -ok, -
ja] fn benzin tárolására való tartály *Teli*
van a benzintartály (Sz)

benyakal *benyakal* [-ok, -sz, -t] ts (és
tn) ige I. ts (szeszies italt) mohón
megiszik *Benyakaltunk ety fél litert*
(Tát); II. tn berüg *Apám mām megind*
benyakalt (Tát)

benyálaz *benyálaz* [-ok, -ol, -ott] ts
ige nyállal bepiszkít *Benyálazta a rekli-*
jít a gyermek (Kg)

benyit *benyit* [-ok, -öl, -ott] tn ige
beszól, benéz vkihez *Várhati, míg én*
benyitok hozzá (Ng)

benyom *benyom* [-ok, -öl, -ott] ts ige
1. nyomva bejuttat *Benyomtam a dugó*
nem tom, hoty huzom ki (Csl); 2.
nyomással behorpaszt *Benyomtam a*
kalapom tetejét, hogy jop főrmája legyen
(Csl)

benyomul *benyomul* [-ok, -sz, -t] tn
ige 1. nyomkodva behatol *Ojan tömeg*
van kint, hogy aliksíg tuttunk benyomulni

(Sz); **2.** betódul, nagy erővel behatol *Be-nyomult a sereg a faluba* (Sz)

benyügöz *benyügöz* [-ök, -öl, -ött] tn ige ló lábára gúzst tesz *Ícakára a lovat benyügöztük, hogy el ne kóborojjon* (Sz)

beolajoz *beolajoz* [-ok, -ol, -ott] ts ige olajjal bepiszkít *Beolajoztad az inged* (Tg)

beolt¹ *beolt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** meszet vízzel felönt *Beoltottuk elébb a meszet* (Ng); **2.** tejbe oltóanyagot tesz *Csak a jútejet szoktág beoltani* (Ng); **3.** csáváz *Ideje, hogy beoljassátok a buzát* (Vr)

beolt² *beolt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** védőoltással ellát *Beoltották himlő ellen* (R); **2.** fa, alany oltását végzi *Beoltottam a sok rózsafát mind* (R)

beoszt *beoszt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** olyan részletekben használ fel, hogy egy bizonyos időre fussa belőle *Beosztá a fizetésit* (Tg); **2.** besorol *Beosztották a kűművesekhez* (Tg)

beosztás *beosztás* [-t, -a] fn **1.** takarékoság *Beosztással kel ilni, mer a pindz hamar fogy* (R); **2.** munkakör *Mijem beosztásba dőgözol?* (R)

beosztó *beosztó* mn takarékos *Ojan asszont keress, aki ügyes, beosztó, nem préda* (R)

bepakol *bepakol* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** becsomagol *Bepakoltad a kufert?* (R); **2.** befogyaszt *Bepakoltuk a fristiket etykettőjre* (Si)

bepállik *bepállik* [-ott] tn ige **1.** nedves bőr felpuhul, kisebesedik *Bepállik a lába az embernek ebbe a melek cipőjbe* (Sz); **2.** (takarmány, termés) fülléd *Bepállott a sog drága lúhere* (Sz)

beparáhol *beparáhol* [-ok, -sz, -t] ts ige vízzel meglocsol (vasalnívalót) *Beparáhoztam, hoty könnyebben vasalóugygyon* (Pf)

bepanaszol *bepanaszol* [-ok, -sz, -t] ts ige bevádol, bejelent *Bepanaszoltak a brigadírnál, hogy ety fél napot hijányosztam* (Ng)

bepászít *bepászít* [-ok, -ol, -ott] ts ige beigazít *Pászódzs be rendesen a vackába, hoty ki ne essem belőjille* (R)

bepászol *bepászol, bepászal* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** beleillik *Ez uty ki van mirve, hoty pontosom bepászol a hējire* (R); **2.** megfelel *Nekünk a fíjú bepászol, hát hozzáattuk a jánt* (Csp)

beperel *beperel* [-ek, -sz, -t] ts ige perbe fog, törvényre ad *Beperelte az apjokát a ház mijatt* (P)

bepillézik *bepillézik* [-ett] tn ige pillével bevonódik *Az a jóy tēj, amék vastagom bepillézik* (Bf)

bepiszkol *bepiszkol* [-ok, -sz, -t] ts ige bepiszkít *Bepiszkolod a kezed aval a csereppel* (Tg)

bepiszkolódik *bepiszkolódik* [-ok, -ol, -ott] tn ige piszkos lesz *Bepiszkolódott a cipőj* (Tg)

bepityizál *bepityizál* [-ok, -sz, -t] tn ige (tréf) berüg *Bepityizáltak a sóugorral a tennap* (R)

bepityókál *bepityókál* [-ok, -sz, -t] tn ige berüg *Bepityókál oszt nem tuggya az eszt* (Pk)

bepofáz *bepofáz, bepofázik* [-ok, -öl, -ott] ts ige (durva) felfal *Eccēre ety fél szál kolbászt bepofázik* (R)

bepókál *bepókál, bepókáll* [-ok, -sz, -t] ts ige bepólyál, pólyába göngyöl (elsősorban gyereket) *Pókáld be jól aszt a töröt kezét, hogy meg ne fázzon* (Sz)

bepólyál *bepólyál, bepójál* [-ok, -sz, -t] tn ige (csecsemőt) pólyába göngyöl *Bepójáalom a fájójs kezem* (Vs)

bepondrózik *bepondrózik, bepondrózik* [-ott] tn ige (jószág bőre) böglycsipéstől földagad *Ha mekcsipi a légy a márhāot, bepondrózik* (Nd)

beporoló *beporoló* [-t, -k, -ja] fn a nyers téгла égetése előtti porzását végző munkás *A téglát meg a cserepet vastagom beporojja a beporoló* (Nbe)

beporoz *beporoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** porral bepiszkít *Beporoztad a cipőj-döt* (Tg); **2.** növényt megtermékenyít *Be-*

porozi aszt a míhecske, nem kél vele tö-
rőüdni (Tg)

beposhad *beposhad* [-t] tn ige
megromlik, megsavanyodik *Ebbe a
melegbe könnyem beposhad* (Pf)

bepótol *bepótol* [-ok, -sz, -t] ts ige
1. (mulasztást) pótol *Egy napot nem
vótam, de májd bepótolom* (Sz); 2. be
nem fogant palánták helyére újat ültet
Bepótoltuk a dohánt, ahol kiázott (Kg);
3. hibás (utas, beliznés) vásznat tüvel,
cérnával kijavít *Ojan csunyán pótoltdad
be eszt a vásznat* (Tk)

bepucol *bepucol* [-ok, -sz, -t] ts és tn
ige I. ts bevakolt falon az utolsó
simításokat elvégzi *Száraggyon ety
kicsit, osz máj bepucoluk* (R); II. tn
bemenekül *Megüzött minket a bika, de
bepucoltunk az udvarra* (R)

bepucolás *bepucolás* [-t, -ja] fn az
utolsó simítások elvégzése *Mán ki vam
vakolva, csak a bepucolás maradt* (R)

bér *béj, bjér, bír* [-t, -ek, -je] fn 1.
szolgáltatért járó kialakított fizetés *Osz
mennyi lessz a bírem* (Sz); 2. ház v.
jószág használatáért fizetett díj *Kiatta a
házzát bírbe* (Sz) [] *Aki bírbe atta a
farát, asz tarcsa 'ballépéséért vállalja a
következményeket'* (Sz)

beragaszt *beragaszt* [-ok, -ol, -ott] ts
ige 1. ragasztással beerősít *Megin
kihullott egy levele a könyvnek, ragaz be!*
(Tg); 2. ragasztóval befed, betöm *Térre
be kél ragasztani az ablakot* (Tg); 3. lo-
vat, ökröt befog *Síjes, mēr minygyá berag-
asztom a lovat, osztán indulunk* (S)

beragasztó *beragasztó* [-t, -k, -ja]
fn bélés-fedő *Beragasztó nékül nem le-
hetne a cipőjbe jární, mēr törné az
embēr lábát* (Tú)

berak *berak* [-ok, -öl, -ott] ts ige 1.
egyenként betesz *Beraktam a holmidot
ládába* (Kg); 2. (szoknyát) ráncba szedve
levasal *Berakta a szoknyád, de annyid
babrált vele, mík kász lett* (Kg); 3. haját
vizesen hullámokba rak *Mám megin be-
raktad a hajad!* (Kg); 4. befőz, tartósít
Beraktam vaty husz íveg ugörkát (Ko); 5.

(kenyeret kemencébe) bevet *Nyóuc
őjraikor raktam be a kenyeret* (Bs)

berakodik *berakodik* [-ok, -öl, -ott]
tn ige szállítmány berakását elvégzi *Tiz
óra lesz, mire berakodunk* (Bs)

berakott *tészta berakot tészta* [-~t,
~'ja] fn pirított haluska lekvárral *Berakot
tészttát vacsorásztunk* (He)

berámáz *berámáz* [-ok, -öl, -ott] ts
ige bekeretez *Berámásztam az arcképet*
(Ko)

beránt¹ *beránt* [-ok, -öl, -ott] ts ige 1.
hirtelen behúz *Berántotta az ablakot*
(Ko); 2. (bajba) belekever *Berántott én-
gem is a slamasztikába* (Szo)

beránt² *beránt* [-ok, -ol, -ott] ts ige
(ételt) rántás hozzákeverésével sűríti *Be-
rántotta a kompírlevest* (R)

beráz *beráz* [-ok, -öl, -ott] ts ige
behint, beszór *Berásztam a kompírt
tetűporral* (Csl)

berbécs *berbécs* [-et, -ek, -je] fn
báránybőr bekecs, süveg *Vet fel a
berbécsset* (Sz)

berbence *berbence* [-~t, ~'k, ~'ja] fn
bödön nagyságú túrótartó edény *Vam
mék turóy a berbencébe* (Vs)

berbenci (szilva) *berbenci, berbence
szilva* [-~t, ~'k, ~'ja] fn nagy szemű, mag-
vaváló őszi szilva *A berbencébül vam
mindig a lektöbb* (Km)

bérc *bérc, béjrc, bjerc* [-et, -ek, -je]
fn 1. magas hegység *A bérceken csak
fennyő nőj* (Kh); 2. domb, halom *Fē-
mentem a béjrcre kapálni* (Bs)

bercula *berculá* [-~t, ~'k, ~'ja] fn
disznóölő kés *Kifente a berculāot* (Br)

berdeszka *berdeszka, bjérdeszka,
bírdeszka* [-~t, ~'k, ~'ja] fn a szekér alj-
deszkája *A bírdeszktát is le kē mosni* (S)

berdő *berdőj, bōrdőj, bírdőj, bír-
gőj* [-t, -k, -ja] fn növény (tök, hagyma,
bürök) üreges szára *Mijem búrgőjjeji
van ennek a hagymának!* (R)

beretecel *beretétel* I. **bereteszel**

bereked *bereked* [-ek, -él, -ett] tn ige
hangja rekedtté válik *Berekettem a nagy
nótázásba* (R)

bérel *béjrel, bjérel, bírel* [-ek, -sz, -t] ts ige bérbe vesz *Az ű bēlhējeket is a Kovádsz bírēlte* (R)

berena¹ *berena, bēřena* l. **borona**¹

berena² *berena* l. **borona**²

berenál *berenál, berenáll* l. **boronál**

berendel *berendēl* [-ek, -sz, -t] ts ige megjelenést elrendel *Berendēltek minden csoportvezetőjt az irodára* (R)

berendez *berendez* [-ek, -ēl, -ett] ts ige bebútoroz *Még nindzs berendezve a házunk* (Ko)

berendezés *berendezēs, berendezis* [-t, -je] fn **1.** a berendez ige cselekvése *Még a berendezis lessz a nagy munka* (Ko); **2.** bútorzat *Mijem berendezisse van annak!* (Ko)

berendezkedik *berendezkedik* [-ek, -ēl, -ett] tn ige lakását berendezi *Māj csag berendezkedünk mink is* (Si)

béres *béřes, bjéres, bíres* [-t, -ek, -je] fn és mn (rég) I. fn ökrökkel, lovakkal dolgozó mezőgazdasági cseléd *Bíres vójt az apja a papnál* (Csl); II. mn bérért használt *Béřes házba laknak* (Bú)

béreskerőzsa *béreskerőzsa* l. **béleskerőzsa**

béreslegény *béřeslegény, bíresleginy* [-t, -ek, -je] fn nőtlen béres *De sokat kēled dőgyozni a bíresleginnek* (E)

beretesz *bereteszēl, beretecēl, berecetēl* [-ek, -sz, -t] ts ige retesszel becsuk *Receteld be a kērkaput* (R)

beretva *beretva* [-t, ~k, ~ja] fn borotva *Ojan ēles, akár a beretva* (Kd)

beretvál *beretvāl, beretváll* [-ok, -sz, -t] ts ige borotvāl *Az őreget én beretvālom, mēr reszket a keze* (Cse)

bertválkozik *bertvālkozik, bertvākozik* [-ok, -ōl, -ott] tn ige borotvālkozik *Ēn késsēl bertvālkozik, nem zsiletēl* (R)

beretvakó *beretvakōjt, beretvakū* [-vet, -vek, -ve] fn borotvafenő kő *Nocsak hozd ide a beretvakōvemet, hoty fennyem meg a beretvāt* (Pk)

berez *berezēl, bérezēl* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** székletét a nadrágjába ereszti

Ugy megütlek, hogy berezēlsz (Si); **2.** megijed *Nem kēl ugy berezēlni* (T)

berez *berezēt* [-ek, -ēl, -ett] tn ige berezel *Az ijecsciktūl berezettett a gatyába* (Ho)

bérfa *bérfa, béřfa, bírfa* [-t, ~k, ~ja] fn **1.** a szekérnek a löcsökre támaszkodó rácsoldala *Rag meg a bírját tökkēl* (R); **2.** a szekéroltal tetején lévő hosszú farúd, bérfacső *Ne űjj a béřfára, mer igen ráz* (Bs); **3.** a bérfák közti tér *Kaszált egy bírfa füvet* (Csl)

bérfacső *béřfacső, bierfacső, bírfacső* [-vet, -vek, -ve] fn a szekéroltal alsó és felső vastag rúdja, amelyet a zápok kötnek össze *Jōy erőjss a bierfacső* (Np)

bérfaköz *béřfaköz, béřfaköz* [-t, -ök, -e] fn annyi, amennyi a szekér bérfái közt elfér *Rakjál egy béřfaköz szálmāt* (D)

bérfapálca *béřfapáca, bierfapáca* [-t, ~k, ~ja] fn a bérfa két rúdját összekötő bordák, záporok *A béřkepácák kōszt kihullik az aprōy tōk* (Bs)

bergence *bērgence* [-t, ~k, ~ja] fn kerekeken guruló, magasan rácszott oldalú sílőszállító alkalmatosság *Megrukta a bērgencēt* (Mf)

berhegűz *bērhegűz* [-t, -ok, -ja] fn a szekér oldaldeszkáit összefodó kötél *Rātōtted má a bērhegűst?* (Dr)

berhel *bērhēl, bēlhēl, bélel* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** zilál, szétszór, fölraz *Ne bērhējétek aszt a szjénāt, tele van vele a kērt* (Np); **2.** felbujt, vki ellen ingerel *Mindig ű berheli rám az annyokom* (R)

berigliz *berigliz* [-ek, -ēl, -ett] ts ige beretesz *Berigliszted a pitvarajtōjt?* (Np)

berkassza *bērkassza* [-t, ~k, ~ja] fn (új) takarékpénztár *Ted be a pindzed ā bērkasszába* (Dr)

berke *bērke* [-t, ~k, ~ja] fn **1.** növény (kukorica, répa, saláta, sóska, lapu) burgonyavirágzata *Szakidzs le a sōyska bērkējít, mē utyse jōy* (G); **2.** fák (nyár, éger, nyír, fűz) barkavirágzata *A fa*

alat teli vóyt bērkévē (Kd); **3.** a dohány hónaljajtásai *A bērkét le kē kocsolni* (Mf)

berkenye *bērkenye, bērkénye* [-'t, ~'k, ~'je] fn fanyar ízű, vadon termő, apró piros gyümölcs, ill. ennek a fája; Sorbus *Szetterem ety fél kosár bērkenyét* (Bs)

berkét hány *bērkét hány* ts ige bugavirágzatot hajt *Még nem hány bērkét a málé* (Fp)

bérlet *bérlet, bēllet, bīllet* [-et, -e] fn bérfizetés *Lejárt a hóynap, ki kellene fizetni a bīlletet* (Sz)

bérmál *bérmál, bīrmál* [-ok, -sz, -t] ts ige (rég) (pünkösd) bérmálásban részesít *Mijen cécóy vóyt, mikor jött a püspög bīrmálni* (R)

bérmálás *bérmálás, bīrmálás* [-t, -a] fn (rég) a vallásban való megerősítés szertartása *Bérmáláskor szent olajjal keni be a pap a gyermek homlokát* (Úf)

bermanncső *bērmancsű, bērmáncsű* [-vet, -vek, -ve] fn falba épített villanyvezeték védőcsőve *Nem tuttung bērmáncsövet kapni* (Tú)

bermannvászón *bērmánvászón* [-nat, -nak, -na] fn áramszigetelő ragadós vászoncsík *Há be ákáród vezetni a villányt, vegyél ety káriká bērmánvāqsnot is* (Br)

beró *beróy, béróy* [-vok, -sz, -vott] ts ige a fa tövét kivágáskor ék alakban befaragja *Eléb béróvom, uty könnyeb kívágni* (Vs)

beront [-ok, -ol, -ott] tn ige nagy zajjal berohan *Berontott a házba, asz hittem, valami baj van* (Csl)

berozsdál *berozsdál* [-t] tn ige megrozsdásodik *Berozsdált a kapa, mek kēl pucólni* (R)

berozsdázik *berozsdázik* [-ott] tn ige **1.** megrozsdásodik *Berozsdásztak mind ezek a szögek* (Mf); **2.** (növény) rozsdaszerű gombától bevonódik *Mind berozsdázik a szép dohány* (Pf)

bersfű *bērsfű* l. **borsfű**

berüg *berug, bérug* [-ok, -öl, -ott] ts és tn ige I. ts **1.** rúgással befelé juttat *Be-*

rugott két gölt (Tát); **2.** (motort) rúgással elindítja *Berukta a motort* (Tát); II. tn le-részegetett *Beruktam a bornak a szagátul is* (Csl)

berugó *berugóy* [-t, -k, -ja] fn motor indítókarja *Tönkretetted a beruugómat* (Bs)

berukkol *berukkól* [-ok, -sz, -t] tn ige katonának bevonul *Nemsokára be fogok rukkólni* (Mf)

berving *bērving* l. **börving**

berzenkedik *bērzenkedik* [-ek, -él, -ett] tn ige **1.** dühösen felborzalja a szőrét, tollát *Hogy bērzenkedik ez a csep kutya!* (Bf); **2.** zsörtölődik, mérgelődik *Hijába bērzenkedél, ugyis elviszem, ami az enyim* (T)

berzes *bērzes* l. **borzas**

besároz *besároz* [-ok, -öl, -ott] ts ige sárral bepiszkol *Besároztam a csizsmám* (R)

besavanyít *besavanyít* [-ok, -öl, -ott] ts ige savanyítással tartósít *Besavanyítottam ety fazik káposztát* (T)

beseggel *beseggél* [-ek, -sz, -t] tn ige **1.** befarol *Beseggelt a szán a sándzba* (R); **2.** berüg *Mindig úgy beseggel, hogy alig bír hazajönni* (Tát)

besirül *besirül, besérüll* [-ök, -sz, -t] tn ige beoson *Mikor mekhallotta, hogy jöm valaki, besirült a tengeribe* (Szo)

besillóz *besillóy* [-ok, -öl, -ott] ts (tn is) ige **1.** silózással tartósít *Besillóyztuk a tengerit* (Kg); **2.** a silózást befejezi *A mi kölhozunk mán besillóyzott* (Kg)

besimít *besimít* [-ok, -öl, -ott] tn ige dohány simítását befejezi *A jövőy héten mink is besimítunk* (R)

besoroz *besoroz* [-ott] ts ige bevisz katonának *Besorozták az én korosztájomot is* (T)

besóz *besóy* [-ok, -öl, -ott] szózással tartósít *Besóyztuk a sóydart is mind* (Sz)

besötétedik *besetitedik* [-ett] tn ige beáll az esti sötétség *Télen hamar besetitedik* (E)

besötétít *besetétít, besetít* [-ek, -él, -ett] ts (tn is) ige (helyiséget) elsötétít *Besetítettem a légy mījatt* (R)

besrófol *besrófol, bestrófol* [-ok, -sz, -t] ts ige becsavar(oz) *Strófold be eszt a villanykörtít* (Bf)

beste *beste* mn bitang *Nem lehet vele bírni, ojam beste ez a köjök* (Bs)

bestia *bestija* [-'t, ~'k, ~'ja] fn komisz nőszemély *Ki se álhatom aszta a bestiját* (Csp)

bestoppol *bestoppol* [-ok, -sz, -t] ts ige (szakadást) stoppolva beszó *Bestoppolom a zoknit* (Kg)

besúg *besug* [-ok, -ol, -ott] ts ige bejelent, beárul *Éngem hányszor besugott az élnöknek* (Sz)

besungol *besungol* [-ok, -sz, -t] ts ige (árkot, kanálist) rézsutosra ás *Besungol-tuk a kanálist* (Np)

besugárzás *besugárzás* [-t, -a] fn sugárzással gyógyító kezelés *Mán ety hónapja járok a térgyemmel besugárzásra* (Ke)

besúgó *besugó* [-t, -k, -ja] fn az, aki vkit érdekből beárul *Tülle vigyázatok, mer ű a fő-fő besugója az élnöknek* (Mi)

besüpped *besüpped* [-ek, -él, -ett] tn ige **1.** laza anyag súlyánál fogva benyomódik *Besüppedünk itt a naty sárba* (Sz) **2.** (laza felszín) süppedve bemélyed *Besüppett a teteje a kompírgödörnek* (R)

besűrít *besűrít* [-ek, -él, -ett] ts ige folyékony anyagot sűrűvé tesz *Habarással sűríttem be a levest* (Tát)

besűrűdik *besűrűdik* [-ött] tn ige besötétedik *Várjátok meg, míg be nem sűrűdik* (Ho)

besűrved *besűrved* [-t] tn ige **1.** besötétedik *Napszálata után etykettőjre besűrved* (R); **2.** kellően besűrűsödik *Mikor már jól besűrved a lekvár, nem kél tovább főjzni* (R)

besüt *besüt* [-ött] tn ige (nap, hold) sugarait beocsájtja *Ide soha nem sűd be a nap* (P)

beszabadul *beszabadul* [-ok, -sz, -t] tn ige tilalom ellenére bejut *Beszabadult a tehen a tengeribe* (Gl)

beszáll *beszál* [-ok, -sz, -t ~ -ott] tn ige **1.** berepül *Beszál a korom, zárjátog be az ajtó* (Tát); **2.** közlekedési eszközbe lép *Beszáltunka repülőjbe* (Tát); **3.** (biz) befizetéssel hozzájárul, részt vesz benne *Én is beszálok a pártiba* (Tát)

beszállás *beszállás* [-t, -ja] fn **1.** a beszáll ige cselekvése *Nehéz vógt a beszállás evel a sok csomaggal* (Kg); **2.** közlekedési eszközre való felszállás ideje *Tizskor van a beszállás* (Kg)

beszállásol *beszállásol* [-ok, -sz, -t] ts ige (katonákat) elszállásol *Beszállásolták a századunkot a jop házakhoz* (Ko)

beszámít *beszámít* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** beleszámít *Beszámítom az árát abba a három rubelbe, amit attál* (Ko); **2.** érdemként v. hibaként számon tart *Ha csak níha iszik, aszt nem kél beszámítani* (Ko)

beszámol *beszámol* [-ok, -sz, -t] tn ige számot ad vmiről *Nem tudod beszámolni rúlla, hoty hova köjzötté* (Ko)

beszánt *beszánt, beszánt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** szántással betakar *Ne báncsátok aszt a dágvánt, beszánti a traktör* (R); **2.** a szántási munkálatokat befejezi *Ha beszántunk, csapunk egy murit* (R)

beszappanoz *beszappanoz, beszappanyoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige szappannal bedörzsöl *Jól beszappanozod, oszt ugy mosot ki tisztára* (Szo)

beszárad *beszárad* [-t] tn ige nedvességét veszítve szárazzá válik *Ojan jój vógt az idő, hoty délig a ruha beszáratt* (Dr)

beszari *beszari* mn ijedős *Nem szeretem az ijem beszari alakokot* (Kg)

beszed *beszed* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** egyenként v. részletenként bevesz *Mám beszedem eszt a ruhát, ne lepje itt a pör* (R); **2.** gyógyszert az előirt

mennyiségben bevesz *Beszettem a sok tivazidot* (R)

beszéd *beszéd, beszéj, beszéj, beszíd* [-et, -ek, -je] fn **1.** beszélés *Nehezíre esik beszíd* (R); **2.** ennek tartalma *Ne aggy az ijem bolond beszídre* (R); **3.** kifejezőmódja *Ojan semmi beszíggye van, nem lehet hálgtani* (R); **4.** megbeszélő *Nincs több beszídem vele* (R); **5.** alkalmi beszéd *A pártikár is mondot beszídet* [] *Se szóú, se beszíd* 'szó nélkül' (Tát); *Ez a beszíd!* 'ez a helyes beszéd' (Si); *Beszídbe áll* 'szóba áll' (R); *Sok beszíd, szegínység* 'nem beszédre, hanem tettekre van szükség' (R); *Sok beszídnék sok az ájja* 'aki sokat beszél, sok lényegtelen is mond' (Sz)

beszedeget *beszedeget* [-ek, -él, -ett] ts (és tn) ige I. ts gyakran v. apránként beszéd *Beszedegetem a virágokat, mer mán jóú időúre nincs mit számítani* (R); II. tn berúg *Mám megint beszedegetett az öreg* (Pk)

beszédes *beszéjdes, beszéjedes, beszídes* [-t, -je] fn **1.** a beszéd ige cselekvése *Az orvosság beszédisse is ety kin* (R); **2.** a fonalaknak a bordába, nyüstbe való befogása *A beszédissel bibelőúdnék itt egész nap* (R)

beszédes *beszéjdes, beszéjedes, beszídes* mn **1.** aki sokat, szívesen beszél *Csunya asszony, de ijan kedvezs, beszídes* (Kg); **2.** kifejező *Beszídes szeme van* (Kg)

beszeg *beszeg, bészeg* [-ek, -él, -ett] ts ige (textilanyagot) szélen visszahajtvá végigvarr *Marizs beszekte a kabáttya áj-ját* (Dr)

beszegez *beszegez, beszögez* [-ek, -él, -ett] ts ige odaszegezéssel lezár *Beszögeszte még az ájtóú is, hogy lehessem bemenni* (R)

beszél *beszél, beszéj, beszéjell, beszíj* [-ek, -sz, -t] ts és tn ige I. ts élőszóval elmond *Beszílik, hogy levátik a brigagyírt* (R); II. tn **1.** tud vmely nyelven *Én nem beszílek szlovákú* (Sz); **2.** szót vált vkivel *Évek óutta nem beszílek vele* (Tg);

3. (érzés, indulat) szavaiban megnyilvánul *A harag beszíj belőúlle* (Si) [] *Beszéj a fejéjvel* 'észre téríti' (Sz); *beszéj a világba* 'hetet-havat összehord' (Tg); *könnyen beszéj* 'jó dolga van, könnyű neki' (Tg); *levegőúbe beszél* 'valótlanságokat mond' (R)

beszélés *beszélis* [-t, -je] fn megbeszélés *Maomma lessz a beszélis* (Nd)

beszélget *beszélget, beszélget, beszéjget, beszéjget* tn ige társalog, diskurál *Rígen nem beszélgettünk mán* (Csl)

beszélgetés *beszélgetés, beszéjgetés, beszéjgetés, beszélgetis* [-t, -e] fn társalgás, csevegés *Jóú esik ety kizs beszélgetis* (Ko)

beszélőke *beszélőúke* [-'t, -'je] fn bőbeszédűségre való készség *Jóú beszélőúkéje van ennek a csepp asszonkának* (R)

beszemez *beszemez* [-ek, -él, -ett] ts ige szemzését elvégzi *Beszemesztem eszt a rőúzsafát* (Ko)

beszerez *beszerez* [-ek, -zél, -zett] ts ige elegendő mennyiséget vásárol *Beszerezstem a tüzelőú* (Kg)

beszerző *beszerzőú* [-t, -k, -je] fn anyagbeszerzéssel foglalkozó dolgozó *A sóúgór beszerzőú a válatnál* (Bá)

beszeszel *beszeszél* [-ek, -sz, -t] tn ige berúg *Beszeszéltek megint, ugyi?* (Sz)

beszi *beszj, bészj* [-ok, -sz, -t] ts (és tn) ige I. ts **1.** beszív *A porszívó ugy beszíj, mint a huzat* (Kd); **2.** belehel *Beszíj-tam aszt a hideg levegőú, attú fáj a törkom* (Kd); II. tn berúg, ittas lesz *Beszíjtok tik minden áldott este* (Kd)

beszópókál *beszópókál* [-ok, -sz, -t] tn ige berúg, ittas lesz *Beszópókált oszt lejesett a szekerrú* (Ho)

beszór *beszór* [-ok, -sz, -t] ts ige behint *Beszóúrtam a kompírt aval a pör-ral, amit az agronóúm adott* (Kg)

beszorít *beszorít, beszorint* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** vmit szúk helyre benyom *Valahocs csag beszorintuk eszt a ládát ide a sarogba* (R); **2.** szorítóba tesz *Szo-*

ridzs be jól, uty könyep hántolni (R); **3.** behúzásra kényszerít *Beszorítottuk aszt a sok mārhat az erdőj alá a szögbe, mer jött az árviz* (R)

beszorul *beszorúl, beszorull* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** szűk hegyen megreked *beszorúlt az újam a nyilászba* (Sz); **2.** vhová kényszerűen behúzódik *Beszorultunk a pājta alá az essőjtül* (Sz)

besző *beszőj, beszü, bészü* [-ök, -sz, -tt] ts (és tn) ige **1.** szövással feldolgoz *Beszűttem mind aszt a sok rongyot a pok-ródzba* (R); **2.** szövással, fonadékkal el-takar *Beszűtte a pójk a sarkokot* (R); **3.** megsző *Beszűttem két zsáknakvalójt* (P)

beszpeka *beszpeka* [-t, ~'k, ~'ja] fn (új) államvédelmi hivatal *Éngem is hivattak a beszpekára* (F)

beszpekás *beszpekás* [-t, -ok, -ja] fn (új) **1.** államvédelmi hivatal dolgozója *A kisebbik jányát egy beszpekáshoz atta férhez* (T); **2.** besúgó, spicli *Jött a beszpe-kás nízni, hogy nem főzünk-i pājinkát* (T)

beszuszakol *beszuszakol, beszuszikol* [-ok, -sz, -t] ts ige begyömöszöl *Beszuszikoltuk az egízset a ládába* (T)

betakar *betakar, bétakar* [-ok, -sz, -t] ts (és tn) ige **1.** beborít, beburkol *Min-dend betakar a hój* (R); **2.** a szénagyűjtést befejezi *Hónap mink is betakarunk* (R); **3.** (növény tövét) télire földdel takar *Be foguk takarni a szőlőjtőjkéket* (Pk)

betakarodik *betakarodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** bekotródik *Takaroggy be a bőgdéba!* (R); **2.** (jóság) a nyári legelőkről hazajön *Szemmihájnap utám betakarodik a jóyszág* (R)

betakarózik *betakarószik* [-ok, -öl, -ott] tn ige betakarja magát *Takarószik be a pokróccal* (Si)

betapaszt *betapaszt* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** tapadós anyaggal betöm *Betapasztottam a kájhat sárral, mer igen füstölt* (Si); **2.** tapasszal befed *Tapazd be valamivel, hogy ne fojjon ugy a víz belőjille* (Si) [] *Betapasztja a száját 'tenyerével befogja a száját'*

betapod *betapod* l. **betapos**

betapos *betapos, betapod* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** betaposva benyom *Minék hatyta, hogy betapossa a sárba a ruháját, mindenit* (P); **2.** (káposztát) taposással tartósít *Bétapottátok má a káposztát?* (P)

betaszít *betaszít, betoszít, betoszint* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** belök, taszítással bedob *Toszindzs be a láboddal aszt a aj-tójt* (R); **2.** (tréf) belép, beállít *Este beto-szított a sóggor* (Vs)

beteg *beteg* mn és fn I. mn **1.** betegségben szenvedő *Beteg a malac, nem eszik* (Si); **2.** satnya, rosszul fejlődő *Eszt a betek fát ki kél vágni* (E); II. fn beteg ember *A beteget kórházba kél vinni* (E); [] *Adóys fizess, beteg nyögi 'mindenki teljesítse a kellemetlen kötelességeket is'* (R); *betek fekszik, felkőjl eszik 'színeli a betegségét'* (Tát)

beteges *beteges* mn **1.** folyton gyöngélkedő *Az annya is ojan beteges vójt* (Csl); **2.** természetellenes (hajlam) *Tám beteges hajlamú vagy?* (Si)

betegeskedik *betegeskedik* [-ek, -él, -ett] tn ige gyakran beteg *Egísz nyárom betegeskettem én is* (Cse)

betegség *betekség, beteksieg, betek-síg* [-et, -ek, -je] fn kór *Valami beteksiget kapott még katonaságnál* (Csl)

beteker *betekér* [-ek, -sz, -t] ts ige begöngyöl, becsavar *Tekerd be a derekad ebbe a kendőbe* (P)

betelelés *betelelés, betelelés* [-t, -je] fn a méhek elrendezése télire *Szeptemberbe jön a betelelés* (S)

betelepít *betelepít, betelepít* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** beköltöztet *A cigányokod betelepítették a faluba* (Ti); **2.** beültet (területet) *A dombóudalt betelepítették szőjlőjvel* (Kg)

betelik *betelik, betellik* [-ek, -sz, -t v. betött] tn ige **1.** teli lesz, megtelik *Ez a zsák mám betőjt, hozom a másikat* (F); **2.** gyönyörködik benne *Csak nízni, nízni, nem tud vele betelni* (R)

beteljesedik *betējjesedik* [-ett] tn ige valóra válik *Be is tējjesedik minden, ahogy megjósolták* (Ko)

beteljesül *betējjesül* [-t] tn ige valóra válik *Betējjesült rájta az isten akarata* (Sz)

betemet *betemet* [-ek, -él, -ett] ts ige
1. (gödrot) földdel betöm *Betemetтік a sáncot, nincs a viznek lefojássza* (R); 2. ráhullva teljesen belep *Betemette a hóg az utakat* (R)

betér¹ *betér* *bétér* [-ek, -sz, -t] tn ige
1. bekanyarodik *A főjüd vígim betérsz jobra* (Sz); 2. kis időre bemegy *Hozzátok is májđ betérek eccēr* (Tg)

betér² *betér*, *bétér* [-ek, -sz, -t] tn ige befér *Nem tér be az ajtón ez a szíles asztal* (Ng)

betessékel *betessékēl*, *betessíkel* [-ek, -sz, -t] ts ige udvariasan belépésre biztat *Betessíkēl te vendégeket* (R)

betesz *betesz*, *bétesz* [-ek, -él, -ett] ts (és tn) ige I. ts 1. behelyez *Beteszem a fíjőgba a kőgcsot* (Tg); 2. becsuk *Ted be az ajtógt magad után* (Np); 3. állásba juttat *Betette mind a két fíját a gyárba* (F); II. tn 1. bajt, bosszúságot okoz *Jógl betet nekem ez a lakadalom!* (Ho); 2. (férfi nővel) közöszül *Betettél te mán Juliskának, nem is eccēr* (Csl)

betét *betēt*, *betít* [-ek, -él, -ett] fn 1. beilleszthető alkatrészt *Kéne ebbe a cipőbe valami betítet tenni* (Mi); 2. bankba elhelyezett pénzösszeg *Betétje van a bangba* (Bs); 3. a ruha mellrészébe varrott más színű v. anyagú betoldás *A fekete ruhád betítel fogom csináltatni* (Sz); 4. szétszórtan elhelyezett minta a falon *A gombázsz betít van a Páfíjék konyhájába* (Sz)

betetejez *betetejez*, *bétetejez* A színekakzlat izs *betetejezük szalmával* (R)

betetéz *betetíz* [-ek, -él, -ett] ts ige 1. valamit a végsőkig súlyosbít *Aval tetézte be a bajt, hogy utána ment a kocsmába* (R); 2. 1. **betetejez**

betétkönyv *betéjkönyv*, *betítkönyv* [-et, -ek, -je] fn a bankbetét tulajdonosának

a betétet nyilvántartó könyvecskéje *A betítkönyvbe megvan, hogy mennyi a kamat* (Mi)

betétszál *betítiszál* [-at, -ak, -ja] fn a borda kötésénél használt segédszál *Ne legyen vastag a betítiszál, mer a görcs is vastag lessz* (R)

betevő falat *betevő*, *betévő falat* a legszükségesebb enivaló *Betevő falattya se vógt, kőgdus vógt* (T)

betlehem *betlehem* [-et, -ek, -e] fn a betlehemi istállót ábrázoló kis papír- vagy faalkotmány *Rígen betlehemet is csináltak, avál jártak házrúl házra* (Ro)

betleheses *betleheses* [-t, -ek, -je] fn betlehemjárás részvevője *Jöttek osztán a betlehesesek* (Ro)

betohad *betohad* l. **betuhad**

beton *beton*, *betony* [-t, -ok, -ja] fn homok, kavics és cement keverékéből készült szilárd építőanyag *Az ű házzának betonybúl van a fundamentoma* (Kg)

betonágas *betonágas* [-t, -ok, -ja] fn betonból készült lugasoszlop *Most is hoszták a kőlhozba ecs csomógl betonágost* (Nd)

betónia *betőgnija*, *betőgnika* [~'t, ~'k, ~'ja] fn petúnia; *Petunia officialis* *Este különösen jógl szagú a betőgnija* (Úf)

betonika *betőgnika* l. **betónia**

betonlap *betonlap* [-ot, -ok, -ja] fn betonból készült födém *Betonlapokból van a plafon* (Np)

betonoz *betonoz*, *betonyoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige betont készít és felhasznál vmire *Mozsz betonozik a konyhát, nem lehed bemenni* (Ro)

betonút *betonut*, *betonyut* [-at, -ak, -ja] fn betonnal

betoszít *betoszint*, *betoszít* *bétoszít* l. **betaszít**

betoppan *betoppan* [-ok, -sz, -t] tn ige váratlanul beállít *Ha én eccer hírtelem betoppannék náltok, mi csinálnál?* (Sz)

betölt *betőgt*, *bétőgt* [-ök, -öl, -ött] ts ige 1. beönt *Betőgtöttem a moslíkot a vá-*

lőyba a malackáknak (Csl); **2.** (gödrot) betöm *Betőjtöttik a sáncokat mind* (Csl); **3.** beteljesít *Betőjtöttem a kedvít, legyen neki karácsony* (Ho); **4.** (időpontot) átlép *Betőjtötte a hetvenet az öreg* (Ho); **5.** fegyvert észre tölt *Betőjtötte a puskáját* (R); **6.** neccelt alapba mintát beszél *Mikör lesz a, mire betőjtöm eszt az abroszt!* (Ke)

betör *betör* [-ök, -sz, -t] ts és tn ige I. ts bezúz *Betöröd a fejed, ha nem vigyázol* (Sz); **2.** (ökröt, lovat) hámba, járomba szoktat *Nagy nehezen betörtük a csikóyt* (R); II. tn **1.** lopás céljával behatol *Az íccaka betörtek Kocsisnál* (He); **2.** védett vonalon áthatol *Az akkor vőyt, mikor betörtek a románok* (R)

betörök *betörök* [-t] tn ige **1.** behúzódik *Szójj igazad, betörök a fejed* (Sz); **2.** (igás állat) hámba, járomhoz szokik *Ez a lú nehezen törig be* (Bá)

betörő *betörő* [-t, -k, -je] fn betörést elkövető bűnöző *Élfokta a milicija a betörőjket* (He)

bétucsálódik *bétucsálódik* [-ok, -sz, -ott] tn ige téblábol, lábatlankodik *Ne bétucsálogy it anyit, meny haza* (Asz)

betud *betud* [-ok, -ol, -ott] ts ige beleszámít vmibe *Betudom neked a fuvárba a tårtozást* (Np)

betuhad *betuhad* [-t] tn ige bedugul *Ne ordiccs ugy, mer betuhad a fülem* (S)

betuhul *betuhul* [-t] tn ige eltömődik, eldugul *Betuhult a csatorna* (P)

betung *betung* I. **dekung**

betű *betű* [-t, -k, -je] fn **1.** beszédhang írott jele *Hoty kel írni a nagy gö betű?* (R); **2.** írni-olvasni tudás *Érti a betűt ű is* (R)

betűr *betűr* [-ök, -sz, -t] ts ige **1.** szélét befelé hajtja *Türd be a zsepkendőjt szílit, avál próbált kivenni a szemedbül, ami beleesett* (R); **2.** begyűr, benyomkod *Türd be a nadrákszárad a csizmába, hogy ne kastológgyon* (R); **3.** (kalap, kucsma) tetejét benyomja *Türd be a kalapod, hoty szebben ájjon* (R); **4.** I. **be-kúr**

betürköl *betürköl* [-t] tn ige igavonó állat nyakát járomba dugja *Ez az ökör mindig betürköl, nincs vele bāj* (Fp)

betűvágó *betűvágó* [-t, -ok, -ja] fn betűvételre szolgáló vésőszerű eszköz *Betűvágóval véste az írást a fējfabá* (Csf)

betüz *betüz* [-ök, -öl, -ött] ts ige sillaszál *Csag betüzni tuggya az írást* (Mi)

betüzel *betüzel* [-ek, -sz, -t] tn ige nagyon befüt *Jól betüzeltek, a mindenit* (Ke)

betűzőszű *betűzőszű* [-vat, -vak, -va] fn a fa törzsét pusztító szű *Érákta a fákot a betűzőszű* (G)

betyár *betyár* [-t, -ok, -ja] fn **1.** fosztogató szegénylegény *Ére mifelénk nem vőtag betyárok* (R); **2.** vakmerő, férfias, katonás ember *Betyár egy legény a fija* (R)

betyárbútor *betyárbutor* [-t, -ja] fn szegényes holmi, cókómók *No, szedd a betyárbutorot, oszt indulás* (Sz)

betyáros *betyáros* mn **1.** szilaj, hetyke *Az apja is ojan betyáros vőyt* (Ho); **2.** nyalka, kackiás *De betyáros a bajussza!* (Kg); **3.** kikapós *Betyáros menyecske, az igaz* (Ho)

beugrat *beugrat, béugrat* [-ok, -öl, -ott] tn és ts ige I. tn lóháton ugratva bemegy *Beugratott a lován a főjtérre* (Bs); II. ts **1.** vkit könnyelmű cselekedetre rávesz *Beugratták a házasságba űtet is* (Tg); **2.** megtréfál *Tíged is jóyl beugrattak!* (Tg)

beugrik *beugrik* [-ok, -asz, -ott] tn ige **1.** egy ugrással beveti magát vhová *Beugrott a vízbe* (R); **2.** rövid időre bemegy *Māj beugrok hozzátok* (Tg); **3.** megfontolás nélkül belefog vmibe *Ű izs beugrott a házasságba, de megizs bánta* (Csl); **4.** hitelt ad, bedől vkinek, vminek *Vele meg lehet csinálni, könnyen beugrik* (T); **5.** beszögellik *It majd beugrik a tetőtj is a fal után* (Si)

beussan *beussan* [-ok, -sz, -t] tn ige besurran *A pujág beussantak a szobába* (P)

beutal *beutal* [-ok, -sz, -t] ts ige kórházi kezelésre, üdülésre küld *Beutalták a szanatórijomba* (R)

beutaló *beutaló* [-t, -k, -ja] fn beutalásra jogosító hivatalos irat *Mekkaptam tennap a beutalómat* (F)

beül *beül* [-ök, -sz, -t] tn ige **1.** hová bemegy és ott leül *Beültek a leginyek a fosztóba* (R); **2.** (birtokba) beleül *Beült a nagy vagyomba, csak nek kélet vőm magát becsülni* (R)

beüt *beüt* [-ök, -öl, -ött] ts (és tn) ige **1.** ütessel belsejébe juttat *Beütötték a labdát a virágok közé* (Csl); **2.** (hegyes tárgyat) bever *Egy éket beütöt, oszt nem fog mozogni* (Csl); **3.** megüti magát *Beütötte a térgyit a szék sarkába* (Csl); **4.** ütessel behorpaszt *Beütötte a láda fedelét* (Mi); **5.** (vmilyen esemény) váratlanul bekövetkezett *Akkor osztán beütött a krakk* (Mi)

bevág *bevág, bévág* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** vágást ejt vmin *Vigyázz, be ne vágd a szílit annak a vászonnak* (Sz); **2.** erősen becsap *Bevákta a sarokba az ujjását* (R); **3.** üveget keretbe illeszt *Be fogi vágni az üveget az ablakos* (Csl); **4.** felhajt, megiszik *Beváktram egy litert, oszt tovább mentem* (J); **5.** bekapál *Estíre beváguk oszt a darabot* (R)

bevágat *bevágat* [-ok, -öl, -ott] ts ige beüvegeztet *Még bevágattuk az üveget az ablakogba, oszt lehed benne lakni* (Kg)

bevágódik *bevágódik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** hirtelen becsapódik *Bevágódott az ajtó* (Ke); **2.** bejut vkinek a kegyeibe *A Jóyska az jóyl bevágódott az igazgatónál* (E)

bevakol *bevakol* [-ok, -sz, -t] ts ige vakolattal bevon *Bevakolítok az ólfalat is?* (R)

bevállik *bevállik* [-ok, -sz, -t v. -ott] tn ige **1.** megfelelőnek bizonyul *Bevállacc-i majd menyecskének azoknál a nagygazdáknál?* (R); **2.** beteljesedik *Megmontam én neki, de be is vállott* (R)

beváll *beváll* [-ok, -asz, -ott] ts ige beismer *Majd elken apád, akkor bevállac mindent!* (R)

bevalósul *bevalósul* [-t] tn ige **1.** beválk *Bevalósult az új menyecske, mer ez nem ojan lusta, mint amék vőmt* (Ho); **2.** beteljesedik *No, ugyi, hogy bevalósult, amit montam?* (Ho)

bevált *bevát, bévát* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** pénzt becserél *Mám be is vátottuk a pindzet mind* (R); **2.** vkinek a belépődíját megváltja *Beváltlak téged is a moziba* (P)

beváltás *bevátás* [-t, -ja] fn a dohány állami átvétele *Bevátásnál tünik ki, mennyit ír a dohány* (Pk)

beváltó *bevátó* [-t, -k, -ja] fn dohányfelvásárló vállalat *Kísz az egísz, vihetük a bevátóba oszt a sok szíb dohánt* (Sz)

bevarr *bevār, bévār* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** nyílást varrással eltüntet *Az egyik bevarod, uty tőjtöd a libanyakot* (Fp); **2.** varrással vminek a belsejébe rejt *Bevārta a pindzít a ruha ajlásába* (R); **3.** varrással szűkít *Bevartam a derekát, hogy ne lötyögjön rajtam* (R)

bevasal¹ *bevasāl* [-ok, -sz, -t] ts ige egytől egyig minden darabot kivasal *Míg bevasalok ennyi ruhát, este lessz* (R)

bevasal² *bevasāl* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** ajtókra, ablakokra vas alkatrészeket szerel *Mán kísz vannak az ajtóy-ablakok, csag be kél vasālni* (Csl); **2.** (tartozást) behajt *Ém bevasalom rájta, ne fíjj* (Csl)

bevégez *bevéjgez, bevígez* [-zek, -zél, -zett] ts ige befejez *Mára bevígesztük, máj hónap fíjatuk* (R)

bever *bevēr, bévēr* [-ek, -sz, -t] ts (és tn) ige **1.** (hegyes tárgyat) veréssel bele erősít *Beveri a szöget a deszkába* (Mi); **2.** testrészét vmibe beleüti *Bevertem a könyököm az ajtóyfélbe* (Mi); **3.** betör, bezúz *Beverem az orot, ha nem kotróy-dol innét* (Mi); **4.** (férfi) nővel közösül *Máj bevērsz az asszonak, oszt kibíkül*

veled (Mi); **5.** bevakol *Mid gondólsz, bevērjük ma eszt a néty falat?* (Nbe)

bevárez *bevárez, bevárez* [-ek, -él, -ett] ts ige vérrel beszennyez *Bevárezted a zsebkendőüddöt* (Tg)

bevés *bevés, bevés, béves* [-ek, -él, -ett] ts ige vésővel bemetsz *Máj bevésik a fējfádba, mijen íleted vóüt* (Ng)

bevesz *bevesz, bévesz, beveszen* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** benti helyre visz *Beveszem mán ezeket a májvákot is, ne foganak it kint* (Tát); **2.** orvosságot lenyel *Beveszél ety pört, hát kiszünik a fejedbül* (Tát); **3.** (intézmény) elfogad *Mán nem veszig be a tejet, nem győzőik szálítani* (Tát); **4.** besoroz *Ű is vóüt sor alá, de nem vettíg be, mer igen kövír* (Tát); **5.** befogad *Nem veszi be mágához* (Tát)

bevet *bevet, bévet* [-ek, -el, -ett] ts ige **1.** magot vet bele *Bevetettem a kiskërtem vijolávāl* (Pk); **2.** kenyeret sülni kemencébe rak *Mingyám megyek, csag bevetem a kenyeret* (Bá); **3.** beágyaz *Beveti az ágyat* (Bs)

bevétel *bevétel, bevietél, bevétel* [-t, -ek, -e] **1.** jövedelem *Nincs a kolhoznak elég bevétele* (Kd); **2.** (vár, város) elfoglalása harccal *A munkácsi vár bevétele nem vóüt könnyű* (Csn)

bevetőlapát *bevetőülapát* [-ot, -ok, -ja] fn sütőlapát *Juliskát a boszorkány ráütette a bevetőülapátra* (Np)

bevett *bevett* mn általánosan elfogadott, megrögzött *Bevet szokása, hogy elébb a kocsmába, csak azut haza* (R)

bevezet *bevezet, bévezet* [-ek, -él, -ett] ts ige **1.** kézen, kötélen fogva bevisz *Bevezette a tinót az új ólba* (R); **2.** vezetéken bejuttat *Bevezettük a vizet mink is* (Sz); **3.** (szokást, rendet) meghonosít *Az elnök új rendet vezeted be* (R)

bevisz *bevisz, bévisz, beviszen* [-ek, -él, -ett] **1.** belső helyre visz *Beviszem a dunnát az ágyra* (Bá); **2.** őrizettel bekísér *Bevittik űköt a milicijára* (Tg); **3.**

katonának behív *Bevittik az én uramot is két évre* (Sz)

bevitel *bevitel* [-t, -e] fn a bevisz ige cselekvése *Ennek a szekrénynek nehéz lessz a bevitele, mer alacsony az ájtóü* (Csl)

bevivődik *bevivődik* [-ött] tn ige bevitetik *A rekamé is bevivődik a szobába?* (Csl)

bevizel *bevizél* [-ek, -sz, -t] tn ige (vál) vizeletét az ágyba v. a ruhájába bocsátja *Ijen nagy gyermek, oszt még bevizél!* (Ng)

bevizez *bevizez* [-ek, -él, -ett] ts ige vízzel benedvesít *Vizez be egy ruhát, azom vasád ki ne finnyeseggyen* (R)

bevontat *bevontat* [-ok, -öl, -ott] ts ige vontatva bevisz *Nem vóüt könnyű bevontatni a nagy mārha traktort ojam messzirül* (Ke)

bevonul *bevonul* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** katonai szolgálatra megy *Mán nős vóütam, mikör bevonúltam* (T); **2.** (idegen területre hadsereg) benyomul *Bevonúltak Máramarosba a románok* (Fp)

bevonulás *bevonulás* [-t, -a] a bevonul ige cselekvése *Bevonulás előtt kár mekházasodni* (L)

bévül *bévül, bévű* hsz és nu I. hsz belül *Bévű tágasabb, gyere* (Mf); II. nu belül *A kerítésen bévű van a díjőyfa* (Mf)

bezár *bezár* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** ajtót, ablakot betesz *Zárd be az ajtót, mer jön a hideg* (R); **2.** kulccsal becsuk *Bezárta a lakást* (P); **3.** berekeszt *Bezárta a libát az ólba* (T); **4.** működését megszünteti *Sijes, mám, mer bezár a bóüt, oszt kenyír nélkül maradunk* (R)

bezárkózik *bezárkózik* [-ok, -öl, -ott] tn ige magára zárja az ajtót *Napokra bezárkózik, ki nem jönne a házbül* (Tg)

bezgerél *bezgerél* [-ek, -sz, -t] ts ige babrál, hozzá nyúl *Ne bezgeréld aszt a kompírt, még uty sincs alatta, most virít* (R)

bezörget *bezörget* [-ek, -él, -ett] tn ige ajtón, ablakon zörgetéssel jelt ad a

bentieknek *Bezörgetet, hogy nyissam ki az ajtójt* (P)

beződül *beződül* [-t] tn ige beáramlik *Bezödül az a hideg levegő, röktön kiszélelőzik a ház* (S)

bezupál *bezupál* [-ok, -sz, -t] tn ige továbbszolgálatra katonaságnál marad *Sokan bezupáltak, de nekem nem ízlett annyira a katonaság* (Úf)

bezzeg *bezzeg* msz ellentétesen nyomósít *Azd bezzeg nem kijábalta ki, hogy ű mennyit lopott!* (Sz)

bezsgó *bezsgó* l. **pezsgő**

bezsíroz *bezsíroz* [-ok, -öl, -ott] ts ige zsírral bepiszkít *Vágy mán ety kizs szalonát, nem akarom bezsírozni a kezem* (Sz)

bezsúfol *bezsúfol* [-ok, -sz, -t] ts ige sok holmit egy helyre rak *Bezsúfoltam eszt a sok ruhát ebbe az ety szekrénybe* (Ng)

bibe *bibe* [~'t, ~'k, ~'je] fn zárwatermők magházán a virágport befogó képződmény *A lilijomnak hosszú a bibéje* (Úf)

bíbelődik *bíbelődik, díbelődik* [-ök, -öl, -ött] tn ige bajlódik, vesződik *A gyermekekkel sokat kél bíbelődni* (Bs)

bibi *bibi* [-t, -k, -je] fn **1.** (gyerm) fájós rész a testen *Bekötözük a bibit, hozd ide* (R); **2.** kényes, gyenge, támadható pontod (Sz)

bi-bi-bi *bi-bi-bi* isz libahívogató szó *Bi-bi-bi, gyértek enni, libuskák!* (Vs)

bíbic *bíbic, bíbic, klíbic* [-et, -ek, -je] fn hegyes bóbítájú, sikoltozó madár; *Vanellus vanellus* *Hallot, hoty kijábal a bíbic?* (Sz)

bíbicskedik *bíbicskedik* [-ek, -él, -ett] tn ige ágaskodik *Ne bíbicskegy má, új le!* (Fr)

bíbigél *bíbigél* [-t] tn ige (gyerm) fáj *Hol bíbigél neked, aranyom?* (Csl)

bíbigil *bíbigil, bíbigil* [t] (gyerm) fáj *Ne nyúj hozzá, mér bíbigilni fog a kiskezed* (R)

bíbirceses *bíbirceses* [-et, -ek, -je] fn bíbirceses bogár; *Malachius aeneus* *A bíbirceses a gabonán szeret iélni* (Th)

bíbircsó *bíbircsó* l. **bíbircsók**

bíbircsók *bíbircsók, bíbircsóg, bíbircsó* [-ot, -ok, -ja] fn szemölcsözött kinövés a bőrön *Tele van a nyaka bíbircsókkal* (Si)

bíbircsókos *bíbircsókos* mn szemölcsös, pörsenéses *Többet ide ne dugja aszt a bíbircsókos kípít!* (Si)

bíbis *bíbis* mn (gyerm) amin kisebb seb, sérülés van *Hol bíbis a lábod?* (Bf)

bíblia *bíblia* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** a keresztény vallás szent könyve *Kiolvasták a bíbliájából, hogy jön a világvége* (Sz); **2.** kelt téasztából szaggatás nélkül süttött fánk *Mámmá bíbliáját sütünk* (Nd)

bíbliás *bíbliás* mn aki sokat olvassa a bíbliát *A nagyapja is ojan bíbliás ember vójt* (Sz)

bíbliateka *bíbliateka* l. **bíblioteka**

bíblioteka *bíblioteka, bíbliateka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (új) könyvtár *Valamikör bemegyünk a bíbliotekába ety kicsit olvasni* (Csf)

bíbliotekás *bíbliotekás, bíbliatekás* [-t, -ok, -ja] fn (új) könyvtáros *Émentem potyára, nem vójt ott a bíbliatekás* (S)

bíbor *bíbor* mn és fn **I.** mn sötétvörös *Bíbor palástya van a papnak* (Sz); **II.** fn ilyen színű ruha *Bíborba, bársomba járatmá, ta tudná* (R)

bíborhere *bíborhere* [~'t, ~'je] fn bíborvörös pillangós virágú takarmánynövény; *Trifolium incarnatum* *Bebetettük a főjded bíborherévē* (Bs)

bíboros *bíboros* [-t, -ok, -ja] fn a pápa után a legmagasabb kat. egyházi méltóság *Valami bíboros vaty hercekprímás, a fene tuggya* (Sz)

bíborpiros *bíborpiros* mn sötét lilásvörös *Szép anyagot veft, bíborpirosat* (Bó)

bíbornok *bíbornok* [-ot, -ok, -ja] fn nagy bíborbogár; *Pyrochroa coccinea* *A bíbornok ilete a zőjdon, az érdőjhez van kötve* (Th)

bíccen *bíccen* [-ek, -sz, -t] tn ige helyzetéből billenve kimozdul *Vigyáz, mer eggyed bíccen az a gyertya, oszt lejesik* (Csl)

biccent *biccent* [-ek, -él, -ett] tn ige
kissé sántít *Ety kicsit biccent a bal lábával, uty született* (T); **2.** tartózkodóan, köszönésképpen megbillenti a fejét

biceg *biceg* [-ek, -él, -ett] tn ige **1.** kissé sántítva jár *Csak nem biceg ez a gyermek?* (T); **2.** inog, billeg *Biceg az asztál, tegyetek alá valamit* (Si)

bicigli *bicigli* l. **bicikli**

bicikli *bicikli, bicigli* [-t, -k, -je] fn
kerékpár *Míg nem vőyd busz, biciklivél nyomtuk ki a csemegét az álomásra* (Th)

bicikligumi *bicikligumi* [-t, -k, -ja] fn
a bicikli belső gumijából az üvegek lekötésére vágott darabka *A bicikligumi jobb á mázraktól* (Nd)

biciklipeda *biciklipeda* [~t, ~k, ~ja] fn
a kerékpár pedálja *Be kén olajozni a biciklipedát* (Mf)

biciklis *biciklis* [-t, -ek, -je] fn és mn
I. fn kerékpáros *Kitértem a biciklisnek* (R); II. kerékpárral bíró *Micsoda biciklis leginy lesz mám ez a fíjű!* (R)

bicikliút *bicikliut* [-at, -ak, -ja]
országutak mentén futó ösvény kerékpárosoknak *A bicikliuton is vigyázni kél, hogy el ne üssenek* (Té)

biciklizik *biciklizik, biciglizik* [-ek, -él, -ett] tn ige kerékpároznak *Egísz áló nap csag bicikliznek* (Tg)

bika *bika* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** szarvasmarha hímje *Fílek a bikától* (Ko); **2.** vérmes férfi *Ijen gyenge jánt hozzáadni ahoz a bikához!* (Ko) [] *Nappal ökor, este bika* 'sokat dolgozik, de az asszony mellett is megállja a helyét' (R); *Akkor szój, ha a bika fingik* 'a te neved hallgass' (R)

bíka *bíka* l. **béka**

bikaborjú *bikaborjú* [-t, -k, -ja--júja] fn
hímborjú *Le fogom vágni a bikabornyút* (Bs)

bikacsek *bikacsek* [-et, -ek, -je] fn
bikacsök *Elkente a fíját a bikacsekkel* (Ko)

bikanyál *bikanyál* [-at, -ak, -ja] fn
ökörnyál *Teliragatt a ruhám bikanyállal* (Sz)

bikányúzó *bikányúzó* l. **békányúzó**

bicska *bicska* [~t, ~k, ~ja] fn
zsebkés *Mindig a zsebibe van a bicska* (T) [] *Kinyillik a bicska a zsebibe* 'méregbe jön' (Sz); *beletörök a bicskája* 'kudarcot vall' (T)

bicskakés *bicskakés* l. **bicska**

bicskás *bicskás* [-t, -ok, -ja] fn és mn
I. fn **1.** aki szeret késelni *Az apja is bicskás vőyt* (Sz); **2.** garázda férfi, útonálló *Setít este mektámatták a bicskások* (Sz); II. mn verekedős, bicskát hordó *A ráti leginyek mind bicskások* (Sz)

bicskörte *bicskörte* l. **birskörte**

bida *bida* [~t, ~k, ~ja] fn **1.** baj, szerencsétlenség *Ojam bidába vagyunk, jóasszony, az emberemnek eltört a keze* (T); **2.** gond, vesződség *Sog bida van a malacokkal* (Kg); **3.** buta, oktalan gyerek *Ne lígy mán ojan kizs bida* (Sz)

bidák *bidák* [-ot, -ok, -ja] fn
mamlasz *Hoty tudot hozzámenni ahoz a bidákhoz!* (R)

bidákol *bidákol* [-ok, -sz, -t] tn ige
bajlódik, bíbelődik *A nyavoja fog a pújkákkal bidákolni!* (R)

bidás *bidás* mn bajos, nehéz *Ojam bidás szüni evel a roszt nyüstél* (Ko)

bidon *bidon, bidony, biton* [-t, -ok, -ja] fn (új) szállítókanna *It van az tēj kúszon a bidonogba, csak fél kél rakni, oszt vihetitek* (R)

bidzseredik *bidzseredik* l. **bidgyeredik**

bifsteksz *bifsteksz* [-et, -ek, -je] fn
bifsztek *Mennek a resztorámba bifstekszet enni!* (Km)

bige *bige* [~t, ~k, ~je] fn (rég) **1.** két végén hegyes fadarab, melyet a levegőbe pattintva bottal elütnek *Ez lesz jóy bigének* (Km); **2.** maga a játék *Ment a bige egísz nap* (Km)

bigézik *bigézik, bigézik* [-ek, -él, -ett] tn ige bigével játszik *Mámma mán nem bigéznek a gyermekek* (Sz)

bigyeredik *bigyeredik, bizseredik, bindzseredik, bidzseredik* [-ett] tn ige kikél, kinő, cseperedik *Alig bigyeredik a hagyma, mán kapájja is* (Th)

biggyeszt *biggyeszt* [-ek, -él, -ett] ts ige 1. ajkát fitymálva kigörbíti *Mid biggyeszted a szád, nem elég jóú neked?* (R); 2. szembetűnő helyre fitogatva odatesz *A ruhájára biggyesztette aszt az ócska brostűt* (Sz)

biggyeszkezik *biggyeszkezik* [-ek, -él, -ett] tn ige feszít, kényesen ül *Od biggyeszkezik a fujatalasszony a sarogjába* (Bs)

biglyás *bigjás* [-t, -ok, -ja] fn vasaló *Mám megint nem lelem aszt a bigjást* (Pk)

bíjég *bíjég* l. **bélyeg**

bikaól *bikaól, bikóól* [-at, -ak, -ja] fn a tenyészbika óla *Bika sincs, bikaól sincs, mēr nem kēl* (R)

bikapénz *bikapínz, bikapindz* [-t, -ek, -e] fn (rég) a falu bikájának vásárlására és eltartására kivetett közadó *Ellopták a bikapinszt* (E)

bikás *bikás* [-t, -ok, -ja] fn 1. bikagondozó *Hom van a bikás?* (Bá); 2. a mesterséges megtermékenyítést végző állattenyésztési dolgozó *El kēl híjni a tehenhez a bikást, mēr fujathatna* (R)

bikavér *bikavér, bikavérj, bikavír* [-t, -je] fn vörös bor *Ittunk jóú bikavírt* (Sz)

bikfic *bikfic* [-et, -ek, -je] fn oktondi fickó *Nem érted, te bikfic?* (R)

biklyó *bikjóú* l. **béklyó**

bikk *bikk* l. **bükk**¹

bikkalja *bikkájja, bikājja* l. **bükkalja**

bikkfa *bikfa* l. **bükkfa**

bikkfagomba *bikfagomba* l.

bükkfagomba

bikkigyik *bikigyik, bikigyék* l. **bükkigyik**

bikkmack *bikmack* l. **bükkmack**

bilebor *bilebör* [-t, -ok, -a] fn (új) fehér asztali bor *Bilbört ittak ebídkor* (Dr)

bilet *bilet, bilét* [-et, -ek, -je] fn (új) menetjegy *Vátottál mán biletet, adik nem mán?* (Ng)

biléta *biléta* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (rég) belépő- v. menetjegy *Vegyél bilétát nekem is* (Sz)

bilétásbál *bilétásbál* [-t, -ok, -ja] fn olyan bál, ahol belépődíjat kell fizetni *Szokot lenni bilétásbál is* (Bs)

bilgeri *bilgeri, bírgeri, bírgeli, bírgelli, bürgeli, bírgedli, bürgedli* [-t, -k, -ja] fn torkában fűzős, puha szárú csizma *Eggy időűbe nagy divat vóút a bírgedli* (Fo)

bili *bili* [-t, -k, -je] fn éjjeliedény *Kakáj a bilikébe, kislejiam* (Tát)

bililő *bililőű* [-t, -k, -je] fn meszelő *Az új bililőűvél meszelt ki* (Br)

bilincs *bilincs* [-et, -ek, -je] fn rablánc *Bilindsbe tettik kezít-lábát, ugy vittik* (Ko)

bilind *bilind* l. **beléndek**

bilizna *bilizna* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. a szálszakadás okozta szövéshiba a vászonban *A bilizna csunyának teszi a vásznot* (T); 2. öltéshiba a kézimunkában *Nem szépen varod, igem sok a bilizna benne* (Sze); 3. szántáshiba, két hant között szántatlanul maradt sáv *Uty száncs, hogy ne legyen benne bilizna* (R)

biliznás *biliznás* mn amiben bilizna van *Biliznás a szövésed* (Tg)

billeg *billeg* [-ek, -él, -ett] tn ige 1. ismételten billen *Billeg a lúóka, tegyetek alá valami találóút* (R); 2. könnyedén, ode-oda dölve lépked *Billeg mám Mari az új ruhába* (Sz)

billen *billen* [-t] tn ige súlypontjából kissé kimozdul *Előre billent a láptóú* (Kg)

billenőkocsi *billenőűkocsi* [-t, -k, -ja] fn billenőautó *Billenőűkocsival hoszták a főűdet* (be)

billent *billent* [-ek, -el, -ett] ts ige okozza, hogy billenjen *Billencs rajta egyget, hogy írjen hozzá* (Tát)

billentyű *billentyű* [-t, -k, -je] fn mechanikai hatást továbbító kis kétkarú

emelő *Beszorúlt a klarinéd billentyűje* (R)

billikom *bilikom* [-ot, -ok, -ja] fn nagyobb pohár *Vidd innen eszt a bilikomot, nézni se bírok rá* (Ho)

billing *billing, biling* [-et, -ek, -je] fn függőön *Nízd meg a billingēl, nem görbe-ji a fāl* (Sz)

bim-bam *bim-bam* isz harangszó utánzására *Szól a harang bim-bam* (Db)

bimbasz *bimbasz, bimbász* [-t, -ok, -ja] fn ügyetlen, ügyefogyott alak *Ojjám bimbász módrá dőgözol* (Br)

bimbó *bimbóy* [-t, -k, -ja] fn és mn **1.** fejlődő, még ki nem nyílt virág *Letört a bazsarózsa bimbóya* (Sze); **2.** rügy *Tiszta bimbóy a fa, hajtani fog* (Sze); **3.** mellbimbó *Fáj a mejje, ki van csattogva a bimbóya* (Si); **4.** fiatal, éretlen tacsó *Te kizs bimbóy, mán a jányokon jár az eszed?* (Si) II. *bamba Nohát, van egy bimbóy fjad!* (R)

bimbóöltés *bimbóyőítés* [-t, -ek, -e] fn egyenletes láncszem rövid lapos öltéssel rögzítve *Bimbóyőítésre tánított a náná* (Br)

bimbós *bimbóys* mn **1.** amin sok bimbó van *Minek törted le aszt a bimbóys ágat?* (Csa); **2.** még bimbóban lévő *A szekfüüt akkor kēl szedni, mikor még bimbóys* (Csa)

bimbózás *bimbóyás* [-t, -a] fn az a folyamat, amikor valami bimbózik *Bimbóyászkor mék hijába heréled a kompírt!* (R)

bincsó *bincsóy* [-ot, -ok, -ja] fn dörzsöléskor a csomóba szedett szöszfő két végére kötött v. tekert göb *Kibomlott a bincsóy a szöszönn* (S)

bindergerenda *béndergerenda* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a tetővázat összekötő gerenda *Mék hijándzik két bindergerenda a tetőyühöz* (Sz)

binderget *bindēret* [-ek, -ēl, -ett] ts ige **1.** ujjai közt orsót pörget *Annál ügyeseb, minél gyorsabban bindergeti az ālsót* (Kd); **2.** farkát csóválja *Hizeleg a kutyá, igen bindēreteti a fārkát* (R)

binderszarufa *bindērszarufa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a kötőgerendára kerülő szarufa *Firíszeld le a bindērszarufát, ety kiscsit hosszab, mint kéne* (Sz)

bindol *bindōl* [-ok, -sz, -t] ts ige a lábbeli felső részét a talpához erősíti *A fejet a talphoz bindojjuk* (Tú)

bindolóár *bindolóyár* [-t, -ak, -ja] fn görbe tőrészű, lapos hegyű cipésszerszám *Elép ki kēl jukasztani a bindolóyáral, csak ugy lehet varni* (Sz)

bindolótű *bindolótű* [-t, -k, -je] fn hosszú, görbe, tompa tű, amely az ár után halad, önálló utat nem csinál *A bindolótűvel nem sértyük meg megunk* (Tú)

bindszerkedik *bindszerkedik* **1. bigyeredik**

bingyó *bingyóy* [-t, -k, -ja] fn mindenféle olcsó cicoma-szer, bizsu *Minden bingyóyt magára aggat* (R)

bingyóz *bingyóy* [-ok, -öl, -ott] ts ige cicomáz *Mindig bingyóyzi magát, a frász se látott ijét* (R)

bint *bint* [-et, -ek, -je] fn (új) kötözópólya, fásli *Nindzs bintem, nem tudom bekötni az újam* (Kd)

bír¹ *bír* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** tartani, vinni, emelni képes *Bírod a vedret, kisfijam?* (R); **2.** képes elviselni, eltűrni *Nem bírom a sillóyszagot. halok meg tülle* (R); **3.** ereje van hozzá *Nem bírom a két lábom, csak vonszolom magam* (T); **4.** vkit vmire rávesz *Nem tuttuk szóyra bírni* (Si); **5.** jut, hárul vkire *A kapálás is csak rám fog bírni, ülhetek a sok ripába* (R)

bír² *bír* l. **bér**

birak *birak* l. **birok**

biradkodik *birakodik* l. **bírkózik**

bíráskodik *biráskodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige mérkőzést vezet mint bíró *Béla fog bíráskodni, ű sokat focizott* (Si)

birgedli *birgedli* l. **bilgeri**

birgeli *birgeli, birgelli* l. **bilgeri**

bírfa *bírfa* l. **bérfa**

birgeri *birgeri* l. **bilgeri**

birizgál *birizgál, birizgáll* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** piszkál, babrál *Ne birizgáld a*

sebet! (I); 2. nyugtalanít, bosszant A szomszéd nem nyugszik tüllem, mindig csak birizgáll (E)

birka *birka, bírke* [-'t, ~'k, ~'ja~'je] fn fiatal juh Csak a kutya vigyáz a birkákra (Tú)

birkabőr *birkabőőr, birkabűr* [-t, -ök, -e] fn juhbőr A birkabűrű jó melek csizma van (Fra)

birke¹ *bírke* l. **birka**

birke² *bírke* l. **barka**

birkozik *birkozik, birakozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige két személy egymást megragadva küzd, hogy a másikat leteperje Mindig birakozik ez a két fíjú (R)

biró *biróy* [-t, -k, -ja] fn 1. ítélobíró Két évre ítélte a biróy (Sz); 2. (rég) községi előjáróság feje Biróy vóyt az apja (Tg); 3. (új) községi tanács elnöke Az új biróyt még nem láttam (E); 4. játékvezető Mán fütüült a biróy, kezdődik a meccs (Ng); 5. döntésre felkért személy Én nem leszek kösztög biróy, tüllem márják egymást (R)

birok *birok, birak* [-ra] fn birkózás Gyere egy birakra (F)

bíroság *birótság* [-ok, -ok, -ja] fn igazságügyi döntőbíroság Birótságra adlak, ha nem vonod vissza (Kd)

bírság *bíráság* [-ot, -ja] fn pénzbüntetés Bíráságot keletet meki fizetni a párkolásír (Kd)

bírsalma *bisälma, bisäma, bissälma, bízälma* [-'t, ~'k, ~'ja] fn alma alakú birs A bisäma tavaszig eläl (Bá); 2. ezt termő fa Egy virák sincs a bízälmán (R)

bírsalmafa *bisälmafa, bissälmafa, bízälmafa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn birsalmát termő fa; Cydonia oblonga Kéd bízälmafánk van (Csl)

bírsalmás étel *bisalmás jétél* [-t, -e] fn habart birsalmaleves Ott az asztalon a bisalmás jétél (T)

bírsfa *bisfa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn birsalmafa Mind alacsony a bisfa (E)

bírskörte *biskörte, biskörtí, bicskörte* [-'t, ~'k, ~'je] fn 1. körte alakú birs Sog

biskörte lessz az idén (Bcs); 2. birskörtefa Ez ety törpe birskörte (Bs)

bírslé *bírslé* [-t, -je] fn birsalmából főzött habart leves Még messzi vam, mikör bíslét lehet főjzni (Bs)

birtok *birtok* [-ot, -ok, -a] fn 1. földbirtok Ladányinak a mi határungba is vóyt birtoka (R); 2. birtoklás Mán a birtokába jutottak az összezs bizonyítók (R)

birtokos *birtokos* [-t, -ok, -ja] fn földbirtokos A birtokosoktúl mindtül elszettik a főgyököt (Csl)

bírsbasz *bizbasz* mn 1. piszmogó Az eggy ojam bizbasz, nem úrdemes vele kezdeni (Kg); 2. apró-cseprő Minden bizbasz munkát élvállal (Kg)

bitang *bitang, béitang* [-ot, -ok, -ja] fn és mn I. fn elvetemült ember Mefkótták aszt a bitangot, nem fok többet garázdálkodni (R); II. mn 1. hitvány, jellemtelen Bitang emberrél ne cimborájj (Csl); 2. gazdátlan, kallódó, elkóborolt (jószág) Egy bitang bárány hozzácsapódott a nyájhoz (R)

bitangol *bitangöl, bitangäl* [-ok, -sz, -t] tn ige csavarog, tekereg Hol bitangolsz egíz nap? (R)

bitófa *bitóyfa* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. (rég) akasztófa A bitóyfám fogöl mekszáradni, te akasztanivalóy! (Mi); 2. villanypózna A kisvégeben kidült egy bitóyfa (Csn)

biton *biton* l. **bidon**

bitom *bitom* l. **bitumen**

bitorol *bitotöl* [-ok, -sz, -t] ts ige (vál) jogtalanul használ, birtokol Éngem kisemmisztek, úg bitorolnak mindent (Ho)

bitum *bitum* l. **bitumen**

bitumen *bitumen, bitomen* [-t, -je], *bitum, bitom* [-ot, -ja] fn kátrányszerű olvasztott anyag Jóy kend be bitomenné aszt a gerendát (Nbe)

bivály *biväj* [-t, -ok, -ja] fn 1. igavonó, kérődző háziállat; Bos bubalus Mifelénk nem vóyt soha biväj (R); 2. erős

ember *Egy ijem bivājnak mi felemelni egy zsákot?* (R)

bivalypaszuly *bivājpaszuj* [-t, -ja] fn nagy szemű bab *Bivājpaszujt főzünk ebédre* (Ts)

bivalypiros *bivājpiros* [-t, -ja] fn közepes nagyságú, sötétpiros illatos almafajta *A bivājpiroszbul nem sok vójt az idén* (E)

biz *biz* msz bizony *Ém biz meg nem mondom neki!* (Bs)

bíz *biz* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** feladatává tesz *Vójt jój dógod a pujára bizni a lovat! Osz ha éragat vójma?* (Csl); **2.** gondjaiba adni *Rád bizom a gyērmeked, de két szemed rājta!* (Csl)

biza *biza* msz bizony *Ém biza megmontam vójma neki!* (Ko)

bizakodik *bizakodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** bízik, remél *Még mindig bizakodik, hoty hazajön az ura* (Csl); **2.** számít vkire *Énrám ne bizakogy, mer nem tudok köjccsön adni* (R)

bizalom *bizalom, bizadalom* [-mat, -ma] fn bizakodás *No, nagy bizalmam nincs hozzá, hoty sikerűjjon* (Csl)

bize *bize* msz bizony *Hád bize ém mán rígen idevagyok* (S)

bizgat *bizgat, bizget* [-ok, -ek, -öl, -ēl, -ott ~ -ett] ts ige **1.** piszkál, babrál *Mid bizgatod aszt a kapcsolójt, még érontod!* (Ke); **2.** bosszant, háborgat *Mindig bizgeti az urát* (Bs)

bizgenyű *bizgenyű* [-t, -k, -je] fn apró erősítő csavar v. forduló szerkezet *Éromlott benne valami kizs bizgenyű* (Vs)

bizget *bizget* l. **bizgat**

bízik *bizik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** reménykedik, bizakodik *Nem bizok hozzá, hoty sikerül* (R); **2.** hisz vkinek a jószándékában *Csag benned bizok, te segíthetél* (Mi)

bizisten *bizisten* msz bizony isten *Bizisten nem tuttam!* (Mi)

bizistók *bizistók* msz (tréf) bizony isten *Bizistók, hoty nem én duktam el a sipkád* (Tg)

bizodalom *bizodalom* l. **bizalom**

bizony *bizony, bizon* msz állítást v. tagadást erősítő szó *Nem megyek én írte, nem bizony!* (Ke)

bizonyít *bizonyít, bizonyét* [-ok, -öl, -ott] ts ige meggyőzően tanúsít *Bizonyidzs be, hoty ém vittem el!* (Tát)

bizonyíték *bizonyíték, bizonyíték* [-ot, -ok, -ja] fn vmit bizonyító tény, adat *No, itt a bizonyíték, hoty nem vójtam a kocsmába* (Tg)

bizonyítvány *bizonyítvány, bizonyítván* [-t, -ok, -ja] fn iskolai tanulmányai eredményéről kiállított könyvecske *No, mutazsd a bizonyítványod, hány ötös vam benne* (T)

bizonyos *bizonyos* mn **1.** kétségtelen *Lehet, hoty mink is megyünk, de még nem bizonyos* (F); **2.** meg nem nevezett, de meghatározott *Vójtunk egy bizonyos hējen* (Kd)

bizonytalan *bizonytalan, bizontalan* mn **1.** kétséges, nem bizonyos *Az még bizonytalan, hoty megveszük-i* (Sz); **2.** tétova, határozatlan *Ojam bizonytalanul lípek ebbe a setídbe* (R)

bizonytalanság *bizonytalanság, bizontalanság* [-ot, -a] fn kétség *Ojam bizontalanságba vagyunk, nem tudunk rulla semmit* (Ke)

bizottság *bizoccság* [-ot, -ok, -ja] fn vmely feladattal megbízott kisebb csoport *Kint járt a bizoccság a fermán* (Ko)

biztat *biztat* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** buzdít, bátorít *Biztattuk a továptanulásra, de nem akárt* (Ke); **2.** ígérettel kecsegtet *Biztatott az elnök, hoty kapok segíjt* (Ke); **3.** vki ellen ingerel *Minek fogot te ellene biztatni az urát* (Ksz); **4.** vigasztal *Hijába biztatod, ijem bandába asse segít* (Gl)

biztos *biztos* mn és fn I. mn **1.** kétségtelen, nyilvánvaló *A biztos halálba vittik úköt* (R); **2.** biztonságos *It, mám biztos hējen van* (R); II. fn bizonyos dolog *Nem tudok biztost mondani* (Sz)

biztosít *biztosít, biztosét* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** lehetővé tesz *Biztosították nekik a szabad elvonulást* (S); **2.** biztosítást köt *Biztosította a házat* (S)

biztosítás *biztosítás* [-t, -a] fn **1.** a biztosít ige cselekvése *Mekköttem a biztosítást a házra* (Tát); **2.** biztosítási díj *Lehet, hogy híjába fizettük a biztosítást* (Tát)

biztosíték *biztosíték, biztosíték* [-ot, -ok, -ja] **1.** rövidzárlatkor az áramkört megszakító készülék *Kicsapott a biztosíték* (R); **2.** metszéskor a következő évrre a tőkén hagyott vessző *Biztosítéknak szíep szálat hagyunk* (Gy); **3.** fedezék, biztonságos hely *Mám mindenki a biztosítéigba vójt* (Bs)

biztosító *biztosító* [-t, -k, -ja] fn **1.** biztosító-társaság *No, fizethet a biztosító!* (Tát); **2.** a biztosítást rendező személy *Új biztosító van* (Kd)

biztosítócsap *biztosítócsap* [-ot, -ok, -ja] fn a vezér- ill. sudárhajtás erősítésére hagyott, 2-3 rügyre metszett vessző *A biztosítócsapot mán le lehet mecceni* (Ba)

biztosítú *biztosítú* [-t, -k, -je] fn kétágú, rugósan záródó tűzötű *Biztosítúvő fokta össze a ruháját* (Np)

bizs *bizs* isz bikát párzásra buzdító szó *Bizs, bizs, ugörj neki!* (R)

bizsa *bizsa* [~t, ~k, ~ja] fn (gyerm) liba *Híjjad a bizsát enni!* (Kd)

bizsalma *bizsalma* l. **birsalma**

bizse *bizse* isz libahívogató szó *Bizse-bizse-bizse, gyertek enni!* (Np)

bizseg *bizseg* [-gett] tn ige nyüzsög, hemzseg *Od bizsegett a sok csík a tálba* (Bo)

bizsereg *bizsereg* [-gett] tn ige **1.** apró tűszúrásokra emlékeztető érzést érez *Bizsereg a bőröm az órdalamon* (Tg); **2.** kellemes izgalmat okozó érzés tölti el *Bizsereg a szíved ecs cseppet, ugyi?* (Tg)

bizsi *bizsi* isz libahívogató szó *Bizsikém, bizsi-bizsi-bizsi!* (Fr)

bizsialma *bizsialma* l. **birsalma**

bizsirá *bizsirá* [-t] tn ige karmolász, hangyamászához hasonló érzést kelt *Valami bizsirá a hátamon* (Vs)

bizsu *bizsu* isz libahívogató szó *Bizsu-bizsu-bizsu, ide gyértek, a gyepre* (Be)

bláj *bláj, blej* [-t, -ok, -ja] fn függőn *A fárrakásná bláj nékü nem lehet dógozni* (Fra)

blamál *blamál* [-ok, -sz, -t] ts ige kellemetlen helyzetbe hoz vkit *Éngem akarsz blamálni!* (Bf)

blánka *blánka* [~t, ~k, ~ja] fn (új) úrlap *Ki ke töjteni egy blánkát* (G)

blanketta *blanketta* [~t, ~k, ~ja] fn (új) úrlap *Kérek egy blankettát!* (Nbe)

blámunya *blámunya* [~t, ~k, ~ja] fn lepény *Sütök máma ety pár blámunyát* (Salamon)

blatyzik [-ok, -o ~ -ő, -ott] tn ige dicsekszik, felvág *Nagyon blatyzik az új kocsijávä* (Bá)

blej *blēj* l. **bláj**

blincsik *blincsik* [-et, -ek, -je] fn (új) négyrét hajtott tejfölös palacsinta *Eszeg blincsiket, ha a vározszba megyek* (Csn)

blindre *blindre, blintre, blittre* hsz **1.** vaktában, kapásból *Rámontam, csak úgy blintre* (Sz); **2.** puszta szórakozásból, bank nélkül (*játszani*) *Csag blintre kártyasztunk* (E)

blinker *blinkēr, brinker* [-t, -ek, -je] fn tekerős horgászbót *Ötvem méter húr van a blinkeren* (Bs)

blittre *blittre* l. **blindre**

blóder *blóđer, blāđer* l. **blóder**

blokát *blokát* l. **brokát**

blokk *blokk* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** háztömb *Ot laknak az első blogba* (Mi); **2.** lyukacsos téglá *Eszt a sárkot blokkal kēl kirakni* (Bs); **3.** művelés alatt álló sófal *Mikor fejezzüg be eszt a blokot?* (Sz); **4.** (műsz) vminek az áthaladását akadályozó szerkezet *Érepett a blokk a fagyos viztű, ál a traktör* (S)

blokktégla *blokktégl*a [-'t, ~'k, ~'ja] fn belül üreges téglA *A blokktégl*a jó^ul sziget^l (Nbe)

blóz *blóz*, *bló^uz* l. **blúz**

blúz *blúz*, *bluz*, *blóz*, *bló^uz* [-(Kh)t, -ok, -ja] fn derékig érő női felső ruhadarab *Fehér blúzt* varatot magának (Dr)

bobájka *bobájak*, *babájka*, *babájka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn félujnyi nagyságúra vágott és tepsiben megsütött kelt tésztaféle, amelyet forrázás után zsírozva, mákosan, mézesen fogyasztanak (főként karácsonykor) *Kóstold meg*, *mijen finom bobájkács csináltam* (Pk)

bóbic *bó^ubic* [-ot, -ok, -ja] fn folyóv. állóvízben minden oldalról vízzel körülvett szárazföld, sziget *Ússzunk el a bóbicra* (An)

bobik *bobik* [-ot, -ok, -ja] fn (új) terepjáró kocsi *Ot jön a bobikon az agronómus* (Ng)

bóbiskál *bó^ubiskál* [-ok, -sz, -t] tn ige bóbiskol *Últibe bóbiskál* (Ke)

bóbiskol *bó^ubiskól* [-ok, -sz, -t] tn ige ültében le-lebukó fejfel szundikál *Nehéz napja vó^ut*, *nem csuda*, *hogy bó^ubiskól az újság mellett* (Bs)

bóbita *bó^ubita* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. madár fején bübszerű tollcsomó *Mijem bó^ubitája van ennek a tyukoknak* (Pk); 2. fodros fityula *A szobajányok hőtag bó^ubitát* (Bf)

bóbitás *bó^ubitás* mn fején bóbitát viselő *Szeresstem egy bó^ubitás galambot* (Si)

bobóriska *bobó^uriska*, *boboulicska* l. **bubulyicska**

bicfa *bocfa* [-'t, ~'k, ~'ja] bodzafa *A bocfánag bűdös a levele* (R)

boci *boci*, *bocci* [-t, -k, -ja] fn (gyerm) kisborjú *Gyere*, *megnézzük a boccit* (R)

bocs *bocs*, *boccs* [-ot, -ok, -ja] fn a medve kölyke *Aranyosok a kizs bocskok!* (Bf)

bocsájt *bocsájt* l. **bocsát**

bocsát *bocsát*, *bocsájt* [-ok, -ol, -ott] ts ige 1. enged, ereszt *Ne bocsázd a te-*

henet a lúherébe, *mēr fekfújó^udik* (R); 2. áraszt *A göriny ojam büst bocsát magából*, *hogy fú^u!* (R)

bocsátkozik *bocsátkozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige 1. bocsátja magát, ereszkedik *Az ejtő^uernyő^uís lassan a fő^udre bocsátkozik* (Mi); 2. belekezd, belemegy vmibe *Nem akarok most hosszú beszédbe bocsátkozni* (Ko)

bocska *bocska*, *bocska* [-'t, ~'k, ~'ja] fn (új) hordó *Kéd bocska bört most át tudok adni* (He)

bocskar *bocs^ukör* l. **bocskor**

bocska *bocska* l. **bocska**

bocskor *bocs^ukör*, *bocs^ukär* [-t, -ok, -ja ~ -a] fn 1. szíjjal felerősíthető kezdetleges bőr lábbeli *Az én koromba a gyérmekeg bocs^ukörba jártak iskolába* (Ksz)

bocskoros *bocs^ukoros*, *bocs^ukaras* mn bocskort viselő *A románok bocs^ukorosok*, *ma is abba járnak* (Tú)

bocsorpé^uz *bocs^ukörpé^uz*, *bocs^ukörpé^uz* [-t, -ek, -e] fn a pásztor évi díjába beletartozó pénzösszeg *Jaj*, *ki kém mán fizetni a bocs^uörpé^uz* (Gl)

bodar *bodar* l. **bodor**

bódé *bó^udé* [-t, -k, -ja] fn deszkából összetákolt, a legkülönbözőbb rendeltetésű ideiglenes házikó *Elviszi a szél aszt a roz bó^udét* (Bs)

bódít *bó^udít*, *bó^udit* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige szédít, kábít *Éngem bódít a lilijom*, *nem szeretem* (Gl)

bodnár *bodnár* [-t, -ok, -ja] fn hordókészítő mester, bodnár *Beteg a bodnár*, *nem tom*, *mikō lesz ké^usz a hordó^u* (Gy)

bodor *bodō* mn 1. göndör *Levágatta aszt a szib bodōr haját* (R); 2. karikába hajlóan göndörödő, kavarodó *Meggyújtottuk a kompírszárát*, *csak uty szált a bodōr füstye felfelē* (R)

bodri *bodri* mn enyhén göndör, kondor *Közsd be a bodri fejed*, *mán asszom vagy* (R)

bodrijankó [-t, -k, -ja] fn keserűlapu bimbója *Le kē vágni a hajambú egy darabot*, *mer bodrijankód dōrzsöltek bele* (K)

bodros *bodros* mn **1.** göndör hajú *Ety fekete bodros jányal láttam a fíjút* (Sz); **2.** fodros Szib *bodros ruhám vőjt, abba mentem a bálba* (Ko)

bódul *bódul* [-ok, -sz, -t] tn ige enyhén kábul, szédül *Ugy bódul a fejem, tán valami bajom lessz* (Si)

bodz *bodz* l. **bodza**

bodza *bodza, bozza* [~'t, ~'k, ~'ja], *bodz* [-ot, -ok, -ja] fn átható illatú, ernyős fehér virágú cserje; *Sambucus Kiviritot mán a bodza* (Bs)

bodzabogyó *bodzabogyó* [-t, -k, -ja] fn a bodza termése *Rígen tintács csináltak a bodzabogyóúból, de hamar kihőykult* (Cs)

bodzafa *bodzafa, bocfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** fává nőtt bodza *A puják mind letördelik a bocfát* (Mi); **2.** bodza fája *Menny a temetőjre bocfajír* (Sz)

bodzafapuska *bodzafapuska, bocfapuska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn bodzafa játékszer, amelyből golyócskákat lönek ki *Csinálok neked bocfapuskát* (Np)

bodzafavirág *bodzafavirág, bocfavirág* [-ot, -ok, -ja] fn a bodza sárgásfehér, illatos virága *A bodzafavirág jó hűlés ellen, teját kél belőjle főzni* (R)

bog *bog* [-ot, -ok, -ja] fn csomó, göb a kötélén *Kös rá nagyob bogot, hogy beakaggyon a hurogba* (Be)

bogáncsgóré *bogáncsgóré* [-t, -k, -ja] fn **1.** közönséges bojtortján; *Arctium lappa Bogáncsgóré főzetit kér rakni a reumára* (Pk); **2.** szamártövis; *Echinops L. Mekszúrta a lábam a bogáncsgóré* (Bs)

bogár *bogár, bugár* [-t, -ok, -ja (-a)] fn **1.** általában repülni tudó rovar *Takard le az ítélt, mer belemászik valami bugár* (R); **2.** tetű *Tám bagár van a fejíbe, hogy ugy vakaróúdzik* (R); **3.** méh *Hogy rájzik a sog bugár* (R); **4.** légy *Hajcs ki a ház-ból eszt a sog bogárt* (Csa); **5.** szembogár *Mijen igem fekete a szeme bugárja!* (R) [] *Bogárt dug a flíbe 'olyasmit mond vki-nek, ami azt nyugtalanítja'* (Si); *Bugár*

bújt a seggibe 'nem tud nyugton ülni' (R)

bogarászik *bogarászik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** tetvészkedik *Od bogarászkottak a cigányok a napon* (Tg); **2.** apró-cseprő dolgokkal foglalkozik *Az udvarom bogarásztam, mindig akad tennivaló* (Tg)

bogárhátú *bogárhátú* mn **1.** domború szalmafedelű (ház) *Abba a bogárhátú házba lakik* (Nbe); **2.** összeboruló hantokat eredményező (szántás) *Eszt a dáráp főjded bogárhátura száontuk, hoty hámár szik-kágyyon* (Nd)

bogárka *bogárka, bugárka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** kis bogár *Ni csak, egy bugárka, ety katica!* (R); **2.** kisgyermek becéző megszólítása *Ne sírjál, bogárkám* (Be)

bogározik *bogározik* l. **bogárizik**

bogárszemű *bogárszemű, bugárszemű* mn ragyogó fekete szemű *Szieb bogárszemű barna jány dóggozik a bódba* (Bó)

bogárizik *bogárizik, bogározik, bugárizik* [-zott] tn ige **1.** futkározik, szaladgál jókedvében *Jóul süt kint a nap, mehetteg bogározni ety kicsit* (Pk); **2.** (jóság) legyek csípése miatt futkároz *Az erdőjñ igem bugárizik a márha, mer sok a légy* (R)

bogla *bogla* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a guzsalypálca nyakalásánál levő szalag, amelyet csokorra kötnek *A jányognag bolga szokot lenni a guzsaján* (S)

boglárka *boglárka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn nyírkosabb talajokon növé szállangos levelű, sárga virágú mérgező növény; *Ranunculus A boglárkát nem eszi a jószág* (He)

boglya *boglya, bagja* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** szálás takarmányból kupola alakban rakott nagyobb csomó *Egy bogjába tiz mázsa szína van* (Sz); **2.** a petrencénél nagyobb szénarakás *Szėjjelhorta a szél a bogját* (Sz); **3.** petrence *Egy bogját két ember rudon élvisz* (Vs); **4.** általában nagyobb rakott csomó (aprított fa, vályog

stb.) *Eszet a vājogot mán lehed bogjába rakni, elék száraz* (Csl)

boglyafenék bogdjafenék [-et, -ek, -je] fn a boglya alá terített szalma- v. rőzseréteg *Ez a ros sás jóy lez bogjafenékek* (Np)

boglyahordórúd boglyehordóyrúd [-at, -ak, -ja] fn petrencésrúd *Hosz csak a bogjahordóyrudat szaporán* (Vs)

boglyakemence bogjakemence [~'t, ~'k, ~'je] fn gömbölyű, kúposodó kemence *Legjobban süt a bogjakemence* (Fp)

boglyas bogjas, bogjos, bugjos, bugjas mn fésületlen, borzas *Mindig bugjason jár, mid Záli* (R)

boglyáz bogjáz [-ok, -ol, -ott] ts ige boglyát rak *Marad igy rudazsba a szína, nem fogug bogjázni, ugyis horduk haza hamár* (R)

bogoly bogōj l. **bagoly**

bogrács bogrács [-ot, -ok, -ja] fn tűz fölé akasztható félgömb alakú főzőedény *A bográzdsba nyilt tűzöm főznek* (Té)

bogyó bogyóy [-t, -k, -ja] fn 1 vékony héjú, kicsi, gömbölyded húsos termés *Valamék szőlőynek nagyom vastak héjú bogyóyja van* (Mf); 2. (tréf) kecske, juh, nyúl ürüléke *Élhullatta a bogyóyját a kecske* (Sz)

bogyogó bogyogóy l. **bugyogó²**

bogyópikk bogyóypikk [-et, -ek, -je] fn csikófark; Ephedra vulgaris *A bogyóypikk homokos hējeken nyōy* (Bt)

bogyótermés bogyóytermés, bogyóytermés [-t, -je] fn felső állású magházból fejlődő bő nedvű v. szivacsos, kis gyümölcsded termés *A szőlōy bogyóyterméist ad* (Mu)

bogyózás bogyóyzás [-t, -ja] fn a szőlőszemek leszedése a kocsányról *Hōy nap kezgyük a bogyóyzást* (Csp)

bogyózó bogyóyzóy [-t, -k, -ja] fn gép, amely a szőlőszemeket leszedi a kocsányról *Tōyccsíték a szōyloōy egybū a bogyóyzóyba* (G)

boha boha [~'t, ~'ja] fn (biz) isten *A boha vērje meg, mām megint kibūj a karámbul az a malac* (T)

bohó bohóy mn pajkos, mókás *Óu, te kizs bohóy* (Rf)

bohóc bohóyc [-ot, -ok, -ja] fn 1. (rég) lakodalmakban a nászmenet előtt haladó, a népet mulattató álruhás személy *A bohóyc mindig a menyasszony előtt ment* (Sz); 2. mulatságos külsejű cirkuszi artista *A bohóycon sokat nevetünk* (Sza); 3 bohóckodós v. a helyzethez nem illően komikusan viselkedő személy *Bohóycot csináltat magábúl* (Kg)

bohóckodik bohóyckodik [-ok, -öl, -ott] tn ige bohóc módjára bolondozik *Ne bohóyckogy mindig* (Bk)

bojko bōjkóy [-t, -k, -ja] fn felvidéki ukrán etnikai csoport *A bojkók mind ke-rek fekete szemük* (Ng)

bojt bōjt [-ot, -ok, -ja] fn 1. csomóba fogott szálakból, rojtokból való lecsüngő dísz *Mi csoda bōjtya van ennek a sipkának!* (Tg); 2. a seprükötéshez előkészített és összekötött kis cirokcsomó *Kírek nīhám bōjtot túled, mēr nem jut ki a seprū* (S)

bojtár bōjtár [-t, -ok, -ja] fn a pásztor munkájában segítő legényke *Kutyá nekūl nem bōjtár a bōjtár* (R)

bojtocska bōjtocska [~'t, ~'k, ~'ja] fn százsorszép; Bellis perennis *Alig ōlvad el a hóy, a kiskert tele vam bōjtocskával* (Tg)

bojtorfű bōjtōrfū [-vet, -vek, -ve] fn apró bojtorján; Agrimonia eupatoria *A fēlvīdēken van a lektōb bōjtōrfū* (Tg)

bojtorja bojtōrja [~'t, ~'k, ~'ja] l. **bojtorfű**

bojtorján bōjtōrjān, bōjtōrjāny, bōjtōrjāng, bōjtōrlāng, bōjtōrvāng, bōjtōrvāny, bōjtōrljān, bōjtōjān, bújtōrvāny [- (Kh)t, -ok, -ja] fn 1. keserűlapu; Arctium Teleragatt *a ruhám bōjtōrvānggāl* (Mf); 2. apróbojtorján; Agrimonia eupatoria *A bojtōrjāngot nyārba kel leszedni, mikor virít* (R); 3 szerbtővis; Xanthium spinosum *A legelōyikōn sok a bojtōrjāny* (Pk)

bojtorjáng bōjtōrjāng l. **bojtorján**

bojtorláng bōjtōrlāng l. **bojtorján**

botorváng bōjtōrvāng l. **bojtorján**

bojtorvány *böjtvány* l. **bojtorján**

bojtos *böjtos, böjtas* mn bojttal díszített *Miféle újmódi böjtos csizmája van ennek a jánnak!* (R)

bojtvirág *böjtvirág* [-ot, -ok, -ja] fn lídfü; *Arabidopsis thaliana Szántatlan földeken tavaszkor nyőű a böjtvirág* (D)

boka *boka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn kidudorodás a lábszár alsó végének két oldalán *Kiugrott a hëjiből a bokája* (Csl) [] *Megüti a bokáját 'meglakol vmiért'* (R); *A szél verje össze a bokáját 'akasztófán lógjon'* (R)

bóka *bóka* mn buta. oktondi *Ojam bóka eszű gyermek e* (An)

bokacipő *bokacipőű* [-t, -k, -je] fn alacsony, bokáig érő szárú női cipő *Erzsi néni bokacipőűt visel* (Np)

bokacsin *bokacsin* l. **bakacsin**

bokasillyedés *bokasijedés* l.

bokasüllyedés

bokasüllyedés *bokasijedés, bokasüllyedés* [-t, -je] fn a lábtöcsontok lesüllyedése okozta állapot *Tálpbetét kel neki, mer bokasijédése van* (Bo)

bokatekerő *bokatekerőű* [-t, -k, -je] fn széles, puha szövetszalag, amellyel a bokát és a lábszár alját a bakancs (v. csizma) felhúzása előtt betekerik *A katonák hörtak rigem bokatekerőűt* (Sz)

bokaverős *bokaverőűs* [t] fn és mn tánc lépés, mely közben a felemelt lábra tenyérrrel (többször is) rácsapnak *Be tutta a bokaverőst!* (Dr)

bokázik *bokázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige táncban összeveri a bokáját *Nem tut szépen bokázni* (Bá)

bokázó *bokázó* [-t] fn a boka összeverésével járó táncfigura *A bokázót a jányok úgy járták, hogy előre lökniek kerezbe a lábokat, a fíjuk mek csak a sárkokot ütöttek egymászba* (Dr)

boklászik *bóklászik* [-ott] tn ige lassan, tévován ide-oda kószál, ténfereg *Mán nem eszik a marha, csag bóklászik, hãjthatuk haza* (R)

bokla *bokla* [-'t, ~'k, ~'ja] fn szalagcsokor, masni *Egy nagy bokla vóűt előű a ruháján, mek hátú a derekán* (S)

bokor *bokör* [-rot, -rok, -ra, -ja] fn 1. cserje *Huzógy meg a bokörba, ne vegyenek észre* (R); 2. egy töröl fakadó több hajtás *Mijen nagy bokra van ennek a krizantinnak* (Si); 3. tövénél (szárakkal és levelekkel) elágazó növény *Kiváktam kéd bokor sajátát* (Bt); 4. kisebb csoport *A jányok ódára mentek, a fíjuk meg bokörba járták a táncot* (Sz); 5. egymást kiegészítő munkáscsoport *Három aratóű egy bokör a kaszás, a marokszedőű meg a kötözőű* (R); 6. csokor, masni *Bokorra közsd a kötőűd sallangját* (Bf); 7. száruk-nál v. hëjuknál egybe kötött csomó *Kötök még vagy négy-öd bokör málét* (Fp) [] *Ijen nem terem minden bokorban 'derék ember'* (Fp)

bokorugró *bokorugróű* mn sok ráncú, bő, többnyire csak térdig érő (szoknya) *Régen is jártag ijem bokaugróű szoknyába* (Fra)

bokrászás *bokrászás* [-t] fn madárfészkek keresése a bokrokban *Mán kora reggē mekkezdőűdött a bokrászás szalonkát kerestek*

bokrára *bokrára* hsz csokorra, masnira *Bokrára közsd, ugy egy rántással kióűthatod* (Nf)

bokréta *bokréta* [-'t, ~'k, ~'ja] fn 1. virágcsokor *Akkora bokrétát hozot, mint egy szekerkerek* (Bf); 2. kisebb virág- v. növényi dísz (ruhán, kalap mellett) *Rozmaringból vóűt a bokrétájok a vőűfínyeknek* (R); 3. a felhúzott falra v. tetővázra kitűzött, szalagokkal, kendőkkel díszített lombos ág *Mamma mán kiteszük a bokrétát* (E)

bokrétafa *bokrétafa* [-'t, ~'k, ~'ja] vadgesztenyefa *Virágba borúlt a bokrétafa* (Tg)

bokros *bokros* mn és fn I. mn 1. bokrokkal benőtt *Mekhuzóttunk a tisztás óűdalán egy bokros rízben* (R); 2. egy töröl több szarat hajtó *Szib bokros a kompír* (Csl); 3. sok (és különféle) *Bokros*

csőkököt a jó icakához! (Si); II. fn bokros terület *Od bújkálnak a bokrozsba* (Rf)

bokrosgomba *bokrozsomba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyűrűs tölcsérgomba; Almiraliella mellea *Aszalásra is igen jó a bokrozsomba* (Hl)

bokrosodik *bokrosodik* [-ott] tn ige **1.** bokrossá kezd válni *Szípen bokrosodik a búza* (Bf); **2.** bokor növi be *Gyorsan bokrosodik a part* (Tg)

boksz¹ *boksz* [-ot] fn ökölvívás *Csak a boksz érdeklí* (Tú)

boksz² *boksz* l. **bokszbőr**

boksz³ *boksz* [-ot, -ok, -ja] fn cipőkrém *Nem lelem a barna bokszot* (Tát)

bokszbőr *bogzbűr, bogzdbűr* [-t, -ök, -je] fn krómos cserzésű bőr *Bogzbűrből csináltat magának ety pár csizmát* (Hl)

bokszcsizma *bokszcsizma, bokszcsizma* [~'t, ~'k, ~'ja] fn bokszból készült csizma *A bokszcsizma vő a valami!* (Csf)

bokszol¹ *bokszol* [-ok, -sz, -t] tn és ts ige öklöz *Mind a két fija bokszol a csapadba* (Kg)

bokszol² *bokszol* [-ok, -sz, -t] ts ige cipőkrémmel lábbelit tisztít *Bokszolod mán azt a cipőjűt?* (Csn)

bokszol³ *bokszol* [-t] a kerék egy helyben forog, siklik, a jármű nem halad *Bokszol az ójtó, ki kel huzatni a kátyúból* (Ba)

bokszoló *bokszoló* [-t, -k, -ja] fn ökölvívó *Bokszológ lez belőjűlle* (Ge)

bokszos *bokszos* mn **1.** cipőkrémmel bekent, befent *Bokszos a kezed, mozs meg* (D); **2.** feketebőrű, feketeszemű *Mijen szíp ez a kizs bokszos cigánypuja* (Pk); **3 l. bokszospohár**

bokszoskefe *bokszoskefe* [~'t, ~'k, ~'je] fn **1.** a cipőkrém felkenésére való nyeles kis kefe *A bokszoskefével bokszöld, ne a naggyal* (Cse); **2.** általában a cipőkefe *Nem lelem a bokszoskefét sehon, biztos elvitte a kutya* (E)

bokszospohár *bokszospohár* [-t, -ok, -ja] fn fél literes pohár *No, ha ebből megiszol egy bokszospohárral, beruksz* (Bs)

boksztopánka *boksztopánka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn bokszbőrből való cipő *Nekem is vő a boksztopánkám* (Nbe)

boldog *böldog, böydog* mn **1.** sorsával, körülményével való meglelégedéstől áthatott *Böldogan ielnek* (Tr); **2.** (tréf) a vastagabb (vége a botnak) *Ha földítom ennek a botnak a boldogabb vígít!* (Csl)

boldogasszony *böldogasszony, böydogasszony* [-t, -ja] fn lándzsás v. eliptikus fűrészelt, nagyon illatos levelű, jelentéktelen virágú fásodó szárú kerti dísznövény; Chrysanthemum balsamita *A böldogasszony levelit az öregasszonyok szagolgatták, vittik a kezegbe, mikör mentek a templomba* (R)

boldogasszonyfüve *böldogasszonyfüve* l. **boldogasszony**

boldog-boldogtalan *böldog-böldogtalan* fn válogatás nélkül mindenki *Hörta böldog-böldogtalan, akinek csak kéletett* (Tát)

boldogít *böldogít, böydogít* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige boldoggá tesz *A pindz nem böldogít* (Bt)

boldogság *böldokság, böydotság* [-ot, -a] fn boldog állapot *Kivány nekik böydotságot, oszt le lesz tudva* (Rf)

boldogtalan *böldoktalan, böydotkalan, böyldoktalan* mn **1.** szerencsétlen sorsa miatt szenvedő *Böldoktalanak tette az annya, hozzáatta ahoz a lingárhoz* (Sz); **2.** szánalomra méltó, elárvult *Sírtak szeginy böldoktalan árvák* (Cse)

boldogul *böldogúl, böydogúl, böydogull* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** sikereket ér el, szerencsésé, boldoggá lesz *Kiiskolástattam, mán böydogujjon, ahoty tud* (Fd); **2.** meg tudja csinálni, sikerül neki *Nem boldogulok sehogy evel a rosz reszelőjűvel* (Csl)

boleró *boleróy, borelóy* [-t, -k, -ja] fn gombolás nélküli rövid, blúz fölött viselt,

ujjatlan női ruhadarab *Akkor vőud divat a boleróu, mikor én jány vőutam* (Bf)

bolgár *bulgár* [-t, -ok, -ja] fn
bolgárkertész *A bulgárnak mám van zőüdhagymája* (Ho)

bolgárkert *bulgárkért* [-et, -ek, -je] fn
korai konyhekerti növényeket nagyban termesztő kertészet *A bulgárkértből hoztam eszt a szép fű káposztát* (Bs)

bolgáröltés *bulgárőjtés* [-t, -ek, -je] fn
négyszálas keresztöltés *Nekem a bulgárőjtés teccik* (Tát)

bolha *bölha, balha* [~'t, ~'k, ~'ja] **1.** emberen, kutyán, macskán élősködő vérszívó pattanó rovar *Ettü a kutyátú tele van a ház balhāvā* (S); **2.** a káposztán tanyázó bolhaforma élősdi *Eszi a bölha a káposztát* (Kg) [] *Annyi vam, mint kutyába a bölha* 'sok van' (Kg); *bolhát lehet ölni a hasán* 'jóllakott, degeszre ette magát' (S); *köhög a bölha* 'jelentéktelen ember szólt bele olyasmibe, amit úgyse tud megoldani' (R)

bolhafü *bölhafü* [-vet, -vek, -ve] fn
molyhos-gyapjas, kellemetlen szagú vadon élő növény; *Pulicaria vulgaris* *De бүдös ez a bölhafü* (Mf)

bolhás *bölhás* mn amiben sok a bolha
Bolhás a macska, mēr vakaróüdzik (Sz)

bolhászcodik *bölhászcodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige **1.** ruházatában bolhát keres *Nem fogok id bölhászcodni, māj mekfogom, ha hazamegyek* (R); **2.** (tréf) lassan tesz-vesz, készülődik *Gyere mán, ne bölhászcodgy annyit* (R)

bólingat *bóülingat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige ismételt v. gyakran bólint *Mondom neki, de csag bóülingat, nem csinál semmit* (Ke)

bólinka [~'t, ~'k, ~'ja] fn ív alakú talpra szerelt bölcső *A kicsit a bólinkába altattyuk* (Ho)

bólint *bóülint* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige helyeslés jeléül előrehajtja a fejét *Le galáb bóülincs, ha nem szólacc!* (R)

bólogat *bóülogat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige bólingat *Ne bóülogass, ha figyelj ide!* (R)

bolnyicsni *bölnyicsnyi* [-t, -k, -ja] fn (új) dolgozóknak a betegség idejére járó szolgáltatásokat biztosító igazolvány *Bölnyicsnit kaptam három napra* (T)

bolond *bolond* mn és fn I. mn **1.** zavarodott elméjü *Az is bolond, aki ijeket elhisz* (Kd); **2.** értelmetlen, meggondolatlan *E csak ojam bolond beszid* (R); **3.** gyermekes, bohó *Te még asz nem érted a kizs bolond eszeddél* (Tg); II. fn **1.** bolond személy *A bolondot be kél zárni* (Mi); **2.** ostobaság *Bolondokad beszéüsz* (Bs); **3.** hóbort, szeszély *Rájött a bolongya, mán megint eszt akari fēlvenni* (R); **4.** vminek a szemvedélyes rabja *Jányog bolonggya vagy* (Tát) [] *Kéd bolond egy pár* 'összeillők' (Tát); *Hogy a bolondok csudálkozzanak rajta* 'kiterő válasz, ha vminek az okát kérdezik' (R); *Bolond jugbül, bolont szél fűj* 'bolond ember okosat nem mondhat' (Si); *Bolonddäl beszéülni, lüval imátkozni* 'bolonddal nem lehet egy útra menni' (Tát); *Egy bolond százacscsinál* 'a bolond ötletnek is sokan bedölnék' (Kg); *A bolondok uttyát járatí vele* 'bolonddá teszi' (Ho); *Bolondnak az isten is megbocsát* 'bolond beszédre nincs mit adni' (Si)

bolondgomba *bolondgomba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn mérges gomba *Ismēni kell a bolondgombát is* (Sz) [] *Nem ettem bolondgombát* 'nem vagyok bolond (hogy megtegyem)' (Si)

bolondít *bolondít, bolondit* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige ámít, félrevezet, hiteget *Csag bolondíti a jányokot* (Ng); **2.** szerelmet kelt benne maga iránt *Ugy magába bolondította a jánt, hogy as se il, se hāl* (Sz)

bolondító *bolondítóü, bolonditóü* [-t, -ja] fn beléndeke *Tám bolondítóü etté, hogy igy beszéüsz* (S)

bolondkórház *bolontkórház* [-at, -ak, -ja] fn elmeegógyintézet *A bolondkórházba van, gondolhatot, hogy mi a baja* (R)

bolondokháza *bolondokháza* [~'t] fn
1. elmeógyógyintézet *Bevisznek a bolondokházába* (Csf); 2. nagy felfordulás, zürzavar *Mi lesz id, bolondokháza?* (Csf)

bolondos *bolondos* mn 1. szeszélyes, hóbortos *Annál a bolondos vínasszonnál lakik* (R); 2. mókás, tréfás *Bolondos kedvedbe vagy* (R)

bolondozik *bolondozik* [-ok, -ol, -ott] tn ige 1. mókázik, tréfál *Ne bolondozz, ez nem tréfa!* (Ksz)

bolondság *boloncság* [-ot, -ok] fn 1. zavarodott elmeállapot *A boloncságot nem lehet kikezeleni* (Sz); 2. móka, tréfa *Mindig a boloncságon jár az eszetek* (Sz); 3. amit nem érdemes komolyan venni *Boloncság az egész!* (Sz)

bolondul *bolondúl, bolondull* [-ok, -sz, -t] tn ige rajong érte *Íl-hál, bolondul a menyecskékir* (R)

bolsevik *bolsevik, bolsovik* [-ot, -ok] fn és mn bolsevik *A fokságba jött össze a bolsevikokkál* (Kg)

bolt *bójt* [-ot, -ok, -ja] fn 1. üzlet, kereskedés *Menny el a bójtba cukorír* (Tg); 2. kisebb üzleti vállalkozás *Igy nem csinálunk bójtot* (Ksz)

bolthajtás *bóythajtás* [-t, -ok, -ja] fn boltív *Bóythajtással íptik a pincét* (T)

bolti *bóyti* mn boltban árusított *Bóyti kenyeret eszünk* (Ke)

boltivirág *bóytivirág* [-ot, -ok, -ja] fn művirág *Én nem szeretem a bóytivirágot* (Bf)

boltos *bóytos, bótas* [-t, -ok, -ja] fn üzlet vezetője v. más dolgozója *A bóytos becsukot, mér árut kapott* (Pk)

boltozat *bóytozat, bótazat* [-ot, -ok, -ja] fn 1. íves kiképzésű mennyezet *Festik a templomot, de csak a falakat, a bóytozatat nem* (Csl); 2. áthidalás az ajtó és az ablak felett *Kimírem a bóytozatokat, hoty tuggyat tovább rakni a falat* (Sz)

boltöv *bóytöv, bótöv* [-et, -ek, -je] fn 1. boltív *Valami új mintát kéne festeni a bótövre* (Nbe); 2. ajtót, ablakot áthidaló

boltozat *Gyere, segiccs átmeszélni a bótövet* (Nbe)

boly *bőj* [-t, -ok, -ja] fn hangyaboly *Nyüzsögnek a hangyák a bőjba* (Gy)

bolygat *bőjgat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige háborgat *Ne bőjgazsd a mífeket* (Bt)

bolygó *bőjgójt* mn örökösen kóborló, bolyongó *Ojam vagy, mint a bőjgójt zsidójt* (Sz)

bolyh *bőjh* [-ot, -ok, -ja] fn vmiből kiálló sűrű, puha szálak (tömege) *Lekopott a bőjha ennek a keszkenőnek* (R)

bolyhos *bőjhos, bőjhas* mn amin bolyhok vannak *Szib bőjhos angorájja vójt* (Si)

bolyhoskendő *bőjhoskendőjt* [-t, -k, -je] fn hárászkendő *Nagyanyámnak vójt szib bőjhoskendőjtje* (D)

bolyhosterító *bőjhosterítójt* [-t, -k, -je] fn 8 vagy 6-oldalú keretbe vert szögekre feszített keresztszálakból készült terítő, melynek mintáját a szálak találkozási helyén átcsomózott pamut bolyhozásából keletkezett pomponok adják *De szíp ez a bőjhosterítójt!* (Pk)

bolyhosvarrás *bőjhosvarás* [-t] fn perzsahímzés *Csináltam bőjhosvarással egy divámpárnát* (Ke)

bolyong *bojong* [-ok, -ol, -ott] tn ige céltalanul ide-oda járkal *Addig bojongot, míg ety fojójtához írt* (Tg)

bomba *bomba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn repülőgépről ledobott romboló eszköz *A mi kertüngbe fērobant egy bomba* (Bf)

bomfordi *bomfōrdi* l. **bumfordi**

bomlik *bomlik* [-ott] tn ige 1. oldódik, fejlődik, bomtódik *Nehezen bomlik ez a fonal* (Sz); 2. összekuszalódik, göböződik *Annyira bomlik a pamut, hogy nem lehet vele dójgozni* (Sz)

bombatölcser *bombatőjtcsér, bombatőjtcsír* [-t, -ek, -je] fn bombarobbanás alkalmával keletkezett gödör *Teli vójt a határ bombatőjtcsirekkel* (R)

bombáz *bombáz* [-ok, -ol, -ott] ts ige bombákkal rombol *Bombászták a mi falunkot is* (Csl)

bonc *bonc* [-ot, -ok, -ja] fn hajgubanc, hajkóc *Csupa bonc a hajad* (Pf)

bocos *bocos, boncós* mn gubancos, kócos *Boncósap kendert még nem láttam* (S)

boncol *boncol* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** holttestet vizsgálat végett részeire vág *Két orvos boncolta, mékse tuttak a bajára akadni* (Ko); **2.** tyúkot, kacsát, libát felbont *Mos fogom boncolni a tyukot* (R)

boncsolódik *boncsolódik* [-ok, -öl, -ott] tn ige belekeveredik, belebonyolódik *Nagy bájba boncsolódot, nem tudom, hogy lábál ki belőlle* (Ho)

bondros *bondros* [-t, -ok, -ja] fn betlehemes *It vannak a bondrosok* (Asz)

bókon *bókon* [-t, -ok, -ja] fn a tetőzet tartógerendája *Kifaraktad mán a bókont?* (Sz)

bondzár *bondzár* [-t, -ok, -ja] fn cserebogár *Tavasszal sok a bondzár, jönnek este seregestül* (Sz)

bong *bong* [-ott] tn ige tompa hangon szól, kong *Szipem bong a natyharang* (Ng)

bongyor *bongyör, bongyár, bongyör* mn kondor, göndör *Szép bongyor szőrű ez a bárány* (Vs)

bongyorkendő *bongyorkendő* [-t, -k, -je] fn kondorkendő *Hol veszél ma bongyorkendőt?* (Vs)

bónium *bónium, bójum* [-ot, -ja] fn gazdagság, bőség *Bónium kéne az ijem menyecskének!* (Bá)

bont *bont* [-ok, -öl ~ -sz, -ott] ts ige **1.** szétszed *Mán bontik az ócska házat* (R); **2.** összebomlott fonalat, cérnát, haját stb. újra szálai szerint rendez *Bontanám, de nem lehet, úgy összebomlott ez a pamut* (R); **3.** (csirkét, disznót) boncol *Mossátok le a disznógrul a pernyét, a kormot, oszt bonthatitok is* (R); **4.** rendezett állapotot lazábbá tesz *Ne*

bondzsd meg a sört (R); **5.** téliire betakart bokrok tövére a takarás eltávolítása *Hóynap kezdük bontani a szőlőt* (Sz)

bontás *bontás* [-t, -ja ~ -a] fn a bont ige cselekvése *A bontás gyorsam megy, ha nem sáros a föld* (Sz)

bontófésű *bontófűsű* [-t, -k, -je] fn a kócos haj bontására való ritkás hosszú fogú fésű *A bontófűsű is típi a haját* (Ko)

bontómajstrom *bontómajstrom* [-ot, -ok, -ja] fn bontófésű *Ad mán ide aszt a bontómajstromot, hat fősülköggyek meg* (Sz)

bont-zsineg *bont-zsineg* [-et, -ek, -je] fn kézileg összetekert már használt zsineg (pl. amelyről a felfűzött dohányt lehúzták) *Ot van ecs csomó bond-zsineg, az is jó lesz* (Mi)

bónum *bójum* l. **bínium**

bónyal *bónyal* [-ok, -sz, -t] ts ige göngyöl, burkol, bugyolál *Bógyállod be a fejed, így akarsz kimenni?* (Fra)

bonyodalom *bonyodalom* [-mat, -mak, -ma] fn váratlan zavar *No, megment mindem bonyodalon nélkül* (Ng)

bonyolódik *bonyolódik, bonyolodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** bonyolulttá válik. *Még mindik tovább bonyolódik a dolog* (Si); **2.** kínos ügybe, helyzetbe kerül *Níha az ember ojan dőggogba bonyolódik, hogy rá se álmodna* (R); **3.** beleakad *A tökszárba bonyolódott a lábom, oszt ojat estem, hogy alig bírtam feltámpálkodni* (R)

bor *bör* [-t, -ok, -ja] fn a szőlő levéből erjesztett szeszes ital *Jó bör terem ére mifelénk* (Mi) [] *Hajtogattya, mint Badóné a bör árát* 'gyakran ismételtgeti ugyanazt' (Km); *Bort iszik és vizet prédikál* 'másképp cselekszik, mint ahogyan mondja' (Tát); *Megy, mint a Rada Mari bora* 'vmi nagyon kapós' (Sz)

borbálafű *börbálafű* [-vet, -ve] fn ártereken, bokros helyeken növe szeldelt levelű, sárga virágú, becőtermésű növény; *Barbarea vulgaris* A

bőrbálafüvet se a liba, se a disznó, semmi nem szereti (Bs)

borbély *bőrbéj, bőrbé* [-t, -ok, -a] fn férfifodrász *Haragba vagy a bőrbével, hogy így megnőött a hajad?* (Nbe)

borbélytízperc *bőrbétiszpérc* [-et] fn a mondott rövid időnél jóval hosszabb időtartam *No, ére izz bőrbétiszpércet kél várni, ugy látom!* (Ba)

borbolya *bőrboja* [~'t, ~'k, ~'ja] fn sóskafa; *Berberis vulgaris*, ill. ennek termése *Nem szeretem a bőrboját, mér savanyú* (Mi)

borcfű *bőrefű, bőrcsfű, pőrcfű* [-vet, -ve] fn taposott helyeken, udvarokon, ártereken általános, a talajon szélesen elterülő szárú, apró levelű gyom, térdkötőfű; *Polygonum aviculare* *A bőrefüvet szereti a jószág* (R)

borcs *bőrcs* l. **borscs**

borcsfű *bőrcsfű* l. **borcfű**

borcsleves *bőrcsleves* [-t, -ek, -e] fn borsos *Megennél ety tányéjr borcslevest?* (He)

borcsutóra *bőrcsutóra* [~'t, ~'k, ~'ja] fn iszákos ember *Mám megint it van ez a bőrcsutóra!* (Bt)

borcsó *bőrcsű* [-vet, -vek, -je] fn borszívó cső *Nem lelem a bőrcsövet* (Bo)

borda *börda* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** oldalborda *Leesett a szekerről, de ojan szerencsétlenül, hogy kéd bőrdája étört* (R); **2.** szövöszéken a vetülék tömörítésére szolgáló fésűszerű szerkezet *Segéjcsél csag befogni a fonált a bőrdába* (Dr); **3.** csigacsinaló lapszerű része *Töp csigács csinálnák, ha vóym még egy bőrdá* (S); **4.** a szőlőprés fából készült oldaldeszka *Csak ugy ömlik a lé a bordák köszt* (Nf)

bordafa *bördafa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a borda fogait összetartó ráma, bordaina *Nem erőjss ez a bőrdafa se* (S)

bordafog *bördafog* [-at, -ak, -ja] fn a bordainakba ágyazott sima erős nádlemezkek, amelynek közeiben a szövöszék hosszanti fonalai húzódnak párosával *Ha*

meglazul egy-egy bőrdafog, mingyám megláccik a vásznon (Sz)

bordahaj *bördaháj* [-at, -ak, -ja] fn a szövöszéknek a bordát rámaszerűen magába záró és annak mozgatására szolgáló alkatrésze *Igazidzs meg aszt a bőrdahajat* (Pk)

bordain *bördain* [-at, -ak, -ja] fn a tákácsborda alsó és felső rá mája, amelybe a fogakat rögzítik *Ehájlott az eggyig bőrdain* (Np)

bordaköz *bördaköz* [-t, -ök, -e] fn a bordafogak közötti hézag, távolság *Ha nagy a bőrdaköz, ritka lesz a vászony* (Mf)

bordás *bördás* mn amin hosszában v. keresztben futó kiemelkedések vannak *A kőrdbárony, az ojan szíp bördás* (Tg)

bordatartó *bördatártó* [-t, -k, -ja] fn a szövöszéknek a bordahajat tartó alkatrésze *Ki kén cserélni a bordatartóyt* (Bd)

bordatörés *bördatöréjs, bördatörís* [-t, -je] fn a borda töréses sérülése *Bördatöríssel vittég be a kóyrházba* (R)

bördély *bördéj, bördér* [-t, -ok, -ja] **1.** nyilvánosház *Az ijen cédának bördéjba a hēja* (Sz); **2.** rendetlenség *Mi lessz id, bördér, vagy mi?* (Vs)

border *bördér* l. **bördély**

borderes *börderes* mn fehéres szőrszálakkal tarkított vörös színű (állat) *Minálunk börderes birkák vagynak* (Mf)

bördő *bördőy* mn sötétvörös *Bördőy szvettért hördot fēkapóynak* (Bó)

bördőilé *bördőilé* [-vet, ~'t, -je] fn rézgálic és mész oldatából készült permetlé *Nem nagy mēsterség mekcsinalni a bördőilét* (Bs)

bördőpiros *bördőypiros* mn sötétpiros *Bördőypiros kabáttya vam Bözsinek is* (Sz)

bördőveres *bördőyveres* mn lilába játszó sötétvörös *Bördőyveress az ég ájja* (Bs)

borecet *borecet* [-et, -je] fn **1.** borból készített ecet *A borecettül gyomorigisem van* (Csl); **2.** savanyú, megecetesedett

bor *Ne idd aszt a borecetet, mēr fēfordúsz tōjille* (D)

boreló borelól. **boleró**

bórer *bóyrēr* [-t, -ek, -je] fn szegező ár, a rendes árnál rövidebb *Fontos, hogy a bóyrēr mindik hegyes legyen* (Tú)

borgazda *börgazda* [~'t, ~'k, ~'ja] fn az a személy, aki vmely mulatságon a bort adja, kezeli *Jöm mán a börgazda* (Ke)

borhab *bōrhāb* [-ot, -ja] fn a forrásban levő borból kiváló hab *Tele van a kōrsóy szája bōrhābbāl* (Bt)

borhal *bōrhāl* [-at, -ak, -ja] fn a süllőhöz hasonló halfajta *Aszt a bōrhalat még nem pucoltam meg* (Csf)

borház *bōrház* [-at, -ak, -ja] fn présház *A bōrház mintik tiszta* (Be)

borissza *borissza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn bor kedvelő *Nagy borissza vóyt az apja is* (R)

borít *borít, burít, burét* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** feldönt *Az árogba burétotta a szekjért* (Fo); **2.** vmivel befed *Burics rá egy nagy tálat, hogy ne szájjá a légy* (T)

borítás *borítás, burítás* [-t, -ok, -ja] fn **1.** a borít ige cselekvése *Burítás nélkül nem ül meg ez a kotlóys* (Si); **2.** az ajtóv. ablakokra szegezett 12-15 cm széles colosdeszkák *Vérd rá a tokra a burítást meg a vasalást* (Sz)

boríték *boríték, boriték, boríték, burítiek* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** (vál) levél burkolására használt papírtasak *Burítiekot vótt a bódba* (Fo); **2.** a ház dupla bejáratú ajtajának külső, üveg nélküli szárnyai *Mozs le a burítiekot* (Nd)

borítóháló *borítóyháló* [-t, -k, -ja] fn vesszővázra szerelt v. szélein ólomnehezékekkel ellátott kerek háló *A borítóyhálót eldobják a vizen* (V)

borítós *borítóys* [-t] fn kártyajáték egy faja *Jáccung borítóyst?* (E)

borizú *borizú, borézú* mn **1.** savanykás ízű *Szeretem a borizó almát* (Kd); **2.** borivástól rekedtes *Jóy borizú hangja van* (P)

borjadzik *bōrjadzik, bōrnyadzik, bōrnyúzik* [-ott] tn ige borjút ellik *Mozs bōrjadzik a tehenünk* (T)

borjas *bōrjas, bōrnyas* mn ellés után levő tehén *A bōrnyas tehenet jobban kēl gondozni* (Tát)

borjú *bōrjú, bōrju, bōrnyú, bōrnyu, bōrnyó* [-t, -uk, -ja, -a] fn **1.** kérődző állatok kicsinye 2-3 éves korig *A bōrnyúk külön karamba vagynak* (Mf); **2.** (rég) szögletes katonai hátitáska *Nehéz vóyt a bōrnyú, teli vóyt pakólva mindennēl* (Pk) [] *Ki fija-bōrnya?* 'miféle kétes származású ember ez' (Mf); *Kikunyerálná a tehénbúl a bōrnyút 'nagyon tud kérni'* (R); *Akinek nem bōrnya, nem nyajja* 'nem érdeklí a más gyermekének a sorsa' (Tát); *Bámul, mint bōrnyú az új kapura 'magáról megfélekedve bámul'* (Sz); *Lila-tarka, mint a Naci bōrnyúja 'lehetetlen színű'* (R); *Meglelted, mint Barkaszi a tulokban a bōrnyút 'tévedett'* (Sz)

borjúbokszbőr *bōrjúbokszbūr* [-t, -je] fn krómmal cserzett, jól fényesíthető borjúbőr *Szines változadba is van bōrjúbokszbūr* (Tú)

borjúbőr *bōrjúbūr, bōrnyúbūr* [-t, -ök, -je] fn a borjú lenyúzott bőre *Mennyit adnak egy bōrnyúbūrír?* (Bf)

borjúhús *bōrjúhus, bōrnyúhus* [-t, -ok, -ja] fn a borjú húsa *Bōrnyúhuzsbú vóyt a labdapecsenye a lakadalomba* (Np)

borjúkötél *bōrjúkötēl, bōrnyúkötēl, bōrnyúkötēl* [-et, -ek, -je] fn **1.** csepűhulladékból sodort nem túl erős köté *Elszakatt a bōrnyúkötēl* (Sz); **2.** (tréf) úttörőnyakkendő *Othōl felējttem a bōrnyúkōtelet* (Bs) [] *Bōrnyúnyúzō* (pénteken) 'soha' (R)

borjúpaprikás *bōrjúpaprigás, bōrnyúpaprigás* [-t, -ja] fn paprikásan elkészített sült borjúhús *Maga megevett egy egisz kājtrony bōrnyúpaprigást* (Pk)

borjúpecsenye *bōrnyúpecsenye, bōrjupecsenye* [~'t, ~'je] fn pecsenye borjúhúsból *Szeretem a bōrnyúpecsenyēt* (Kd)

borjúpörkölt *bōrjúpörkōlt, bōrnyupörkōt* [-et, -je] fn pörkölt borjúhúsból *Kedvenc étele a bōrjúpörkōt* (Mf)

borjúsásvirág *börnýúsásvirág* [-ot, -ok, -ja] fn mocsári gólyahír; *Caltha palustris* *Tele van a patag börnyúsásvirág-gāl* (Csn)

borjútartó *börnýtártóy* [-t, -k, -ja] fn a tehén pokla *El kel ásni a börnyutar-tóyt* (Vs)

borköszöntő *börköszöntőy* [-t, -k, -je] fn lakodalmakon, ünnepeken a bor felszolgálása előtt mondott rigmus *No, hájjuk mán a börköszöntőyt!* (Pk)

borkő *börkű* [-vet, -je] fn **1.** erjedő mustból az edényre lerakódó szilárd anyag *Van sog börkű a hordóy fenekin?* (Bf); **2.** borkősav *Az öreg nem iszi a teját, ha nindzs benne börkű* (Bf)

borkút *börkut* [-at, -ak, -ja] fn **1.** savanyúvíz-forrás *Mennyetek a börkutra vizér* (Vs); **2.** savanyúvíz *Szereted a börkutot, amit mos hosztam?* (Asz)

bornemissza *börnemissza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn és mn a bort nem kedvelő *Tőűcs-csed bátran, nem vagyok én börnemissza* (Sz)

bornyú *börnnyú* l. **borjú**

borogat *borogat, borongat* [-ok, -öl, -ott] ts ige **1.** szájukkal lefelé fordítva rak le (edényt) *Borogazsd le a kendőre aszt az űvegeket* (Sz); **2.** beteg testrésze vizet v. gyógyszeres ruhát rak *Borogazsd ece-tes ruhával, a jóyt tesz* (Csl)

borogatás *borogatás, borongatás* [-t, -a] fn **1.** a borogat ige cselekvése *Mám meguntam a borogatását, többet nem rakok rá* (Tg); **2.** a beteg testrésze rakott vizet v. gyógyszeres ruha *Hideg borogatás lesz rá a legjobb* (K)

boróka *boróyka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** örökzöld tülevelű, citrusféle cserje; *Juniperus* *Télen boróykat teszek a vázába* (Sz); **2.** a boróka kékes fekete bogyótermése *A boróyka kel a pácoláshoz* (R)

borona¹ *borona, berena, bërëna* [~'t, ~'k, ~'ja] fn fogakkal ellátott vontatható talajművelő eszköz *Ot rozsdál a kërbe a berena* (E)

borona *borona, berena* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a palánk deszkázata *Kitöredezett a paláng berenája* (Np)

boronaág *boronaág, berenaág* [-at, -ak, -ja] fn a borona egy-egy gerendája, amelybe a fogakat erősítik *Étört az új berenaág* (Vr)

boronafa *boronafa, berenafa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a borona gerendái, amelybe a fogakat erősítik *A berenafába verik a fogakat* (Bf)

boronafog *boronafog, berenafog* [-at, -ak, -ja] fn a boronából kiálló vastag vasszegek *Mán megint mektapattak a berenafogak, le kël tisztítani* (R)

boronál *boronál, boronáll, berenál, berenáll* [-ok, -sz, -t] ts ige boronál *Hagyom ety kicsit fujóydni, csak dilután fogom berenálni* (R)

boronálánc *boronálánc, berenalánc* [-ot, -ok, -ja] fn a két boronát összekötő lánc *Beakatt a berenalánc, igazidzs meg* (R)

boronálás *boronálás, berenálás* [-t, -ja] fn **1.** boronálás *A puha földnek könnyű a berenálása* (Bs)

boronalevél *boronalevél, berenalevél* [-et, -ek, -je] fn a boronafákat egybetartó kifúrt lécs *A berenafákat a berenalevél tarti össze* (R)

boronaoldal *boronaóyodal, berena-óyodal* [-t, -ak, -a] fn a faház boronából készült oldala *Űjj oda a berenaóyodal alá, ot meleg van* (Vs)

boronaszög *boronaszög, berenaszög* [-et, -ek, -je] fn boronafog *Ki kē minden berenaszöget élezni* (Sz)

boronatalp *boronatalp, berenatalp* [-at, -ak, -ja] fn a borona gerendái, amelybe a fogakat erősítik *Étört a berenatalp* (Be)

borong *borōng, burōng* [-ott] tn ige felhőzik, borúsodik *Mán kezd borongani, siessünk a takarással* (R)

borongat *borongat, burongat, buran-gat* [-ok, -öl, -ott] ts ige borogat *Burongazsd a tálásra a csuprokot* (R)

borongatás *borōngatás, burōngatás* [-t, -ja] fn borogatás *Rakjár rá burongatást, az lelohaszti* (R)

borongós *borōngóys* mn felhős, elboruló *Borōngóys időű vóyt, nem ígett a nap* (R)

boros *boros, boras* mn **1.** bornak való *Ez a pohár borosnak is mekfelel, jóy nagy* (R); **2.** bortól szennyes *Kidült a pohár, boros lett az abrosz* (Csl); **3** bortól ittas *Mán jóy boros vóyt, mikor idejött is* (Ksz)

boroshordó *boroshōrdóy* [-t, -k, -ja] fn **1.** bor tárolására való hordó *Ki kel mosni a boroshordóykot* (Kg); **2.** (tréf) részeges ember *Ha mindenki ijem boroshōrdóy vóyna, mint te, jóyl nízne ki a világ* (Kg)

borospohár *borospohár* [-t, -ok, -ja] fn bor felszolgálására való pohár *Borospohárral itták a pájinkát* (Tát)

borosszínű *borosszínű, borosszinőy* mn borvörös *Vóyt ety szép borosszinőy rakotruhám* (Dr)

borosta *borosta* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** dísnősörtéből kötött kefe v. meszelő *Vet csak le a sifonrul a borostát* (Bf); **2.** férfi arcán többnapos szúrós sórzet *Csupa borosta a kiped* (Bf)

borostás *borostás* mn borotválatlan *Ijem borostáson akarsz menni a jányokhoz?* (P)

borostyán¹ *borostyán, boroscsán* [-t, -ok, -ja] fn sötét, márványos levelű örökzöld kúszónövény; *Hedera helix Befutotta a kutágost a boroscsán* (R)

borostyán² *borostyán* [-t, -ok, -ja] fn (új) borostyánkő *Borostyán nyakláncot is vet neki* (K)

borostyánkefe *borostyánkefe, boroscsánkefe* [~'t, ~'k, ~'je] fn erős gyökérkefe *Eszt boroscsánkefévél kéne surolni* (R)

borosüveg *borosüveg, borosíveg* [-et, -ek, -je] fn bor tartására való üveg *Hova tetted a borosüveget?* (Tg)

borotva *borotva* l. **beretva**

borotvakapa *borotvakapa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kapálógéphez használt háromszögű, kétélű kapa, amelyet két

nyitszeg rögzít *A borotvakapa job, mint a tollas, mēr nem megy a sor alá* (Csf)

borotvál *borotvál* l. **beretvál**

borovicska *borovicska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn borókapálinka *Meginnék ety kizs borovicskát, ha vóyna* (Bt)

borovicskafenyő *borovicskafenyű* [-t, -k, -je] fn borókafeenyő *Borovicskafenyű bogoyjából fősz teját, az mekszünteti az epekövet* (Kd)

borozik *borozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige bort iddogál *Od boroznak a büfėje* (P)

borozó *borozó* [-t, -k, -ja] fn bort kimérve árusító vendéglátóipari üzem *Bementünk egy borozóyba* (Fp)

borpumpa *bōrpumpa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn borszívó cső *Nem lelem a bōrpumpát* (Bo)

bors *bōrs, boss* [-ot, -a] fn fekete héjú, csípős, apró bogyófűszer *Tetteteg bōrsot a levezsbe?* (K) [] *Kicsi a bors, de erős 'kis termetű ember is lehet erős'* (Sz)

borsdaráló *bōrsdarálóy* [-t, -k, -ja] fn borsörlő *Most vettem egy új bōrsdarálóy* (Ke)

borseprő *bōrseprőy* [-t, -k, -je] fn a bor üledéke *Kifőszte a bōrseprőy* (Csl)

borsfü *bōrsfü, bosfü, bērsfü, bōrsfü* [-t ~ -vet, -je] fn **1.** az ajakosvirágúak családjába tartozó, házi kertekben termesztett illatos, egyéves növény; *Satureia hostensis A borsfü a paszújba igen jóy* (R); **2.** csombormenta; *Mentha pulegium Tettem egy néhány szál bōrsfüvet az ugōrkába, hogy jobb jézű legyen* (Fra); **3** kakukkfű; *Thymus vulgaris A bōrsfü tejjája alacsony vírnymásra igen jóy* (Kd)

borsleves *bōrsleve* [-t, -ek, -je] fn borscs *Az oroszok csak a bōrslevest szeretik* (Rf)

borsmenta *bōrsmenta, bosmenta* [~'t, ~'ja] fn csombormenta; *Mentha pulegium A bōrsmenta a gyomōrbetegeknek jóy* (S)

borsó *bōrsóy* [-t, -k, -ja] fn sárgászöld magvú hüvelyes növény; *Pisum Szípen virít a borsóy, lesz rájta*

bűvön (R); **2.** ennek a termése *A borsóud zöjödön is meg lehet enni* (R) [] *Fārra hányd borsóu* 'intelem, amelynek nincs v. nem lesz foganatja' (R)

borsócsó *bōrsóucsú* [-t, -vet, -k ~ -vek, -je] fn borsóhüvely *Szjep, egjessje-gezs bōrsóucsúk vannak az idénn* (Np)

borsódzik *bōrsóudzik* [-ott] tn ige végigfut rajta a hideg *Még a hátam izs bōrsóudzik túlle* (P)

borsófa *bōrsóufa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn sárga pillangós virágú díszcserje; *Caragana arborescens Mán virít a bōrsóufa* (Tg)

borsófözelék *bōrsóufőzjelék, bōrsóufőzjelék* [-et, -je] fn zöld v. száraz-borsóból készített fözelék *Sült szalonát tettem a bōrsóufőzjelékre* (Tú)

borsóka *bōrsókya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** a galandféreg betokosodott lárvája a disznóhúsban *Vák ki a huzsbul a borsókát* (Sz); **2.** borsókaszegély *A szoknyája alján nagyon szíp bōrsókya vóut*

borsókát *bōrsókás, bōrsókás* mn és fn borsókával fertőzött *Lögd el aszt a bōrsókás ríszit a kutyának* (R)

borsókaszegély *bōrsókaszegély, bōrsókaszegély* [-t, -je] fn szálhúzásos szegályhímezés, amelyben a megmaradt szálak összehúzása folytán borsónyi lyukak keletkeznek *Az inge elejibe bōrsókaszegély vóut vārva* (R)

borsol *bōrsöl* [-ok, -sz, -t] ts ige borsal ízesít *Èn nem igen szeretek bōrsólni* (Pt)

borsóleves *bōrsóuleves* [-t, -ek, -je] fn zöld- ill. száraz borsóból főzött leves *A bōrsóuleves csakis frizs bōrsóuból jó* (Csp)

borsólyuk *bōrsólyuk* [-at, -ak, -ja] fn a kézimunka beszegésének az a fajtája, amely egymáshoz kapcsolódó kis körök sorából áll *Ez a terítőj bōrsólyukkal vam beszege* (R)

borsópaszuly *bōrsópaszúj* [-t, -ja] fn apró szemű bab *Igen szapora ez a bōrsópaszúj* (Pk)

borsos *bōrsos* mn **1.** borssal ízesített *Igem bōrsos ez a leves* (K); **2.** drága *Hát ez a cipő ety kicsit bōrsos vóut* (Bf)

borsós *bōrsóus* mn és fn **1.** borsókás *A bōrsóus hust nem eszük meg* (Si); **2.** a disznó tokarészének laza húsa *A bōrsóusát odaváktam pecsenyének, tettem rá káposztát* (Bf)

borsosmenta *bōrsosmenta, bōrsmin-ta* l. **borsmenta**

borsoszelet *bōrsoszelet* [-et, -ek, -je] fn borsozott marhahúszelet hirtelen ki sütvé *Csinálok nektek bōrsoszeletet* (Tú)

borsózöld *bōrsóuzőüd* mn hamvas világoszöld *Bōrsóuzőüdre vam festve a konyhakredenc* (Csl)

borsózsizsik *bōrsóuzsizsik, bōrsóuzszusok* [-et, -ek, -je] fn a fejlődő borsószemeket belülről pusztító kártevő lárvája *Èszaporodott a bōrsóuzsizsik* (Fp)

borstartó *bōrstártóu* [-t, -k, -ja] fn zárt fedelű pléh- v. porcelánedényke a bors tárolására *Tele vam még a bōrstártóu* (Ke)

borszívógumi *bōrszivóugumi* [-t, -k, -ja] fn borszívó gumicső *Nem hoztam le a bōrszivóugumit* (Bs)

borszőlő *bōrszöllőü* [-t, -k, -je] fn bor készítésére természetett szőlőfajta *Nekem csag bōrszöllőüm van* (Pk)

bort *bört* [-ot, -ok, -ja] fn (új) **1.** teherkocsi (lenyitható) oldalszárnya *Ne újjetek a bortra, mer kivágóttok, ha döccen az óutóu* (Sz); **2.** a teherkocsi teteje *A bōrdba tegyük a hōrdóut* (Kd)

borta *borta* [~'t, ~'k, ~'ja] fn odú *A sündisznónak kizs bortát csináltam* (Sz)

bortolján *börtoljánl. bojtorján*

borul *borul, borull* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** mélyebben fekvő helyre dől *A sándzba borult a biciklivel* (P); **2.** vmire dől, nehezedik *Az áty kārjára borúlt, uty sírt* (Gl); **3.** borússá, felhössé válik *Mám borúl a hegyek felől* (R); **4.** káposzta fejesedik *Szípem borul a káposzta* (Sz); **5.** ~ vmibe, vmi elborítja *Gyászba borul a család* (Tát)

borulás *borulás, borullás* [-t, -ja] fn a borul ige cselekvése *Még egy ijem borulás, oszt mehecc a kóyrházba* (Fra); **2.** borulat, felleg *A nyugati borullás essőjt hoz* (Pf)

borulat *borulat, borolat* [-ot, -ja] fn felleg *Nagy borulat jön amonnen* (P)

borulókél *borulókél* [-t, -je] fn kelkáposzta *Szípen fejlődik a borulóukél* (He)

borveres *börveres, börveress* mn a bor színéhez hasonló bordópiros *Az orra börveres vót a hidektül* (Bt)

borvirág *börvirág* [-ot, -ok, -ja] fn legyezőfű; Filipendula *A börvirák pohárba is szíp, csag hamar hullik* (Tg)

borvirágos *börvirágos* mn **1.** borvirággal ellepett *E má tejjesem börvirágos* (Bs); **2.** (tréf) részegségtől vörösös *Börvirágos az ora* (Sz)

borz¹ *börz* [-ot, -ok, -ja] fn hegyes orrú, hosszú sörtés szőrű éjjeli állat; Melles meles *Borz is vót az érdőjbe* (Pk)

borz² *börz* [-ot, -ok, -ja] fn kóc, csimbók *Csapa börz a hajad, mēr nem fősülöd meg* (R)

borzad *börzad* [-ok, -ol, -ott] tn ige **1.** ismételten megremeg *Börzad a kezem a hideg visztül* (Cse); **2.** iszonyodik, irtózik *Börzadok a gilisztátül* (Kg); **3.** (haj) égne áll *A hajam is börzat, ha csak rá-gondolok* (Mi)

borzadás *börzadás* [-t] fn a borzad ige kifejezése cselekvés *eredménye* *Mindig rám jön a börzadás, ha este a temető mēlet megyek el* (R)

borzas *börzas, börzos, bērzes* mn **1.** fésületlen, boglyas *Mám megind börzos vagy?* (R); **2.** dús, hosszú szirmú (virág) *Szib börzosok ezek a krizantínok* (R)

borzasbükköny *börzasbükköny, brörzaszbükköny* [-t] fn ligeti bükköny; *Vicia silvatica* *A börzosbükköny különösen az erdőjbe szeret nőjni* (Mi)

borzaskata *börzaskata, börzaskati* [-t, -k, -ja] fn halványkék, sallangos levelekkel körülvev virágú dísznövény; *Nigella damascena* *A börzaskati is igen szíp, csak nem tærtóys a vázába* (Pk)

borzaskrizantém *borzaskrizantín* [-t, -ok, -ja] fn tömött virágú, kunkori szirmú krizantém *Viszek a temetőbe borzoskrizantint* (Sz)

borzasmák *börzasmák, börzasmák* [-ot, -ok, -ja] fn díszmák; *Papaver orientale* *Nénédnek vót tavaj sog börzasmákja* (R)

borzaszt *börzaszt* [-ok, -ol, -ott] ts ige **1.** rémületbe ejt *Engem halálra börzaszt, ha mekszóal a kuvik* (R); **2.** megremeget, megborzongat *Börzaszt a hideg, szinte reszketek* (Csl)

borzasztó *börzasztó* mn **1.** borzadást keltő *Még rágondolni is börzasztó!* (R); **2.** nagyon-nagyon *Börzasztó messzi van az ide* (Csl)

borzderes *börzderes* mn szürkésbarna színű (tehén, ló) *Vót egy börzderes tinóm* (Úf)

borzít *börzít* [-ott] ts ige megremeget, didergat *Egísz este ugy börzít a hideg* (R)

borzog *börzog* [-ok, -ol, -ott] tn ige didereg *Egísz nap ugy börzogok* (Pk)

borzogat *börzogat* [-ott] ts ige **1.** borzolgat *Hogy börzogattya a szőjirét az a macska!* (Nbe); **2.** borzongat *A hideg izs börzogat, ha ránizek* (Si)

borzol *börzöl* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** borzassá tesz *Ne börzöld a hajam!* (Ke); **2.** szőrét felállóvá mereszti *Börzöli a szörít a kutya* (Si)

borzolás *börzolás* [-t, -ja] fn **1.** a borzol ige cselekvése *Ez nem füsülködís, ha börzolás!* (R); **2.** (műsz) a felsőbőr v. talpbőr érdessé tétele, hogy a ragacs jobban fogja *Borzolásnál a búr nem sérül* (Tú)

borzos *börzös* l. **borzas**

boss *boss* [-t, -ja] fn bors *Sog bost tött a levezsbe* (Fo)

bosnyák *bosnyák* mn és fn Boszniában élő délszláv *Nagyapám beszílt mindíg a bosnyákoktül* (Kg)

boszorka *boszörka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** boszorkány *Annyi vót ott a boszörka, seprón jöttek* (Th); **2.** vénasszony *A*

boszorkák mindig a jányokat szapulik (Bf)

boszorkány *boszörkány* [-t, -ok, -ja] fn **1.** a babonában az ördöggel cimboráló ártó (nő)személy *Annak meg a nagyanya boszorkány vót* (Sz); **2.** gonosz vénasszony *Oszt még magy a templomba minden nap a vém boszorkány!* (Csl); **3.** csákányhoz hasonló szerszám a kő felfeszítésére vagy kemény talaj felvágására *A boszörkány egyik viege hegyes, a másik lapos* (V) [] *Ojam, mint a búti boszorkány 'nagyon csúnya'* (Sz)

boszorkányégetés *boszörkányégetís* [-t, -je] fn boszorkányoknak tartott személyek elégetése *Kár, hogy ma mán nindzs boszörkányégetís!* (Tg)

boszorkányfű *boszörkámfü* [-vet, -ve] fn erősfű, nagyararjófű; *Dictamnus albus* A *boszorkányfűhöz ne nyújj, mer gyuladást okoz* (Tg)

boszorkánylepke *boszörkánylepke* [-'t, ~'k, ~'je] fn feketésbarna lepke *Irtóúzok a boszörkánylepkétől* (Nf)

boszorkányöltés *boszörkányöjtís* [-t, -ek, -je] fn öltésfajta az egymáshoz képest ellenkező irányú ferde öltések a végükön keresztezik egymást *A boszörkányöjtít könnyű mektanulni* (Csn)

boszorkányság *boszörkányság* [-ot] fn boszorkányosság, amire csak a boszorkány képes *Nincs ebbe semmi boszörkányság, meg lehet tanulni* (R)

boszorkányszombat *boszörkányszombat* [-ot, -ok, -ja] fn a boszorkányok éjjeli tivornyája a babonákban *A boszorkányok a keresztuton gyülekeznek, onnan megynek a boszörkányszombatra* (Ko)

bosszankodik *bosszankodik* [-ok, -öl ~ -sz, -ott] tn ige bosszúságot érez *Sose bosszankogy, máj csak hazajön* (R)

bosszant *bosszant* [-ok, -öl, -ott] ts ige bosszúságot okoz *Ne bosszancsátok apátokot!* (R)

bosszú *bosszú* [-t, -ja] fn i. kegyetlen megtorlás *Kegyetlen bosszút áltak rájta*

(Csl); **2.** bosszúra sarkalló érzés *Rajtam tóti ki a bosszúját* (Csl)

bosszús *bosszús, bosszus* mn haragos, mérges *Bosszús vagyok amiatt a köjök mijatt* (R)

bosszúság *bosszúság, bosszuság* [-ot, -a] fn ingerültség, méreg *Mindik csak a bosszúság, hól ezír, hól azír* (Sz)

boszton *boszton* [-t] fn lassú keringő *Rígen táncöltuk a bosztont* (R)

bot *bot* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** kb. hüvelyknyi vastagságú rüdféle eszköz *Veszek egy botot, oszt elkenlek* (R); **2.** pálca *Kürtök a botok a dörzsolóbú* (S) [] *Bottal ütheti a nyomát 'kár keresni'* (Sz); *Életlen, mint a bot 'nagyon életlen'* (Si); *Aki kutyával jáccig, bot legyen a keziben 'legyen elkészülve arra is, hogy harap'* (Tg); *Minden botnak két vége van 'senki ne legyen biztos a pillanatnyi győzelmében'* (Tát)

botladozik *botladozik* [-ok, -öl, -ott] tn ige meg-megbotlik *Csag botladozik ezen a rossz uton* (Ko)

botlánc *botlánc* [-ot, -ok, -ja] fn egyfajta vadászshurok *Kiráktá a botláncokot, rójkát ákár fogni* (Br)

botlás *botlás* [-t, -ok, -ja] fn **1.** az a tény, hogy vki vmibe botlik *Még egy botlás, oszt kifordul a bokám* (R); **2.** kisebb erkölcsi vétség *Az ijen kizs botlásoknak szemet kél hunyni* (R)

botlik *botlik* [-ok, -asz ~ -öl, -ott] tn ige **1.** vmibe ütközve rosszul lép *Ojad botlottam ebbe a kúbe!* (P); **2.** kisebb erkölcsi hibát követ el *Csak az ángyál nem botlik, az embēr hibázik* (Gl) [] *A lójnak néjgy lába vam, mégizs botlik 'tévedni emberi dolog'* (Si)

botóka *botójka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn gyékényguba *Hosztuk a gyermekeknek botójkát* (Tát)

botorkál *botörkál* [-ok, -sz, -t] tn ige bizonytalanul, botladozva jár *Csag botörkálók itt ebbe a setídbe* (R)

botorkázik *botörkázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige botorkál *Botorkázva ment hazafele* (Bf)

botos¹ *botos* mn akinél *bot* van
Láttam az uccán egy botos embert, élvisz, csak sírjál! (Sz)

botos² [-t, -ok, -ja] fn posztócsizma
Ijen latyakos télben nem jó a botos, mér átázik (Sz)

botrány *botrány botrány* [-t, -ok, -ja] fn közfeltűnést és felháborodást keltő lármás v. rendbontó jelenet
Ne csináj botrányt, új magadnak (Gl)

botrányos *botrányos* mn megbotrányozást keltő
Botrányos, ahogy ezek a jányok öjtöznek (Gl)

bóvány *bóvány, bóván* [-t, -ok, -ja] fn mafla, szájtáti alak
Ál, mint valami bóvány, csak hālgat (Tú)

bozgat *bozgat* [-ok, -öl, -ott] ts ige 1. bolygatni
Nem kēl bozgatni, mer ēl tanál romlani; 2. háborgat
Ne bozgass, amikor dóygozok (Tg)

bózmány *bózmány* [-t, -ok, -ja] fn az ősz közepén érő, az átlagosnál nagyobb csíkos, leveles almafaj
Jaj, be szeretem a bózmányt (E)

bozont *bozont* [-ot, -ok, -ja] fn sűrű, kócos haj, szőrzet
Minek a fejedre az a nagy bozont, nyirazs le (Salamon)

bozontos *bozontos* mn sűrű, gubancosan kócos, ilyen hajú v. szőrzetű
Hoty csóvái aszt a bozontos farkát a kutyád (Pk)

bozót *bozót* [-ot, -ok, -ja] fn cserjéből, gazból, bokrokból álló sűrű növényzet
Megbújt a nyúl a bozótba (K)

bozza *bozza* l. **bodza**

bozse *bozse* isz-szerűen isten
Óy, bozse, agy neki eszet! (Gl)

bozsemoj *bozsemōj* isz istenem
Mi lesz velūng, bozsemōj! (Gl)

bő¹ *bő* hsz (gyerm) látogatóba, faluba
Vegyük fē a sapkát, megyünk Mikivē bő (E)

bő² *bő* l. **bő**

bő *bő, bū, bö* mn 1. elég nagy űrtartalmú, jó tágas
Jóy bū a szája ennek a bānkának, belefēr a kezem (R); 2. a test körvonalaitól elálló
Bū rád ez a ruha

(Fo); 3 sok, bőséges, termékeny
Lesz szílva bővön (R)

bőbeszédű *būbeszédű, būbeszédű*, *būbeszédű* mn főlösegesen sokat beszélő
Jāj, az igem būbeszédű, az a kis asszon (P)

bőcsigél *bőűcsigél, pőűcsikél* [-ek, -sz, -t] tn ige 1. (a légycsípte ló) fejét idegesen le-fel mozgatja
Igem bőűcsigél ez a lú, ágat kéne tenni a hāmra, hogy ne csípjék a legyek (Gl); 2. bóbiskol
Eriggy aludni, ugyis csag bőűgicsélsz egísz este (Pk)

bőcsikása l. **bécsikása**

bőcsitök *bőcsitök* l. **bécsitök**

bőcsmérel *bőcsmérel* l. **becsmérel**

bőcsmöl *bőcsmöl* [-ök, -sz, -t] tn ige becsmérel
Mindik csag bőcsmöli a más munkáját (Ff)

böde *böde* [~t, ~k, ~je] fn lucerna-böde; Subcocinella 24-punetata
A böde korán tavasszal röktön előbújik az avārból (Gy)

bödön *bödön, bödöny, döbön, döböny* [-t, -ök, -je] fn 1. zománcos, nyitható fedelű zsirtartó edény
Zsir is vam még vagy ety félbödönnyēl (Bó); 2. dongákból készült fedeles edény zsír, szalonna és egyéb élelmiszer tárolására
Zárd le jól aszt a döbönnyet (R)

bödör *bödör* mn erős, nagytestű
Egy ijen nagy böüdör fījú, osz nem dóygozik mék semmit (R)

bödül *bödül, böüdüll* [-t] tn ige 1. rövid, bögő hangot ad
Ugy ápoli aszt a börnýt, csak eggyed böüdüjöm, mán szalad, ad nek enni (R); 2. áramlik, tódul
Csak ugy böüdül belőjille a börszag (R)

bödületes *bödületes, böüdülletes* mn rendkívül nagy
Ijem böüdülletes mārhaságot mondani! (Fra)

böfeg *böfeg* l. **böfög**

böfög *böfög, büfög, böfeg* [-ök, -öl ~-sz, -ött] tn ige torkából böf hangot ereget
Ojan jól büfögök a pezsgőtül (R)

böfögés *böfögés, büfögés* [-t, -e] fn a gyomorban keletkező gázoknak

kiengedése a szájon át *Nem tudōl leszokni ārūl a bűfögīsrūl* (S)

bűfögtet *bűföktet, bűföktet* [-ett] ts ige bűfögést idéz elő *Az āsványviz is jōul bűföktet* (Tāt)

bűg *bűg* [-ök, -öl ~ -sz, -ött] tn ige
1. (szarvasmarha, számár, némely vadállat) elnyújtott, tompa hangot ad *Níz meg mām, minēg bűg az a tehen* (Bá);
2. hangosan, keservesen sír *Mindig bűg ez a puja* (Vs) [] *Bűg a számár, esōū lesz 'gyermeknek mondják, ha sír'* (Tg); *Bűg, mint a Palkó Andri ōkri 'keservesen sír'* (Sz)

bűgatya *bűgatyā, bűgatya, bűgatya* [-'t, ~'k, ~'ja] fn alul rojtos, derékban sűrű ráncba szedett férfi felső vászongatya *Māmma mán nem is látni bűgatyāt* (Dr)

bűgēs *bűgēs, bűgē es, bűgēs* [-t, -je] fn 1. az a tény, hogy vki, vmi bűg *Bűgīssēl nem segítel rājta!* (Ksz); 2. az ezzel járó hangjelenség *Valami bűgēst hallok, mi a?* (Pf)

bűget *bűgēt* [-ett] tn ige 1. bűg *Eregy, nyis ki a kaput, bűgēt a tehen* (Bo); 2. okozza, hogy bűgjön *Ne bűgēzsd aszt a bōrnyūt, hagy neki bīkūt* (Ko)

bűgō *bűgōū* [-t, -k, -je] fn nagybűgō *A bűgōūhōz vonōū se kēl, aszt inkābb ujjāl pengetik* (Ng)

bűgōly *bűgōj* [-t, -ök, -je] fn 1. a házi légynél nagyobb, fájdalmas csipéseket okozó légy *Az ērdeji legelōūkōn sok a bűgōj* (S); 2. a bűgōlycsipēs helyén keletkező dudorok az állat testén *Tele van a tehen háta bűgōjjēl* (Sz)

bűgōlylégy *bűgōjlēgy* [-et, -ek, -je] fn 1. bűgōly *Sok az ērdōjn a bűgōjlēgy* (E); 2. bűgōlycsipēs okozta görcsök a tehen hátán *Nem engedem ki a tehenet, mēr bűgōjlēgy van rājta* (E)

bűgōmasina *bűgōūmasina* [-'t, ~'k, ~'ja] fn (tréf) folyton síró gyerek *Menny innen, te bűgōūmasina!* (Vs)

bűgōs *bűgōūss* [-t, -ök, -je] fn nagybűgōs *Jō zenekār, bűgōūssōk is van* (Pk)

bűgre *bűgre* [-'t, ~'k, ~'je] fn egyfűlű, hengeres v. hasas (cserépből készült) (ivó)edény *Ittam egy bűgre tejet* (Np)

bűgyi *bűgyi* mn sovány, vézna *Kizs bűgyi gyerek vōūt mindig* (R)

bűgyörō *bűgyörōū, bűgyörōū* [-t, -k, -je] fn 1. kisfiú nemi szerve *Gyere kutya, harap ki a bűgyörōūjūt, ha rossz* (R); 2. angyalbűgyörō *Nagyon szerettyük a bűgyörōūjt* (Mf); 3. cucli *Vettem a pujānak egy ūj bűgyörōūjt, mēr amēk vōūt, errākta* (Mf)

bűjt *bűt* [-öt, -ök, -je] fn 1. csökkentett táplálkozás, húsevéstől való tartózkodás *Ēn nem tārtoz bűjtōt* (P); 2. az egyház által előírt bűjt ideje *Bűdbe nem tārtnak lakadalmat* (Si); 3. jólét után következő ínség *Lesz még ennek bűtje, meglātod* (Sz)

bűjti *bűti* mn bűjttel, bűjt idejével kapcsolatos *Ez a sovány, bűti szēl mindent kiszārít* (R)

bűjtiboszorkány *bűtiboszorkány* fn [] *Sovány, mint a bűjtiboszorkány 'nagyon sovány'*

bűjtōl *bűtōl* [-ök, -sz, -t] ige 1. bűjtōt tart *Nagyanyām minden pinteken bűtōlt* (Gl); 2. éhezik, vmely ételtől v. italtól tartóztatja magát *Ēfogyott a hōrdōybul, mos mán ūjg bűtōlsz* (R)

bűk *bűk* [-ök, -öl ~ -sz, -ött] ts ige hegyes tárggyal, ujjal váratlanul megérint, taszít *Ōydalba bűkte a kōnyōkivel* (Bf)

bűkdōs *bűgdōs* [-ök, -öl, -ött] ts ige ismételten megbűk *Mid bűgdōsōl, hagy bīkūt* (Sz)

bűjtōs *bűtōs* mn 1. bűjttel kapcsolatos *Bűrōs napokon mēk tejet se ettek* (Bf); 2. zsírtalan, sovány *Ijem bűtōs levest ad nekem!* (T)

bűjtōsszilva *bűtōsszilva* [-'t, ~'ja] fn vizen habart aszaltszilva *Fōsztem ety kizs bűtiszilvāt* (Th)

bökdöső bögdöső [~t, -k, -je] fn subázótú *Befictem a pamutot a bögdösőjbe* (Kd)

bökény bökény l. **bükköny**

bőkezű bőjkezű, bőjkezű mn adakozó *Én is lennég bőjkezű, de mibül aggyak?* (Csl)

bökiny bökiny l. **bükköny**

bökkenő bökkenő [~je] fn akadály, nehézség *Jól kigondóltad, de van egy bökkenőjje* (R)

bököl bököl [-ök, -sz, -t] ts ige subahímzést csinál *Mám bököltem néty párnát* (Sz)

bökköny bökköny l. **bükköny**

bölcsközik bőjcsködik, bölcsközik [-ök, -öl, -ött] tn ige sokat beszél, jár a szája *Ne bőjcskögy mán annyit, ha gyere* (Té)

bölcső bőjcső, bőjcső [-t, -k, -je] fn **1.** ringatható csecsemőágy *Félvittük a padra a bőjcsőj* (F); **2.** keresztezett lábban páros lépést változó táncfigura, miközben a fejet a felemelt és karba tett kézre hajtják *A bőjcsőj az ojan, hoty kezbe kél tenni a lábot és váltogatni gyorsan, mint a bőjcsőj* (Dr)

bölcsőde bőjcsőjude [~t, ~k, ~je] fn kisgyermek napközije az óvodáskor *Beattuk a kicsit a bőjcsőjude* (V)

bölembika bölembika l. **bölömbika**

böktető böktető [~t, -k, -je] fn tompaszög alakban egymáshoz rögzített, csúcán fogóval ellátott eszköz, amelynek 2 m-es szárnylásával hosszúságot mérnek a terület nagyságának kiszámítására *Hosz csak a böktetőj, aval etykettőjre megmírük a főjdet* (Bf)

bölcs bölc, bőjcs mn és fn I. mn nagy tudású, képzett, meggondolt *Mijen bölcse tud az beszólni* (Ho); II. (rég) tudós *A napkeleti bölcsek* (Sz)

bölcsesség böjcsessieg, bölcesség [-et, -e] fn (vál) tudomány, szellemi kincsek *A régi könyvegbe is sog bölcseiség van* (R)

bölcsességfog bőjcsessiekfog, böjcsessiekfog [-at, -ak, -ja] az ember leghát-

só zápfoga *Kihuszták a bőjcsessiekfogamat* (Ke)

bölény bölény [-t, -ek, -je] fn **1.** vadon élő, barna gyapjas szarvasmarhaféle *A mi hegyejingbe nindzs bölény* (Br); **2.** nagyon erős ember *Annak a bölénynek mek se kottyán ez a zsák* (Bo)

bölömbika bölömbika, bölembika [~t, ~k, ~ja] fn bömbölő hangú, varjú nagyságú madár; *Botaurus stellaris Mit őrdicc, mint a bölömbika* (R)

bömböl bömböl [-ök, -sz, -t] tn (és ts) ige **1.** (vadállat) mély, erős hangot hallat *Jaj, hogy bömböl a bika* (Ke); **2.** ordítva, keservesen sír *Mír bömböl úgy az á kojok?* (Br)

bömbösbika bömbözbika [~t, ~k, ~ja] fn ordítva síró gyermek *Halgas mán, te kizs bölömbika!* (T)

böndő böndő [~t, -k, -je] fn és mn I. fn l. bendő; II. mn kövér *Mijen kizs böndőj fujcska ez* (Bo)

böndös böndőjcs mn **1.** állapotos *A szomszít felesige izs böndőjcs* (Br); **2.** nagybélű *Mennyit eszik egy ijem böndőjcs férj* (Vs)

böngö böngö [~t, ~je] fn szüretkor a tőkén hagyott gyümölcs *Sog böngö maratt utánnok* (Tg)

böngészik böngészik, böngészik [-ek, -él, -ett] ts (és tn) ige a szüretkor a fákon, bokrokon maradt gyümölcsöt keresve leszedi *Hőjnap megjüng böngészni* (Tg)

böngyörszörű böngyörszörű mn göndör, kukori szörös *A böngyörszörű disznó szeretem* (S)

bőr bőj, bür [~t, -ök, -i] fn **1.** a test külső felületét borító szövetréteg *Megjette a büröm a nap* (Tát); **2.** lenyúzott (és kikészített) állatbőr *Jőj bürbül van ez a csizsma* (Ke); **3.** némely gyümölcs héja *A barackot a szörös büri mijat nem szeretem* (R); **4.** hűlő tej tetején képződő hártya *Szeggyem le a bürít, vagy megeszed?* (Tg); **5.** (új) viaszkosvászon *Új bür kéne az asztárra* (R) [] *Roz bürben van 'nem egészséges'* (SZ); *Nem szeretnék a bürébe*

lenni 'nem irigylem a helyzetét' (Tg); *Nindzs búr a képén* 'nem szégyenli magát' (R); *Félti a bőjrit* 'félti testi épségét' (Kg); *Nem fér a bőreben* 'féktelenkedik' (R); *Maj kibújik a búribül* 'nem tud mit csinálni a nagy örömtől v. bosszúságtól' (Tát); *A bőre alatt is pindz van* 'gazdag, sok pénze van' (Si); *Húzza a búr* 'horkol' (R); *Csont és bőjrit* 'sovány' (Bf); *Vásárra viszi a búr* 'kockázatos vállalkozásba kezd' (Bo); *Nem sül le a kipirül a búr* 'nem szégyelli magát' (Kg); *Huz búr a fogadra* 'fogd be a szád' (R)

bőrbetegség *bűrbetekség, bűrbeteksiség, bűrbeteksig* [-et, -e] fn a bőr kóros elváltozása *Valami bűrbeteksége van, nem jár dógozni* (Csf)

bördő *bördő* l. **berdő**

böröcsökös *böröcsökös* mn dacos *Jaj de böröcsökös ez a jány* (Bs)

bőregér *bőjregér, bűregér* [-et, -ek, -je] fn denevér *A toromba sok a bűregér* (R)

bőrenyv *bűrenyv* [-et, -e] fn krómbőrhulladékból előállított enyv *A bűrenyv gyenge ragasztóúszér* (Tú)

bőrféreg *bűrféreg* [-get, -gek, -ge] fn mitesszer *Tele van az orcája bűrféreggē* (Bo)

bőrfuvó *bőjrfúvó, bűrfujó* [-t, -k, -ja] fn a kovácstűzhely fűjtatója *A bőjrfuvóval fujtattuk a levegőt* (Úf)

börgő *börgő* [-t, -k, -je] fn Orlay-turbolya, Orlay-murok; Orlay grandiflora *A gáráqdbá nyőj á börgőj* (Nd)

bőrkabát *bűrkabát* [-ot, -ok, -ja] fn bőrzakó *Veszek neked egy bűrkabátot* (K)

börke *bőjke, bűrke* [~t, ~k, ~je] fn sült szalonnabőr *Ad nekem a bűrkéjít, én szeretem ropoktatni* (R)

börkeményedés *bűrkeminyedés* [-t, -je] fn dörzsölés okozta elkérgesedés a bőrön *Ki akarom vágni a bűrkeminyedist a tálpamon* (R)

börlő *bördő* [-t, -k, -je] fn mély, meredek hegyi út *Vigyázatok a börlőjén* (Té)

börödzik *bűrödzik* [-ött] tn ige **1.** folyadék felszínén hártya keletkezik? *Mám bűrödzik a tej, mingyán felforrik* (R); **2.** vízen vékony jégréteg keletkezik *Bűrödzik befele a víz, fogyni fog* (Csl)

börönd *bőjrend, bűrend* [-öt, -ök, -je] fn koffer *Szíp új bűröngye van* (T)

börös *bűrös* mn és fn bőrétől meg nem fosztott (hús, szalonna) *Ed meg eszt a bűrösít, én nem szeretem* (Sz)

börpuska *bűrpuska* [~t, ~k, ~ja] fn a férfi nemi szerve *Vigyázz a fűjüktül, mēr meglűneg bűrpuskávál* (Si)

börösfű *bőrsfű* l. **borsfű**

börtön *börtön* [-t, -ök, -je] fn **1.** tömlöc *Bezárták a börtömbé mindet* (F); **2.** börtönbüntetés *Két évi börtönt kapott írte* (P)

bráha *bráha* [~t, ~k, ~ja] fn pálinka *Bráha nélkül ma nem dolgoznak* (Ts)

brader [-t, -ek, -je] fn tűzhely sütője *Alúrú jéget a brader* (Kb)

börving *börving, böveng, berving* [-et, -ek, -je] fn meténg; Vinca minor *A sírra lekszebb a börving, mēr az mindig zöd* (R) [] *Ojan, mint a börving 'szép zöld színű'* (Tát)

börvingzöld *börvingzöld* mn feketébe játszó sötétzöld *Börvingzöld ruhát idősebbek is hórthatnak* (Bó)

bőség *bőjség, bűsíg* [-et, -je] fn **1.** tágság, belső terjedelem *A bűsige is, a hossz is jó, de a szabássa nem teccik* (Sz); **2.** bő időszak, bő esztendő, vminek bő meglétével jellemzett állapot *Bűsigebe ilünk, nincs hiány semmibe* (Pk)

bőséges *bőjséges, bűsígés* mn a kiváncsalmat felülmúló mennyiségű *Bűsígés szüret vót, mán ijen ríg nem vójt* (P)

bősz *bőjszen* mn fékeveszetten dühös *Jöt nagy bőjszen, asz hittem, fēfördíti a házat* (Kg)

bőtermő *bőjtermő, bűtermő* mn az átlagosnál többet termő *Eh bűtermő búza, írdēmēs természeteni* (S)

bötyök *bötyök* [-köt, -kők, -ke] fn hüvelykujj, nagylábujj *Jaj, a bűtykómre esett ety téjgla* (Bd)

bővében *bőjvéjbe, bővibe* hsz bőségesen *Bővibe vagyunk tejnek, turóznak* (P)

bözsítésza *bözsítésza* [-'t, ~'ja] fn cukros tojáshabbal bevont édes sütemény? *Mám fogunk sütni bözsítésztát, mēr mán van tojás* (T)

bráhás *bráhás* mn ittas, részeg *A szomszíd az este jó bráhás vójt* (Salamon)

brakk *brakk* [-ot, -ok, -ja] fn (új) selejt *Ugy dóggozun, hogy ne légyen brakk* (S)

brakkbolt *bragbót* [-ot, -ok, -ja] fn (új) leárazott v. selejtes áruk boltja *A brágbóudbá is lehet szíp ruhākot venni* (Br)

brakkol *brakkōl* [-ok, -sz, -t] ts ige (új) selejtez *Muszáj lesz eszt a dohánt brakkolni, kihānni ami rossz* (Gy)

brakkos *brakkos* mn (új) selejtes *Mind brakkos ez a téglák* (T)

brakócsik *brakóycsik* [-ot, -ok, -ja] fn (új) selejtező munkás *A brakóycsik mint kisejtezte a dohánt* (Bd)

brancos *brāncos* mn fekélyes *Igem brāncos az idén a paradicsom* (Mf)

brancs *brancs* [-ot, -ja] fn **1.** gyülelész népség *Én aval a brancsāl nem ülök le mulatni* (Sz); **2.** baráti társaság *Ot vójtunk mind, az egisz brancs* (Bf)

brand *brand* l. **brant**

bránka *bránka, branka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** ritkán fogazott leemelhető felső rámával ellátott keskeny faeszköz, melynek segítségével a fogai közt kis csomókban eligazított fonalat a szövöszékre feltekerik *Segídzs beszedeni a fonalat a bránkába* (R); **2.** plafonléc *Szögesz fē a bránkákot* (Csl); **3** lécből készült juhakol *Alig bírom behājtani aszt a juhokot a bránkába* (Gl); **4.** általában vékony lécs *Lessz elíg bránka?* (Pk)

bránkázás *bránkázás, brankázás* [-t, -ok, -ja] fn lécekből csinált juhkarám *Mí nem hajtitok a bránkázásba a bárányokot?* (Sz)

brant *brant, bront* [-ot] fn **1.** sebüszkösödés *Brantot kapott a lába* (Vs); **2.** vérmérgezés *Elvitte a bront, nem tutták kigyógyítani* (R); **3** fene (elhomályosult kifejezésekben, szitkokban) *Hogy a brant egye meg!* (Sz)

branzol *branzol* [-t, -ok, -ja] fn talpbélés v. talpbetét *Csináltazs bele új branzolt, job lez benne járni* (Salamon v. Aknaszlatina)

bratánok *brātānok* [-ot, -ja] fn huligánbanda *Nem vójt nyukta a brātānoktūl* (Br)

bratyi *bratyi* fn (csak megszólításként) cimborá, pajtás *No, bratyikám, iszunk eggyet?* (Kg)

bratyizik *bratyizik* [-ok, -öl, -ott] tn ige fölöslegesen, bizalmaskodva pajtáskodik *Kódusokkal nem bratyizok* (CsL)

brek *brek* [-et, -ek, -je] fn a szekér oldaldeszkája *Lejesett a szekerről a brek* (Gy)

brekeg *brekeg* [-ett] tn ige béka recsegő hangot hallat *Essőj lesz, mēr igem brekeg a bíka* (Tát)

brekeke *brekeke* isz békabrekegést utánzó szó *A kizsbíka asz mondi, hogy brekeke* (Tát)

brendál *brendál* [-ok, -sz, -t] ts ige sirat *Akkor mán brendálhatod a jányásgod* (Vs)

brenner *brennēr, brenēr* [-t, -ek, -je] fn a vadásztöltény sörétei közé tett lapos, befürészelt vasdarab, amely nagyon ronc-sol *Eszt a szárvast brenērrel lőjtem* (V)

brenolás *brenolás* [-t, -a] fn a talpszél végső letisztítása *A brenolással majdnem kész a cipőj* (Tú)

brezent *brezent* [-et, -ek, -je] fn (új) vízhatlan takaróponyva *Az ójtójt letakarig brezentēl, hogy meg ne ázzon a dohány* (T)

bricseszadrág *briccseszadrág, bridzseszadrág, priccseszadrág* [-ot, -ok, -ja] fn lovaglónadrág *Cszismához rígeb-ben csag briccseszadrágot hōrtak* (Sz)

bricska *bricska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** magas két- (vagy négy) kerekű könnyű lovas kocsi *Most az élnök jár a bricskán* (Tú); **2.** targonca *Huzd ide a bricskát* (I)

bridzgál *bridzgál* l. **brizgál**

brigád *brigád* [-ot, -ok, -ja] fn (új) munkabrigád *A mi brigádunk jól dőygozik* (Rf)

brigadéros *brigadéros, brigagyéros, brigadíros* [-t, -ok, -ja] fn brigádvezető *A brigadérosunk nem számolta be a tegnapi napot* (Bá)

brigadír *brigadír, brigadér, brigagyír* [-t, -ok, -ja] fn (új) brigádvezető *Aszt üzeni a brigagyír, mennyeteg be az irodába* (T)

brige *brige* [~'t, ~'je] fn szbadtéri gyermekjáték megszabott kezdőtávolságról gombok továbbítása hüvelykujjal fricskázva, egy, a földbe vajt lyukba *Ment a brige egíz délután* (Bo)

brigézik *brigézik* [-ek, -él, -ett] tn ige brigét játszik, gombzik *Mink réjgen szoktung brigézni* (Bo)

brigyló *brigyló* [-t, -ja] fn ragya (növényen) *Csupa brigyló á dohāqny* (Br)

brikett *brikett, briket* [-et, -ek, -je] fn **1.** szénporból hasáb alakúra sajtolt tüzelő *Brikettel jó tüzelni, az íg jóyl* (Csl); **2.** téglá alakúra sajtolt takarmány *Brikettet adnak a jóyszágnak* (Tg)

briliáns *briliáns, brilijáns* [-t, -ok, -ja] fn erős fényű csiszolt gyémánt *Brilijáns van a filbevalóujába* (Sz)

brillantín *brilantin* [-t, -ok, -ja] fn illatosított hajápoló kenőcs, hajolaj *Kend be a hajad brilantinna, hoty szagos legyen* (Tg)

brinduska *brinduska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kárpáti sáfrány; *Crocus heuffelianus* *Tavasszal járung brinduskát szedni* (Szl)

brindza *brindza, brinza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kecsketejjel készült juhsajt *Édesanyám brindzával főzi a tokányt* (Szl)

brindzsál *brindzsál* [-ok, -sz, -t] tn ige dőcögve, lassan halad *Igy brindzsál-vá estik se írünk odá* (Br)

bringa *bringa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn motorkerékpár *Mán Bélának is van bringája* (K)

brinkafa *brinkafa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn zelnicemeggy, májusfa; *Padus avius Szíp virágja van a brinkafának, csag büdös* (Mi)

brinkál *brinkál* [-ok, -sz, -t] tn ige fémtárgyakat egymáshoz ütögetve zajt idéz elő *Ted le asz a láncot, ne bringáj annyit* (R)

brinker *brinkēr, blinkēr* [-t, -ek, -je] fn horogpálcára szerelt forgókerék, amelyre a zsinór csavarodik *Tekērd rövidre a brinkērrēl* (V)

brinkol *brinkōl* [-ok, -sz, -t] tn ige szalad, fut *Brinkōj innen, de uty, hogy a lábót se írje a főűdet* (Gl)

brinza *brinza* l. **brindza**

brizgál *brizgál, bridzgál* [-ok, -sz, -t] ts ige (és tn) fröcsköl *Őssze-vissza brizgáltam magam a kutnál* (T)

brodli *brōydli* [-t, -k, -ja] fn tepsi *Sü-töttem egy brōydli mákost* (Mi)

bróder *brōydēr, blōydēr, bladēr* [-t, -ok, -ja] fn sütő *A macska mám megint belebűjt a blōydērbe* (Bt)

brokát *brokát, blokát* [-ot, -ok, -ja] fn arany, ezüst v. selyemszálakkal végig átszőtt, az alapból kiemelkedő mintázatú szövet *A barátnóm brokádbűl csináltatot kisestéjit* (Bf)

bronz *bronz, brond* [-ot, -ja] fn **1.** réz és ón ötvözete *Brondzbűl szobrokot csinálnának* (Sz); **2.** alumíniumfesték *Kend be a dudád bronddza, mih hideg* (R)

bronzsín *bronzsín* mn barnásvörös *Bronzsín a haja, mint az apjának* (Bó)

bronzveres *bronzveress* mn vöröses barna *Szép bronzveres a haja* (Bó)

brosztű *brosztű, brōstű* [-t, -k, -je] fn **1.** díszes női melltű *Ere a ruhára kēl ety szīb brōstű* (Pk); **2.** biztosítótű *Nincs egy brostűd, a kendőm akarom összetűzni* (Bf)

broszka *broszka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn fiatal lány *Na, né, a kizs broszka mi cundrát rakot magára!* (Szl)

brótmáj *brótmáj* l. **brótmány**

brótmány *brótmány, brótmáj, brótmány* [-t, -ok, -ja] fn tepsi Sütök vagy öt brótmány bélest (Sz)

brótvány *brótvány* l. **brótmány**

broving *broving* [-ot, -ok, -ja] fn kézipisztoly, browning *Broving van a zsebébe* (Bs)

bróza *bróza* [~'t, ~'ja] fn szódabikarbóna *Gyomőrfájástú bróuzát vegyem be, megláti csak, kiszűnik* (Pk)

bröske *bröske* [-'t, ~'k, ~'je] fn bross *Ez a bröske mán igen előűcskült* (Pk)

brösztü *brösztü* l. **brosztü**

brrr *brrr* isz **1.** borzongás, hidegleléss érzékeltetésére *Brrr, mijen hideg van itt!* (he); **2.** állatterelő szó (igásjóság terelésére) *Brrr, csára Csákóú!* (Bs)

brucpáng *brucpáng, brudzmáng, prucpáng* [-ot, -ok, -ja] fn puszpáng; *Buxus sempervireus* A *brucpáng télbe-nyárba zőűd* (Mi)

brugó¹ *brugóú, brügőű, brüggőű* [-t, -k, -je] fn **1.** nagybögő *Mék kén egy brugóú, oszt megvóún a zenekār* (Tát); **2.** (tréf) nagygereblye *Én viszem a villákat, te meg a brugóút* (Sz)

brugó² *brugóú* [-t, -k, -ja] fn (biz) kukoricakenyér *Keminy ez ábrugóú, mint á kú* (Br)

brugós *brugóús, brügőűs, brüggőűs* [-t, -ok, -ja] fn nagybögős *Brugóús nélkül siket a zenekar* (Tg)

brukk *brukk* [-ot, -ok, -ja] fn ketrec *Csināoltám egy nyúlbrukkot á kocānk* (Br)

brukkuzik *brukkuzik* [-ott] tn ige burukkol, turbékol *Ugy brukkuzól, mint egy gálámb* (Br)

brung *brung, brüng* [-ott] tn ige motor működése közben hangot ad *Mid brung ez a motor annyit?* (E)

brungó *brungóú, brüngőű* [-t, -k, -ja/-je] fn benzinmotorral hajtott kerékpár *Mán minden fijúnak van brüngőűje* (Gl)

bruszli *bruszli, pruszli* [-t, -k, -ja] fn pruszlik *Szjeb bruszlit csináltatam a kisjánnak* (Np)

brusznyik *brusznyik* [-ot, -ok, -ja] fn kaszatok, a fenőkö tokja *A brusznigba vizet tőűtenek, hogy a kú nedves legyen* (Té)

brutya *brutya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn vessző *A rutyāobúl kosāort fonunk* (Nd)

brügerkompír *brügerkompír* [-t, -ok, -ja] fn lila virágú, sárga, gömbölyű őszikrumplifajta *Későűn virított a brügerkompír* (Hl)

brügő *brügőű, brüggőű* [-t, -k, -je] fn **1.** nagybögő *Brügő is vót a bandába* (Kd); **2.** gyermekjáték Középen átfúrt botocskába zsinetet húznak, a zsinetet a két végénél két kézbe fogva többször megforgatják, maj széthúzzák, ekkor a borocska brügő hangot ad *Emlékszel, kis-korongba még brügővē jáccottunk* (Tg)

brükfelszoknya *brükfēlszoknya* l. **bukjelszoknya**

brüng *brüng* l. **brung**

brüngő *brüngőű* **1.** l. **brungó**; **2.** mn ormóttan *Ijen brüngőű cipőű a divat* (Kd)

bú¹ *bú* [-t, -ja] fn bánat *Hamar elitta a búját, nem gyászolta sokájíg az asszont* (R)

bú² *bú* isz marhabögést utánzó szó *Bú, mid bāmulsz, mint a bōrnyú az új kapura!* (Tát)

búb *bub* [-ot, -ok, -ja] fn vminek a ki-domborodó felső része *A feje bubján hordi a sipkát* (Csl)

buba *buba* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (gyerm) **1.** baba, csecsemő *A buba fok csucsúlni* (Pf); **2.** játékbaba *Kisjány jáccott a bubávāl* (Té)

búbánat *búbánat, bubánat* [-ot, -a] fn tartós, mély bú *Elfokta a búbánat* (Tg)

buben *buben* [-t, -ek, -je] fn süítő *Ebbe a bubembe igen jóúl sül a tiszta* ( )

bubigallér *bubigallér, bubigallír* [-t, -ok, -ja] fn kerek fehér gallér *A kisjányoknak szjep a bubigallér* (Fra)

bubojka *bubōjka, bubújka, pupújka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn apró dudor, kipuposodás *Mijen bubojkák vannak mán a szőtlőüvesszőkön, lehet mecceni* (Csp)

bubojkás *bubōjkás, bubújkás, pupujkás* mn amelyen apró dudorok vannak *Mijem bubújkás a könyv táblája, biszton felázott* (R)

bubolicska *bubolicska* l. **bubulyicska**

búbol *búból, buból, bubból* [-ok, -sz, -t] ts ige **1.** haját tépázva ütlegel *Megáj, megmondlak anyádnak, majd bubójom meg érte* (); **2.** (kakas tyúkot) petél *Mám bubólnak ezek a kis kakasok* (Pf)

buborék *buboréik, buborík, bugyborík* [-ot, -ok, -ja] fn szappanbuborék v. légbuborék a víz színén *Mijem buboréj-
kok usznak a vizen* (K)

buborékol *buboréjkol, buborjékol, bugyboríkol* [-t] tn ige **1.** buboréket hány *Nem lesz nagy essőű, mer igen bugyboríkol* (Csl); **2.** bugyog *Ne dugd le a körsó száját a víz alá, hoty tuggyom bugyboríkolni, uty hamaréb megmerül* (R)

buborica *buborica* [~'t, ~'k, ~'ja] fn katicabogár *Buborica szált a kezemre* (Asz)

búbos¹ *búbos, bubos* [-t, -ok, -ja] fn búboskemence *A bubozsba süil jój kenyer* (Np)

búbos² *búbos, bubos, bubbos* mn kontyos, bóbítás *Nekem is vam bubos tyukom* (Csf)

búbosbanka *bubozsbánka* [~'t, ~'k, ~'ja] rigó nagyságú bóbítás madár; Úpupa epops *A bubozsbanka hasznos madár* (S)

búbospacsírta *bubospacsírta* [~'t, ~'k, ~'ja] fn pipiske; Galerida eristata *A bubospacsírta it telél nálunk* (S)

bubovicska *bubovicska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn retekféle *Ván á kérbe elíg bubovicská* (Nd)

bubulyicska *bubujicska, buburicska, bubolicska, bobólyicska, bobógriska, bombógriska, bumbáriska* [~'t, ~'k, ~'ja]

fn **1.** vadpetrezselyem; Chaerophyllum *bubbosum* *A templomkérbe van sog bobógriska* (Sz); **2.** ennek mogyorónyi ehető gumója *A gyermekek ettik a bobólyicskát* (Csl); **3.** apró gumó v. bogyó *Mennyi bobógriska van a kompírszáron* (T)

bucka *bucka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn lankás kis halom *Ot legél a ju a bucka megett* (Kg)

buckázik *buckázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige buk fencezik, buk fencet vet *Fogunk buk fencezni?* (Vs)

buckombáré *buckombáré* [-t, -k, -ja] fn buk fenc *Vess egy buckombáré, lāqm, tudol-i* (Br)

buckombárézik *buckombárézik* [-ok, -öl, -ott] tn ige buk fencet vet *Ne buckombáréz, mēr kitörök á nyákád!* (Br)

bucmák *bucmák* mn zömök, testes *Jój, bucmaqk fijád ván* (Br)

búcsú¹ *búcsú, búcsu* [-t, -k, -ja] fn **1.** köszönés távozáskor *Búcsú nélkül ělment* (R); **2.** elválás *Rád bizony nehéz a búcsú* (Sz)

búcsú² *búcsú, búcsu* [-t, -k, -ja] fn (rég) **1.** bünbocsánat *Tējezs búcsút nyertüing, bisztonon, annyit imátkosztunk* (Csl); **2.** a templom felszentelésének emlékünnepe és az ezzel járó vendégség, multság *Sokat jártunk Póycsra búcsúra, gyalog is* (R)

búcsúfia *búcsúfija* [~'t] fn (rég) búcsún vett ajándék *Hosztunk neked búcsúfiját* (K)

búcsújárás *búcsújárás, búcsujárás* [-t] fn **1.** kegyhelyre való zarándoklás *A búcsújárásnak csag gyalog van foganattya* (Si); **2.** nagy jövés-menés *Ijan búcsujárás vójt ot, hogy közel se tuttam menni* (T)

búcsús *búcsús, búcsus* mn és fn (rég) búcsújáráson részt vevő *Jönnek a búcsúsok processzijóyval* (Si)

búcsúzás *búcsúzás, búcsuzás* [-t, -a] fn búcsúvétel *Nehéz az ělválás, a búcsúzás* (K)

búcsúzik *búcsúzik, búcsuzik* [-ok, -öl, -ott] tn ige búcsút vesz *Od búcsústunk el, az álomáson* (Tát)

búcsúztat, *búcsúztat, búcsusztat* [-ok, -öl, -ott] ts ige temetéskor v. ünnepélyes távozáskor a távozó nevében a rokonsághoz búcsúbeszédet intéz *Ketten is búcsústatták, mikör nyugdíjba ment* (R)

búcsúztató *búcsúztató, búcsusztató* [-t, -k, -ja] fn **1.** aki búcsúztat *Igen tud beszilni az öreg, a fél falunak ű vóyt a búcsústatója* (Kg); **2.** távozó nevében a közönséghez intézett ünnepélyes búcsúbeszéd *A nagyvőfűny fogi mondani a búcsústatót* (R)

budaiföld *budajiföld* [-et, -je] fn falfestéshez használt iszapos-sárgás agyag *Budajifölddel fogok meszēlni* (Sz)

budár *budár* [-t, -ok, -ja] fn (rég) árnyékszék *Büdös van it, mint a budárba* (R)

budi *budi* [-t, -k, -ja] fn **1.** (rég) árnyékszék *A ház megett van a budi* (Kg); **2.** kártyajáték a színével leborogatott lapokra kis házikót építenek, és addig húzigálják alóla a színre-szín alapon a lapokat, amíg össze nem dől, akinek összedől, az „beleesik a budiba” *Jáccung budit?* (E)

bufet *bufet* [-et, -ek, -je] fn (új) büfé *Ugörjunk mā be a bufedbe ety sörre* (V)

bufetcsik *bufeccsik* [-ot, -ok, -ja] fn (új) büfés *Nem hijába bufeccsik, de örökösön csángóys* (Gl)

bufetes *bufetes, bufettes* [-t, -ek, -je] fn (új) büfés *Valahová elment a bufettes, mā ojan rigen várom* (Rf)

buffer *buffēr, bufēr* [-t, -ok, -ja] fn **1.** ütköző *Űltek még a vagom bufērján is* (Sz); **2.** (tréf) nagy női mell *Jóy nagy bufērjā vān, āz ānyyōt!* (Br)

búg¹ *bug* [-ott] tn ige **1.** tompa, mély hangon zúg *Szēpen bug a pásttor kūrtye* (K); **2.** (galamb, gerle) turbékol *Bugnak a vadgalambok* (Rf)

búg² *bug* [-ott] tn ige sertés a párzás időszakában van *Bug a koca, vinni kēl a kanhoz* (Si)

buga *buga, bugóy* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** fürtvirágzat *Szíp nagy bugájí van a kendērnek* (R); **2.** kerek, gömbölyű v. kúp alakú virágzat, ill. termés *Mind űres a bugája ennek a mokhagymának* (R)

bugafővel *bugafűvel* hsz **1.** egyedül *Igy marattam bugafűvél* (Np); **2.** meggondolatlanul *Az gondolot, hocs csak ugy mety. hogy nekimegyung bugafűvel* (Dr)

bugás *bugás, bugóys* aminek bugája van *Minek hatyad meg eszt a sog bugás retket?* (R)

bugár *bugár* l. **bogár**

bugározik *bugározik, bugárzik* l. **bogározik**

búgás *búgás, bugás* [-t, -a] fn az a hangjelenség, hogy vmi búg *Hallani a géb búgását* (Sz)

bugáz *bugáz* [-ok, -öl, -ott] ts ige bugáját kitepi *Muszáj a hagymád bugázni, mēr semmi feje nem lessz* (R)

bugázik¹ *bugázik, bugádzik, bugóydzik* [-ott] tn ige bugát növeszt *Meg is aszāltam eszt a hagmát, oszt csag bugázik, ād bugázik* (Csl)

bugázik² *bugázik* [-ok, -öl, -ott] ts ige (biz) lop *Bugázok magamnak ety hát szálmát* (Sz)

bugi *bugi* [-t, -ja] fn (új) modern tánc *Mos csak a bugit járík* (Pk)

bugizik *bugizik* [-ok, -öl, -ott] tn ige modern táncot táncol *A fíjatalság ma csag bugizik* (Tú)

buglyas *bugjas, bugjos* l. **boglyas**

bugó *bugóy* l. **buga**

bugó *bugóy* mn buta, műveletlen *Ojām bugóy párásznák nízēl te éngem?* (Tú)

bugós *bugóys* l. **bugós**

bugris *bugris* mn faragatlan, tanulatlan *Ott űl a kocsmāba a sog bugris* (Bf)

bugyalláris *bugyalláris* l. **bugyelláris**

bugyborék *bugyboréjk, bugyborik, bugybarik* l. **buborék**

bugyborékol *bugyboréjkol, bugyboréjköl, bugyboríkol, bugyborikol* l. **buborákol**

bugyelláris *bugyellárisz, bugyalláris* [-t, -ok, -ja] fn (rég) pénztárca *Vegyél ki a bugyelláriszbul öt rubélt* (R)

buggy *buggy, büggy* [-ot, -ok, -ja] fn ruha gömbölyded kitüremlése a húzás mentén *Mijen szípen buggyot vett az úja a blúznak* (Csl)

buggyan *buggyan* [-t] tn ige bigyogni kezd *Víz buggyant a kapavágás nyomában* (Tg)

buggyant *buggyant* [-ok, -öl, -ott] ts ige folyadékot szűk szájú edényből önteni kezd *Buggyancs ety kizs bört a kuladzsbul* (Bf)

buggyos *buggyos, buggyas, büggyös* mn buggyot vető *De buggyos a blúzod, Juli!* (Sz)

bugyi *bugyi* [-t, -k, -ja] fn nők, gyermekek nadrágszerű alsóneműje *Elszakatt a bugyimba a gumi* (K)

bugyli *bugyli* [-t, -k, -ja] fn bugylibicska *Szomorú, mér elhatyta a bugylját* (Sz)

bugylibicska *bugylibicska* [~t, ~k, ~ja] fn széles pengéjű, rugótlan fanyelű bicska *Vág jóly a bugylibicskád?* (Bf)

bugyog *bugyog* [-ott] tn ige szűk nyíláson lüktetve, bugyborékolva folyik *Eret váktak rajta, de hogy bugyogod belölle az a rossz víz* (R)

bugyogó¹ *bugyogóy* [-t, -k, -ja] fn **1.** bugyi *Kjém má egy jóy vastag bugyogóy nekem* (Fra); bőre szabott, buggyos hosszú férfinadrág *A magyar férfijak nem hõrtak bugyogóyt, inkább lobogóyzs gatyát* (R)

bugyogó² *bugyogóy, bogyogóy* [-t, -k, -ja] fn bugyogós *Viszünk vizet is a bugyogóyba* (E)

bugyogós¹ *bugyogóys, bügyögőys* mn buggyot vető *Bügyögőys nadrágba ma mán nem járnak* (R)

bugyogós² *bugyogóys* mn bugyogót hordó *Táncóltak ot valami bugyogóysok is* (R)

bugyogós³ *bugyogóys, bugyagóys, bogyogóys* [-t, -ok, -ja] fn szűk nyakú, öblös korsó *Hosz fris vizet a bugyagóyzsba* ()

bugyolál *bugyolál, bugyoláll, bugyollál* [-ok, -sz, -t] ts ige vmibe takarogat, göngyöl *Jóly bugyoláld be aszt a puját, meg ne fázzon* (G)

bugyuta *bugyuta, butyuta* mn mafla, bamba *Ojam butyutám vigyorog, mint valami idéetlen* (Pf)

buhaj *buhāj* [-t, -ok, -ja] fn **1.** féktelen, verekedő férfi *Ne járj te azokkal a buhajokkal, fijam* (Csl); **2.** erős, megtermett férfi *Egy ijem buhajnak mennyi kél enni!* (R); **3** kicsapongó férfi *Világiletibe mindig ijen buhaj vóyt* (Sz)

buhál *buhál* [-ok, -sz, -t] ts ige üt, páhol *Béla megind buháli a puját* (Tg)

buhalter *buháltēr, buháltēr, bukháltēr* [-t, -ek ~ -ok, -je ~ -ja] fn (új) könyvelő *Vótam a buháltērhez észámolni* (Mf)

buhaltéria *buháltērija, buháltērija* [~t, ~k, ~ja] fn (új) könyvelőség *Benézek a buháltērijára* ()

buhánka *buhánka* [~t, ~k, ~ja] fn fekete kockakenyér *Jóy friss ez a buhánka* (V)

buja *buja* mn **1.** túlfütöten érzéki *Nem lehet a buja természetirül* (Csl); **2.** dús, sűrű *Buján nyõy a fû a jóy essõy után* (Csl)

bujás *bujás* [-t, -ok, -ja] fn elvetett magnak, gumónak stb. kikelése, kihajtása *Minden nap várom a bujássát ennek az ugõrkánag, de még nem látni* (Pk)

bujaság *bujaság* [-ot, -a] fn (vál) kicsapongás *Nagy bûn a bujaság* (Tg)

bujdosik *bujdosik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** rejtőzködve menekül *Ki tuggya, hõl bujdosik szeginy* (K); **2.** el-elbújik *Nincs meleg, mér bujdosik a nap* (R)

bújik *bújik* [-ok, -sz, -t] tn ige **1.** rejtőzködik *Az ágy alá bújt a kutya* (Tát);

2. védelmet keresve közelebb húzódik vmihez Az *annya szoknyájához bújt* (Csl); 3 (vetemény) kezd a földből kibújni *Mám bújik a hagyma* (K)

bujkibába *bujkibába* [~'t, ~'k, ~'ja] fn szúnyoglábú bibircsvirág; *Gymnadenia conopea Nedves ríteken nyőű a bújkibába* (Kd)

bújka *bújka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kiskabát, zakó *AZ öreg magára vette a bújkat* (Tú)

bujkál *bujkál* [-ok, -sz, -t] tn ige 1. rejtőzködik, lappang *Hol bújkál az a gézengúz* (Sz); 2. el-eltűnik *Ugy bújkál a nap* (Sz)

bujnyik *bujnyik* [-ot, -ok, -ja] fn alatos, ártó szándékú ember *Csak ne lenne ijem bújnyik* (T)

bújócska *bujócska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn gyermekjáték A résztvevők elrejtőznek, a tűnő pedig keresi őket *Jáccunk mozs bujócskát* (Csl)

bújócskázik *bujócskázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige bújócskát játszik *Egíz délután bujócskásztunk* (T)

bújókas *bujóukas* [-t, -ok, -ja] fn haltapogató *Mán van hal a bujóukaszba* (Kd)

bújókázik *bujóukázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige bújócskázik A gyermekek egíz délután bujóukásztak (Mf)

bújódsi *bujóuzsdi* [-t, -ja] fn bújócska *Mámma mán nem jáccanak a gyermekek bujóuzsdit* (Vs)

bujtás *bújtás* [-t, -ok, -ja] fn 1. tövéről le nem metszett vesszőnek leföldelése szaporítás céljából *A szőülőűt bújtással legjop szaporítani* (R); 2. az így keletkezett új növény *Elültettem nígy bújtást* (R)

bujtásol *bújtásöl* [-ok, -sz, -t] ts ige növényt bujtatva szaporít *Próbáltam bújtásólni ebbül a magnólijából, de nem gyükrösödött* (R)

bújtat *bújtat* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] ts ige rejtékhelyet ad vkinek *Ű bújtatta a pártizánokot* (T)

bújtató *bújtató* [-t, -k, -ja] fn a kereszt legelső kénéje *Minden kereszt alatt van bújtató* (Fp)

bujtorvány *bújtorvány* l. **bojtorján**
bujtvány *bújtvány* [-t, -ok, -ja] fn kihajtott, megeredt bújtóág *A bújtványajim nagyot nőttek az essőű után* (Bá)

bukdács *bugdács* mn részeg *Jóy bugdāucs vágy most is* (Br)

bukdácsol *bugdácsöl* [-ok, -sz, -t] tn ige botladozva jön-megy *Csag bugdácsolok itt a setídbe* (Ke)

bukhál *bukhál* [-ok, -sz, -t] ts ige lent, kendert tilól *Jóy száraz a len, lehed bukhálni* (Vs)

bukháló *bukháló* [-t, -k, -ja] fn kendertiló *Hova áliccsam a bukháló?* (Vs)

bukhalter *bukhálter, bukháltēr* l. **buhalter**

bukik *bukik* [-ok, -öl, -ott] tn ige 1. megbotlik és a földre esik *Orra buktam ebbe a pokróudzba* (Bú); 2. eltűnik *A hegyek megé bukott a nap* (Gl); 3 megbukik *Tornábúl izs bukott* (Si)

bukjelszoknya *bukjēlszoknya, brükfēlszoknya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn alul szűk szoknya *brükfēlszoknyába jártak rígen is* (Pk)

bukkolás *bukkolás* [-t, -a] fn bőrtűzés *A becementezett bőrrészt bukkolásra visszahajtják* (Bsz)

bukkan *bukkan* [-ok, -sz, -t] tn ige hirtelen rátalál *Madárfíszekre bukkantunk* (R)

buklé *buklé* [-t, -k, -ja] fn csomózott gyapjúszövet *Buklé kabátot vett* (Bf)

bukó *bukó* ' [-t, -k, -ja] fn szénacsomó, rudas *Eccēre had bukóyt raktam fel a szekerre* (S); 2. csomó, rakás *Bukóyba raktuk a tengerigóyrét, májt hazakerül valamikōr* (Kd); bukógalamb *Veszek tülled ety pár bukóyt* (K)

bukógalamb *bukóugalamb* [-ot, -ok, -ja] fn bukdácsolva repülő galamb *Érdekesen repülnek a bukóugalambok* (D)

bukóhordórúd *bukóhördőgrud* [-at, -ak, -ja] fn petrencésrúd *Hozd ide a bukóhördőgrudat* (Bs)

bukós *bukóys* mn csapott *Hoz le a padrú egy bukóys víka búzát* (Fp)

bukózó *bukózó* [-t, -k, -ja] fn aki szénát petrencébe rak *Tennap Pista vőjt a bukózó, ma én leszek* (Gy)

bukta *bukta* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kelt tésztából kiszaggatott, túróval v. lekvárral töltött tészta *Nem jó a bukta, mér nem kélt meg jóul a tészta* (Bcs)

buksi *buksi* mn és fn I. mn nagy borzas (fejű) *Kapöl egy barackot ára a buksi fejedre* (R); II. fn buksi fej *No, emélt fē a buksidot* (R)

buksza *buksza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. pénztárca, erszény *Élhatyta a bukszáját a pindzel* (Sz); 2. pénzgyűjtő persely *Muszáj lesz eltörni a bukszát, mer így nem tudot kirázogatni belölle a pinszt* (Si)

bula *bula* [~'t, ~'k, ~'ja] fn hátsó fertály *Ugy bulán ruglak, hogy félfordúlsz* (Sz)

bulacska *bulacska, bulácska* l. **bulocska**

bulándra *bulándra* [~'t, ~'k, ~'ja] fn céda, szajha *Ugy nisz ki, mint egy bulándra* ()

buldizer *búldizer* l. **bulldózer**

bulgár *bulgár* l. **bolgár**

bulgárkert *bulgárkerti* l. **bolgárkert**

buli *buli* [-t, -k, -ja] fn multság *Jó kizs buli vőjt Jucijéknál* (Tú)

bulicska *bulicska* l. **bulocska**

bulldózer *búldözēr, buldizēr* [-t, -ek, -je] fn tolólemezes gép, talajgyalu *A búldözēr etyhapra elegyengeti eszt a gödrököt* (R)

bulocska *bulocska, bulacska, bulácska, bulicska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (új) tekert, göngyölt v. fonott zsemle *Még jó friss a bulicska* (Mf)

bulykál *bújkál* [-ok, -sz, -t] tn ige hangosan, szürcsölve eszik *Csak úgy bújkálnak a malackák a jó tej moslígba* (Sz)

bumáska *bumáska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (új) 1. vastag, durva, rendszerint

újságpapír, amelybe házilag vágott dohányból cigarettát csavarnak *Vam bumáskád, aggyál, haccs csavarok ec cigaretát* (T); 2. hivatalos irat *Bumáska nélkül nem mehec sehova* (Si)

bumbák *bumbák* [-ot, -ok, -ja] fn 1. cserebogár *Sok a bumbák, keves a paszúj* (Br); 2. nagydarab, élheterlen ember *Jaj de nagy bumbák vagy!* (Mi)

bumbáriska *bumbáriska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn katicabogár *A kezemre szált egy bumbáriska* (Csl)

bumbuly *bumbúj* mn buta *Kizs bumbúj vaty te még ahoz, nem érted* (Té)

bumfordi *bumfordi* mn esetlen, mármár bamba *Ojan kizs bumfordi, hogy még beszélni se akār* (T)

bumm *bumm* isz erős, tompa hang (ágyúszó, robbanás) utánzása *Bumm, bumm, csak úgy robbantak a bombák* (Tát)

bunda *bunda* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. állat bozontos szőrzete *A kutya bundája tele van szuróvkávāl* (Tg); 2. gyapjas bőrből készült, kétoldalán viselhető felső ruhadarab *Ázik a pásztör, de csak a bundája* (Kg); 3. női szőrme felsőkabát *Uj bundát vett a felesége* (Sz); 4. zsírban süttöt étel felső burka *A bundája job, mint a hus* (Ko) [] *Álszik, mint a bunda 'mélyen alszik'* (Si)

bundabélés *bundabélés, bundabélis* [-t, -ek, -je] fn szőrmebélés *Bundabélis tett a kabáttýába* (Rf)

bundás *bundás* mn 1. aminek hosszú szőrű bundája van *Élvisz a nagy bundás kutya* (R); 2. bundát viselő *Jött egy bundás nőj is velek* (Kd); 3. tojásba lisztbe mártva zsírban süttöt *Bundás fasírtot süttök* (R)

bundasapka *bundasapka, bundasipka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn prémsapka *Terre bundasipka kēl, hogy ne fázzon a filed* (Ko)

bundásbogár *bundásbogár, bundásbugár* [-t, -ok, -ja] fn a gyümölcsfák virágait pusztító, apró sárga pöttyös fekete bogár; *Epicometis hirta* *A bundásbugárt könnyű a gajakról leszedni* (Kg)

bundáshús *bundáshus* [-t, -ok, -ja] fn rántotthús *Érzem, hogy bundáshust sücc* (Tr)

bundáskenyér *bundáskenyér, bundáskenyír* [-et, -ek, -je] fn tojásba mártott, zsírban kisütött kenyérszelet *Két karé bundáskenyeret vitt ebédre magának* (Som)

bundzsér *bundzsír* [-t, -ok, -ja] fn meleg gyermekabát *Ad rá a bundzsírt, mér hideg van* (Mi)

bungájzli *bungájzli* l. **bangájzli**

bunger *bunger, bungër* [-t, -ek, -je] fn módosabb parasztgazda *A bungèreknek mindenre tëlík* (S)

bunker *bunkër* [-t, -ek ~ -ok, -ja ~ -je] fn **1.** fedezék, futóárok *Bebújunk a bunkërba, pedig a bombátul asse víd* (R); **2.** tartály *Mán tele van az aratóüggép bunkërja, jöhetne az ótótó* (S); **3** zöldség v. burgonyatároló terem *Kibontottuk a bunkërt, semmi baja se vóut a zöüccsígnek* (Bf)

bunkó *bunkóü, bünköü* [-t, -k, -ja] fn **1.** bot vastag vége *Jóü nagy bunkóüja van* (R); **2.** pöröly *A kováds bunkóüval veri a vasat* (Bs); **3** kéttalpas kötörő kalapács *Nem bírja már a keze a bunkóüt* (V); **4.** döngölő *Bunkóüval jól kël döngölni a föüdet* (Sz); **5** szőlőüző faeszköz *Hárman törtük a szöüloüüt a bunkóüväl* (Sz); **6.** kúp alakú termővirágzat, buga *A kendermag a bünköüjibe van, mikor megérik, kivergetük* (Dr)

bunkós *bunkóü, bünköüs* mn **1.** bunkóban végződő *Kapol a bünköüs vígívé!* (R); **2.** magtokos *A bunkóüs szálat külön kël nyüni* (Dr)

bunkósbót *bunkóüsbót, bünköüsbót, bunkuzsbót* [-ot, -ok, -ja] fn bunkóba végződő bót *Eliütöm a térgyed a bünköüsbóttal* (R)

bunkóz *bunkóüz* [-ok, -öl, -ott] ts ige oldalhajtásokat kitordelel, kacsol *Kéccër bunkóüszttuk a dohánt* (Kd)

bunkózik *bunkóüzik* [-ok, -öl, -ott] ts ige (és tn) bunkóval dolgozik *Aki bunkóüzik, nem unatkozik* (E)

bunkusbot *bunkuzsbót* l. **bunkósbót**

bunyó *bunyóü, bunya* [-t, -k, -ja] fn **1.** verekedés *Nagy bunyóü vóut a bálba* (Bs); **2.** verés *Ha még eccer ijecs csinálsz, bunyát kapsz* (Sz)

bunyózik *bunyóüzik* [-ok, -öl, -ott] tn ige verekedik *Szered bunyóüzni a fíja* (Bo)

bura *bura* [~t, ~k, ~ja] lámpaüveg *Éltört a csillár burája* (Sz); **2.** süveges alakú hajszárító *Fél órát ültem a bura alatt* (Mi)

burcsa *bürcsa* mn borzas hajú (lány) *Füsdülkögy meg, ne lígy ojam bürcsá* (Br)

burgóc *bürgöc* l. **burkóc**

burgundi répa *bürgondi répa* [~t, ~k, ~ja] fn nagyra megnövő takarmányrépa *Bürgondi répát kël vetni* (Bs)

burgundi szőlő *bürgondi szöüloü* nemes (piros v. fehér) borszőlő *Bürgondi szöüloübüüül van a jóü bor* (Nf)

burít *burít* l. **borít**

burizs *buriss, buríz* [-t, -ja] fn hántolt búza *Burizsá töücs káposztát* (E)

burítás *burítás, buritás* l. **borítás**

buríték¹ *buríték, buríték* l. **boríték**

buríték *buríték* [-ot, -ok, -ja] fn tetöcske a kapu felett *nálunk is vam buríték a kapunn* (Pf)

burján *bürján* [-t, -ok, -ja] fn **1.** gyom *Éllepte a kërten a bürján* (Ho); **2.** bozót, sűrű cserje *A kert äjját ki kéne tisztítani, mer egy bürján az egész* (Sz); **3** közönséges disznóparaj; *Amaranthus* **A bürjánt szereti a disznóü, a liba** (D)

burjuk *bürjuk* [-ot, -ok, -ja] fn háti-ponyva *Szetteltem eggy bürjuk gyomot, hogy nem tuttam fëlvenni á häötámrá* (Br)

burkászik *bürkászik* [-ott] tn ige túr, túrkál (disznó) *Od bürkászik a malac a kërbe* (Vs)

burkóc *burkóyc, búrgóyc* [-ot, -ok, -ja] fn domború felületű burkolókö Nagy *burgóycokkal rakták ki az utat* (R)

burkus *búrkus* mn terebélyes *Kinn a pārtom van egy nagy búrkus fa* (Té)

burok *burok* [-kot, -kok, -ka ~ -ja] fn
1. tárgyat, termést részenként takaró réteg *Mán kikapcsilt a díjő, hullik a búrkábúl* (R); **2.** magzataburok *No, te izz buroga születtél* (R)

burong *burong* l. **borong**

burongat *burongat, burangat* l. **borongat**

burtyászik *burtyászik* [-ok, -ol, -ott] ts és tn ige keresgélés közben felforgat *Láqccik, hogy megin id burtyászott* (Nd)

burul *burúl, burull* l. **borúl**

burzsúj *búrzsúj* [-t, -ok, -ja] fn (és mn) **1.** (gúny) burzsoá *Kaptak a búrszujok tízenkilendzbe* (K); **2.** gazdag, pénzes *Nem vagyok ém burzsúj, honnan vóym annyi pindzem* (R)

bús *bus* mn bánatos, szomorú *Jöt nagy búsan a gyerek, hogy nem leli a kiskecskét* (Csl)

búsít *busít, busit* [-ok, -öl ~ -sz, -ott] ts ige szomorít, aggaszt *Csak az busít, hogy mit fog ott enni* (Mi)

búskomor *buskomör* mn nagyon bánatos, lehangolt *Buskomör lett a jány, mer ithatya a fíjú* (Kd)

búslakodik *buslakodik* [-ok, -ol ~ -sz, -ott] tn ige hosszan, mélyen búsul *Ne buslakogy miatta, nem írdemli* (Ng)

búsul *busúl, busull* [-ok, -sz, -t] tn ige szomorkodik, bánkodik *Sose busúj, mājđ lesz valahogy* (Ke)

busz *busz* [-t, -ok, -ja] fn autóbusz *Buszon járok haza* (Mi)

buszmegálló *buszmegálló* [-t, -k, -ja] autóbuszmegálló *A kanyárba van a buszmegálló* (R)

buta *buta* mn **1.** gyenge értelmi képességű *Igen buta fíjú vóym, meg izz bukott* (Ko); **2.** buta emberre valló *Ojam buta kípe van, hogy ros z nízni* (Ko)

butabeton *butabeton* [-t, -ok, -ja] fn cement és kő keveréke *Eszt a fundamentomod butabetonbúl fogjuk csinálni* (Bd)

butacsira *butacsira* [~'t, ~'k, ~'ja] fn lovak, juhok agyvelejének gyógyíthatatlan idült betegsége *A juhok, ha butacsirát kapnak, mintha óydarra fele mennének* (E)

butélia *butélíja, butella, butellíja, butilla, butil* [-t, -ok, -ja] fn **1.** hosszú nyakú palack *Dug be eszt a butílt* (R); **2.** boroskancsó *Minden napra kel egy butélíja bōr* (R)

butella *butella* l. **butélia**

butíl *butíl* l. **butélia**

butilla *butilla* l. **butélia**

butka *butka* l. **butyka**

butít *butít, butit* [-ok, -öl ~ -sz, -ott] ts ige **1.** helytelen gondolkodásra szoktat *Hát tanító butíttya a púját nállunk* (Pf); **2.** tompítja az értelmet *A pájinka butít* (Pf)

bútor *butōr, butār* [-rot, -rok, -ra] fn lakberendezési tárgy *Uj butra van* (R)

bútorol *butorol, butarāl* [-ok, -sz, -t] tn ige a házban össze-vissza kutat, lomol *Ne butorōj má, csak rendetlenségjet csinász* (Gy)

butul *butúl, butull* [-ok, -sz, -t] tn ige egyre butább lesz *Más okoskodik, ahogy nőű, te meg butúlsz* (R)

butyka *butyka, butka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (új) fabódé *A butykába vannak lomok* (Mf)

butykásautó *butykásóytó* [-t, -k, -ja] fn furnérral, ponyvával fedett gépkocsi *Butykásóytóym megyünk, hogy ne ázzunk* (Ke)

butykos *butykóy* [-t, -k, -ja] fn gyermekláncfű *Butykóyt szettem á disznóymák* (Br)

butykos *butykos* [-t, -ok, -ja] fn **1.** szűk nyakú, lapos kis üveg *Vam még pájinka a butykoszba?* (Bf); **2.** általában mindenféle edény, amelyben italt tartanak *A butykos óydalán szép virágok vagynak* (Pf)

butyuta *butyuta* l. **bugyuta**

búvik *buvik* [-ok, -sz, -t] tn ige bújik
Buvik a kégyóy a sás közzé (T)

búza *búza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** a legfi-
nomabb kenyérgabonát termő növény;
Triticum *Mán kalászól a búza* (R); **2.** e
növény szemtermése *Buzát őrtünk* (R)

búzaalja *buzaaajja* [~'t] fn a búza
ocsúja *A búzaajját add a tyukoknak* (Np)

búzacsomó *buzacsomóy* [-t, -k, -ja]
fn búzaasztag *Elaluttam a buzacsomóy
alatt* (Bs)

búzadara *buzadara* [~'t, ~'ja] fn
hántolt búzából örölt dara, gríz *Vízbe
főűsztiük a buzadarát, mér nem vóyt těj* (Bs)

búzafej *buzafej, búzafő* [-et, -ek, -je]
fn búzakaralás *Egy búzáfějéből
kidörzsöltem á szemet, hoty sok ván-i
benne* (Nd)

búzaféreg *buzaféreg* [-gek, -get, -ge]
fn tühegynyi kicsi piros rovar, a búza
érésekor minden szemem megtalálható
Érákta a buzaféreg a búza gyűkerít (S)

buzafő *buzafő* l. **búzafej**

búzafölde *buzafőyűd* [-et, -ek, -je] fn
búzával bevetett földdarab *Épp a buza-
főyűd melet jöt, mikor észrevettem* (Gy)

búzakaralás *buzakaralás* [-t, -ok, -ja]
fn a búzaszál magot adó feje *A buzaka-
lász vázába isz szíp* (Pk)

búzakefe *buzakefe* [~'t, ~'k, ~'je] fn
aratás végeztével kalászköböl font fali
dísz *Fonung buzakefét!* (K)

búzakenyér *buzakenyér, buzakenyír*
[-t, -ek, -je] fn búzalisztből süttött fehér
kenyér *Othon ettem én jóy buzakenyeret!*
(Sz)

búzakaraló *buzakaraló, buzako-
szoru* [-t, -k, -ja] fn aratás végeztével bú-
zakaralásból font koszorú *Most fonom a
buzakaralót* (Fp)

búzakereszt *buzakereszt* [-et, -ek, -
je] fn búzakaralóból rakott kereszt *A buza-
keresztbe huszonety kive van* (R)

búzaliszt *buzaliszt* [-et, -je] fn a búza
lisztje *Buzalízdből sütöm a kenyeret* (Csl)

búzamező *buzamezőyű* [-t, -k, -je] fn
nagy búzátábla *Amère nizék mindenüd
csa buzamezőyű* (S)

búzáskörte *buzáskörte, buzáskörte*
[~'t, ~'k, ~'je] fn búzával érő körte
*Aratáskor mám mindig vittünk
buzáskörteyűt* (Kd)

búzaszem *buzaszem* [-et, -ek, -je] fn
egy szem búza *Buzaszemet szedegetnek a
madárkák* (Sz)

búzaszentelés *buzaszentelés, buza-
szentelés* [-t] fn (rég) egyházi szertartás a
katolikusoknál a pap a határt járó kör-
menet élén beszenteli a határt *Tavasszál
vóyt a buzaszentelés* (Csl)

búzaszórás *buzaszórárs* [-t] fn az
esküvőről visszatérő ifjú pár meghintése
búzával, hogy termékeny legyen a
menyasszony *Még mindig dívat a
buzaszórárs a lakodalomba* (Pk)

búzáta *buzatábla* [~'t, ~'k, ~'ja] fn
búzával bevetett nagy földdarab,
határ rész *Ha eszt a buzatáblát learassuk,
megyünk a másíkba* (S)

búzatáska *buzatáska* [~'t, ~'k, ~'ja]
fn aratás végeztével búzakaralászköböl fo-
nott táská *Ugyi nekem aggya aszt a buza-
táskát?* (Fp)

búzatok *buzatok* [-ot, -ok, -ja] fn a
búzaszem borító levélké, ezekből lesz
a ponyva *Má páttog á buzatok, lehet árat-
ni* (Nd)

búzávalérő *buzávalérőyű, buzávalí-
rőyű* mn aratás idején érő (körte, alma)
Szedek ety kosár buzávalírőyű álmát (Sz)

búzavirág [-ot, -ok, -ja] fn
búzavetésben gyakori kék virágú gyom;
Centaurea cyanus *Buzavirák forázatával
jóy a fájóys szemet borogatni* (Kd)

búzavirágkék *buzavirágkék* mn a
búzavirághoz hasonló kék *Sok kizs búza-
virágkék pety vóyt benne* (Bs)

búzer *buzér* [-t, -ok, -ja] fn tüskés élű
lándzsalevelű, sárga virágú növény; Ru-
bia tinctorum *Annak a kertyébe tám még
buzér is van* (Bs)

buzerál *buzerál, buzeráll* [-ok, -sz, -
t] ts ige **1.** fogdos, izgat *Ne buzeráld min-
dig a jányokot* (Ko); **2.** zaklat, bosszant
*Addik fogod buzerálni aszt a kutyát, míg
mekharap* (Ko)

buzgóság *buzgóság* [-ot, -a] fn lelkes odaadás, igyekezet *Elfokta a buzgóság, kitakarította aházat* (Vs)

buzi *buzi* [-t, -k, -ja] fn homoszexuális férfi *Nem vaty tán buzi?* (Mi)

buzijankó *buzijankó* [-t, -k, -ja] fn bazsalikom *Jó szagos a buzijankó* (Np)

buzog *buzog* [-ott] tn ige **1.** erősen forr *Má buzog a víz, ne foralt tovább* (Pf); **2.** zubogva, bőven ömlik *Hogy buzog a forás, mijen tisztán* (Sz)

buzsnya *buzsnya* [~'t, ~'k, ~'ja] fn zsidótemplom *Én sose vótam buzsnýába, oda csak zsidó mehed be* (Sz)

buzsu *buzsu* isz és fn I. isz libahívogató szó *Buzsu-buzsu-buzsu, gyertek a vízre* (E); II. fn (gyerm) liba *Mekcsip a buzsu, ne menny oda* (R)

buzsuka *buzsuka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (gyerm) kisliba *Jaj de szépek ezek a buzszakák!* (Gl)

bú *bú* l. **bő**

búbájos *búbájos* mn **1.** varázslatos erejű, boszorkányos *Rígen vótak ojam búbájos asszonyok, akik tutták rontani a tehenet* (R); **2.** elragadóan szép *Ojam búbájos kisjányinak udvaröl* (Sz)

bübercső *bübercső, bübēcső* [-t, -k, -je] fn bibircsók *Egy bübercső van az orráná, árul ismeri meg* (E)

bübörce *bübörce* [~'t, ~'k, ~'je] fn himlőféle kiütéses betegség *Valami bübörceje van, nem tudom, mi az* (K)

bübörcsös *bübörcsös* mn **1.** kiütéses, pattanásos *Csunya, bübörcsös az orcája* (T); **2.** ripacsos, érdes *Eszt a bübörcsös falat nem lehet meszēlni* (Bo)

büdös, *bödös*, *bödöss*, *büdes* I. mn **1.** kellemetlen szagú *De büdös ez a silló* (R); **2.** nem ínyére való *Büdös neki a mosogatás* (Csl); **3.** árva, egyetlen *Egy büdös szójt nem szójt* (R); II. fn büdösség *De büdös van itt!* (R) [] *Viszi a büdöst 'eliszkol'* (R); *Ne piszkáld, ami anélkül izs büdös 'ne feszegesd a piszkos dolgokat'* (Sz)

büdözsbanka *büdözsbanka, büdezsbanka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn búbosbanka *Látuk a mezőjn a büdözsbankát* (T)

büdösbogár *büdösbogár, büdösbu-gár* [-t, -ok, -ja] fn mezei poloska *Nem jó mörkot szedni, mer sok a büdösbogár* (S)

büdöshárs *büdöshárs* [-at, -ak, -ja] zelnicemeggy, májjsifa; *Padus avius Kivirított a büdöshárs* (Tg)

büdösít *büdösít, büdösít* [-ek, -ēl ~ -sz, -ett] tn és ts ige büdösséget okoz *Ne büdösídsz itt a levegőjt evel a pipával* (Ksz)

büdösle *büdösle* [~'t, ~'k, ~'je] fn **1.** bársonyka; *Tagetes Szeretem a büdöskét, mér kíső ő őszig virít* (R) **2.** nehéz szagú pipitér; *Athemis ospula A búza széle tele vam büdöskével* (D)

büdöskő *büdöskő* [-t, -je] fn **1.** kénkő *A rihet jó büdöskével kenni, attul elmullik* (R); **2.** büdöspaszuly *Vetettem nity sor büdöskőt is* (R)

büdöskőpaszuly *büdöskőpaszuj* [-t, -ok, -ja] fn közepes nagy, kéksárga szemű szapora ülőbab *De rígi fajta ez a büdöskőpaszuj!* (T)

büdöskőszín *büdöskőszin* mn és fn kénsárga *A büdöskőszin ojan gyepsárga, szíp, nyuktató szín* (Sz)

büdöskővirág *büdöskővirág* [-ot, -ja] fn kénvirág *Büdöskővirággal füstölík, kénezik a hördőjt* (S)

büdösödik *büdösödik* [-ött] tn ige büdössé válik *Vit ki eszt a moslíkosvedret, ne büdösöggön* (Csl)

büdösrothadás *büdösrothadás* [-t, -a] fn fn hagymabetegség, a nyaki részen kezdődő és az egész hagymafőre kiterjedő kellemetlen szagú rothadás *Az idēn eluralkodott a büdösrothadás, még a dombosop főűdeken is* (R)

büdössántaság *büdössántaság* [-ot, -a] fn juhok lábbetegsége *Ēlkapta vaty tiz bárány a büdössántaságot* (G)

büdösség *büdösség, büdössjég, büdössíg* [-et] fn búz *Hory tudtog dóugozni ebbe a büdössígben!* (Si)

büdösvíz *büdösvíz* [-et, -ek, -je] fn **1.** kéntartalmú ásványvíz *A Várájja uccátul*

hosztuk rígen a bűdösvizet Ungvárral (Ho); **2.** (rég) petróleum Bűdösvizet tettünk rjégen a lámpába (Dr)

bűdöszáp bűdöszáp [-ot, -ok, -ja] fn záptojás Lög mā ē aszt a bűdöszápot! (S)

bűfög bűfög l. bűfög

bűfögés bűfögés, bűfögés l. bűfögés

bűffen l. bűffen

bűgatya bűgatya l. bűgatya

bűggy bűggy l. bűggy

bűggyös bűggyös l. bűggyos

bűgyögös bűgyögös l. bűgyogós¹

bűkezű bűkezű l. bőkezű

bűkk bűkk, bikk [-öt, -ök, -je] fn sima, szürke törzsű, tojásdad levelű makktermésű erdei fa; Fagus silvatica Bűkkel ültetted be a hegyöudált (Kh)

bűkk² bűkk isz kecskét, juhok öklelésre ingerlő szó Bűkk, Matyi, ugorj neki! (R)

bűkkfa bűkfa, bikfa [-t, -ok, -ja] fn bűkk Kiváktak egy nagy bikfát (Bo)

bűkkalja bűkāja, bikāja [-~t, ~k] fn vargánya; Notelus edulis Bikájját egyget se tanáltam (Kd)

bűkkfagomba bűkfagomba, bikfagomba [-~t, ~k, ~ja] fn vargánya; Boletus edulis Bikfagombát szettem reggē (K)

bűkkmakk bűkmac, bikmac [-ot, -ok, -ja] fn bűkkfa magtermése Bikmakon hizlalták a disznót (F)

bűkköl bűkköl [-t] tn ige öklel (kecske, bárány) Hogy jáccik a két kiskecske, mingyám fognak bűkkölni (R)

bűkköny bűkköny, bűkköny, bűkény, bűkény, bűkiny [-t, -ök, -je] fn **1.** pillangós virágú takarmánynövény; Vicia A bűkkönyt nehéz takárni, mer összegubancolóódik a száraji (Kd); **2.** ezzel bevetett földdarab Ot kapálnak a bűkkönyön túl, látod? (R)

bűkö bűkö l. bűtyök¹

bűn bűn [-t, -ök, -e] fn törvény, erkölcsi szabályok elleni vétés Nem bűn, ha nem veszik észre (F) [] Úgy utálok, mint a bűnöt 'nagyon utálok

(Tát)'; Isten bocsássa meg Locs Péter bácsi bűneit 'hagyjátok békében' (Be)

bűnbánat bűnbánat[-ot, -a] fn isten ellen elkövetett bűn megbánása Tárthat ű bűbánatot, ha megint elköveti (Csl)

bűnbocsánat bűnbocsánat [-ot, -ja] fn isten ellen elkövetett bűn alóli feloldozás A gyónásba bűnbocsánatot nyért (Csl)

bűnhődik bűnhődik, bűnhődik [-ök, -öl, -ött] tn ige bűnéért a büntetést elviseli Mázs bűnéir bűnhődik szeginy (R)

bűnkösbot bűkőzsbot l. bűnkösbot

bűnös bűnös mn és fn **1.** törvénytörő A bíróság bűnösnek monta ki (Si); **2.** valáserkölsi törvények ellen vétkező Minnyáján bűnösök vagyunk (Si); **3.** hibás, vétkes Én abba nem vagyok bűnös (Si)

bűntény bűntény [-t, -ek, -e] fn bűncselekmény A bűntény színhejére vitték (K)

bűntet büntet [-ek, -él ~ -sz, -ett] ts ige büntetésre ítélt, büntetéssel sújt Büntesse meg isten (T)

bűntetés büntetés, büntetés, büntetés [-t, -ek, -je] fn **1.** a büntet ige cselekvése A büntetés a bíróság dőyga (Ko); **2.** a vétkesre kiszabott testi v. lelki hátrány Büntetést fogól írte fizetni (Ko)

bűntett büntett [-et, -ek, -e] fn bűncselekmény Büntettet követtek el, mēr loptak (K)

bűr bűr l. bűr

bűrdő bűrdő l. bűrdő

bűrek bűrek l. bűrök

bűrge bűrge l. bűrge

bűrgeli bűrgeli l. bűrge

bűrgercsizma bűrgercsizma [-~t, ~k, ~ja] fn bűrge Vasárnap a bűrgercsizmát huzom fel (Pk)

bűrgő bűrgő l. bűrdő

bűrke bűrke l. bűrke

bűrkormos bűrkormos mn kormosalma Szeretem a bűrkormos almát (Vs)

bűrök bűrök, bűrek, bűrög [-köt, -köt, -je] fn kellemetlen szagú, mérgező

gyomnövény; *Conium maculatum* *Ne szeggyítek a bürköt, mēr mírges* (R)

büszke büszke mn kevés, gögös, rártart *Büszke a két diplomás fijára* (Ksz)

büszkeség *büszkeség, büszkesj ég, büszkeség* [-et, -e] fn a büszke embert el-töltő érzés *Sokra ment a büszkeségével* (Si)

bűt bűt l. **bőjt**

bütü *bütü* [-t, -k, -je] fn vminek a laposra vágott vége *A bicskámnak csont a bütüje* (Th)

bütykő *bütykő, bütykő* l. **bütyök**

bütykül *bütykül* [-ök, -sz, -t] ts ige sok munkát igénylő dolgot csinál *Mán két hete bütykölöm eszt a terítőjűt, nem akār kiesz lenni* (Gl)

bütykös *bütykös, bütykes* mn amin bütyök van *Elszorította a cipő eszt a bütykes lábamat* (Vs)

bütyök¹ *bütyök* [-köt, -kök, -ke], *bütykőj, bütyök, bukőj* [-t, -k, -je] fn vékonyabb csont ízületének erős

kidudorodása (főként a nagylábujjon) *Töri a cipőj a bukőjöt* (R)

bütyök² *bütyök* [-köt, -kök, -ke] fn **1.** növényzár megvastagodása a levéltöbén *A bütykiből hajtnek a levelek* (Kd); **2.** nagyujj *A bütykömre ütöttem, de mind-egyik ujjam fáj tülle* (T); **3.** letűzött láncszemöltés *Ide csak három bütyköt vārj, hogy ne legyen ojan sűrőj* (R)

bütyökujj *bütyökujj* [-at, -ak, -a] fn hüvelykujj *Ojan kicsi vőjt, mint a bütyökujjam* (Ff)

büvész *büvész, büvész* [-t, -ek, -je] fn szemfényvesztő mutatványokkal szórakoztató artista *A büvész vőjt a leg-derékebb kösztök* (R)

büz *büz* [-t, -ök, -je] fn erős, bántó büdösség *Ojam büz vőjt a vágóhídon, hogy aszt nem lehet kibírni* (Si) [] *Se ízi, se büzi* 'se íze, se szaga' (Tg)

büzlük *büzlük* [-ött] tn ige **1.** büzt áraszt *De büzlük az a hāl, hoty tuggyátok megenni!* (R); **2.** botrány várható *Az irodába izs büzlük valami* (Si)

C

c c isz meglepetés, csodálkozás kifejezője *C, kicsoda, káposzta!* (Csl)

cábár *cábár* mn **1.** szabadjára hagyott, kóbor *Hajdász el aszt a cábár jószágot* (Mf); **2.** vásott, nevetlen *Hun csatangótá, te cábár köjök?* (Ff)

cabukkol *cabukköl, cubikkol, csublikol* [-ok, -sz, -t] tn ige sűrű, ragadós sárban jár *Cabukkolok it lassan ebbe a naty sárba* (T)

cafát *cafát* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** ruhafoszlány *Cafatokra téjpte a ruháját a kutya* (Nb); **2.** züllött nő *Meg ne lássam it többet aszt a cafatot!* (Sza)

cafka *cafka* [~t, ~'k, ~'ja] fn szajha *Jár a fijam után az a cafka* (Bs)

caflat *caflat, caplat* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** sárban gázol *Fogöl most ezen a sáron caplatni oda* (R); **2.** csatangol, kószál *Egész nap kin caplatnak ebbe a hidegbe* (Np)

cafling *cafling* [-ot, -ok, -ja] fn karikába végződő vasék *Hol a cafling?* (Vs)

caflipánt *caflipánt* [-ot, -ok, -ja] fn szögön forgó sarokvas, pánt *Szögez caflipántot a kisajtóyra!* (Sz)

cafrang *cafrang* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** haszontalan cifraság, dísz *Minden cafrangot magára rak* (Tg); **2.** rongy, sallang, rojt-bojt *Hogy mutat a ruhán az a sok cafrang!* (Sz); **3.** foszlány *Cafrangokra hasítlak, ha ide nem jösz!* (R)

cafrangos *cafrangos* mn **1.** rongyos, cafatos *Ojan cafrangos, mint ety kódus* (Th); **2.** fidres-fodros *Szép cafrangos ruhát vött az apja neki* (Gr)

cagni *cagni* [-t, -ja] fn gipszből készült szegélycsipke a plafonon *Mijen szíp a cagni a plafonotokon!* (Mi)

cájpg *cájpg* [-ot, -ja] fn olcsó pamutzövet *Vájpgot vegyél nadrágnak, a jój erőjűs* (Gy)

cájgli *cájgli* [-t, -k, -ja] fn **1.** kerékpár *Ledült a cájglirul, oszt kihásította a kezét*

(Pk); **2.** guzsaly *Eszt má nem érdemes a cájglira kötni* (Bs)

cájgrám *cájgrám* [-ot, -ok, -ja] fn szerszámosláda *Ott a kalapács a cájgrámba* (Vs)

cájjing *cájjing* [-et, -ek, -je] fn cájgból készült ing *Koszos munkára cájing ké* (Bf)

cajré *cājré* l. **szajré**

cakk *cakk* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** szögletes v. flkörösen kivágott szegélydísz (hímzés) *Cakvāl díszítette a székruhát* (Dr); **2.** hegyes hullámokba igazított hajfürt *Mék cakk is van a hajába* (R)

cakkos *cakkos* mn **1.** cakkal díszített szélű *Cakkos stafírunja van* (Th); **2.** hullámosra fésült *Az én korömba a cakkos hāj vógt a divat* (Sz)

cakkoz *cakkoz* [-ok, -öl, -ott] ts ige cakkal díszít, cakkossá tesz *Cakkozni fogod a szílit?* (E)

cakppakk *cakppakk* hsz teljesen készen *Cakpak, mehetünk* (Bf)

cakompakk *cakompakk, cakumpakk* [-ot, -ja] fn és hsz I. fn mindenféle cókмок *Minden cakompakját ēvítte magāvāl* (Si); II. hsz **1.** mindenestül, mindent belleértve *A kízlet cakompak tiz rubelba került* (Bf); **2.** végezve, készen, rendben *Estére cakumpak kíz vógt* (Vs)

cakompakkeves *cakompakkeves* [-t, -je] fn (tréf) húsleves *Vasárnap cakompakkevest fözstem* (He)

cammog *cammog* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** nehézkesen jár *Ot cammog az örek hazafele* (Be); **2.** lassan halad *Ére meg a medēr cammog* (Fp)

camózik *camózik* [-ok, -öl, -ott] tn ige bíbelődik vmivel *Fogöl it vele camózní, hagyd a fenébe* (Vs)

campli *campli* [-t, -k, -ja] fn a gyalupad szorítódeszkája *Szorídzsd a camplibá, nem fog mozogni* (Sz)

can *can* l. **cangyalu**

candra candra l. **condra**
cangyalu cangyallú, cangyalló [-t, -k, -ja] fn a deszka enyvezés előtti felmarására szolgáló gyalu *Meny víg rájta a cangyallóvāl* (E)

cancékol cancéköl [-ok, -sz, -t] tn igé járkál, csatangol, téblábol *Ne cancékölj annyit ebbe a roszt időjbe!* (Ff)

cándura cándura [-t, ~'ja] fn rongy, cafat *Cándurára tépte a nadrágját* (Asz)

canga canga [-t, ~'k, ~'ja] fn **1.** kivénhedt nőstény juh *Má mindegy neki, jop, ha ělpusztul az a canga* (E); **2.** vén satrafa *Még a véjn canga is elment a bálba* (Ff)

cangli cangli [-t, -k, -ja] fn csukaorrú csipófogó *Esz csak canglival tudod mekfogni* (Vs)

canolás canolás [-t, -ja] fn a deszka enyvezés előtti felmarása *Nem tart sokájjg a canolás* (Sz)

canti canti l. **centi**

cap cap [-ot, -ok, -ja] fn a kecske hímje *Vigye a kecskéjét a capűhoz!* (J)

cápa cápa [-t, ~'k, ~'ja] fn ragadozó tengeri hal *Cápa csak a tengerbe van* (Si)

capina capina, capinó [-t, ~'k, ~'ja] fn fejszéhez hasonló, hajlitott végű húzóvonszoló v.

caplat caplat l. **caflat**

cár cár [-t, -ok, -ja] fn a hűbéri Oroszország uralkodója *Hatalmas úr vójt az orosz cár* (Bf)

cáréna cáréna, cárina [-t, ~'k, ~'ja] fn **1.** zsendülő búzatábla *Mijen gyönyörű az a sok szíp cáréna!* (Bf); **2.** szántóföld *Megyek kapálni a cárinába* (Asz)

cárg cárg [-ot, -ok, -ja] fn faállvány lábait összekötő deszka *Ěltört a cárg, a bak lába szíjjel fog esni* (Mi)

cárina cárina l. **cáréna**

catek catek l. **szotek**

ce-ce-ce ce-ce-ce isz malachivogató szó *Ce-ce-ce, gyere, egyé má ety kzs gaszt* (Vt)

cec-hammer cec-hamēr l. **cet-hammer**

cécó cécó, cécjó [-t, -ja] fn zajos multság *Nem kellett vóym ojan nac cé-*

cóyt rendezni (Vs); **2.** hűhó *Ez is ijan nac cécójvā jár* (Ba)

céda céda, céjda [-t, ~'k, ~'ja] fn és mn I. fn szajha *Kikezdett aval a cédával* (Si); II. feslett erkölcsű *Az ec céda szeméj, nem más* (Bs)

cédula cédula [-t, ~'k, ~'ja] fn **1.** kisebb papírdarab *Ěrd ěre a cédulára, ni* (Ksz); **2.** piaci árusításra jogosító helyjegy *Cédulát vátottál mán?* (R)

cédulka cédulka [-t, ~'k, ~'ja] fn kis cédula *Hova tetted aszt a cédulkágot, amire a magokot írtam fel?* (Sz)

cefetűl cefetűl hsz **1.** kutyául, nagyon rosszul *Cefetűl ěrzem magam, uty fáj a fejem* (Csp); **2.** nagyon nagy mértékben *Na, mámma megásztram cefetűl* (Csl)

cefre cefre, cepe [-t, ~'k, ~'je] fn **1.** pálinkafőzéshez erjesztett gyümölcs *Hördőugba ál a cefre* (Be); **2.** pálinkafőzés után az üstben maradt lé *Ez mán csak cefre, ěn kijöntöm* (Bs)

cég cég [-et, -ek, -je] fn kétes hírű személy *Ő is jóy cég vóyt ezelőjtt* (Hl)

cégé cégé [-t, -k, -je] fn vesszőből font halfogó rekeszték *Mán közel járunk a cégéhez* (Pf)

cégēr cégēr [-t, -ek, -je] fn több ágú falfestő vonalzóecset; több ecset összekapcsolása *Eszt a csikot cégérral husztam* (Sz)

cégēr cégēr [-t, -ek, -je] fn és mn I. fn mesterség jelvénye a bejárat fölött kiakasztva *Minden bójtnak, műhejnek vóyt cégērje* (Ba); II. mn csúf, ocsmány *Ojasn cégēr vagy ebbe a rövid ruhába* (R) [] *Jóy bornak nem kell cégēr 'az igaz ěrtéknek nem kell reklám'* (Sz)

cehammer cehamēr l. **cethammer**

cekk cekk [-et, -ek, -je] fn (új) műhely, üzemrész *A börgyárba nyílt egy új cekk* (F)

cekk cekk [-et, -ek, -je] fn vendéglői számla összege *Jó nagy vóyt a cekk, amit kifizettünk* (Or)

cekker cekkēr [-t, -ek, -je] fn szatyor *Teleszette a cekkert almávāl* (Bf)

cékla cékla, céjkla [-t, ~'k, ~'ja] fn **1.** céklarépa; Beta vulgaris var.rubra *Nem*

vetettünk sik céklát (V); **2.** az ebből készült savanyúság Aggy céklát a hushoz (Ff)

ceklámen *ceklámen* l. **ciklámen**

céklaszín *céklaszín* mn lilás árnyalatú sötétbordó *Céklaszín sejmet vettem* (Sz)

céklaveres *céklaveress* l. **céklaszín**

cél *cél, céll, cíl* [-t, -ok, -ja] fn **1.** az, amire vmely törekvésünk irányul *No, csakhogy vígre cílt írtünk!* (R); **2.** végpont *Sokat mászkáltunk, mik célhoz jutottunk* (Csl); **3.** az a tárgy, amelyet lövéssel, dobással el kell találni *Az a fa lessz a cél* (D)

ceculula *ceculula* [~'t, ~'k, ~'ja] fn cökmök *Szíjjal van hányva a sok cececulula* (Sz)

celefán *celefán* l. **celofán**

celofán *celofán, celefán* [-t, -ja] fn cellulózból gyártott áttetsző műanyag hártya *Celofánnal kötözöm le a befőttes-űveget* (Sze)

céloz *céloz, célaz, cíloz* [-ok, -öl, -ott] tn ige célba vesz *Jobra cíloz* (Rf)

celt *célt* [-et, -ek, -je] fn vízhatlan sá-tortalp *Ha esig, bebujunk a celt alá* (Bs)

celtlap *celtlap* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** l. celt; **2.** vízhatlan, ujjatlan talpig köpeny *Hozni kéne a celtlapot, hátha essőg lessz* (E)

cément *cément, céjment* [-et, -je] fn cement *Kém még vagy négy zsák cément* (Gl)

cémentez *cémentez, céjmentez* [-ek, -él, -ett] ts ige cementhabarccsal bevon *Cémentezik a pincét* (Bk)

center *centēr* [-t, -ek, -je] fn középcsatár *A centernek igen ügyesnek kél lenni* (Fr)

centerhalf *centērhalf* [-ot, -ok, -ja] fn középhátvég *Lerukták a centērhalfot* (F)

centi *centi, canti* [-t, -je] fn **1.** a méter századrésze *Tisz centit āājjazunk fel a ruhából* (Pk); **2.** centiméterszalag *Add ide a centit, hogy méjriem meg a hosszát* (Bs)

centiméter *centiméter, cantiméter* [-t, -ek, -je] fn l. centi

centiméteres *centiméteres* [-t, -ek, -je] fn és mn I. fn centiméterszalag *Lekoptak a számok a centiméteresről*; II. mn 1 cm hosszú *Elíg, ha centiméteresekre vágod* (Sz)

centis *centis, cantis* [-t, -je ~ -ja] fn és mn l. **centiméteres**

cepel l. **cipel**

cepre *cepre* l. **cefre**

ceremónia *ceremónija* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** szertartás *Vége-hossza nem vógt a nac ceremónijának* (Csl); **2.** teke-tória *Mektették minden ceremónija nélkül* (Mi)

cerkó *cērκόy* [-t, -k, -ja] fn görög katolikus templom *A cērκόyba harangoznak*

cérna *cérna, cějna, cjerna* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** varrócérna *Elfogyott a fekete cérna* (Hl); **2.** himzdőfonal *Szép az ā min-tā, csak sok színes cernā kél hozzá* (Br) [] *Nem győzi cernávāl 'elfogyott a türelme'* (Tát)

cérnaguriga *cérnaguriga* [~'t, ~'k, ~'ja] l. **cérnakarika**

cérnakarika *cérnakarika* [~'t, ~'k, ~'ja] fn cérnaorsó *Ígezd el eszt a cerna-karikákot* (Csl)

cérnaszál *cérnaszál, cějnaszál* [-at, -ak, -ja] fn egy darab cérna, amelyet egyszerre a tübe fűznek *Ojacskák ezek a petrezsějmek, mint a cernaszál* (R)

ceruza *ceruza* [~'t, ~'k, ~'ja] fn írón *Hegyezd meg a ceruzát* (Bt)

cethal *cethal* [-at, -ak, -ja] fn bálna *Ojan szája vam, mint a cethálnak* (cse)

cetli *cetli* [-t, -k, -je] fn kis cédula *Felirtam ety cetlire* (Bf)

cethammer *cethammēr, chamēr, cec-hamēr* [-t, -ek, -je] fn kétélű abronchszúzó kalapács *A cethammert megette a rozsdá* (Tg)

cibak¹ *cibak* [-ot, -ja] fn kétszersült *Örütünk, ha cibak vógt a paktarisznyába* (Úf)

cibak² *cibak* l. **cvibak**

cibál *cibál, cibáll* [-ok, -sz, -t] ts ige rángatva húzgál *Kicibáltam a hajam evel a rosz fűsűvel* (Tát)

cibere *cibere* [~'t, ~'k, ~'je] fn 1. erjesztett korpa levéből és kukoricadarából főzött leves *Nincs jop kánikulába a savanyú ciberétű* (Bs); 2. habart gyümölcsleves *Éret szilvábú finom ciberét főjstünk* (Np); 3. hig szilvalekvár *Ez még nem lekvár, csak cibere* (R)

cibórum *cibórium* [-ot, -ok, -ja] fn kehely, melyben az áldozati ostyát tartják *A cibórium a szencsiktartóba ál* (Sz)

cibzár *cibzár* l. **cipzár**

cic *cic* isz macskahivogató szó *Cicukám, cic, cic!* (Gl)

cica *cica* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (gyerm) 1. kismacska *Simogazsd meg a cicát!* (R); 2. fogócska *Gyertek, jácuunk cicát* (Bo); 3. labdajáték Körben álló játékosok dobálják a labdát egymásnak, a közepén álló „cica” igyekszik elkapni *Meguntam a cicát, jáccunk másat* (D); 4. barka *Sok cica van a rekettyén* (Be)

cicaberke *cicabërke* [~'t, ~'k, ~'je] fn barka *Mám van az ërdõjibe cicabërke* (Rf)

cicafark *cicafark* [-ot, -ok, -ja] fn flox *A cicafark is szagos* (R)

cicázik *cicázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige 1. enyeleg *Mindig jányokkal cicázik* (Csp); 2. cicajátékot játszik *Gyertek, fogunk cicázni, itt a labda* (D)

cicesz *cicesz, cices* [-t, -ek, -je] fn zsidók imakönyvének a rojtja *Ha mentiünk halászni, loptunk ciccest, asz monták, szerencsét hoz* (R)

cici¹ *cici* [-t, -k, -je] fn (gyerm) emlő *Mék cici kël neked?* (R)

cici² *cici, cicike, csicsi* [-t, -k, -je] fn (gyerm) tyúk, csirke *Ni, mijen aranyos kis cicik, hoty szaladnak a kotlóys után!* (R)

cicil *cicil* [-ek, -sz, -t] tn ige (gyerm) szopik *Mingán fogöl cicilni* (R)

cickafark *cickafark* [-ot, -ok, -ja] fn fehér fészkes virágzatú gyógynövény; *Achillea millefolium* *Minden árokpárton van cickafark* (J)

cickafarka *cickafarka* l. **cickafark**

cickány *cickány* [-t, -ok, -ja] fn egérszerű, rovarevő kis állat *A mezón sok a cickány* (S)

cicóka *cicóyka* l. **csicsóka**

cicoma *cicoma* [~'t, ~'ja] fn ízléstelen cifraság *Minek rád az a sok cicoma!* (Kd)

cicuska *cicuska* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. kis cica *Cicuskám, cic!* (Ti); 2. barka *Szeggyünk cicuskát* (Ti)

cicuka *cicuka* l. **cicuska**

cidri *cidri* [-t] fn 1. fázás, reszketés *Rászta a cidri* (Mi); 2. hideg *Egész cidri van kint* (Pk)

ciferblatt *cifërblatt* [-ot, -ok, -ja] fn óra számlapja *Ki kël pucólni az óyra cifërblattját* (Tú)

cifra *cifra* mn és fn I. mn 1. túlságosan felcicomázott *Hú, de cofra vagy!* (Ke); 2. tarka *Vettek ec cifra tehenet* (Ke); 3. cikornyás *Ojan cifrán káromkodik, hogy no* (Ke); 4. furcsa, elképesztő *Hát esz cifra ety histórija, ém mondom* (Ke); II. fn rovátkás stb. díszítmény *Sok cifra vóyt a pácáján* (Csl)

cifrafa *cifrafa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a fonál széttartására szolgáló rovátkolt fácska a tekerő leveleinek négy végében *Elveszett a cifrafa* (Gl)

cifrafosás *cifrafosás* [-t, -ja] fn vérhas *Jöjjon rád a cifrafosás!* (R)

cifrálkodik *cifrálkodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige cifrán öltözik *Ráírsz mék cifrálkodni, ha nagyjány leszél* (R)

cifraság *cifraság* [-ot, -a] fn cifra díszítmény *Minek ezek a cifraságok?* (Csl)

cifrasurc *cifrasurc* [-ot, -ok, -ja] fn díszes kötény *Rígen a firfijak cifrasurcot hõrtak a bügatyához* (Kd)

cifráz *cifráz* [-ok, -öl, -ott] ts ige 1. cicomáz *Mindik csak cifrázi magát, egyebet se csinál* (Tg); 2. díszíti, cifrává tesz *Most cifrázom a törtát* (Ge)

cigány *cigány* [-t, -ok, -ja] fn 1. ázsiai eredetű sötét bőrű és hajú nép *Falu végén laknak a cigányok* (Ge); 2. cigányzenész

Szípen jáccik a cigány (Ge); **3.** hízelgő, ravaszkodó *Nac cigány vagy, annyi szent* (Sza) [] *Biszattya, mint cigány a lovát* 'hazug ígéretekkel ámmítja' (R); *Nem úgy verik a cigányt* 'nem addig van az' (Sz); *Mekszokta, mint cigány az akasztást* 'hozzászokott' (Si)

cigánybolha *cigánybölha* [-'t, ~'k, ~'ja] fn l. **cigánytetű**

cigánygödör *cigánygödör* [-röt, -rök, -re] fn vályogvető gödör *Szinig vam vízzel a cigánygödör* (D)

cigányhajnal *cigányhajnál* [-t] fn restek hajnala, késő reggel *Cigányhajnálba kőít fél* (R)

cigányhal *cigányhāl* [-at, -ak, -ja] fn compó *Mijen sok a cigányhāl!* (Ti)

cigányhaluska *cigányhaluska* [-'t, ~'ja] fn tálba gyúrott, csipegetett galuska *Māj ki ugrik a tálból, mint a cigányhaluska* (R)

cigánykerék *cigánykerek* [-et] fn oldalirányú forgás kiterjesztett kézzel és lábbal *Cigánykereket hány jókedvíbe* (R)

cigánykodik *cigánykodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige **1.** hízeleg *Igen tuc cigánykodni, mindenkit leveszél a lábárúl* (R); **2.** kunyerál *Ne cigánykoggy, utyse kapól belőjle* (Sz)

cigánykörte *cigánykörte* [-'t, ~'k, ~'je] fn kormoskörte *Jóú ides a cigánykörte* (Kd)

cigánymogyoró *cigánymogyoróú* [-t, -k, -ja] fn szamárkenyér; *Echinops sphaerocephalus* A *cigánymogyoróú tejája szamárköhögéstől jó* (J)

cigányorgona *cigányorgona* [-'t, ~'k, ~'ja] fn egyszerű, nem telt virágú~ *Szettem ecs csokör cigányorgonát* (Csf)

cigánysor *cigánysor* [-t, -ok, -ja] fn cigányok lakta utca *Nagy zāj van a cigánysoron* (Ti)

cigánytelep *cigánytelep* [-et, -ek, -je] fn a falu, város cigányok lakta külső része *Mehecc akár a cigánytelepre, oda való vagy!* (R)

cigányútra megy étel, ital a légsőbe kerülve görcsös köhögést okoz *Cigányútra ment a kalács* (R)

cigánytetű *cigánytetű* [-t, -k, -je] fn (tréf) farkasfog; *Bideus tripartius* *Telergatt a ruhám cigánytetűvél* (R)

cigánytövis *cigánytövis* [-t, -ek, -je] fn l. **cigánytetű**

cigányvég *cigányvég, cigányvíg* [-et] faluvégi cigánytelep *Ot lakatt a cigányvíg mellett* (Vs)

cigányzab *cigányzab* [-ot, -ok, -ja] fn franciaeper; *Arrhenatherum elatius* A *legjop takármánfü a cigányzab* (Tg)

cigaretta *cigaretta, cigaretta, cigere-ta, cigaretta, cigareta, cigere-ta, cigere-ta, cigere-ta* [-'t, ~'k, ~'ja] fn apró vágott dohányból henger alakúra papírba csavart dohányzási cikk *Van ec cigaretád?* (Tg)

cigarettazik *cigarettazik, cigarettazik, cigarettazik, cigarettazik, cigarettazik, cigarettazik* [-ok, -öl, -ott] tn ige *cigarettazik* (rendszeresen) szív *Én égyomorra sose cigarettazik* (Sz)

cigliszár *cigliszár* l. **cvikluszár**

cigória *cigória* l. **cikória**

ciha *ciha* [-'t, ~'k, ~'ja] fn dunyha v. párna huzata *Szétment a ciba a dunnán* (Bf)

ciher *ciher* [-t, -ek, -je] fn akol A *ciherbe vannak a márhák* (Té)

cihelődik *cihelődik* [-ök, -öl, -ött] tn ige *szedelőzködik* *No cihelődjgyünk lassan* (Tr)

cihol¹ *cihol* [-ok, -sz, -t] tn ige fut, szalad, iszkol *Megjett osz csak uty cihöl ēfele* (F)

cihol² *cihol, cihal* l. **csihol**

ciká *cika, cikka* [-'t, ~'k, ~'ja] fn és isz I. fn (gyerm) malač, disznó *Nicsak, hoty tur a cikka!* (Sz); II. isz malackivo-gató szó *Cika, cika, ne, ne, ne!* (Bá)

cikákol¹ *cikákol* [-t] tn ige villám *Vil-lám cihákol az égen* (Th)

cihákol² *cihákol* [-ok, -sz, -t] tn ige a légsőbe jutott ételtől, italtól fuldokolva köhög *Sokájik cikákoltam a hálszálkátúl* (Kd)

cikázik *cikázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige
1. (villám) zezgúgos vonalban felvillan
Mijec cikázott a villám! (Rf); 2. sebesen
száguld *Cikázik alatta a lú* (Bá); 3.
fickándozva ide-oda fut *Új le, mic
cikázól, mint egy bolond!* (Gl)

cikcakk *cikcakk* [-ot, -ja] fn
ismételten megtörő, zezgúgos vonal
iránya *Cikcagba megy* (Rf)

cike *cike, csike, cikke* [~'t, ~'k, ~'je]
fn (gyerm) csirke, tyúk *Adunk a cikkének
enni* (R)

cike-cike *cike-cike, cikke-cikke, csi-
ke-csike* isz csirke- v. tyúkhivogató szó
Cike-cike-cike, gyertek ide tengerire!
(Csl)

cikk *cikk* [-et, -ek, -je] fn 1. dióbél,
fokhagyma, narancs egy gerezdje *Hozz
ety cikk fokhagymát!* (Tg); 2. szelet
Megettem ec cikk álmát (R); 3. árucikk
Ez most naty cikk (Rf); 4. újságcikk
Cikket is írtak rulla (Csl); 5. csúcs,
hegyesszög *Cigbe mety ki a vígi* (R)

cikka *cikka, cika* l. **csikka**

cikkely *cikkēj* [-t, -ek, -je] fn
hegyesszögbe végződő földdarab *Nem
szeretem a cikkēj szántani* (R)

cikkes *cikkes* [-t, -ek, -e] fn cakkos aljú
alsószőknya *Julis felvötte a cikkest* (Dr)

ciklámán *ciklámén, ceklámén* [-t, -ek,
-je] fn melegházi cserepes virág; Cykla-
men *A ciklámén igen kinnyes virág* (Pk)

ciklat *ciklat* [-ok, -ol, -ott] tn ige
szikrát csihol *Nem tudok ciklatni* (Tr)

ciklató *ciklatóy* [-t, -k, -ja] kovakő
Gyucs tüzet a ciklatóyval (Tr)

cikli *cikli* l. **cvikli**

cikória *cikóyrija, cigóyrija* [~'t, ~'ja]
fn 1. a katáng egyik változata; Cichorium
intybus *Rígen természetünk cigóyriját*
(Sz); 2. ennek gyökeréből készült
kávépótló *Nem jóy a kávé, sog benne a
cigóyrija* (Sz)

cilinder *cilindēr* [-t, -ek, -je] fn 1.
magas. henger alakú, lapos tetejű kalap
Az urak jártak cilindērbe (Csf); 2. hosszú
nyakú palack *Tőyccs abból a cilindēr-
bőyül* (Np)

cím *cim* [-et, -ek, -je] fn 1. laccím
Tudod a cimit, hogy akarod meglelni?
(Csl); 2. címzés *Ird rá nekem a cimet a
kopertára* (Mi); 3. műalkotások neve *Is-
merőy a cime a filmnek* (Ke); 4. jogcím
Mi cimen követeli tüllem? (R)

cimándli *cimándli* [-t, -k, -ja] fn szar-
vasgyalu *Eltört a cimándli nyele* (He)

cimbalmos *cimbāmos* [-t, -ok, -ja] fn
cimbalmon játszó zenész *Jól csināli a
cimbāmos!* (Kg)

cimbalmozik *combāmozik* [-ok, -öl,
-ott] tn ige cimbalmon játszik *Kiskorātūl
cimbalmozik* (Kg)

cimbalom *cimbalom* [-mot, -mok, -ja]
fn asztalszerű húros ütőhangszer *Cim-
balom nékül mit se ír a banda!* (Kg)

cimbora *cimbora* [~'t, ~'k, ~'ja] fn
barát, pajtás *Jőyjön a cimborād is veled*
(Tát)

cimborál *cimborāl* [-ok, -sz, -t] tn ige
1. barátkozik, barátságban van vkivel *A
Jóskával cimborālnak* (R); 2. bűnös, tit-
kos összekötetést tart fenn vkivel *A tán
az ördöggel cimborāl, hogy minden
sikerül neki!* (R)

címel *címel* [-ek, -sz, -t] ts ige címez
Címeld meg a levelet (Dr)

címer *címēr* [-t, -ek, -je] fn ymely
közösség jelképe *Az ország címērje* (Sz)

címerman *címerman* [-t, -ok, -ja] fn
asztalos, ács *Az apám címermen* (Asz)

címet *címet* [-et, -je] fn fahéj *Vam
még ithol ety kisz címet* (Bs)

cimpla *cimpla* l. **szimpla**

címez *címez* [-ek, -él, -ett] ts ige cím-
íráttal lát el *Pontosan címezd, hogy mek-
kapja* (Rf)

címzés *címzés, címzís* [-t, -je] fn pos-
tai küldemények címfelirata *Rosz vőyt a
címzís, visszakűttik a postán* (Tg)

cin¹ *cin* [-t, -je] fn ón *Nincs a
mestērnek cinnye, nem tut forasztani*
(Csf)

cin² *cin* isz az egér cincogását utánzó
szó *Cin, cin, kisegēr, adok neked csontfo-
gar, hozzāl nekem vasfogat* (R)

cinca *cinca, cince* [~'t, ~'k, ~'je] fn horgászsineg *Nagy vóut a hal, ̄elszakatt a cinca* (Sz)

cince *cince* l. **cinca**

cincér *cincér* [-t, -ek, -je] fn hosszú csápú, karcsú testű bogár *Cincér sokféle van* (J)

cincomláncom *cincomláncom* [-ot, -ok, -ja] fn gyermekláncfű; *Taraxacum serotinum* A *cincomláncom cirága jóv mizelőű* (S)

cinége *cinége, cinēge* [~'t, ~'k, ~'je] fn kis testű, mozgékony énekes madár A *cinēge kedves kis madár* (S)

cinke *cinke* [~'t, ~'je] fn törtkrumpli *Cinekét ettünk aluttējjēl* (Csn)

cinez *cinez* [-ek, -ēl, -ett] ts ige cinnel beforraszt *Most cinezik a csatornyát* (Csl)

cingár *cingár* mn gyenge testalkatú *Kis cingár köjök vótam* (He)

cinka *cinka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kismalac *Attam a cinkának mosléjket* (Bs)

cinke¹ *cinke, cinkőű* [~'t, ~'k, ~'je] fn cinége *Cinke ugrál az ágon* (Sz) [] *Cinkát fogott az orra 'hidegtől veres az orra'* (R)

cinke² *cinke* [~'t, ~'ja] fn napraforgómag *Mindik tele van a zsebe cinlélvél, oszt köpköd* (Sz)

cinke³ *cinke* [~'t, ~'je] fn **1.** lisztrel eldolgozott tört krumpli hagymás zsírban kisütve *Meksült a cinke, lehet enni* (K); **2.** főtt krumpliszeszta *Kifőzöm a cinkét, oszt mánis kíz az ebéd* (Sz)

cinkepuliszka *cinkepuliszka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn l. **cinke**³

cinkelés *cinkelés, cinkolás* [-t, -ja] fn bútordeszákak csapjainak összeeresztése *Cinkelés után festik a deszkát* (Sz)

cinkázik *cinkázik* [-ek, -ēl, -ett] ts ige napraforgómagot eszik *Egész nap cinkézek, mán fáj a nyelvem hagy* (Pk)

cinkó *cinkóű* [-t, -k, -ja] fn hagymabuga *Szeggyük le a cinkóűt a hagymárú, mēr nem lesz nagy a feje* (J)

cinkolás *cinkolás, cinkálás* l. **cinkelés**

cinkolófűrész *cinkolófűrész* [-t, -ek, -e] fn lombfűrész *Hol a cinkolófűrész?* (He)

cinkos *cinkos* [-t, -ok, -ja] fn gonosztevők büntársa *Vót neki cinkossaji is, maga nem követte ēl* (Kg)

cinkó *cinkóű* l. **cinke**¹

cinkvájzs *cinkvájzs, cinkvájz* [-ot, -a] fn sűrű fehér olajfesték *Tígy ety kis okkērt a cinkvájzba* (Sz)

cinmosó *cinmosóű* [-t, -k, -ja] fn zsúrló; *Eguisetum arvense* A *cinmosóű mēk tejának is jóű* (Bo)

cinnia *cinja* [~'t, ~'k, ~'ja] fn rézvirág; *Zinnia* *Vetettem cinját is* (Sz)

cintál *cintál* [-at, -ak, -ja] fn **1.** óntányér *Nagyanyámnak vóűt cintálja* (Tr); **2.** porcelántányér *Ett ebédre ety cintál levest* (Ke)

cintányér *cintányér, cintányír* [-t, -ok, -ja] fn két tányér alakú rézkorongból álló ütőhangszer *Csak ucs csattog a cintányír* (Csl)

cintária *cintárika* l. **cintória**

cinterem *cinterem* [-met, -mek, -me] fn **1.** a templom előcsarnoka *Mám a cinterembe elfokta az áhitat* (Csp); **2.** templomudvari temető *Vigyenek a cinterembe!* (D)

cintória *cintóűrika, cintárika* [~'t, ~'ja] fn ezerjófű, földpe; *Centaurium minus* *Kaszálás elōt kēl cintóűriját szedni* (Mi)

cinzsír *cinzsír* [-t, -ja] fn cikkenőcs *Fogyásra legjobb a cinzsír* (Kd)

cinya *cinya, cinnya* l. **csinya**

cipekedik *cipekedik* [-ek, -ēl, -ett] tn ige nehéz terhet cipel *Mennyit kēl cipekedni evel a sok retekkel* (Sz)

cipel *cipēl, cepēl* [-ek, -sz, -t] ts ige **1.** erőlködve, nehezen emelve visz *Egy zság buzác cipēl* (Bá); **2.** erőszakkal magával visz *Nem tuttam magammal cipelni Janit* (Bá)

cipellő *cipellőű* [-t, -k, -ja] fn **1.** (rég) könnyű női cipő *Cipellőt is kaptam jegyajándígba* (Csl); **2.** nebánsvirág; *Impatiens balsamina* *Cipellőt is üttem a kis-*

kërbe (Dr); **3.** lednek; *Lathyrus uissolia* A *cipellőjű igen jószagú* (Hl)

cípke *cípke, csípke, cséjke, csjéjke, csipke* [~'t, ~'k, ~'je] fn a szövőszéken a nyüst mögött a fonalak közé tett két léc a párhuzamosan haladó fonalak két szálával felváltva alatta vagy fölötté buktatják át, így összetapadásukat, összebomlásukat megakadályozzák *Hogy össze ne bomojjon a fonál, cípkrét tesznek közzé* (T)

cipó *cipó* [-t, -k, -ja] fn **1.** (vál) finom lisztből süített kisebb kenyér *Rígen a lakadalmagba a mekhíjt vendégek cipóut vittek* (Csp); **2.** kukorica pattogatásakor a ki nem pattogott kukoricaszem *A kokasokat kiszettéjk a tálbúl, csak a cipóuja marat meg* (Fra)

cipő *cipő* [-t, -k, -je] fn a boka körül záruló, elől nyitott v. szétnyitható felsőrésszel készült lábbeli *Vet neki széj cipőjt* (Hl) [] *Tuggya, hol szorít a cipőj 'tudja, mi a hiba'*

cipőfűző *cipőífűzőj, cipőífűdzőj, cipőífűdzőj* [-t, -k, -je] fn cipőzsinór *Fekete cipőífűzőjt vöttem a bóydba* (Dr)

cipőkánál *cipőkánál* [-t, -ok, ja] fn a félcipő felhúzását megkönnyítő eszköz *Hova tetted a cipőkánált?* (F)

cipőkefe *cipőkefe, cipőkőkefe* [~'t, ~'k, ~'je] fn cipőtisztító kefe *Cipőkőkefének ez is jó* lesz (Pk)

cipőpertli *cipőkőpertli* [-t, -k, -je] l. **cipőfűző**

ciprus *ciprus, citrus* [-t, -ok, -ja] fn hegyes koronájú örökzöld fa; *Cupressus* *A citrus mindig zőjűd* (R)

cipzár *cibzár* [-(Kh)t, -ak, -ja] fn vil-lámzár *Cipzárót varattam a kabátomba* (Dr)

cír-cír *cír-cír* isz csirkehivogató szó *Cír-cír, gyertek enni, csibuskák* (Csl)

círe-círe *círe-círe* l. **cír-cír**

círka *círka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn az alapszíntől elütő díszítő vonalka *Mijen szíp círka van a szírmok közepibe* (R)

cirkalom *církalom* [-mat, -mak, -ma] fn körző *A keregyártó is církomot használ* (Fo)

církás *církás* mn vonalakkal díszített *A kárdossás köszt is van ojan církásos, az a lekszebb* (D)

církli *církli* [-t, -k, -je] fn körző *A církliel le kél mérni, hány centi vastag a tengēj* (Csf)?

církó *církó* [-t, -k, -ja] fn cirok; *Sorgumi Jó* seprőj lesz ebből a *církóbúl* (Sz)

církó *církó*, *szírkó* [-t, -k, -ja] fn kihült, de el nem hamvadt parázs *Vegyél církójt, csináj a gyermeknek szenesvizet, biztoson szemtül esett* (Sz)

církula *církula* [~'t, ~'k, ~'ja] l. **cír-kulár**

církulár *církulár* [-t, -ok, -ja] fn körfűrész *Máj felváguk a fát církulással* (Sz)

církuusz *církuusz* [-t, -ok, -ja] fn **1.** kerek porondon szórakoztató üzem *Mink is vőytunk a církusza* (R); **2.** lármás, botrányos jelenet *Ne csináj církuszt, hālgass* (R)

círmos *círmos* mn szürke alapon barnás csíkokkal tarkázott *Hogy mozdik a círmosz cica* (Tg)

círok *círok* [-kot, -kok, -ja] fn ipari növény, a seprő alapanyaga *A főjűd vígibe szóktuk ütetni a církot* (Sa)?

círóka-míróka *círóka-moróka* isz simogatáskor használt hízelgő szó *Círóka-míróka, kuc-kuc-kuc!* (T)

círókál *círókál* [-ok, -sz, -t] ts ige simogat, círógat *Círókald meg a babát!* (Vs)

círpel *círpel* [-t] tn ige círipel *Círipelnek a tücskők* (Th)

círu *círu* [-t, -k, -ja] fn cirok; *Sorgum Vessetek sok círut* (R)

cíta *cíta* l. **szíta**

cítera *cítera* [~'t, ~'k, ~'ja] fn lapos hangszerkényű pengetős népi hangszer *Szípen szójl a cítera* (P)

citerázik *citerázik* [-ok, -öl, -ott] tn ige *citerán* játszik *Mán egész jóul citerázik* (P)

citka *citka* l. **szitka**

citling *citling, citring* [-et, -ek, -je] fn fafelület lecsiszolására szolgáló kis vasszerszám *A küvőjt citringgel simítják* le (Fo)

citring *citring* l. **citling**

citrom *citrom, citrony* [-ot, -ok, -ja] fn sárga héjú savanyú déligyümölcs *Facsárj a tejába citromot* (R)

citromfa *citromfa, citronyfa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn citromot termő szubtrópusi fa; Citrus limon *Nekünk is van ec citromfánk a szobába* (Mi)

cirtomka *citromka, citronyka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn kankalin; Primula veris *Vigyél a jánnak citronykát* (Tg)

citromsárga *citromsárga, citronysárga* mn fénylő világossárga *Citromsárga kárdigánnya van* (Mi)

citromsó *citromsó* [-t, -ja] citrompótló *Citromsóval iszuk a tejt* (R)

citrus *citrus* l. **ciprus**

citvarmag *citvārmog, citvērmağ, cifērmag, cipērmag, citērmag* [-ot, -ja] fn az artemisia cina magja mint giliszta elleni orvosság *A citērmagot lekvárba tesszik, úgy aggyák a gyermekeknek* (Ba)

civakodik *civakodik* [-ok, -öl, -ott] tn ige hosszasan veszekedik, pörlekedik *Azok mindik civakodnak egymással* (Csl)

civil *civil* [-t, -ek, -je] fn és mn I. fn 1. polgári személy *Vót ot két civil is kösztek* (Tg); 2. polgári ruha *Othon civilbe jár* (Mi); II. mn nem katonai *Nem soká tárt mán a civil élet* (Be)

co *co* isz lónóगतó, lóindító szó *Co, ide ne!* (Sz)

coca *coca, cocó* [~'t, ~'k, ~'ja] fn (gyerm) sertés, malac *Beterélte a cocó* az óulba (Bs)

cocó *cocó* l. **coca**

coki *coki* isz kutyát v. személyt durván kiutasító szó *Coki, innen, ebből nem kapsz* (Csp)

cokipohár *cokipohár* [-t] fn 1. búcsúpohár, az utolsó pohár *Meittuk a cokipohárt, mehetiünk* (Bf); 2. a lakodalom másnapj *A cokipohár mék tán job vó*tt, *mint a lakodalom* (Sz)

cokli *cokli* [-t, -k, -ja] fn 1. épület, fal talpazati kiugrása *Lípj rá a coklira!* (E); 2. a padlótól bizonyos magasságban a falétől elütő színüre meszelt rész *Kikkel huszta fel a coklit?* (Sz); 3. szegőlés *Coklinak fenýűfa is jó* (K)

cokmók *có*űkmóűk [-ot, -ok, -ja] fn mindenféle holmi *Szedd a cő*űkmóűk, *oszt pucó* innen (Ke)

col *cól* [-t] fn régi hossz mérték az asztalosoknál hüvelyk *Hány cól sziles az a deszka?* (Pk)

colostok *colostok* l. **colstok**

colstok *colstok, colostok* [-ot, -ok, -ja] fn összerakható mérővessző *Mírd meg a colostokkál* (R)

comb *comb* [-ot, -ok, -ja] fn emberek, emlősök, madarak hátsó végtagjának a térd fölötti része *Jó nac combja van ennek a libának* (Rf)

combugyogó *combugyogó* [-t, -k, -ja] fn a combot is takaró női alsónadrág *Szilvia combugyogó*tt *vett* (Np)

compó *compó* [-t, -k, -ja] fn apró pikkelyes édesvízi hal; Tinca tinca *Csak compó*tt *foktunk* (Bo)

condra *condra, cundra, candra* [~'t, ~'k, ~'ja] fn 1. rongyos, piszkos ruha *Vit ki a sok cundrát innen!* (Csn); 2. szajha *Összeálni egy ijen condrával!* (Cs)

copf *coff* [-ot, -ok, -ja] fn (új) hajfonat *Két covba foni a haját* (Tg)

cotek *cotek* l. **szotek**

cöfeg *cöfeg* [-eű, -el, -ett] tn ige csoszog *Csak cöfegek ebbe a papudzsba* (Vs)

cölöp *cölöp* [-öt, -ök, -je] fn 1. oszlop, amely vmilyen súlyt tart *Cölöpökre csináltuk a tengerkast, hoty fel ne ázzon* (D); 2. oszlop *Ez a cölöp kő*éb *vam, mint a többi* (E)

cömpel *cömpel* [-ek, -sz, -t] tn ige visszafeleles *Ne cömpēj, tedd, amit mon-dak* (Vs)

cömpő *cömpő* [-t, -k, -je] fn fatönk *Pont cömpőnek való ez a fa* (J)

cövek *cövek* [-et, -ek, -je] fn kihegyezett rövid karó *Egyenesen ál, mint a cövek* (Tát) [] *Ál, mint egy cövek 'mozdulatlanul áll'* (Tát)

cubikkol *cubiköl* l. **cabukkol**

cuca¹ *cuca* [~'t, ~'k, ~'ja] fn vminek az éles, vasalt hegye *Szúr, mint a cuca* (Té)

cuca² *cuca* [~'t, ~'k, ~'ja] fn fonóban szerelmi jóslás végett meggyújtott kis szörcsomó *A fonóúba a jányok cucát éjgettek* (Ff)

cucc *cucc* [-ot, -ok, -ja] fn személyes holmi, cókmoz Sok *cuccom vógt, nem fért a két kezembe* (Cs)

cucli *cucli* [-t, -k, -ja] fn **1.** csecsemőnek szoptatásra való játékszerű eszköz *Mindig a szájába a cucli* (Tr); **2.** a csecsemő tejes üvegének szopókája *Huzd az üvegre a cuclit* (Tr)

cucliparadicsom *cucliparadicsom* [-ot, -ok, -ja] fn hosszúkás, apró paradicsom *Befőzni legjobb a cucliparadicsom* (D)

cuclizik *cuclizik* [-ok, -öl, -ott] tn és ts ige cuclit szopogat *Az én gyermekem ety se cuclizott* (Ng); **2.** cuclisüvegből tejet szop *Nem akari inni a tejet még mos se, csak cuclizi* (R)

cucuráz *cucuráz* [-ok, -öl, -ott] ts ige leckéztet *Éppen a fiját cucurázza* (Asz)

cudar *cudār* mn alávaló, komisz *Cudar időj vógt!* (Nb)

cúg *cug, cugg* [-ot, -ok, -ja] fn **1.** léghu-zat *Zárd be az ablakot, mēr cug van!* (Ki); **2.** fogat *Elmentek két cuggal a városba téglajír* (R); **3.** csavaros szorítópánt *Cuggot kē ráhuzni, mer szétesik* (Csf); **4.** cipő szárába eresztett rugalmas ereszték *Északatt a cugja ennek a cipőjnek* (Pf); **5.** (kat, rég) szakasz *Elsőj cug, vigyázz!* (Bá) [] *Jó cugja van 'sokat bír inni'*

cuglimánt *cuglimánt* [-ot, -ja] fn szublimánt *Kérjél a fēlcsértül cuglimán-tot borogatni* (Sz)

cúglyuk *cugjuk* [-at, -ak, -ja] fn konyhai szellőztető lyuk, amelyen a gőz eltávozik *Zárd el a cugjukat* (Té)

cugoly *cugōj* l. **zugoly**

cúgol *cugol* [-ok, -sz, -t] tn ige fut, sza-lad *No, cugōj csak utána gyōrsan!* (Sz)

cúgos *cugos, cuggos* mn **1.** léghuzatos *Ojan cuggos ez a kocsi, megyek a másigba* (Rf); **2.** oldalt rugalmas eresztékkel ellátott *Nekem is vógt cuggos cipőj* (Sz)

cúgpánt *cukpánt* [-ot, -ok, -ja] fn szorítópánt *Cukpánt nélkül széthullana a kerékagy* (Fo)

cúgvas *cugvas* [-at, -ak, -ja] fn a tengelyt a szekerhez erősítő pánt *Mekszakatt a menet a cugvason* (Bs)

cukor *cukōr, cukār* [-rot, -ra] fn fehér kristályos édesítőszer *Tegyel a tejába cukrot* (Ke); **2.** cukorka *Kapōl tülem cukrot, ha jój leszél* (Ke)

cukorbaj *cukōrbāj* [-t, -a] fn diabete-s *Ēkapt a cukōrbajt* (Ke)

cukorborsó *cukōrbōrsōj* [-t, -ja] fn édeskés korai borsó *Megōlte a szárasság a cukōrbōrsōjt* (Pk)

cukordinnye *cukōrdinnye* [~'t, ~'k, ~'je] fn zöldes húsú sárgadinnye *Legjobban szeretem a cukōrdinnyét* (Tú)

cukorka *cukōrka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn cukorból ízesítők hozzáadásával gyártott édesipari készítmény *E valami újfajta cu-kōrka, te!* (R)

cukormályva *cukōrmájva* [~'t, ~'k, ~'ja] fn l. **cukorvirág**

cukorrépa *cukōrrépa, cukorripa, cu-korépa* [~'t, ~'k, ~'ja] fn a cukorgyártás alapanyagát adó répafaj; Beta vulgaris var. saccharifera *Jól termett a cukorripa* (Tg)

cukorpálinka *cukōrpájinka* [~'t, ~'k, ~'ja] fn cukorból főzött pálinka *A cukōr-pájinka szíp tiszta* (Pk)

cukorvirág *cukōrvirág* [-ot, -ok, -ja] fn folyton virágzó begónia; Begonia semperflorens *A cukorvirágnak szinte csillog a levele, ojan finnyes* (Tg)

cukros *cukros* mn **1.** cukorral édesített *Jój cukros a fánk* (V); **2.**

cukorbeteg A *sógorom* *cukros*,
inyekciókat szed (Ng)

cukroz *cukroz* [-ok, -öl, -ott] ts ige
cukorral ízesít *Mek kén eszt a bört*
cukrozni, ojan savanyú (Ko)

cula *cula* [~'t, ~'k, ~'ja] fn **1.** ócska
holmi, ruhanemű *Vit fel eszt a culát a*
padra, maj jóŷ lesz a ronyszedőinek
(Gl); **2.** (pejor) ruha *De sok culát*
magadra szettél! (Gl)

cumi *cumi* [-t, -k, -ja] fn *cucli*
Kiejtetted a cumidot? (R)

cumizik *cumizik* [-ok, -öl, -ott] tn és
ts ige *cuclizik* *Mijen idesden cumizi a jóŷ*
tejecs két (R)

cunder *cundēr* [-t, -ja] fn *vasreszelék*
Söpörd le a cundērt, tele vam vele
minden (Csf)

cundra *cundra* l. **condra**

cuppan *cuppan* [-t] tn ige *csettintés-*
szerű hangot kelt *Nagyot cuppant a csók*
(Th)

cuppog *cuppog*, *cupog* [-ott] tn ige
cuppanó hangokat ad *Csak uc cuppogott*
a kalocsnija a sárba (Bs)

curikk *curikk* l. **curukk**

curukk *curukk*, *curikk* isz *igásállatot*
hátra lépni nógató szó *Bisztatta a lovat*
curikk te! (Pk)

curukkol *curukköl*, *curikköl* [-t] tn
ige *igáz állat (szekérrel együtt) farol, hát-*
rál *Az ökör elkezdett curikkölni* (T)

cvibak *cibak* [-ot, -ok, -ja] fn *cövek*,
ágas *Akazd a hálót a cibakra* (Kd)

cvikli *cikli* [-t, -k, -je] fn **1.** *ék alakú*
ereszték a ruhában *Vārjá bele ety ciklit,*
hogy legyem büvebb (J); **2.** *a vetőköz*
mérete *A vetőŷ mindenfele ciklire méŷter,*
így méri is a fonált (Dr)

cvikliszál *cikliszár*, *cigliszár* [-t, -a]
fn *a gyeplő elágazó része, amely a zablák*
azonos oldalához kapcsolódik *A cikliszár*
mán kopot, kén eggy új (Kd)

TARTALOM – ЗМІСТ

I.

IV. Nemzetközi hungarológiai szimpózium „hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón” (1998. október 21-23, Ungvár)

Матеріали IV Міжнародного симпозіуму гунгарологів на тему:

“Викладання гунгарологічних дисциплін та дослідження проблемних питань гунгарології на порозі нового тисячоліття”

(21-23 жовтня 1998 р. Ужгород)

Гунгарологічні заклади в УЖДУ на порозі нового тисячоліття (Вступне слово директора Центру гунгарології проф. <i>Лизанця П. М.</i>)	6
<i>Pálinkás József</i> Hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón	9
<i>Tverdota György</i> A hungarológiai oktatástól az oktatásszervezésig (Tapasztalataim Párizsban és a Nemzetközi Hungarológiai Központban)	15
<i>Lizanec Péter</i> Hungarológiai oktatás és kutatás az ezredfordulón az Ungvári Állami Egyetemen	19
<i>Dr. Jenei Teréz</i> A magyarországi tanítóképzés új struktúrája	38
<i>Kovács Imre Attila</i> Éretlen Bagett	42
<i>Лучик А. А.</i> Відображення прислівниковими еквівалентами слів специфікації свідомістю елементів якісно-оцінної координати людського буття	49
<i>Орос В. І.</i> Из спогадів про видатного угорського славіста Іштвана Кніежу	54
<i>Прозор Н. І.</i> Деякі аспекти українсько-угорських мовних контактів у висвітленні журналу “Рідна мова” (1933–1939)	57
<i>Рогач Л. В.</i> Соціолінгвістичні умови розвитку термінології	62
<i>Úr Lajos</i> Két nép, egy „orvosság”	66
<i>Фабіан М.П.</i> Семантика найбільш полісемічних етикетних слів сучасної угорської мови	69
<i>Fodor László</i> Szűkebb szülőföldem – Hrabonica – őstörténeti emlékei	78

Hozzászólások – Виступи

<i>Balogh Lajos</i>	82
<i>Imre László</i>	83
<i>Приходько В. П.</i>	84
<i>Ujváry Zoltán</i>	85
<i>Voigt Vilmos</i>	85

Köszöntések – Вітання

<i>Климнущ Орсен</i>	88
<i>Glatz Ferenc</i>	88
<i>Helimski Eugen – Fischer Holger</i>	89
<i>Imre Éva</i>	89
<i>Kissné Papp Margit</i>	90

Melléklet – Додатки

<i>Magyar Tímea</i>	Nemzetközi szimpóziум Ungváron (Kárpáti Igaz Szó, 1998. október 27.)	92
A szimpóziум résztvevőinek névsora – Іменний покажчик учасників симпозиуму ...		94

II.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára (A – C)

Словник угорських говорів Закарпаття (A – C)

Előszó	97
Tájékoztató a szótár használatához.....	98
Rövidítések jegyzéke.....	102
Szótár.....	105

Наукове видання

ACTA HUNGARICA

**Журнал Ужгородського Центру гунгарології
1998, IX-ий рік видання**

ACTA HUNGARICA

**Az Ungvári Hungarológiai Központ folyóirata
1998, IX. évfolyam**

Здано до складання 17.02.2000. Підписано до друку 28.07.2000.

Формат 70x100/16 Гарнітура літ.Папір офс. №1.

Друк офс. Ум. друк. арк. 19,67. Обл.-вид.арк. 23,29.

Тираж 500. Замовлення 50.

Віддруковано з готового оригінал-макета
у Відкритому акціонерному товаристві “Патент”
88000 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101.

